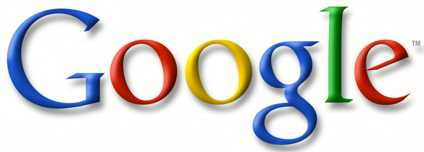
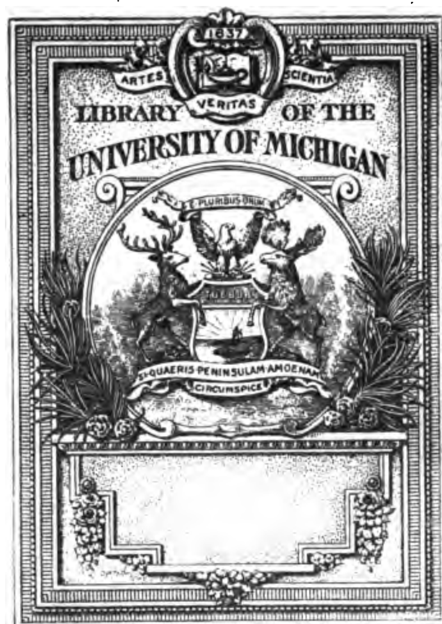

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

MÅNSKEN PÅ SUSQUEHANNA.

FRÅN NYA VERLDEN

RESESKILDRINGAR

FRÅN

AMERIKAS FÖRENTA STATER

AF

Johan
ERNST BECKMAN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER
1877

MÅNSKEN PÅ SUSQUEHANNA.

FRÅN NYA VERLDEN

RESESKILDRINGAR

FRÅN

AMERIKAS FÖRENTA STATER

AF

ERNST BECKMAN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER
1877

Förord.

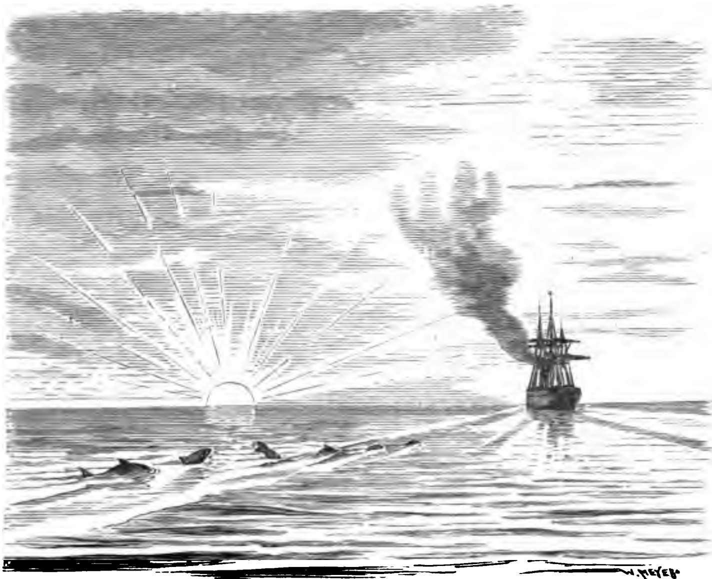
Efterföljande skildringar skrefvos ursprungligen såsom bref till Nya Dagligt Allehanda under en resa företagen i ändamål att studera Förenta staternas skolväsen. De äro närmast att likna vid de flyktiga utkast, dem en målare under sina vandringar tecknar i sin skizzbok, när han hvilar från sitt egentliga arbete.

Intet förekommer derför af hvad som närmare eller fjärmare rör skolor och uppfostringsanstalter. Förf. ansåg sig icke böra framställa bilden af Unionens stolthet och ära — dess skolor — inom resebrefs allt för allmänna konturteckning.

Landets natur och folkets lefnadsvanor utgöra oftast det ämne, som afhandlas. Men det förhåller sig med ett folk som med den enskilde: själen röjer sig alltid något i åtbörder, klädedrägt och sätt att vara. Om dessa anspråkslösa blad, hvilka nu efter talrika uppmaningar utgifvas, locka läsaren att söka fördomsfritt utforska hvad som bor på djupet af det både i sina fel och i sina dygder lärorika folket på andra sidan Oceanen, skola de uppfylla förf:s önskemål.

Här bör nämnas, att ej obetydligt nytt influtit; än mera har utgallrats. Boston, New York, Philadelphia voro jämte mycket annat i brefven till N. D. A. allt för knapphändigt behandlade. Förf. hyser den förhoppning att i en ej aflägsen framtid sättas i tillfälle att under en annan och värdigare form skildra Amerikas trenne stora bildningshärdar jämte åtskilliga drag af Nya verldens märkligare kulturförhållanden.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

ÖFVER ATLANTEN.

Juli 1875.

»All right» ljöd det från kommandobryggan.

Bogserbåten, hvilken fört oss öfver till det ståtliga ångskeppet Algeria och legat förtöjd vid dess sida som en hvalfiskunge vid sidan af sin mor, hvisslade till afsked och styrde stönande tillbaka till Liverpools hamnbro. Vi lyfte ankar, lemnade snart Merseyflodens lugna farvatten och höllo kurs söder ut genom Irländska sjön och St. Georgs segelprydda kanal.

Det var midt i högsommaren — den tredje juli — men enligt äkta engelsk sed var himmelen mörk som en hårsäck. Blåsten dref regn och saltskum i ansigtet. Snart

lättade dock skyarna, och vågornas hvita kammar fångade en och annan af qvällsolens purpurröda strålar. Hur böljorna fräste och skummade kring vår stolta stäf! »Impiæ naves!» utropade de med skalden, »huru dristen I att förena hvad naturen söndrat?» Men vi brydde oss ej om deras vrede, utan sände undrande tankar öfver till nya, okända verldar.

Vi anlupo dagen derpå Queenstown, och under det vi der väntade på posten från kontinenten, njöto vi i strålande solsken af en blick öfver Irlands, »Smaragdöns», gröna stränder. Sedan alla postsäckarna blifvit instufvade, lättade vi åter ankar, och när vi följande morgon vaknade, befunno vi oss på oceanen.

För de fleste har tanken på en färd öfver oceanen något hemskt och förfärande. Men så snart man är ur sigte af land, blir intrycket ungefär det samma, på hvilket större vatten det vara må; och hade icke de klara strålarna från sprutande hvalar eller de mörka fenorna af en haj i vårt kölspår talat om främmande farvatten, kunde vi trott oss dag efter dag kryssa på Östersjön.

Färden var enformig, stundom solsken och vackert väder, stundom storm — eller, som sjömän kalla det, en smula vind — stundom, då man kom i närheten af isberg, dimma. Dimman på Atlanten är fruktansvärd. Man ser ofta knappast några famnar framför sig. Man tycker sig omgifven af ett slags onaturlig, spöklik natt. Tystnaden afbrytes endast af de långa rullande vågornas brus och hvisselpipans hesa toner, hvilka låta höra sig hvar annan minut. Man känner, att man endast af ett bräde eller en jernplåt skiljes från döden. Lurande drifis sätter sina försåt kring seglaren. En sammanstötning med dessa isberg hvilkas andedrägt är kall dimma, — och allt är förloradt.

Fjärran från vittnen, fjärran från hjelp, sjunker det stolta flytande samhället med sina hundratals invånare i en namnlös graf.

Men när dimman lättar och man ser en blå fläck på himmelen och solen snart derefter bryter fram i full glans och skiner på de glittrande vågorna, när en ljum bris torkar den af fukt drypande tacklingen och det slippriga däcket, hvilket i misten blifvit så vått, som om det varit nyspoladt — då fylles själen af en frisk, ungdomlig känsla, sådan man på land endast erfar en solig vårdag i Norden. Snart krypa alla de skrämda landkrabborna upp ur sina hytter, breda ut täcken och filtar och gassa sig i solskenet eller sätta sig med en bok i en beqväm sjöstol i skuggan af lifräddningsbåtarna eller spela *shuffle board* — irländsk biljard, som det ock kallas — på mellandäcket. Stundom får en eller annan af akterpassagerarne lust att gå förut och se emigranterna. Så snart han kommit in på fördäcket, springer en af sjömännen bakom honom med ett stycke krita i handen och märker den nyfiknes rygg med ett stort kors, och han är nödsakad att »köpa sig fri» för ett par *shillings* till tobak åt besättningen. Utan denna lösepenning hindras han af matroserna att gå tillbaka till akterdäcket.

Så går tiden. En mötande ångare, ett hvitt segel vid horisonten, de oformliga hufvudena af nyfikna marsvin, allt iakttages med spändt intresse såsom ett medel att afbryta enformigheten. Stiftandet af bekantskaper, gissningar om dagen för vår framkomst till New York och framför allt de fem måltiderna, frukost, lunch, middag, aftonvard och qvällsmäl, förkorta färden.

Måndagen den femte juli hissade kaptenen, en trygg skotsk presbyterian, stjernbaneret till minne af amerikan-

ska frihetens förklarande. Republikens födelsedag skulle rätteligen ha firats den fjärde juli, ty det var på denna dag den stora klockan i stadshuset i Philadelphia förkunnade för medborgarne, att oket var brutet. Men den fjärde juli inföll på söndag, och kaptenen med sina stränga, skotska åsigter om sabbaten uppsköt till och med att hissa flaggan.

Ju närmare vi nalkades den nya verlden, dess praktfullare blefvo solnedgångarna. Aftonskyarna skiftade i alla regnbågens färger, och hafvet strålade stundom af purpur, — det vinfärgade hafvet, sade ju de gamle. Endast i den nordligaste delen af vår halfö ser man något likartadt. Italiens himmel med sin skära trånande färg är mera harmonisk, aldrig så praktfull.

Den tolfte på aftonen varsnade vi ett ljus i fjärran, och snart derefter signalerade våra raketer en lotskutter. Spellystna engelsmän höllo vad om, hvilken fot lotsen först skulle sätta på däcket, om han skulle komma ensam o. s. v. Snart steg han under allmänt jubel om bord, om med höger eller venster fot främst, vet jag ej. Han tog strax rodret i sin hand. Det var vår första helsning från Amerika.

Ändtligen den trettonde om qvällen sågo vi kusterna af Long Island och ankrade efter nattens inbrott utanför Sandy Hook, New Yorks karantänsstation. Följande dag styrde vi i klart solsken in till hamnen. Inloppet är storartadt. Hudsonflodens stolta fåra öppnar en bred farled mellan Jersey City och New Yorks af feberaktig rörelse fylda gator. Fartyg af allahanda slag korsa dess vatten, och de berömda väldiga ångfärjorna, hvilka sammanbinda Jersey City och New York, likna med sina hvita öfverbyggnader och platta tak simmande österländska städer. Längs floden ligga de rika köpmännens villor, och stolt är den syn, som möter blicken, när man följer de grönskande

stränderna, tills floden plötsligt kröker sig just vid foten af en brådbrant stupande höjd. På andra sidan om inloppet varsnar man Trinity Church med dess höga torn, och i Brooklyns, kyrkostadens, hamn ser man en hel skog af master, hvilka utan ord förtälja, att New York är en af verldshandelns drottningar.

PÅ AMERIKANSK BOTTEN.

Princeton, juli 1875.

I New York var så hett, att ingen der kunde uthärda. Jag tog derför genast biljett till den lilla college-staden Princeton, dit jag blifvit inbjuden.

Ett amerikanskt bantåg är en syn värd att se. Lokomotivet är mycket större än på våra jernvägar och framtill försedt med ett kilformigt utsprång, »kofångaren», afsedt att uppfånga eller skära i tu kor, som passera öfver banan, och hvilka ofta förorsaka olyckshändelser. Denna kofångare ger åt lokomotivet ett rofdjurslikt utseende och åt hela tåget en krigisk anstrykning. Vagnarna äro öppna allt igenom, mycket längre än våra och försedda med röda och gröna schaggsoffor, hvilkas ryggstöd kunna vändas åt hvilket håll man önskar, allt efter som man föredrar att sitta med ryggen eller ansigtet åt sina grannar. Det

höga, hvälfda, uppåt afsmalnande taket är siradt i brokiga färger, och ventilationen åstadkommes genom en mängd små, färgade fönster. Under dem äro stora fönster vid sidan af hvarje soffa. Alla äro försedda med bruna träjalousier, hvilka kunna skjutas upp och ned. Den besynnerliga och smaklösa sammanställningen af röda, gröna, hvita, bruna färger gör, att vagnarna med sina gaslampor hängande från taket påminna om granna afgudatempel. På de mjuka sofforna sitter arbetaren så väl som professorn, den föraktade negern så väl som den myndige millionären. Så snart tåget sätter sig i rörelse, begynner ett slags gårdfarihandlande, hvilka följa med hvarje tåg, att i vagnarna utbjuda frukter, sötsaker, smörgåsar, fotografier, böcker, tidningar o. s. v., utan att man ens behöfver resa sig från sin plats. I hvarje vagn finnes, utom andra beqvämligheter, en källa med friskt vatten — »isvatten» läser man öfver en kran i väggen. Pullmans så kallade palatsvagnar och hans med ypperliga bäddar försedda *sleeping-cars*, hvilka upplåtas mot en något höjd afgift, äro ännu elegantare. Beqväma stolar taga här soffornas plats; mellan dem kan ett litet spelbord dragas fram ur väggen. Golfven äro belagda med mattor, och hvarje vagn har ett mycket beqvämt toalett-rum med marmorbord, med försilfrade kranar, ledande vatten till tvättfatet, med rena handdukar, med speglar, glas o. s. v. För hvarje *sleeping-car* finnes en särskild uppassare. Vi foro genom New Jersey, hvars nordligaste del fylles af sumpiga sträckor, hvilka det salta vattnet beröfvar all fruktbarhet. Hufvudnäringen utgöres derför af fabriksverksamhet. Lif och rörelse rådde öfverallt, i trots af den nästan tropiska hettan. Jernvägstrafiken var ytterligt liflig. Än mötte vi tåg, än korsade de vår bana, än gingo

de för en stund i jämbredd med oss, men i ett högre eller lägre plan, än körde de på en viadukt af pålar öfver vårt hufvud, och så snart ett af dessa tåg nalkades någon af de talrika små städerna, hvisslades med hvisselpiporna och ringdes med stora klockor från lokomotiven, som om elden varit lös. Stationerna voro fulla af folk, alla både herrar och damer viftande med solfjädrar, vanligen förfärdigade af stora palmlöf. Mellan dem trängde sig, med svetten drypande från pannan, bärare, fruktsäljare med bananas, kokosnötter, äpplen, oranger och dylikt, tidningspojkar, skoborstare, trasiga negrer.

När vi nalkades Princeton, vexlade scenen. Det lilla tåget på Princetons bibana räknade *en* passagerarevagn, och lokomotivet gick långsamt och betänksamt upp mot den långsträckta, ej synnerligen höga ås, der Princeton är beläget. Allt var så tyst och stilla, och när vi kommo fram, fans knapt en menniska vid stationen. Vi satte oss upp i en omnibus med en svart grinande neger till körsven, och snart befunno vi oss midt i den lilla collegestaden. Den var lika tyst och fridsam som Upsala under sommarmånaderna eller snarare ännu tystare, enär Princeton har blott omkring 3,000 invånare. Här och der sågo vi en ensam vandrare smyga fram i skuggan af de ståtliga träd, hvilka sträcka ut sina grenar öfver gatorna. En egendomlighet, hvilken gifver Princeton, liksom alla städer i Amerika, England och Skotland, en karaktär, olik hvad man ser på kontinenten, är, att hvarje hushåll har sin egen ingång från gatan. Hälst har hvarje familj sitt eget lilla hus. »My house is my castle», heter det här så väl som i England. Måste två hushåll sämjas om ett hus, delar man det ej såsom hos oss i två våningar, utan vertikalt, så att båda parterna hafva t. ex. ett

rum en trappa upp och ett rum på nedre botten. I förmögnare hus har man vanligen sofrummen på öfre botten och mottagningsrummet och matsal på nedre. Man nödgas derigenom oupphörligt springa upp och ned. I större städer, der man har flere våningar, hvilket naturligen förorsakar något olika anordning af rummen, blir detta ganska besvärligt. Men alla föredraga att hafva ett från all främmande inblandning fridlyst hem, och frånvaron af egen ingång liksom af mattor i rummen anses som tecken till stor fattigdom.

Sidogatorna, der Princetons rikare befolkning bor, äro ganska vackra. Hvarje hus har en liten täppa framför sig, ja, är ofta omgifvet af en vacker trädgård eller park, der ståtliga sockerlönnar, lindar, hästkastanier, almar, granar (Norway spruce), bland hvilka på ett ställe till och med en ceder från Libanon förirrat sig, skugga mjuka, väl vattnade gräsplaner. Framför ingångsdörren är en liten förstuguqvist, uppburen af fyra kolonner, och ena långsidan upptages af en veranda, från hvars gallerverk hänga skuggande vinrankor, rosor, »honungsblommor» med flere slingerväxter, ur hvilkas kalkar kolibri af en fjärils storlek suga sin nektar.

Snart nådde jag det trefna hem, dit jag blifvit inbjuden. Qvällen gick hastigt till ända, och det var en egendomlig känsla att första gången efter dagens tunga och hetta gå till hvila i Nya verlden.

NEGER-RÄTTSTAFNINGSMÖTE.

Bland mängden af minnen från den lilla vackra lärdomsstaden kan jag ej underlåta att anföra ett litet prof på det inflytande, lärdomen utöfvar på de djupa och »mörka» leden.

Välbekant är, att en »stafningsfeber» härjade här i landet under förflutna vintern. En praktisk man i Ohio — jag gjorde senare hans bekantskap — tyckte, att ungdomen gärna kunde tillbringa sina sällskapsaftnar på ett nyttigare sätt än att upprepa stadssqvallret eller sjunga »college-sånger», d. v. s. studentsånger utan både rim och reson. Man kunde ju i stället öfva sig i den ingalunda lätt lärda engelska rättstafningskonsten. Nå väl, nämde man, rektor vid en egendomlig normalskola, föreslog en afton, att man för att muntra sig skulle gifva hvar andra ord att stafva. Vid denna öfning lär aftonen hafva förflutit under mycken gamman. Detta spordes till granngården; nästa qväll inbjöd man der sina vänner till stafningstäflan; snart hörde man om detta i nästa hus — nu var allt färdigt, och med vindens fart spred sig den nya febern öfver den lilla staden Lebanon, der den uppstått, och dess två tusen studenter och skolbarn drogos hals öfver hufvud in i stafningshvirfveln. Nu ordnade man regelbundna möten, de enskilda husen blefvo för trånga, och rådhus-salen öppnades för de stafningslystna.

Ryktet härom nådde inom kort grannstaden. Der blef samma uppståndelse. Snart var hela Ohio med sina två millioner invånare i eld och lågor. Man talade om intet, tänkte på intet, drömde om intet annat än stafning.

Från Ohio spred sig smittan till grannstaten Pennsylvania. Den kunde ej hejdas af Alleghanybergen och inrotade sig mer än på något annat ställe i sjelfva det genomaristokratiska Philadelphia. I alla familjer stafvade man, vid middagsbordet gaf den nygifta hustrun sin man, som just uttröttad kommit hem från sitt kontor, långa ord att stafva; i hus, der man hade sju till åtta barn var det farligt för en gästs både anseende och hufvud att sticka sin näsa. Ja, när personer, som alls icke kände hvar andra, möttes på gatan — äfven om de gingo på motsatt gångbana — ropade den ene ett ord, t. ex. »brandförsäkring», och oaktadt all brådskande »business» tvärstannade båda, och den frågande väntade till alla stafvelserna b, r, a, n, d,-brand o. s. v. blifvit genomgångna, då han i sin tur fick sitt ord och måste stanna, tills han lyckligt stafvat sig genom det samma. Förmodligen ansågs det som en skymf att ej mottaga en dylik utmaning, hvilken för öfrigt, enligt hvad jag hört sägas, ofta gaf anledning till långa, om ock ej farliga förvecklingar.

Detta allt hör dock blott till privatlifvet. Men öfverallt i städerna anordnades snart nog offentlig täflan i stafning, och landets mest ansedda män, generaler, domare, prester, senatorer, ämbetsmän af alla slag uppträdde med det allvar, som är den anglosachsiska racen eget, och med den lärorika fröjd i hvad man har för händer — vore det äfven barnslighet —, hvilken är en af talismanerna för Amerikas storhet, och läto sig pröfvas i rättstafningens ädla konst. Dess hjeltar söker man hos oss hufvudsakligen

inom folkskolans väggar, och det skulle vara rätt egendomligt att se våra lärda män, t. ex. ledamöterna af svenska akademien, undergå muntlig examen i rättstafning. Men här föll det ingen in, förr än långt efteråt, att det hela var ett löjligt skådespel. Man deltog med djupt intresse i alla dessa möten, och den beryktade musiksalen i Philadelphia lär hafva varit den mest lysande skådeplatsen för dessa vittra idrotter. Man anstälde vanligen en ordentlig täflan med ganska betydliga pris, stundom belöpande sig till flere hundra dollars. Ett visst antal delegerade, både herrar och damer, valdes bland de närvarande och delades i två lika starka hopar, hvilka inom sig utsågo hvar sin anförare. Skarorna trädde fram på platformen, de ordnade sig i två mot hvar andra vända led, och på gifvet tecken gaf den ene af anförarne ett ord åt en af motpartiets soldater. Lyckades denne, gaf hans ledare en fråga till någon af andra sidan, och så i oupphörlig vexling. Man fick aldrig försöka mer än en enda gång, och så snart någon begick ett misstag, berodde det ock endast på »lapsus linguæ» och vore han än sjelfva statens guvernör, var han utan förskoning tvungen att under åskådarnes högljudda munterhet afträda från scenen. Så fortgick det med hundratal af ord, tills leden allt mer glesnat, och när slutligen endast en stridsman på hvardera sidan återstod, nådde spänningen sin höjd. Jag antar, att man då höll vad på de båda stridande såsom vid tuppfäktningar. Sist helsades segervinnaren — ofta någon obemärkt folskolelärarinna eller fattig privatlärare, för hvilken priset var af stort ekonomiskt värde — af stormande handklappningar, när han från prisdomarens hand mottog segerlönen.

Negrerna, »det färgade folket», såsom de hälst nämna sig, ville naturligtvis ej vara sämre än andra; äfven de

måste ha sina »spelling-bees». Ett sådant egde här om dagen rum i Princetons färgade metodistkyrka. Jag bevittnade deras lärda idrotter. Det var på aftonen en brännande dag i augusti. Qvällen gaf ingen svalka, och i ett slags upplösningstillstånd nådde jag jämte några vänner den aflägsna metodistkyrkan. Vi erlade inträdesafgiften, 25 cents, till en välvillig, språksam, grinande kyrkvaktare, svart som en sotarmurre. Kyrkan var lik en stor, fyrkantig låda. hvitmenad, utan spår af prydnader. Mot denna hvita bak grund afstucko på det allra besynnerligaste sätt, likt skugg bilder, svarta figurer med tjocka läppar, stora mörka ögon och kolsvart krusigt hår. När de öppnade munnen och visade sina hvita tandrader, var kontrasten mellan dessas färg och den svarta hyn så öfverraskande, att man kunde tro dem vara genomstuckna liksom figurerna i ett skuggspel och att man genom munöppningen såg den hvita väggen bakom dem. Alla voro mycket fiffigt utstyrda och agerade förnämt folk. Damerna hade hatten öfvervuxen med rosor och grönt, viftade med solfjädrarna och sade sitt »hur står det till?» i en fullkomligt »ladylike» ton. Men fula voro de som stryk, det kan då ingen neka. Särskildt utmärkte sig en ung dam med hoptryckt ansigtsvinkel, bistungna läppar, utstyrd i en trasgrann toalett. Hon kunde mycket väl hafva uppträdt som »Darwins felande länk», och dock, när hon med solfjädern dolde nedre delen af sitt ansigte och åskådarens hela uppmärksamhet ovilkorligt drogs till hennes djupa, mörka ögon med deras vemodiga och skygga uttryck, kunde man ej neka, att äfven hos henne fans spår af ädel, specifikt mensklig skönhet.

Midt imot ingångsdörren var predikstolen eller rättare predikantens platform. På denna hade man för tillfället anordnat sittplatser åt prisdomarne. Till höger om den

samma var en ställning af ohyflade bräder uppslagen för de täflande. Bänkarna för församlingen voro, efter en i Amerikas finare kyrkor antagen sed, försedda med dynor. Skada blott, att all stoppningen var nära att krypa ut genom oräkneliga öppningar. På golfvet lågo mattor, trasmattor i egentlig bemärkelse. Fotogenlamporna brunno dåsigt, och oset blandade sig med »neger-atmosferen». Det dröjde och dröjde, och tiden medgaf allahanda ömsesidiga iakttagelser. Vi sågo på »svartingarne», som man här benämner negrerna. De å sin sida mönstrade oss. De tycktes vara mycket smickrade af, att hvita personer visade så stort intresse för deras angelägenheter.

Ändtligen kom juryn, företrädd af sin president, en fin ung herre med spetsiga mustascher och mycket hvitt linne; efter dem församlingens pastor, en ovanligt lång figur, mager, med presterliga åthäfvor och uppsyn. Honom följde tätt i spåren hela skaran af stridslystna, delade i två hopar, barn och äldre af båda könen. Det var en egendomlig samling af krushufvud, alla med svart hår, då derimot deras hudfärg vexlade i alla grader från sot till den skäraste franska hy. Det var dock egentligen en enda, hvars ansigte fullkomligt bar södra Europas färg. Det var en liten vacker flicka, hvilken ingen annan än en kännare skulle ha påstått ega en enda droppe negerblod i sina ådror. Intet utom möjligen en mörk skuggning under ögonen och dessas egendomliga glans förrådde, att hon genom blodsbland var fäst vid den föraktade svarta racen. I Europa skulle ingen ana, att hon ej var af ädel sydländsk börd. Men här är och förblir hon neger, d. v. s. hon är icke »ladylike», icke värd att som jämlike umgås med hvitt folk. Kanske föredrager hon med glädje att »lida smälek med sitt eget folk» framför att sitta vid de hvites bord. Stamförvandtskapen

synes vara ett kraftigt band bland negrerna. Endast genom denna vidhängsenhet vid den egna stammen synes det kunna förklaras, att icke negern eller åtminstone mulatten flyttar öfver till Europa, der han med ens skulle befrias från de flesta af de bördor, hvilka en obillig fördom lägger på hans skuldror, så länge han dväljes inom de »fries land».

Ändtligen hade alla tagit sin plats. Pastorn trädde fram och helsade de församlade. Detta var ett högst egendomligt ögonblick. Då allt var tyst, blef man nästan spökrädd. När jag en gång reste öfver Skotlands ödsliga ljunghedar och såg den ena hjorden af ramsvart boskap efter den andra, var intrycket så egendomligt, att jag ofrivilligt vände mig om och såg på mina grannar i kupén för att erfara, om icke de och jag sjelf under en sällsam trolldoms inverkan helt plötsligt fått svart hud. Här var detta intryck ännu starkare. Här sutto gubbar med grått hår, skrynkliga gummor, qvinnor så korpulenta som endast negerqvinnor kunna uthärda att vara, män med väldiga tuggmuskler, barn, som, utan att vara vackra, dock i allmänhet voro tilldragande, — alla med svarta ansigten, orörligt lyssnande, endast då och då hvälfvande sina stora ögon, så att hvitögat framlyste. Det var sannerligen ganska lugnande, då jag blickat åt sidan och förvissat mig om, att de hvita damerna i mitt sällskap ännu voro hvita.

Nu började stafningen. Pastorn stod med ordboken i hand och gaf ett ord till det första, så till det andra o. s. v. af barnen. Första afdelningen var nämligen en täflan mellan barnen. Den, som misslyckades, kördes hals öfver hufvud ned från ställningen; flickorna sågo dervid litet försagda ut, men pojkarne störtade sig ned, slängande med armarna och skrapande och stampande med fötterna på ett sätt, som ej gaf höga tankar om deras belefvenhet.

Löjligare stafning kan man svårligen äfven med god inbillningskraft föreställa sig. Den följde visserligen ofta nog den bekanta regeln: »hvad örat hör, bör ögat se» och var stundom mera rationel än det allmänna engelska stafsättet; men »der alla äro dårar, är den vise den ende dåren», och man kunde ej annat än skratta, då man hörde ord sådana som t. ex. cough stafvade »koff» eller dyl. Efter en stund hade alla bitit i gräset, med undantag af den lilla mulatten och en liten kolsvart flicka. Med brinnande kinder kämpade den förstnämda mot sin motståndare,' hvilken kanske ock rodnade, fast ingen kunde se det under den mörka ytan. Ännu hade ingen af dem stafvat ett ord orätt. Ändtligen fick mulatten ett ord, hvarmed hon ej kunde reda sig. Färgen steg ännu högre i hennes kinder, hon stammade, gjorde ett misstag, och den skönaste rodnad göt sig öfver hela hennes lilla ansigte, när hon blyg och förlägen gick ned för den branta trappan och satte sig på de besegrades bänk. Helt förtjust intog negerflickan, som behållit fältet, den upphöjda plats, som var anvisad åt de segrande.

Ungefär samma scen upprepades sedan med de äldre. Äfven här visade sig skapelsens herrar tämligen underlägsna i bokvett, och det var äfven här en ung lady, som vann segern.

Nu afträdde pastorn, och prisdomaren reste sig med stor högtidlighet och en utmärkt artig bugning och höll ungefär följande tal: »Jag beklagar, mina herrar och damer, att jag vid inköp af pris ej träffat ett bättre val. Jag har här två böcker: den ena är Shakspeares arbeten, den andra Longfellows. Nu är visserligen Shakspeare en mycket god bok för dem, som förstå honom, men för min del sätter jag Longfellow högt öfver honom. Icke dess

mindre — då Shakspeare är afsedd att vara första priset — får jag med glädje öfverlemna den åt miss N. liksom det andra priset, Longfellow, åt miss M.» Här vände han sig till pristagarne: »Tagen dessa pris, läggen dem å sido, gömmen dem väl, visen dem för edra vänner och varen stolta öfver dem».

Derpå gaf han till känna, att i kyrkans skolhus fans en anrättning af utmärkt goda kakor och utmärkt godt vin, af hvilket deltagarne i mötet mot en afgift af tio cents kunde få njuta.

Nu rusade man mot dörrarna och derifrån till skolhuset. Detta var en annan fyrkantig låda, alldeles lik kyrkan, endast mindre: samma hvitmenade väggar och tak, samma skuggspel, samma fotogen-os. Bord voro dukade i ena ändan af rummet, och der samlades under stoj och larm alla kämparne i dagens strid. Hattarna fingo sitta på, och de små gynnarne, som naturligtvis hunno först fram, uppförde nu en ny täflan i oljud. De skreko, hvisslade och skrattade, hvarvid deras tänder blänkte som perlor. Slutligen lyckades jag att få några af barnen att sitta stilla och sjunga några sånger, under det de äldre samlade sig.

Den, som ej sjelf hört de toner, hvilka välla fram öfver negrernas svullna läppar, kan ej ana deras ljufhet. Sången var deras enda tröst i träldomens tid. Något i deras röster påminner om en viss stämma i orgeln i Fribourg, hvilken ljuder bland de andra tonerna svagt och dock klart liksom en helsning fjärran ifrån, en andesuck, sprungen ur en själ som lyssnat till himmelska melodier och nu upptändts af en aldrig stillad längtan att nå det land, från hvilket de stamma. Det är på samma gång något fridfullt och en viss oro i deras sång, en skygghet, som om de fruktade att blifva afbrutna.

Sången verkade som ett trollslag. Snart tystnade den ene efter den andre af de larmande. satte sig ned, tycktes glömma verlden omkring sig och under sången med sina mörka drömmande ögon se syner, som vi aristokratiske hvite kanske aldrig skådat.

Detta ödmjuka folk, som tror att till och med »evangelii bantåg», för att begagna orden i en af deras sånger, måste flyga lägre än vanligt för att »taga de färgade barnen om bord», är i sanning rörande. De äro i allt lika vuxna barn; glada, vänliga, förtjusta i kläder, hafva de äfven deruti barnens art, att de söka att härma de vuxna både i uttryck, åtbörder, seder, ja såsom vi i afton sett, till och med i »lärda» idrotter.

Sjelf har jag bland dem fått åtskilliga vänner, d. v. s. vi helsa på hvar andra på gatan, och en af deras stam, — han lefver dock ej i Princeton — en gång en ung förrymd slaf, nu en gråhårsman, har mycket intresserat mig med sin qvicka uppfattning och sin »beläsenhet», oaktadt han ej sjelf kan läsa i bok. Men han har fyra söner, som alla läsa, och när de hafva ledigt från åkern eller ladugården, läsa de både tidningar och annat för farsgubben, så att han känner till både Napoleon och Bismarck.

Såsom ett betecknande drag vill jag slutligen nämna, att dessa frie negrer äro förbålt stolta aristokrater. »Vi äro missnöjda med att skolorna öppnats för alla utan undantag», sade flere af Chicagos negerfamiljer för en tid sedan till skolsuperintendenten. »Men hvarför?» frågade denne. »Icke vilja vi ha våra barn uppfostrade tillsammans med allt det patrask af negerungar, som kommer från södern. Vi äro födde fria och så våra barn — vi vilja ej ha något att göra med dem som varit slafvar.»

Barn äro de som sagdt i allt. Allmän-anda tyckes dock begynna vakna bland dem. Den man, som borstar mina skor, omtalade med följande ord den glädjande nyheten, att hans hustru fått en välskapad son: »Vi ha fått en ny röstberättigad, min herre».

SOMMARVÄRME.

Princeton ligger ungefär på Neapels breddgrad, men sommarhettan brytes ej här såsom vid Vesuvius' fot af Medelhafvets svala bris. Atlantens kust är allt för aflägsen, och de från Vestern kommande vindarna, hvilka om vintern, då de gått hundratals mil öfver snö och is, göra klimatet i de östra staterna bitande kallt, bringa sommartiden ingen svalka, ty nu komma de från den stora höjdslättens af lodräta solstrålar upphettade fält.

Imellertid brådmognar värmen jordens frukter, och hvarje morgon i god tid köra »farmaren» och trädgårdsmästaren i sina med soltält täckta vagnar genom gatorna, utbjudande klotrunda gröna myskmeloner, röda tomater, kolossala vattenmeloner, hvilkas kött skiftar från hvitt till skärt och hvilka, skurna i stjernform, bilda en ståtlig prydnad för bordet, qvarterslånga söta potäter, äggplantans mörkröda glänsande frukter m. fl. trädgårdens alster. Framför allt äro dock persikorna dagens gunstlingar. Man möter vagn efter vagn med korgar fylda till randen med dessa rödkindade, af mjukt fjun täckta frukter, hvilkas fina smak och vackra färger göra dem till en stående rätt på hvarje

familjs aftonbord. Amerikanerna betrakta dem såsom amerikanska frukter, framför andra, och deras nationalstolthet, hvilken tager vara på alla små smulor och upphöjer äfven de minsta förtjenster hos deras »grosse Vaterland», kan ej nog prisa dem inför främlingen. Det är unionens ära — skref nyligen en af Philadelphias tidningar — att vårt land är det enda, inom hvilket persikor ej äro uteslutande en läckerhet på den rikes bord, utan äfven läska den fattige och hans barn vid deras tarfliga måltid.

Också har persikohandeln öfvergått till en näringsgren af mycket stor betydenhet. Delaware och New Jersey äro »persikostaterna», liksom man ock i allmänhet kunde kalla dem New Yorks och Philadelphias trädgårdar. Denna sommar gåfvo de för mycket af det goda, och prisen nedtrycktes så lågt, att varan ej bar transport- och försäljningskostnad, hvarför man nödgades skänka bort eller kasta i sjön stora qvantiteter.

Imellertid, denna drifhustemperatur må vara än så förträfflig för mognandet af frukter, den är ej nyttig för helsan.

Under den heta årstiden tyckes hela naturen, så länge solen är uppe, liksom domnad, men så snart de sista strålarna af den lysande aftonrodnaden slocknat, vakna insekterna ur sin dvala. Lysande eldflugor svärma bland buskarna, syrsorna sjunga så gält, att det nära nog slår lock för örat, och en af deras slägte stämmer med genomträngande röst upp sitt klagande foglalika läte »Katie-did» (Karin har gjort det), hvaraf den fått sitt namn. Äfven menniskorna qvickna vid. Luckorna, som under dagen stängt alla fönster och höljt rummen i ett lätjefullt halfdunkel, slås nu åt sidan, och invånarne våga sig ut att promenera. En mängd styr sin kosa till apotekaren eller kryddkram-

handlaren, i hvilkas bodar man finner vackra marmorfontäner, som spruta ut iskyldt sodavatten, när man vrider på en försilfrad kran. Till yttermera visso rifver bodgossen på ett vid disken fäst rifjärn några smulor is i kundens glas. Om man så önskar, kan man nu genom en af de mindre kranar, hvilka pryda fontänen, få sitt sodavatten blandadt med saften af hallon, smultron, persika, bananas, apelsin, ananas o. s. v. Stundom häller man ofvanpå allt detta ett tumtjockt lager af grädde. Denna dryck anlitas flitigt i sommarvärmen, och man finner en dylik sodavatten-springbrunn i hvarje liten by..

I stället för att gå den långa vägen till apotekarens har jag roat mig med att titta in till våra grannar, qväkarefamiljen midt öfver gatan. De lefva i ett litet vackert hem, fullt af krukväxter, särskildt vackra ormbunkar. Husmodern är en gammal vänlig gumma, klädd i sin sekts drägt, hvit mössa kring det runda ansigtet med dess breda qväkarepanna och derunder ett par välvilliga, af orubbligt lugn besjälade ögon, hvitt krås, grå klädning och hvitt förkläde. Hon nickar alltid vänligt och småler, när hon märker, huru jag lider af värmen. »Mycket glad att se dig», säger hon alltid, när jag tager min stol — qväkarne tilltala som bekant alla i andra personen. — »Vi hoppas att snart se dig igen», säger hon, när jag reser mig för att gå och försöka att finna någon hvila i den upphettade bädden.

Detta lyckas imellertid vanligtvis högst ofullkomligt. Man ligger hela natten för öppna fönster utan täcke, blott under ett tunt lakan, och dock är värmen öfverväldigande. Förgäfves väntar man ett omslag i väderleken. Under dundrande åsk-knallar, hvilka skaka boningshusen, öppna sig litet imellan himmelens fönster, och regnskurar, sådana

som man föreställer sig tropikernas, skölja jorden. Men man bedrager sig i hoppet, att de skulle afkyla henne. Knapt hafva regndropparna nått den brännheta marken, förr än de åter i lätta dunster stiga uppåt, och man befinner sig i ett fullkomligt ångbad. En känsla af otålighet — man kan nämligen ej arbeta — bemäktigar sig ens inre, och man utropar med Sidney Smith: »Puh, den som ändå kunde taga af sig köttet och sitta i bara benen!»

Till sist beslöt jag att lemna Princeton och fly till hafskusten.

EN BLODIG LUSTFÄRD.

Atlantic City, augusti 1875.

Atlantic City var det stolta namnet på den lilla badort, hvilken utgjorde målet för min färd. Den är belägen omkring nio svenska mil sydost om Philadelphia och framför andra gynnad af dess invånare.

Biljetten var dyr och Princeton-banan dålig, stöt följde på stöt och jag började sätta tro till den tröstande uppgift i företalet till min resehandbok, att järnvägsresor äro i nya verlden både »dyrare och farligare» än i den gamla.

Snart voro vi dock lyckligt framme på hufvudlinien och dermed i lugnare farvatten. Vi lemnade Trenton, New Jerseys hufvudstad, bakom oss och följde genom ett tämligen bördigt landskap Delaware-floden, hvilken i följd af regn svält öfver sina bräddar och företedde en egen-

domlig anblick med grönskande träd många famnar ut i det närmast stranden spegelklara vattnet. På afstånd sågos väderqvarnar och byar med spetsiga kyrktorn på den flata bygden. Scenen påminde om Holland.

Allt gick sin gilla gång. Tidningspojken gick igenom vagnarna med de sista tidningarna och med en hög stapel af grant inbundna böcker, Longfellows, Tennysons, Scotts arbeten, de sista sensationsromanerna, de »märkligaste polishistorier, som någonsin lemnat pressen», m. fl. böcker, hvilka han »till benäget påseende» utdelade åt höger och venster. Nästa »trip» bär han stereoskop med åtföljande bilder, med hvilka han helt artigt bjuder passagerare att roa sig, tills han kommer åter, på samma gång gifver han en tryckt annons om att han inom kort kommer att erbjuda de utsöktaste sköldpaddsarbeten, hvilka han mycket riktigt bär i en stor korg, när han härnäst med håret fladdrande i det starka draget öppnar dörren till vår vagn. Stundom kastar han en valnöt i knäet på hvarje resande, för att så reta dennes gom, och utdelar förseglade askar med konfekt, med påskrift, att de innehålla den bästa konfekt i verlden o. s. v. Men med allt detta lyckades han i dag ej göra goda affärer. Luften var allt för tryckande, de resande dåsiga. Han kan ej väcka den gamle halfslumrande herrn, hvars hufvud med en lifsfarlig knyck rullar än åt den ena, än åt den andra sidan, eller störa spelarne vid de små spelborden eller tilldraga sig mer än en flyktig uppmärksamhet från de cigarrökande och tidningsläsande affärsmännen i »rökvagnen», hvilka för ett par dagar fara ned till kusten och svalka sig, enär Philadelphia nu är en riktig gryta. Knapt nog kan han ett ögonblick fängsla den unga bleka ladyn, som med en grå hamptygskappa öfver den eleganta drägten lutar sig tillbaka i palatsvag-

nens beqväma länstol, sugande sin bananas; hon vänder sitt fina ansigte mot den korg, han håller upp mot henne, men skakar genast förnämt på hufvudet åt hans kram. Men då allt annat misslyckas, försöker vår försäljare ett sista anlopp mot passagerarnes ståndaktighet och mot deras kassor, i det han gör en tur med utsökta persikor, stora gula päron och svarta vindrufsklasar. »California-päron, gentlemen», »California-drufvor, ladies», ropar han oupphörligt, under det han håller sin korg så nära under eder näsa, att ni ej kan undgå att känna doften — och nu har han bättre framgång, ty hettan gör det svårt att motstå en läskande persika eller saftig drufklase. Till och med den i slummer nickande herrn famlar i sin ficka efter en tio-cent, för att åter slumra in, så snart han förtärt sin frukt.

Ju närmare vi nalkades vårt mål, dess mer grep sömnaktigheten omkring sig. Dels led det mot qvällen, dels foro vi nu, sedan vi bytt om tåg, genom de sandiga, ofruktbara trakterna af Södra New Jersey, der enda växtligheten utgöres af skral tallskog. Enformigheten afbröts för ett ögonblick vid ankomsten till en liten by, Hammonton, i hög grad påminnande om en svensk bondby. Pojkar och flickor med ljust hår och blå ögon, barfotade, som svenska barn, kommo in i vagnarna och utbjödo med gäll röst äpplen och päron, dem de buro i små korgar. Hammonton är en af de talrika »städer på papperet», hvaraf Södra New Jersey kan uppvisa en hel mängd. Vid dess grundläggning 1860 väntade man att se en stor stad växa upp, och gator af flera engelska mils längd lära vara upphuggna genom den flacka tallskogen. I närheten finnas flere andra »tillyxade» städer med parker, avenyer och torg — men utan hus.

Efter denna station försjönk allmänheten i dvala ... men med ens spritter den sofvande herrn högt upp och ger sig ett obarmhertigt slag på kindbenet, en af de unga damerna börjar utan allt synligt skäl slå omkring sig med sin blå silkesnäsduk, en annan rifver sin lilla hvita hand och fäktar med solfjädern mot en osynlig fiende, en allvarsam herre slår sig med förbittrad uppsyn på knäet, en annan binder näsduken rundt om sin nacke och hals och viftar framför sig med sin tidning, ja, de mest flegmatiska personer få med ens lif i spelet, resa sig upp och rycka i alla leder, som om de fått spasmer.

Orsaken till denna uppståndelse lästes snart lätteligen i grannens ansigte och på ens egna händer, ty de började under olidlig klåda att svälla och rodna. Vi hade kommit in i New Jerseys sumptrakter, der det svarta vattnet, hvilket i oräkneliga små laguner skär ut den med mörk sjuklig tall bevuxna marken, är ett hem för millioner af muskitos. »Muskito-» eller »Myggstaten» är derför ett af de namn, under hvilka New Jersey är allmänneligen kändt. Man kan göra sig ett begrepp om dessa odjurs roflystnad, när man erinrar sig, att våra härdade förfäder på 1600-talet af muskitos tvungos att öfvergifva en skans vid Delawarebugten, ämnad att heta Helsingborg, men omdöpt, såsom mera betecknande, till Myggenborg.

Ja, vårt tåg var stormadt och intaget af en hord af dessa indianer med giftiga pilar, och med hugg och slag drefvo de oss skoningslöst framför sig såsom sina fångar. Det var för öfrigt just deras bästa tid, ty aftonsolen speglade sig i de mörka lagunerna, när vi närmade oss Atlantic City. Fastän återstoden af vår färd var kort, flöt blod i strömmar. Den enda utväg, om man *måste* fara till New Jersey i »business», så lyder en tidnings behjer-

tansvärda råd, är att taga med sig en liten fet, saftig engelsman såsom bete och afledare för Jersey-kycklingarna.

Tåget hade imellertid nått den lilla staden, och vi foro på en bred bulevard fram till stationen. Tåget går midt igenom gatorna, intet stängsel finnes, hvar och en får draga försorg om, att att han är ur vägen, när det frustande lokomotivet under klockringning stryker fram mellan fotgängare och åkdon, hvilkas dragare alls icke tyckas bekymra sig om ånghästens egendomliga sätt att röra sig och att hemta andan. Man stannar vid flere af sidogatornas mynningar för att släppa af passagerare midt på gatan, pojkar hoppa upp på fotsteget för att få fri skjuts, och i allmänhet behandlas hela tåget både af allmänheten och af jernvägspersonalen såsom ett vanligt fordon, ej bundet till stationer och inhägnade platser såsom hos oss. Öfverallt sågos promenerande herrar och damer, och från hotellen ljöd dansmusik. Man såg en mängd fruktstånd, der gulgröna bananas hängde i stora klasar från taket, och talrika små ostron-kök, hvilkas dörröppning oftast pryddes af en svart neger i hvit jacka, hvitt förkläde och med en hvit åttkantig kockmössa på det ulliga hufvudet.

Så snart en reslig neger tagit hand om mina saker, skyndade jag ned till oceanens brädd. Icke en vindfläkt rörde sig, de hvita seglen i fjärran strålade i qvällsolen, men hängde slaka på rårna. Oceanen är dock aldrig stilla, och långa vågor rullade med doft bortdöende brus öfver den hvita sanden. Snart förrådde ett annalkande dån, liknande en svagt mullrande åska, att floden närmade sig. Den steg allt högre, snart nådde den platsen der jag nyss stått; vågorna nalkades mot de längs stranden uppförda träskjulen, och när solen gick ned, när ett rosigt skimmer slog upp öfver horisonten och svagt speg-

lade sig i det blåa hafvet och stjernorna började tindra, på samma gång gas-ljusen i den lilla staden tändes och fyrbåken med korta mellanrum kastade sitt genomträngande sken långt ut öfver seglarens väg, då sqvalpade vattnet mot den längs viken löpande gångbanan, der herrar och damer i muntert eller ömt samspråk gingo upp och ned, njutande af det klara månskenet. För en främling fjärran från fosterjorden är en sådan afton rätt ensam. Dock känner man sig närmare hemmet, när man står vid stranden af det haf, hvars vågor äfven skölja Europas kuster; man tycker sig blott behöfva sträcka ut sin hand för att i qvällen få ett trofast handtag från vänner och fränder. Böljorna bringa helsningar, och först när natten är långt framskriden, kan man slita sig lös.

BADLIF.

»Muskitos», säger Mark Twain, »äro små förnöjsamma varelser, ty de sjunga medan de arbeta.» Men han måtte hafva gjort sina studier af deras natur på andra orter än i New Jersey, ty här gifva de ej den ringaste varning, utan störta sig ljudlösa öfver sitt rof, hvilket ej har någon möjlighet att undkomma. En natt i ett af dessa muskitos fyldt rum är intet behagligt minne och medför ingen annan fördel, än att man så mycket mera fröjdar sig öfver dagens ljus.

En frisk bris blåste och vågorna gingo hvita, när jag följande morgon gick ut för att göra mina iakttagelser.

Den lilla staden, hvilken lär besökas af ej mindre än fyratio tusen gäster hvarje år, är belägen på en ö, och dess långsluttande, åt hafvet vända strand täckes af fin hvit sand, öfversållad med snäckor, dem floden lemnat efter sig. Längs stranden äro små hus uppbyggda, hvilka tjena till afklädningsrum, eller rättare till ombyte af kläder. När badtimmen nalkas, ser man hela lass af badkläder köras ned till stranden: tröja, byxor och halmhatt för herrarne; långa, strimmiga byxor, kort kjortel och åtsittande halmmössa för damerna. Herrarne erbjuda de senare sin hjelp, och snart befinner sig hela sällskapet ute bland bränningarna.

Rätta stället att se badningen i all dess glans är dock icke på de platser, der de stadigvarande badgästerna, den fina verlden, iförda denna egendomliga drägt, söka »old Neptuns» svala omfamning. Nej, se der, litet längre bort, huru hela stranden riktigt krälar af folk i badkläder. Skriken vid första »doppningen» öfverröstar till och med vågornas brus. Der är det så kallade »Excursion House», lustfärdshuset, uppbygdt af jernvägsbolaget för att locka passagerare att gå med dess bana.

Det är ett stort hus med en rymlig balsal, restaurationsrum o. s. v. Rundt omkring ligger en liten stad af tält med skjutbanor, camera obscura, ostronkök, sockerbagarebodar, karuseller, sodavattenbrunnar, försäljning af snäckor, sjöstjernor, irländsk biljard — just nu stå två katolska prester i sina långa rockar färdiga att kasta sina brickor —, förevisning af jättar och dvärgar, fotografibutiker, der man för några cents kan låta fotografera sig på tennplåt, och för öfrigt en hel mängd små hotell och restaurationer. Dessa senares namn äro betecknande. I England skulle de troligen hetat drottning Victoria, prins

Alberts hus o. s. v. Här hade hvarje liten usel krog ett stort republikanskt namn, såsom »Förenta Staternas hotell», »Unionshuset», »Congress-hotell», »Washington House», eller ock »International» och andra borgerliga namn.

Utanför detta »excursion-house» stannar hvarje morgon vid elfvatiden ett långt tåg, tjugu till tretio vagnar, fullpackade ända ut på den lilla platformen mellan vagnarna. Stundom föra tågen ända till tre tusen personer — åtminstone berättar man så. Passagerarne tillhöra vanligen Philadelphias arbetsklass, hvilken efter att hela året om ha trälat med hvarje nerv och muskel, såsom endast amerikaner kunna göra det, nu tager sig en fri dag för att i frisk luft och saltvatten stärka sig till nya ansträngningar.

I dag är »the excursion-train» förhyrd af ett sällskap, kalladt »Odd fellows», en borgerlig upplaga af den förnämare frimurareorden. Så snart tåget stannar, störtar hela skaran ned till badplatsen. Den liknar en boskapshjord, ansatt af törst. De äro alla väl klädda, damerna bära hatt och solfjäder eller parasoll. De skynda sig otroligt, ty nu gäller det framför allt att följa den amerikanska regeln: »Be sure and get your money's worth». Snart ser man hela skaran strömma ut ur de hus, der den mot en afgift af åttio öre hyrt sig baddrägter, hvilkas rymlighet eller otillräcklighet påminner om våra beväringsynglingar utanför kronans klädesmagasin. Ännu några ögonblick, och dessa hundratal plaska sig i saltvattnet. Nu kommer ingen mer i hog den qvafva fabriken eller den mörka gränden med dess rännstenslukt. Der stupar en lång gentleman kullerbytta i vattnet, der taga gossar och flickor hvar andra i hand och rusa ut till bränningen, under det att barnen plaska i det ljumma vatten, som stan-

nat qvar i fördjupningar på stranden, och sedan rulla sig i den hvita sanden, tills de likna mjölnare.

Det är för öfrigt äfven i lugnt väder en rätt kinkig konst att bada här, der intet skär, ingen klippa bryter de väldiga vågorna. Ve den, som oförberedd dristar sig för långt ut. Upp reser sig en rullande svallvåg och går skoningslöst öfver hans hufvud, eller kastar den honom långt inåt land för att å nyo med omotståndlig kraft draga honom ut, och ofta får man underkasta sig detta bollspel flere omgångar, innan man åter kan fatta fotfäste. Stundom är det rent af lifsfarligt. Vaktkarlar, i höga svarta hattar, promenera af och an i vattnet, och på vissa ställen äro spända linor, i hvilka man kan fatta tag för att hålla sig upprätt. Strax innan jag kom till Atlantic City, hade en ung flicka försvunnit i djupet, och en man drunknade några dagar senare.

Ändtligen tröttna äfven de mest entusiastiska af de badande, sedan de varit så länge i vattnet, att de äro blå som indigo, och deras tänder skallra så att de äro färdiga att falla ut ur munnen på dem. De äro nu redo för andra nöjen. Från balsalen lockar ljudet af musik, och vi följa hopen dit in. En talrik orkester spelar på en platform i ena ändan af rummet. Endast några få par äro framme på golfvet, under det hundratals åskådare tagit plats på bänkar längs väggarna. Deras ögon följa med granskande uppmärksamhet de dansande. Särskildt tilldraga sig tvänne par, hvilka just nu utföra en invecklad dans, hemfödd i Irland, många beundrande blickar. En af herrarne med hög svart cylinderhatt på nacken, har tagit af sig rocken och dansar i blå skjortärmar; han har ett friskt brunt ansigte, som om han vore en matros, hvilket ock hans vida blå byxor antyda; hans vis-à-

vis är klädd som en jockey i smala ljusgrå byxor, hvilka falla ned likt damasker öfver fötterna; svetten perlar öfver hans magra, långlagda ansigte, och han visar tydligen att han anser sig vara ett ytterst fint sällskap och en öfverlägsen förstå-sig-påare. Deras damer äro bleka, och i trots af de granna kläderna gifva de aftärda, sjukliga dragen vid handen, att de äro »nålens barn», stackars lidande sömmerskor. Alla rörelser gå långsamt och högtidligt som menuetten i gamla dagar och med ett allvar, som erinrar om medborgarne i Grekland och Rom, hvilka höllo det för en skam att springa på öppen gata. Ja, dessa republikens barn, medvetna om att verldens blickar hvilade på dem, ansträngde sig grufligt för att ingifva åskådarne den tron, att en sväng i en balsal för dem var en vanlig, ofta återkommande och med en viss likgiltighet behandlad sak. De sågo stundom så olyckliga ut, som om de varit på väg till stupstocken. Och dock tror jag verkligen, att de hade roligt. Men tanken på, huru de togo sig ut, förbittrade deras glädje. De dela samma svaghet som de högre klasserna för hvilka utseende och »apparanser» betyda så otroligt mycket. »How did he appear?» (hur tog han sig ut?) är en fråga, som nästan tyckes betyda mer än: är han en bra karl?

Men nu spelade orkestern upp en galopp, och det blef annat lif. Det ena paret efter det andra, alla bibehållande den fullkomligaste sjelfbeherskning, ryckte in i dansen, en liten fyra — fem års pojke med lockigt hår och röd blus sprang alldeles utom sig af munterhet med en piska i handen från par till par och piskade dem af bästa förmåga, och herrn med svarta hatten på nacken hade nu blifvit utan dam och kom derför och bjöd upp en af damerna i vårt sällskap, troende att hon var en af lustfararne.

Den lifliga rörelsen hade satt blodet i omlopp och värmt det förnöjsamma folket till ett nytt bad, men just då man var på väg att bege sig till vattnet, hördes åskdunder, hvilket skrämde dem in igen och andra med dem.

Men hvad är detta? Har åskan flyttat sig in i sjelfva huset? Ett mullrande ljud höres, det närmar sig allt mer och mer och det växer i styrka med den ena knallen efter den andra, till sist öfvergår det till ett fräsande och hväsande, nog att spränga ens örhinnor, dörrarna slås upp och in kommer en neger, krokryggig som en hyena; i högra handen håller han en stor trumpinne, hvarmed han trakterar en s. k. gong-gong, ett slags kinesisk puka, källan till allt detta oljud. Uncle Sam visade i förtjusning sin dubbla perlrad af hvita tänder, när han såg alla menniskor stoppa fingrarna i öronen för att freda sig för den förfärliga musiken, hvilken var ett tecken till att middagen var färdig. Jag har aldrig förr eller sedan hört någonting jämförligt med detta ljud och är mycket villig att tro på en uppgift, hvilken låter, som om den skulle ha utgått från den menniskoälskande fredsligan — den nämligen, att man i Kina understundom för krig utan andra vapen än blott gong-gong. Jag förmodar, att den, som kan förmå det andra partiet att täppa till öronen, blir segervinnare, och detta är ännu humanare än ett annat filantropiskt förslag, att man vid uppkommande tvistigheter mellan olika stater skulle låta deras styresmän kämpa i envig. Ja, det är till och med ett mildare stridssätt än fredsligan genom eget exempel anbefalde, då den i Genève grep till knytnäfvarna.

Nu samlades man i matsalen, så vida man ej af frihetsanden drefs ut i fria luften. Alla sitta kring små bord. Stundom ses flere generationer vid samma bord

från mormor, som med darrande hand och med fara att spilla ut den älskade drycken för kaffekoppen — hvilken tar soppans plats — till sina läppar, och ända ned till dottersonen, som envisas att först doppa näsan i sin kopp och sedan torka den på sin lilla systers hvita klädning, i trots af de tårar, med hvilka hon söker utplåna de bruna fläckarna. De äro arbetare, de tre, som slagit sig ned vid nästa bord. Det är ett slags feber i allt hvad de göra, och öfveransträngningen har satt sitt sjukliga märke under deras ögon, ehuru den ännu icke böjt deras kraftiga gestalter. Vi må hoppas, att de snart »gjort» nog penningar för att unna sig litet mer hvila. Och der, dessa förnöjda svarta figurer — men nej, läsaren kan vara trött. Snart äro imellertid dessa skaror färdiga att åter gå i vattnet för att afkyla sig riktigt grundligt, innan de vid femtiden resa tillbaka till staden och dess brännande temperatur.

Så fortgår det dag från dag. Scenen är den samma, de spelande vexla. Men den regelbundenhet, hvarmed alla dessa idoga och sparsamma lustfarande gå från badet till balsalen, från balsalen till skjutbanan eller karusellen och derpå åter igen till badet och tillbaka till balsalen o. s. v., ända tills hvisselpipan förkunnar tågets afgång, då de komma springande svettiga och med andan i halsen — visar tydligen, att de äro personer, hvilka i lek lika väl som allvar känna penningens värde och äro fullt beslutna att få sin »valuta».

Främlingen — om han kommer från vårt land — kan ej annat än förvåna sig öfver en omständighet förbunden med dessa lustfärder. Hvar äro punschglaset och bränvinsbuteljen? Hvar är det skrål, som uppstämmes kring

bålen på våra ångbåtar eller vid värdshusen? Hvar äro dessa slagna hjeltar, hvilka, döddruckna, af välvilliga vänner hemtransporteras likt slagtade kreatur? Under hela den tid jag var i Atlantic City såg jag ingen drucken, hörde ej en enda svordom, hvarken kötted eller ens någon mera raffinerad svordom, såg ingen oanständig åtbörd, och jag vågar påstå, att ej det mest finkänsliga sinne skulle ha känt sig såradt af att se dessa s. k. lägre klasser i balsalen eller vid andra förnöjelser. Här herskade ett decorum, sådant man kunde afundas mången elegant balsalong i Europas större städer.

VESTER UT! PENNSYLVANIA.

Alleghany, september 1875.

Några ögonblick ännu, och tåget brusade vester ut. Jag kunde fatta något af den tjusning ordet: *westward ho!* utöfvar på amerikanen.

Om man kastar en blick på kartan, finner man att staten Pennsylvania inom sina raka gränslinier, hvilka bilda en tämligen regelbunden parallelogram, innesluter ett område, ungefär fjärdedelen så stort som Sveriges. En god del af statens mellersta och nordöstra land upptages af berg, ty Alleghany Mountains löpa i parallela kedjor från nordost till sydvest i ett bälte af mer än trettio svenska mils bredd. Landet är ej synnerligen gynnadt med naturliga kommunikationer. Susquehanna är föga segelbar. Derimot är på andra sidan bergen Ohio en väldig pulsåder för handeln, och Pittsburgh har en betydlig andel af den oerhörda rörelse, som bäres på denna flods böljor. Till Oceanen gränsar Pennsylvania endast med ett litet hörn just vid den bugt, i hvilken Delaware-floden mynnar, och det är endast genom Philadelphia, som staten tager direkt del i den transatlantiska verldshandeln. I nordvest når den blott med den

lilla landssträcka, hvars form på kartan erinrar om den öfre smalare delen af ett piphufvud, fram till Erie-sjön, en af länkarna i Amerikas sötvattensocean.

Pennsylvania är således ingen handelsstat att jämföra med New York State eller Massachusetts. Men detta oaktadt har den ej mindre än tre och en half million invånare och är i anseende till befolkningens täthet den sjette af Unionens trettiosju stater.

Grunden härtill ligger i den outtömliga rikedomen på mineralier och i åkerjordens ypperliga beskaffenhet. Jern, koppar, bly, zink äro dolda nära nog öfverallt i bergen. Otroligt gifvande oljekällor springa upp i statens vestra del, dess kollager äro fräjdade öfver hela verlden, marmor och salt förekomma äfven i myckenhet. I dalarna drifves åkerbruk i stor skala, och produktionen af hvete majs, hafre, potates gifver åt Pennsylvania rang bland de »ledande» åkerbruksstaterna. Mjöl, sprithaltiga drycker och socker, hemtadt af sockerlönnen, äro äfven vigtiga handelsvaror. Vidare idkas naturligtvis i de större städerna alla slags manufakturer. På höjderna växa ek, bok och sockerlönn, och i bergsbygden finnas furu- och björkskogar.

Att man för att tillgodogöra sig denna storartade naturens rikedom och för att underlätta samfärdseln mellan dessa millioner inbyggare icke nöjt sig med de inskränkta naturliga samfärdsmedlen, ej häller med en oändlighet af landsvägar och kanaler, faller af sig sjelft. Tid är penningar, och der vi med våra gammaldags begrepp skulle vänta en gropig bruksväg, brusar lokomotivet pustande och stönande fram till de ypperliga hufvudbanor, hvilka, såsom kartan utvisar, likt ett nät genomkorsa landet. Dessa ba-

nor egas eller »kontrolleras» af »Pennsylvania Rail Road Company» (P. R. R. såsom det vanligen betecknas).

Detta bolag är ett af de största i verlden och anses representera ett kapital af 650 millioner kronor. Det är egare till den genom New Jersey löpande stråkvägen mellan New York och Philadelphia, till en annan ytterst vigtig farled, Philadelphia—Erie-banan, hvilken sammanbinder Pennsylvanias vid Atlanten och sjön Erie belägna kuststräckor, och till den bana, som leder från Philadelphia till Pittsburgh och der står i samband med de väldiga linier, hvilka gå till Chicago, och så medelbarligen med jättejernvägen öfver Klippbergen till California. Från dessa stambanor utspinner sig en mängd bibanor, och sammanlagda sträckningen af alla bolagets linier uppgår till 1,600 engelska mil. Skenorna äro af stål och hvila på en bädd af kalksten; stationshusen äro ofta ytterst prydliga och ej sällan förbundna med storartade, bolaget tillhöriga hotell. Vagnarna äro upplysta med gas och värmda med ånga, och palats- och sofvagnar medfölja de flesta tåg. Om den rörliga materielens mängd kan man göra sig ett begrepp, då man hör, att bolaget har ett särskildt kontor med flere särskilda ämbetsmän — och man kan vara lugn för att enskilda bolag ej gifva sinekurer — endast för att *föra protokoll* öfver *vagnshjulen,* anteckna, när och hvar de förfärdigats, när de började begagnas och huru länge de varade o. s. v., allt frågor af vigt för blifvande inköp. Den nuvarande direktören eller, som man här säger, presidenten är en hr Scott, under inbördes kriget andre (assistant) krigsminister. Han och Vanderbilt, president för New York-centralbanan, äro den nya verldens jernvägskonungar.

"AMERIKAS TRÄDGÅRD".

Det var på väg till Pittsburgh på Pennsylvania-centralbanan jag nu befann mig. Tåget lemnade snart Philadelphias husrader och gick på en ståtlig jernbro inom Fairmountparks område, öfver floden Schuylkill. Vi skymtade de jättelika utställningsbyggnaderna, hvilka den amerikanska energiens trollspö låtit växa upp ur jorden så hastigt som svampar om hösten, och befunno oss snart i Chester County, en gång qväkarnes stilla och fredliga hem, nu bebodt af tysk-amerikaner. På ömse sidor om vägen stå hvitgula majsfält, der de två gånger manshöga stånden bugna under tyngden af de qvarterslånga axen i bladhylsorna; på sluttningen af de mjukt bildade höjderna ligga vingårdar, här och der ser man ett stycke betesmark med hästar och kor, och tätt och ofta förnöjes man vid anblicken af väl bygda bondgårdar (farmhouses) med storståtliga fähus. Landets hela karaktär med dess fruktbärande höjder, på åsen' bevuxna med ekskog, de rika åkerfälten, vingårdarna, de vackra kyrkorna påminner om vissa trakter i Sydtyskland. Det syntes helt naturligt att tänka sig en »bierseidel» och lång pipa på bordet i hvart och ett af dessa hus och en treflig, gästvänlig schwabare i hvarje dörr, redo att låta upp sin breda mun och fråga den ankommande främlingen: »Wolle' See a' Gläsche' Bier trinke'?» Trakten måste vara så mycket mer lockande för sönerna af »det stora fäderneslandet», som större naturliga tillgångar, mera allmänt utbredd och mera praktisk sparsamhet äfvensom

den sjelfkänsla friheten för med sig gifva dem både tillfälle och lust att hafva trefligare hem och att hålla sig renare än på andra sidan hafvet »am deutschen Rhein».

Men om ögat i Chester tjusas af en bördig bygd, finner man dock snart, att man endast sett utkanten af Amerikas trädgård. När man inom kort blickar ut öfver Lancaster County, häpnar man. Hela trakten är öfversållad af nätta, hvitmålade boningshus med tillhörande ladugårdar, hvilka vunnit mycken ryktbarhet, emedan de äro stora och välbygda som kyrkor. Landet är deladt i oräkneliga jämförelsevis små lotter — fyratio till femtio tunnland eller än mindre — hvilka äro riktiga guldgrufvor för sina egare.

Jorden tyckes i sådan ymnighet frambringa sin frukt, att man känner det som en orättvisa mot dess alstrande kraft att sätta tro till att här en gång var en oländig ödemark, der indianen jagade vildbråd i skogen och fiskade laxöring i strömmarna, eller att åkern än i dag kräfver landtmannens trägna arbete och outtröttliga omtanke. Med åkerbruket är förbunden en väl ordnad boskapsskötsel, och man uppföder vackra nötkreatur och ej mindre värderade arbetshästar.

Befolkningen är äfven här af tyskt ursprung och vidhåller med otrolig seghet sina tyska vanor. Vid en station såg jag de höga, grå lärftsdamaskerna från Neckardalen, men skulle naturligtvis trott detta vara en blott tillfällighet, om jag ej senare hört försäkras, att man ännu i dessa trakter finner samma drägter som i dalarna kring Rhen och dess tillflöden. Här talas ett slags förskämd tyska — »Pennsylvania Dutch» — och en mängd af invånarne känner ej engelska. De gifta sig ej gärna med anglo-amerikaner, och det är ganska betecknande för olik-

heten mellan den tyska och anglo-amerikanska karaktären, att tyskarne öfverallt »köpa ut» amerikanerna. Hem och härd äro för germanerna ej allenast den yttre bilden af ett älskadt familjelif. De äro en del af det samma, och det kostar lika mycket på den tyske farmaren att öfvergifva den trakt, der han under flere års mödor »arbetat sig upp», som att skiljas från en af sin familjs medlemmar. Icke som om han skulle med lätthet skiljas från dem och utan sorg skicka bort sin dotter och den blifvande mågen. Men det finnes en annan utväg. Han har en liten sparpenning; hans granne på ena sidan är en amerikan. Till honom går han och förespeglar honom, såsom verkligen förhållandet är, att man i Vestern för värdet af hans (amerikanens) lilla farm kan köpa många gånger större åkerland. Derpå tager han fram sin pung eller sina »bonds» och erbjuder, hvad farmen är värd — han vet nämligen, att han ej lyckas lura broder Jonathan att sälja till underpris. Grannen reflekterar. För honom är det hem, som bygges med timmer och händers arbete, endast ett yttre skal, en klädnad som han kan byta om, just såsom han ömsar rock. »The far west» med sina äfventyr och sin utsigt till hastig vinst lockar honom. Han rådfrågar sin hustru. Hon är icke rädd. Hon ser i tankarna böljande åkerfält och trinda kor. Hon tänker på Emmy och John och huru godt det skall blifva att hafva ett litet kapital att hjelpa dem på benen, — »to get the children started», som hon uttrycker sig. Inom ett par dagar är allt afgjordt, och nästa vecka är vagnen med soltältet framkörd, barnen lassade på toppen af ett berg af sängkläder, åkerbruksredskap, möbler, kokkärl. Så bär det af mot okända öden. Men nästa dag drager det nygifta tyska paret med fröjd och gamman in i granngården, och »Vater

und Mutter» fröjda sig högligen, då de öfver staketet kunna språka med Gretchen och sin nye son. Så blir snart hela den anglo-amerikanska racen utrotad från dessa äkta tyska »settlements».

Äfven i religiöst afseende äro dessa tyskar mycket konservativa, och doktor Martin Luthers namn är lika älskadt som på andra sidan Oceanen.

Det är egendomligt att tänka, huru litet de ursprungliga invånarne förstodo värdet af dessa fruktbara landssträckor, der naturen slösar sina håfvor. P. R. R. har utgifvit en praktfull illustrerad beskrifning på alla sina jernvägar, och jag finner der följande utdrag ur det köpebref, hvarigenom William Penn (omkring 1681) kom i besittning af Chester County (endast 30 år tidigare de svenska nybyggarnes *Upland*): »Vi Packenah», så heter det i detta egendomliga aktstycke, »vi Packenah, Jackhane, Sikals (m. fl.) indiankungar och sagamores (furstar), rätta egare af allt land... gifva landet från Ying-Ying till Upland, så långt som en man med häst kan rida på två dagar, i betalning för följande gods, till oss försåldt af William Penn, egare af Pennsylvania.» Så följer en lista på diverse varor: bössor, krut, tomahawker, knifvar, sylar, nålar, pipor, wampums (fredsbälten), speglar, mungigor m. m., värda tillsammans omkring 500 dollars (!).

TILL BERGSLAGEN.

Vägen följer den breda Susquehanna till Harrisburg (24,796 inv.), Pennsylvanias hufvudstad, med capitolium,

statsarsenal, statsbibliotek och andra offentliga byggnader. Några mil nordligare bryter floden genom »Blå bergen», en bland de förnämsta kedjorna i bergssystemet. På en lätt brygga af nära fyra tusen fots längd rullar tåget fram öfver den grunda flodbädden, hvars fåra, bruten af otaliga holmar, liknar en insjö. De gröna träd, som fattat fotfäste på dessa små holmar, luta sig öfver strömmen och kasta sina mörka skuggor i dess vatten; timmerflottor lotsa sig med svårighet fram i de ofta nog smala sunden — man kan på andra sidan bron med blicken följa dem ett godt stycke på deras väg mot Oceanen — vattenfoglar flyga skriande öfver ytan och doppa spetsen af sina vingar; solen glittrar på vågen och lyser upp den mörka granskog, som täcker det branta berget på andra sidan; små farmhouses..., men nu har tåget redan nått den andra stranden, och vi svänga af rakt åt vester, utmed den blå Juniata, ett af Susquehannas tillflöden, längs hvars stränder de röda männen, tysta och allvarliga, plägade följa vildbrådets spår.

Naturen blir nu vildare. Floden bryter genom den ena kedjan efter den andra. I stället för de rundade kalkstensformationerna, hvilka under tidernas lopp afslipats, resa sig sandstensklipporna, mera motståndskraftiga, i splittrade hotfulla linier. Luften blir allt lättare. Slättlandets hetta har vikit för en behaglig aftonsvalka. Bergens grönska är sparsammare. De ömtåligare trädslagen undanträngas af barrskogen. Björnen säges ännu hafva sitt tillhåll i bergshålorna, och lättfotade rådjur locka jägaren.

I de trånga dalarna, hvilka öppna sig mellan de parallela kedjorna, ligga små byar och bondgårdar. Jordmånen, kalkhaltig, är der rik och drifvande. Pennsylvania kanal löper längs Juniata jämnsides med jernvägen. Den

är ej synnerligen bred, endast beräknad så, att tvänne af de grunda, flatdäckade, ofta brokigt målade båtarna, hvilka likna egyptiska mumiekistor, kunna gå förbi hvar andra. De dragas af en häst medelst en lång lina. När floden gör en krök, hvilken det skulle vara besvärligt att gå omkring, händer det litet imellan, att man helt simpelt transporterar hela kanalen öfver floden, i det man på pålar bygt en vattenränna med en i jämbredd löpande gångstig, och snart ser man den klumpiga farkosten midt uti rännan, och körsvennen för detta egendomliga fordon jämte hästen gå på den der bredvid bygda gångbanan. När så floden åter krökte, kom kanalen, så att säga, oss på nytt till mötes, och nu lupo jernväg, kanal och landsväg vid hvar andras sida.

Snart nådde vi ett trångt pass, kalladt Long Narrows. Floden flyter strid på klyftans botten, tunga klippor hänga hotande öfver vägen, de dystra bergen tyckas stundom alldeles stänga passet. Vi sågo, der dalbottnen något vidgade sig, svart rök och flygande gnistor från masugnar å ömse sidor om banan — ett tecken att vi nu kommit in i »bergslagen». Solen gick snart ned bakom bergstopparna och lemnade för några ögonblick efter sig ett blekrödt skimmer på de tallbevuxna sluttningarna. De aflägsnaste höjderna skiftade i blått, hvilket antog en allt mörkare färg, tills de slutligen smälte samman med den stjernströdda natthimmelen. Ännu en stunds färd i halfdunklet, och vi sågo ljusen i Altoona, P. R. R:s hjertpunkt, vid foten af Alleghannybergens förnämsta ås.

FRÅN ALLEGHANYBERGEN.

Höstdagarna i Alleghany Mountains äro fulla af behag. Bergsluften är sval och styrkande, bröstet vidgas, när man vandrar öfver det vågiga landet, der den varma kalkjorden bär ypperlig majs mellan af ek eller barrskog bevuxna höjder. Morgnarna äro kyliga, daggen faller ymnigt och de otaliga små spindelnät, af hvilka gräset är öfversålladt, uppfånga på sina fina trådar de glänsande perlorna, så att man först tror, att marken är täckt af sällsamma frostfläckar. På dagen har man åter full sommarvärme, och landtmannen torkar svetten ur pannan, när han med sin krokiga knif skär af majsen, hvilken snart reser sig i små skylar öfver hela fältet. Den andra klöfverskörden pågår, och stolt som en prins på sin tron sitter körsvennen på det lilla säte, hvilket kröner den med skarpa liggande liar väpnade skördemaskinen. De ifriga svarta hästarne draga den samma utan ansträngning öfver fältet. I breda rader faller grödan, och inom några minuter är en acre afmejad. Nästa dag kommer egaren åter för att vända klöfvern, spänner för hästarne och sätter sig på kuskbocken af ett åkdon, till det yttre påminnande om skördemaskinen, men i stället för liar försedt med en rörlig axel, besatt med pinnar. När hjulen rulla, svänger ock axeln, pinnarna gripa ned i klöfvern, hvilken kastas högt upp, så att den riktigt yr omkring. Om ett par dagar har klöfvern torkat i solvärmen, och sittande på kanten af ett slags skrinda kör mannen ännu en gång öfver fäl-

tet, hvarvid fodret medelst en sinnrik inrättning kastas upp i skrindan, allt som den kör fram. Som man ser, går det ut på att inskränka antalet arbetare. Den höga dagspenningen har varit moder till mer än en af Amerikas fräjdade uppfinningar.

Dessa användas för öfrigt äfven i småsaker. Så t. ex. leder en »sjelföppnande» grind in till den egendom i närheten af Altoona, dit jag gästfritt blifvit inbjuden. Man låter vagnshjulen gå öfver ett uppstående jern på vägen, vagnens tyngd trycker ned det samma, och upp flyger grinden på vid gafvel. Innanför grinden kör man öfver ett annat jern, och den stänges. »Vi hafva ej råd att bestå oss grindpojkar här i landet», sade min värd, då vi genom en allé af fruktträd åkte upp till mansbyggnaden.

Denna är en ståtlig massiv byggnad af hvitgrå kalksten, uppförd i grekisk stil. Fronten uppbäres af en kolonnad i jonisk ordning med bred trappgång. Det inre är försedt med vattenledning, badrum m. m. och i öfrigt med all upptänklig komfort. Utsigten är vacker; närmast en fint vårdad trädgård; längre bort bergskullar och höjder, skiftande i färg från blekgul majs till granens mörka grönska, här och der afbruten af indianernes sumach med dess stora blodröda blomsterqvastar. I närheten ligga egendomens grufvor och endast på några stegs afstånd masugn, smedja, ångqvarn m. m. samt »bruksgatan», utanför hvars små kojor barnungar, höns, kattor och hundar leka i all broderlig sämja.

Men reslustens Ellida ryckte på ankartåget, och hvarken gästvänlighet eller den om Norrland erinrande naturen kunde binda mig. Snart åkte jag åter belastad med stor tacksamhetsskuld ut genom den sjelföppnande grinden på väg till Altoona.

ALTOONA OCH ETT MINNE FRÅN INDIANKRIGEN.

Altoona hade år 1855 endast 250 inv., och nu räknar det 15,000, sexton kyrkor, tre tidningar o. s. v. Det var den första »western-city» jag sett. Midt i gatorna stå stundom trästubbar af en eller par fots höjd: man har icke gifvit sig tid att spränga bort dem. Husen äro mestadels af trä, stundom af tegel. Träd äro planterade längs gatorna. Öfverallt äro pålar, vid hvilka åkande och ridande binda sina hästar, när de gå att göra sina uppköp i de talrika bodarna. Gångbanorna äro af trä. Man lägger syllar såsom för en jernväg, spikar fast bräder ofvanpå dem, och allt är färdigt. Jag har hört sägas, att dessa vesterns trä-trottoarer vid Chicagos brand ledde elden från hus till hus likt telegrafttråden den elektriska gnistan.

Man har äfven uppfört en stor, men ytterst enkel teater, der det märkvärdigaste är att hela den yttre ridån är öfvermålad med annonser af alla möjliga slag — prosaiska helsningar från den yttre verlden — och att den inre ridån prydes af ett bantåg med rykande lokomotiv, hvilket i svindlande fart kommer ned för bergen. Är icke detta amerikanskt? Månne Apollo och muserna, Beethoven, Wagner och andra musikaliska själar, hvilkas bilder vanligen pryda de europeiska teatrarna, medfölja såsom passagerare på tåget?

Lokomotiv-verkstäderna, hvilka staden har att tacka för sin betydelse, äro storartade. P. R. R:s hotell är ock

en mycket präktig byggnad, uppförd på en plats, som 1850 upptogs af en stor vattensamling. Det bär namnet Logan-house till minne af en berömd indianhöfding, Logan, hvilken hade sin jagtmark i dessa trakter. Trogen vän af de hvite, blef han med ens deras afsvurne fiende, sedan hans familj år 1774 blifvit försåtligt mördad af amerikanska ströftrupper. De följande sex åren af sitt lif var han en outtröttlig motståndare, och hans stolta, herskarlika yttre, hans ädla sinne och framför allt hans makt öfver ordet gjorde honom dubbelt farlig. Som ett prof på hans och i allmänhet på indiansk vältalighet må det tillåtas mig att anföra följande tal af Logan, upptecknadt i Jeffersons »Notes on Virginia». Man har åtskilliga grunder för det antagandet att det samma icke blifvit förfalskadt. Indianerna, blodigt slagna, voro tvungna till fred, men med stolthet vägrade Logan att infinna sig vid fredsförhandlingarna. Man skickade sändebud till honom, han lyssnade till deras budskap, reste sig derpå med trettio skalper vid sitt bälte och gaf följande svar: »Säg lord Dunmore, att jag vädjar till hvarje hvit man att säga, om han någonsin trädde in i Logans hydda, och han icke gaf honom att äta; om han någonsin kom kall och naken, och han icke klädde honom. Under det sista långa och blodiga kriget satt Logan overksam i sin hydda, yrkande på fred. Sådan var min kärlek för de hvite, att mitt folk pekade på mig, när jag gick förbi och sade: Logan är de hvite männens vän. Jag hade till och med tänkt att bo bland eder, hade icke en mans oförrätter kränkt mig. Öfverste Cressop mördade i våras kallblodigt och utan orsak alla Logans slägtingar, icke en gång skonande mina qvinnor och barn. Det rinner icke en droppe af mitt blod i någon lefvande varelses ådror. Detta ropade på hämd.

Jag har sökt den, jag har dödat många, jag har fyllest mättat min hämd för mitt land. Jag fröjdar mig vid fredens stråle. Men hysen icke en tanke, att min fröjd är den feges! Logan kände aldrig fruktan. Han vill icke vända sig på sin häl för att rädda sitt lif. Hvilken lefver väl för att sörja Logan? Ingen.»

ÖFVER THE BACKBONE.

Pittsburgh, oktober 1875.

Från Altoona stiger banan i djerfva vridningar öfver Alleghanybergens rygg — »the Backbone». Högt uppe på den branta klippväggen gör den en böjning så tvär, att lokomotivet och de främsta vagnarna på andra sidan om afgrunden några ögonblick gå i motsatt riktning mot de eftersta. Detta är den berömda »hästskosvängen».

Från denna punkt har man en härlig utsigt öfver bergsbygden, hvilken liknar Jura. Bergen resa sig likt hafvets böljor. Stelnade vågor, den ena bortom den andra så långt ögat når, de närmaste gröna, de aflägsnare mörkblå. Men det är icke hafvets oroliga vexling: allt är stilla, naturen tyckes liksom i väntan. Man undrar öfver, att icke vågorna gå sin vanda gång, och ju högre upp man stiger, med dess mera oro håller man anden, liksom skulle på tecken af någon osynlig makt allt begynna röra sig, skummet stänka, vågorna bryta sig och slunga oss ned i djupet.

Genom högsta toppen leder 2,200 fot öfver hafvet en tunnel, 3,670 fot lång. På andra sidan om denna ligger en besökt kurort, Cresson, bland hvars främsta behag märkes »att gästerna i den svala luften kunna sofva under

täcken hela sommaren». En af mina bekanta, som besökt platsen, berättade, att det är mycket vanligt att studenter, som lida af öfveransträngning, men ej ha råd att kosta på sig en badgästs tämligen stora utgifter, taga tjenst såsom uppassare på hotellen under sommarmånaderna. Är icke detta aktningsvärdt och efterföljansvärdt? Man kan här få en liten aning om, huru djupt aktningen för allt redbart arbete är rotad och detta i trots af börsspekulanter och city-snobbar.

Härifrån går det i blixtrande fart ned för den motsatta sluttningen. Ångan stänges af, och föraren bromsar omkring en och en tredjedels svensk mil. Jag reste denna gång med det så kallade »hvita blixt-tåget», hvilket går något mer än 34 engelska mil i timmen, hvilket annonserats på *vers*, och allt sedan det för några månader sedan sattes i gång, fått mottaga den ena blomstrande hyllningen efter den andra, både på rim och prosa. Det dröjde icke länge förr än vi nått dalbottnen. Men hvad betyder detta? Öppnar sig i vår väg en rykande vulkan? Ett moln svart som natten utbreder sig öfver dalen. Ännu några ögonblick, ånghästen utstöter ett hemskt tjut och störtar sig midt in i rökmolnets mörker. Här är Pittsburgh, Amerikas Birmingham, Förenta staternas jättesmedja. Genom långa rader af masugnar och glasbruk, der halfnakna sotiga figurer blickade ut genom dörrar och fönster, nalkades vi staden. Himmelen hade länge varit hotande, och när vi öfver ett kaos af skenor körde in i den stora bangården, hällregnade det. Jag försökte senare på dagen att gå ut, men gatorna voro förvandlade till svarta sotströmmar, och den onaturliga skymning, som alltid breder sig öfver »röksta-den», liknade nu nära nog nattens mörker. Snart jagades jag tillbaka till hotellet.

RÖK- OCH JERNSTADEN.

Pittsburgh är medelpunkten för ett bruksdistrikt, som producerar *jern* till ett årligt värde af 122 mill. dollars, eller med andra ord mer än *tredjedelen* af hela Förenta staternas produktion (322 mill. doll.), och staden använder sjelf för sina faktorier en *fjärdedel* af allt tackjern, som tillverkas inom unionen. Den är ock verldens första marknad för petroleum och har storartade oljeraffinerier. Kolhandeln belöper sig till mer än 100 mill. dollars årligen, och glasfabrikernas tillverkning uppgår till 4—5 millioner dollars om året. Antalet af manufakturetablissement är 1,844, de

använda 34,228 arbetare, betala 18 mill. dollars årligen i dagspenning. Det nedlagda kapitalet utgör 54 mill., materialierna räknas till 52 mill., och värdet af produktionen är 88 mill. årligen, allt dollars. Invånarnes antal uppgifves nu till 210,000, inbegripna förstäderna. Omkring 16,000 lära vara tyskar och något mer än 17,000 irländare.

Följande dag var klar; man kunde sluta detta deraf, att solen då och då bröt igenom rökdoket. Välan, låtom oss begagna tiden och söka att vinna en öfversigt af staden!

Man mötes först af svårigheten att gå öfver gatorna närmast stationen utan att blifva öfverkörd af bantåg. Spår ligga i alla riktningar utan stängsel och svänga i starka krökar nästan som vanliga landsvägar. När man viker undan för ett ringande och blåsande lokomotiv, snuddar man tätt förbi ett annat, hvilket just släpper ut ångan, och försättes så i ett ogenomträngligt rökmoln och ångbad, eller springer man i vägen för en spårvagn eller riskerar att få sitt öra afbitet eller sin hatt söndertuggad af en bryggarkamp, som just står i vägen, väntande på att tåget skall passera. Visserligen har man vaktkarlar på de farligaste punkterna, men det är dock omöjligt att förekomma olyckshändelser, då rörelsen här är ytterst liflig.

Ändtligen lyckas vi att komma öfver och gå nedåt Alleghanyfloden, på hvars andra strand en hög, enstaka bergås med brådbranta sidor reser sig. Kammen krönes af ett smärt minaret-likt monument, och der, så har man sagt, är en ypperlig utsigt öfver staden och dess pittoreska läge. Vi gå öfver bron, bestiga den branta klippan och befinna oss vid foten af »soldatmonumentet», upprättadt, säger inskriften, »till minne af de 4,000 tappra män, hvilka föllo i den stora striden för upprätthållandet af unionens enhet». »Guds öga», heter det vidare i in-

skriften, »hvilar på deras grafvar, äfven då de äro okända af menniskor, och deras stoft skall uppstå på uppståndelsens morgon». Och på motsatta sidan prydes monumentet af följande fräjdade ord ur Lincolns proklamation, hvilka öfvergått till nationens egendom: »Med ovilja mot ingen, med kärlek mot alla, med fasthet i det rätta må vi fullborda det verk vi begynt, nämligen förbindandet af nationens sår.»

Från denna punkt har man ett skådespel, kanske ensamt i sitt slag. Sjelfva kärnan af Pittsburgh, djupt under oss, ligger på en udde, bildad genom sammanflödet af Monongahela, »floden utan öar», och Alleghany, »floden, som är skön att skåda». Deras gemensamma lopp bär från denna punkt namnet Ohio, fransmännens »la belle rivière». Här fattar man, hvarför staden fått namnet »rökstaden». Öfverallt smala skorstenar, den ena högre än den andra, blåsande ut täta, svarta rökmoln, hvilka samla sig till en dyster slöja, som döljer den blå himmelen. Jernverk, glasbruk, fabriker, hvart man vänder ögat. Knappast kan man, då röken ett ögonblick lättar, skymta konturerna af de många storartade byggnaderna. Rådhuset, bygdt på en murad terrass, lyfter sin med kolonner prydda klassiska portik öfver de angränsande husen. De smäckra tornspirorna i rödt tegel kröna den katolska katedralen, en stor byggnad med kupol öfver Koret. De två uppåtsträfvande, ljusgrå tornen längre ned i staden tillhöra tvänne vackra kyrkor, uppförda af ohuggen eller rättare ojämnad kalksten. De göra ett storartadt intryck, omgifna midt i stadens affärscenter af en grön fridfull kyrkoplan, som ännu icke eröfrats af den allsmäktiga dollarn. På höjden just öfver stationen ligger en slottslik något tung byggnad. Det är Pittsburghs »high-school». Dess mörkgråa murar, svärtade af röken, som stundom stiger

ända dit upp, och dess läge vid branten af ett bråddjup erinra om en åldrig tysk riddarborg. För öfrigt varsnar man såsom genom en tjock dimma en hel mängd af torn och spiror samt många prydliga, enskilda och offentliga hus.

Från denna äldre del af staden utbreda sig längs de tre flodernas dalar blomstrande förstäder mellan flodbädden och foten af de berg, som, amfiteatraliskt höjande sig, omgifva det låga landet med en brant mur. En strimma af mörk rök och rader af otaliga höga skorstenar, så långt blicken når, utvisa, huru långt dessa förstäder sträcka sig. I bergens afsatser och på åsarna ser man trefliga hvita boningshus, dit invånarne färdas på en Righi-jernväg i smått. Långt i fjärran, höjda öfver röken och den onaturliga skymningen, ligga de rika köpmännens landtgårdar och villor, inbäddade i saftig grönska.

Tätt under våra fötter flyter Alleghanyfloden. På dess strand utbreder sig Alleghany City, en af förstäderna, med vackra gröna boulevarder och flere lärdomssäten. Något längre bort möter Alleghany Monongahela, och båda förenade till Ohio, flyta nu ned mot Mississippi, »flodernas fader», gränsfloden mot den stora Vestern. Blicken kan följa dess lopp flere engelska mil, och jag lät mina tankar bäras på dess böljor ännu längre, ända till »the far, far West», Amerikas sagoland. Huru olika är icke detta mot Östern, moderlandet för Europas sägner! Der en hindu, drömmande i palmernas skugga, här guldgräfvaren, rastlöst brukande hacka och spade; der araben på kamelen, öknens skepp, halft vanmäktig af törst och solhetta, styrande sin kosa mot den hägrande oasen, här ånghästen, hvilken, jagande indianen och buffeln framför sig, på några korta dagar bär hela karavanen, i vagnarna försedd med

alla ett Parishotells beqvämligheter, öfver den ödsliga högslätten till jätteträdens svalka och vingårdarna vid Stilla oceanens strand. Der kalifen med pipa och sorbet, från den mjuka divanen förnöjande sitt öga med danserskornas rytmiska, behagliga rörelser, för att, när deras luftiga gestalter försvunnit bakom förhänget, låta det gråskäggiga hufvudet i en behaglig slummer sjunka mot bröstet; här Ralstone, köpmanskonungen, den unge kraftige herskaren i San Francisco, hvilkens vink satte millioner af dollars i rörelse och hvars bord, dignande under eldiga viner och kostliga rätter, alltid stod dukadt för femtio gäster i frack och hvit halsduk, och hvilken till sist, då hans gyllene dröm tog slut, mördade sig sjelf. Der »Tusen och en natt» och Schakuntala, här Bret Hartes scener bland guldgräfvarne och Gerstäckers Californiaskizzer.

Dessa fantasier afbrötos genom anblicken af ett par af de stora besynnerliga ångbåtar, hvilka kommo upp för floden. De äro egendomliga för Vestern och gifva ett utländsk intryck. För ut hafva de på något mer än en famns afstånd från hvar andra två höga skorstenar, af hvilka icke den ena står bakom den andra, utan båda i jämnbredd. Den amerikanska örnen, förgyld och grann, har ofta flugit upp på den jernslå, som förenar dem båda; stundom prunkar der i höga bokstäfver skeppets namn. Bakom piporna reser sig i två våningar det ena däcket efter det andra, inneslutande salonger och hytter med stora präktiga fönster. Akter ut är ett enda stort skofvelhjul, likt sidohjulen på våra vanliga ångbåtar, och detta »paddlar» hela ståten framåt. De stora lyktorna likna runda gröna och röda ögon, skorstenarna fällas vid broarna ned medelst ett knä, just som en skalbagge fäller ned sina spröt längs ryggen, hjulet i aktern rör upp vattnet i en

hvirfvel, hela båten liknar i halfdunklet ett stort vattendjur, och de långa timmerflottar den bogserar äro odjurets släpande svans.

Jag dröjde ännu länge, fängslad af den egendomliga anblicken och af solljuset, som aldrig strålar i full klarhet nere i staden.

Men mörkret inbryter. Allt förvandlas såsom genom ett trollslag. Ur masugnarnas höga skorstenar står elden i qvastar, och i dess sken rullar den grå röken fram i tunga massor. Öfver en del af horisonten breder sig en eldstrimma, som speglar sig i flodens vatten, här och der brinner ett blodrödt kulformigt ljus, hvars sken knappast lyckas tränga fram genom dimman. På andra sidan om staden lyser en ny stjernbild, en båge af bleka, blinkande stjernor, högt uppe på himlahvalfvet — det är gasljusen längs den rundade kammen af det högsta berget vid Monongahelas strand. De brokiga, röda, hvita och gröna ljusen från ångbåtarna fladdra likt irrbloss på vattenytan, gaslyktorna i de oregelbundna krokiga gatorna, i stadens äldre del bilda en kärna af ljus, under det att långa raka ljuslinier likt strålar gå genom de nya stadsdelarna, så att man tycker sig se på floddalens botten ett oerhördt lysande stråldjur, omgifvet af allahanda spöklika eldar.

OSTRON OCH NYKTERHET.

En afton, då jag vankade omkring på en af de lifligaste gatorna, väcktes min uppmärksamhet genom ett väldigt

stjernbaner, hvilket svajade från ett af fönstren i en upplyst sal midt öfver gatan. Muntra röster ljödo der inne, och man hörde ljudet af stampande fötter. Var det kanske en balsal, der man uppförde någon besynnerlig gammal tysk eller irländsk dans? Jag gick öfver till den motsatta gångbanan och fann der på ett stort plakat följande anslag: »Qvinnornas nykterhetsförbund. Förbudsvännernas hufvudqvarter. *Central-klubbens första ostronsupé.* Biljetter 25 cents.» Förbudsvännerna — jag hade ju redan hört deras namn. Det är de som önska, att tillverkning och försäljning af starka drycker skall genom lagstiftning helt förbjudas. Sådan lag finnes redan i Maine jämte några andra stater. Här i Pennsylvanien har ej förbudsvännernas sträfvan krönts af framgång. Men de utgöra ett växande politiskt parti. Hvad månde de här förehafva? Jag köpte min biljett och visades in i en rymlig sal, smyckad med flaggor. På fondväggen lästes i rödt på hvitt Bränvinsförbud och derunder på en utspänd hvit flagga ordet Välkommen sydt med stora gula bokstäfver. Längs väggarna hängde tidningar. Salen var ganska full, och jag tog plats vid dörren för att få en öfverblick af de församlade. I en stor ring på golfvet satt en mängd unga herrar och damer, muntrande sig med sittlekar. En näsduk kastades, man bytte plats, stampade och skrattade, ungefär som då vi om julen »låna eld» eller leka »du duger». Rundt omkring sutto några äldre personer, och man såg ett och annat grått hufvud. De fingo dock ej tillåtelse att föra ett fullkomligt sysslolöst lif. Litet imellan ropade man på dem än för att fylla en plats än för att hjelpa till att ordna det hela. Stämningen blef allt mera lifvad, och alla hade mycket roligt. Men inga ostron syntes till.

Damerna tycktes tillhöra medelklassen. Bland herrarne såg man alla grader af kläder och sätt att vara från den fina unge mannen med slickadt hår och vida manschetter till den simple arbetaren med grofva, valkiga händer, nött rock, lång yllehalsduk kring halsen och hatten på hufvudet i trots af damernas närvaro. Min väntan på, att något skulle »turn up», började just att blifva tämligen lång, då en liten låghalt herre kom ned mot dörren. Han hade lurfvigt borstlikt hår, ett groft rundt ansigte och luggsliten brun rock af engelskt skinn. Han var skomakaregesäll, det var klart som dagen. Han var så halt, att om han ej vid hvarje steg stödt sig på sin käpp, skulle han ha stupat på näsan. Han gick rakt till den plats, der jag satt, och tog mig i handen. »Mycket glad att se er», sade han. — »Thank you, Sir». — »Det är länge se'n jag såg er sist», fortsatte han, »jag visste icke, att ni var i staden». — »Jag tror ej jag haft den äran att göra er bekantskap, jag har aldrig förr varit i Pittsburgh». — »Lika kärt», sade han skrattande, »jag är utgifvaren af vår tidning Nykterhetskämpen. Kom nu och låt mig presentera er för några af våra damer — korsfararne (the crusaders). Hvad var ert namn, min herre»? Jag sade honom detta och följde derpå min nya literära bekantskap med betydligt ödmjukad tanke om min förmåga såsom fysionomist. Vi gingo till ett hörn af salen, der en ståtlig äldre dam af fint utseende förde ordet bland flere yngre ladies. Hon var rak som en soldat, med bestämda blå ögon, röd och hvit hy och grå lockar i korkskrufstil rundt omkring hufvudet. »Moder White — Mr B., en främmande gäst», sade min vän redaktören, »Miss Starr, vår politiker, Miss Haller, vår sångerska, Mrs Gormley, president för qvinnornas nykterhetsförening — Mr B.». Jag bugade, och den grå-

håriga damen med korkskrufvarna, hvilken blifvit presenterad såsom »moder» White, sade: »Vi tro oss göra ett ärofullt verk här i Pittsburgh. Vi anse oss sjelfva för martyrer.» — »Verkligen?» — »Ja, vi ha setat i fängelse för nykterhetssaken», fortsatte hon. »Vi voro ute på korståg (crusading *), och borgmästaren fängslade oss, emedan vi orsakade folkskockning. Men han tordes icke hålla oss länge. Folket stod bakom, skall jag säga... Har ni fått några ostron? Vi ha redan gjort vårt bästa.» Jag försäkrade, att jag redan ätit qväll, men det halp icke. »Kom med oss», ropade ett par af de unga damerna, och inom några ögonblick satt jag mellan ett par af dem vid ett långt bord i en lång låg sal. Köket var i andra ändan af salen och en skrynklig, tandlös liten gumma med stripigt hår och uppkaflade ärmar satte fram tallrickar med rykande, stufvade ostron för gästerna. Desse voro nu fåtaliga, endast de som kommit efter rätta tiden. Midt imot mig satt en man, hvars slappa drag och hängande kinder förrådde, att de en gång varit spända af bränvinets hullighet. Hans drägt var tarflig, men snygg, och den grofva knotiga hand, hvilken förde skeden till munnen, och en strykande aptit, som lät de stufvade ostronen, ett stycke bröd och en korf försvinna i en handvändning, sade, att han var en arbetets son van vid släp och med ett godt dagsverke bakom sig. I hans ögon låg ett uttryck af fasthet i skarp motsats till det förslappade ansigtet; han tycktes bestämd att strida till sista blodsdroppen hällre än att åter gifva sig fången.

Min granne på ena sidan var Miss Starr, den af damerna, som blifvit presenterad såsom sällskapets politiker.

*) Man har här bildat ett särskildt verb, användt för de s. k. nykterhetskorstågen.

Hon tycktes vara omkring tjugu år. Hennes drag voro fina, håret lockigt, ljusbrunt, ögonen mörka och drömmande. Hela hennes väsende föreföll sant qvinligt, något som ej kunde sägas om alla de närvarande damerna. Ett melankoliskt uttryck hvilade öfver hennes ansigte, och hennes blickar stodo ofta orörliga utan att vara fästa på något visst föremål. Vi sutto länge vid bordet, och då man funnit ut, att jag var svensk, uppstod en allmän ifver att få höra något om nykterhetssaken i vårt land. Kunde jag utan att såra sanningen annat än med blygsel bekänna, att vårt land hotas i ännu förfärligare skepnad än Förenta staterna af bränvinets vanära och förbannelse?

Sedan talades politik, och det är svårare än någon kan tro att nappas med politiker i kjortel. Miss Starr visste i trots af sina drömmande ögon reda på »traspengar» och silfvermyntfot och hade sin egen åsigt om, hvem som borde bli guvernör och skattmästare. Hvad skulle Fru Lenngren ha sagt, om hon setat på min plats?

Försigtigt äfven undanvik
all brydsam forskning i gazetten:
vårt hushåll är vår republik,
vår politik är toaletten,

sjöng hon till sin kära Betti. Och om jag råkat att se i den tidning jag hade i min ficka, kunde jag redan nu ha vetat, att den unga damen är så hemmastadd i politiken, att hon kallas äfven till kringliggande städer för att tala om bränvinsförbud. Om hon är lika flink i kokkonsten, känner jag derimot icke.

Den ena skrattsalfvan efter den andra hördes nu från den angränsande salen, och stojet väckte vår nyfikenhet. Vi lemnade bordet, och när vi trädde ut genom dörren, sågs hela sällskapet i en stor röra midt på golfvet. Leken

var egendomlig nog och tycktes bestå deruti, att herrar och damer skuffade hvar andra — »bussade» plägade vi säga i skolan, när två långa led af pojkar stodo på tre alnars afstånd från hvar andra och skuffade ett olyckligt offer från den ena sidan till den andra. Detta syntes ett väl hårdhändt nöje, när damer voro med i leken. De tycktes dock finna det förtjusande, och alla deltagarne voro så uppsluppna, att, om jag ej vetat att de aldrig drucko starkare vara än tévatten, skulle jag ha trott, att de tittat litet för djupt i glaset. Nu undrade jag i stället, om kanske naturen såsom en belöning för så stränga nykterhetsgrundsatser lät stufvade ostron hafva en så makalöst lifvande inverkan på deras lifsandar.

Jag var just färdig att gå, nöjd med att ha sett detta äkta amerikanska samqväm, der unga damer utan annan eskort än unga herrar gingo till en offentlig aftonunderhållning och roade sig grundligt och barnsligt, men utan råhet, utan något som kunde kallas anstötligt, äfven om ett och annat, mätt med vårt allvarsamma svenska lynnes måttstock, skulle nämnas litet »skojigt». Imellertid råkade jag lyckligtvis att omtala, det jag aldrig sett något nykterhetskorståg. »Ni kan få se det om måndag» sade en af de unga damerna. »Måndagen är vår reguliera arbetsdag.» — »Det gör mig ondt, jag måste resa redan i öfvermorgon», sade jag, »och jag skulle bra gerna vilja se, huru saken tillgår». Härpå följde en afsides rådplägning mellan några af ledarne, och den unga damen kom tillbaka och sade: »Vi ha beslutat att ha ett extra korståg i morgon. Kom hit klockan half tre, och ni skall bli invigd i våra korstågs mysterier (the mysteries of crusading)».

Klockan var nu elfva och församlingen bröt upp, »för att icke» — så lydde orden — »störa grannskapets

nattro», en grannlagenhet hvilken icke skulle taga sig illa ut bland »vårgökarne» på Upsala gator. För min del gick jag hem, belastad med rekommendationskort till andra nykterhetsföreningar, med nykterhetssånger, med min låghalta väns tidning och flere lustiga figurer för mina ögon.

Och nu skulle jag i morgon se ett nykterhetskorståg och höra damer med handskar och solfjäder predika på öppen gata!

QVINNORNAS KORSTÅG.

Litet hvar torde erinra sig de träsnitt, som voro synliga i Europas illustrerade tidningar, då qvinnornas korståg först började. En procession af fanatiska qvinnor med gudsnådelig uppsyn, mestadels gamla mamseller med skrällande röster, med glasögon på näsan och bredskyggig bahytt, s. k. qväkar-hufva, kring ett skrynkligt ansigte, alla under psalmsång vandrande fram till en krogdörr, innanför hvilken kunder och värd, skämtande och drickande, funno hela upptåget ypperligt för retandet af törst och skrattmuskler, — detta var det intryck man på andra sidan hafvet fick af hela rörelsen. Och det löjliga i saken — den har onekligen en löjlig sida — stod så lifligt för mig, synnerligen efter den muntra ostronsupén föregående dag, att det tycktes som en ovanligt komisk färg bredt sig öfver klubbrummet och dess invånare, när jag på utsatt tid infann mig. Jag presenterades för några damer, hvilka jag icke förut sett, vi språkade om ett och annat, som om intet var på färde. Derpå utdelades sångböcker innehållande

dels nykterhetssånger, dels de vanligaste psalmer, hvilka brukas vid den allmänna gudstjensten eller vid Moodys och Sankeys »möten». Nu uppstod en högtidlig tystnad, vi sjöngo en psalm, derpå föllo alla på knä, och Mrs Gormley, sällskapets president, gjorde en brinnande bön om Herrens bistånd i deras heliga krig och särskildt i dagens »arbete». Nu kände sig ingen frestad att draga på munnen. Det löjliga var med ens bortblåst. I dess ställe kom vissheten, att man stod ansigte mot ansigte med qvinnor, dem egen eller deras bröders och systrars nöd drifvit till det yttersta. Det var ej något sentimentalt skådespel, man gick att bevittna, det var lifvets allvar.

Vi gingo derefter ned på gatan. Dagen var klar, och rökdoket syntes ovanligt genomskinligt, gatorna voro fulla af gående och åkande. Vi gingo till den äldre delen af staden, och när vi nalkades den krog, mot hvilken första anfallet skulle göras, ordnade sig korsfararna två och två i ledet och gingo med sina sångböcker i hand sjungande framåt gatan. De mötande veko åt sidan, stundom med ett försmädligt leende, oftast höfligt, ja, aktningsfullt. Ankomna till krogen stälde the ladies upp sig midt för ingången och sjöngo en psalm. Kunderna skyndade till fönstren, men drogo sig något förlägna tillbaka. De visste hvad det gälde. Derpå följde en högljudd bön från en äldre dam, hvilken jämte sin dotter slutit sig till processionen. Krogföreståndaren, en ung man med ljust hår och fylligt rundt ansigte, kom nu ut i hvita uppvikna skjortärmar och stod i dörren. Han bemödade sig att se ogenerad ut, men han rodnade, och hans tvungna leende kunde omöjligt inbilla någon, att han var väl till mods. Bränvinsförsäljare äro i allmänhet ej blyga af sig, och det vore orättvist att kalla dem lättrörda. Men äfven för en

krögare är det kinkigt nog att stå och skratta, när en qvinna med gripande allvar ropar till Herren, att han måtte omvända »dessa olyckliga varelser som af lättsinne eller illvilja räcka sina bröder sorgens kalk». Och detta till på öppen gata. Sedan bönen, hvilken äfven nedkallade välsignelse öfver fosterjorden, var slutad, sjöngs å nyo en sång, och derpå höll en af de yngre damerna under lifliga gester ett tal, fullt af häftiga angrepp och tunga beskyllningar mot hela bränvinsligan från suparen upp till bränvinspatronen och till de lagstiftare, som ej ens unnat kommunerna den anspråkslösa rätten att sjelfva bestämma huruvida utskänkning inom kommunen får ega rum eller ej (local option).

Folkhopen växte. En bränneri- eller bryggardräng, som kom med sin kärra att lasta af ett fat med »liquor», måste stanna midt på gatan, banade sig väg till krögarn och beslöt efter en kort rådplägning att afvakta lägligare tid. Nu var talet slut, en sång sjöngs å nyo, och tåget gick till en annan krog. Der hade man stängt luckor för glasdörrarna, hvilket gaf en annan tjugu- till tjugufemårig dam tillfälle till ett vältaligt utfall mot de fega stackare, »som icke en gång vågade höra sanningen».

Rundt om hörnet på nästa gata låg en storartad krog, ett bränvinspalats med stora, hela glasskifvor i fönstren och försedt med allt slags komfort. Dit vände sig nu korsfararna. Genom fönstret såg man krögaren, en stark rödbrusig man med skinande anlete, sitta vid sidan af sina bränvinsfat på en hög stol bakom disken. Han tycktes sola sig i sjelfbehag, blef kanske litet orolig, när korsfararna först visade sig, men fattade sig snart. Han skrattade och gjorde miner åt åkare och drosk-kuskar — troligen hans trägna kunder —, då de långsamt körde genom folkmas-

san, hvilken nu stod långt ut på gatan. Polisen tycktes vara vänligt stämd, och två konstaplar bådo mycket höfligt åhörarne att lemna plats, så att vägen till krogen skulle förblifva öppen. Derpå höllo de vakt vid dörren. En skara pojkar, tidningskolportörer och skoborstare med sin tidningspacke under armen eller sin borstlåda på ryggen sökte att föra oljud och så störa församlingen. Men det dröjde icke länge, förr än poliskonstaplarne satte fötter under dem. Under bönen stodo många af åhörarne med blottadt hufvud. De tycktes tillhöra alla klasser. Det var rätt löjligt att se en månglerska med sina fruktkorgar på armen och med ett rödt ansigte, som bar vittne mot henne, nicka bifall till hvarje ord. Bredvid henne stod en mager, medelålders qvinna i torftig drägt. Hon hade en väldig qväkarmössa, halft döljande det bleka af nöden fårade ansigtet. Med hvilken ångest följde hon icke bönens ord. Kanske stod en förfallen man eller drucken son för hennes själs öga. Här och der såg man irländarens belåtna, trinda personlighet och vid sidan af honom hans medtäflares, negerns, svarta ansigte och hvita tänder.

Flere af kunderna sågo skamsne ut, när de smögo sig bort genom krogdörren. En gammal man, uppenbarligen ett offer för rusdrycken, stannade just vid ingången och lyssnade uppmärksamt med händerna i byxfickorna. Han tycktes anse det hela ungefär lika godt som en ny sup. Det gaf honom samma retning för själen som supen för magen. Ett par unga män trängde sig med ett försmädligt leende genom mängden in till krogen, och den ene vände sig om och vinkade åt en tveksam stallbroder.

Här talade presidenten, Mrs Gormley, en medelålders dam af smärt figur och lifliga åtbörder. Hon uttryckte sig i ungefär följande stil.

»Hvad är er mening, gentlemen, då ni håller en håla lik den framför oss,» ropade hon, i det hon sträckte ut sin arm och pekade på krogen. »Viljen I låta plundra er på bara skinnet? Ser ni den mannen der innanför disken? Är det er mening att göda honom? Är han en sådan ängel, värd alla edra sparpenningar? Kunde icke dollarn trifvas lika bra i er ficka som i hans låda? Tror ni inte, att edra hustrur och edra barn skulle taga sig bra ut i en ny helgdagsklädning? Låt oss komma öfver ens att ni aldrig mer går in till hans disk, och så skall hans välsignade »business» snart torka in, och han bli vräkt liksom han sparkat ut er, då ni låg medvetslös på kroggolfvet ... Ser ni den uslingen, hur han grinar både åt er och oss? Men vänta; det kommer en dag, då han inte skall skratta. Ett ljus likt en ljungeld, basuner, änglar, domaren på tronen — ha'n I någonsin hört talas om sådana ting?»

»Hon har rätt, det är synd och skam», sade en af åhörarne, en irländare, uppenbarligen väl bekant med flaskan.

»Ja, men nu har jag ett ord otalt med er också, I, som säljen eder sjelfva åt den onde. I ären slafvar. Ser ni inte, att vårt land suckar under ett slafveri, mot hvilket de svartes var ett intet?»

»Nej stopp, nu går det för långt», ropade en sotig smed, som just kommit ur krogen och ännu hade sista dropparna af sin sup på läpparna, »kom gossar, låt oss skölja ned det här med en sup!» Ingen hade imellertid lust att följa, tycktes det. Smeden var just på väg att utfärda ett nytt upprop, denna gång understödd af några af de små tjufpojkarne, hvilka åter samlat sig, då en enda blick från Mrs Gormley återstälde ordningen. Smeden fann för godt att hålla munnen, och en hotfull åtbörd från

poliskonstaplarne gåfvo å nyo pojkarne en hastig skjuts. Först nu varsnade jag, hvilken kraft röjde sig i Mrs Gormleys uppträdande. Hennes magra kinder glödde, hennes mörka ögon brunno likt eld, hennes gester voro fulla af lif och, om ej alltid behagliga, alltid uttrycksfulla. Hennes stämma hördes tydligt, ehuru stundom afbruten af en häftig, ihålig hosta. Folket riktigt »hängde vid hennes läppar». Hennes stora gåfva är, säger en tidning, att träda ansigte mot ansigte med folket. Hon är nykterhetskorstågens Peter Eremiten.

Men hon fortsatte: »Dock, jag har ej kommit hit för att gifva lexor eller predika. Hvem är det väl som bär största skulden? Jo, den man som upphäfde lagen om »local option». Han har blodskuld på sitt samvete, blod på sina händer. Guvernör Hartranft är en mördare. En mördare, säger jag. Valet tillstundar. Viljen I gå fram till urnan med en mördares namn på er valsedel?».

»Hvilken är er kandidat, Mrs Gormley?» afbröt henne en röst ur hopen.

»Vänta ett ögonblick och jag skall säga det... Viljen I rösta på en man lik Hartranft? Skall han bli återvald, han som låtit köpa sig af bränvinsligan och som har enkors och faderlösas tårar och drinkares blod öfver sitt hufvud? Nej, det fins en man, som inte alla bränvinsherrar i verlden kunna göra yr i mössan och som icke kan köpas för all rikedom i Förenta staterna. Den mannen heter Robert Browne. Om han blir guvernör, kunna vi hoppas på en dam för bränvinsfloden, och med Guds hjelp skola vi resa oss ur detta nesliga slafveri!»

»Amen», sade en lång utmärglad man vid min sida. Han var i förtid böjd, hans händer darrade, och det syntes

antagligt, att de insjunkna dödsbleka kinderna en gång färgats af bränvins-rosor.

Mrs Gormley hade nu slutat, hennes bröst häfdes häftigt, och hon tycktes mycket utmattad. Hon var vältalig, det är omöjligt att neka, äfven om ett kort referat, likt det som ofvan blifvit gifvet, endast tyder på bitter och våldsam fiendskap till dryckenskapen. Bästa beviset för att hon verkligen fått vältalighetens gåfva — den må nu finna sitt uttryck i ord eller i blickar, i åtbörder och i den obestämbara kraft, hvilken utgår från en brinnande själ, — är att hon fängslar och eldar sina åhörare. Hon känner och leder sin publik.

Akten afslutades äfven här med sång. Så fortgick det från krog till krog, tills mörkret inbröt.

Hvad skall man nu tänka om hela denna rörelse? Har den uträttat något godt? Har den icke fast mer gjort nykterhetssaken till ett föremål för åtlöje?

Hvad den sista frågan angår, är det lätt att gifva ett bestämdt svar. Man ler icke åt dessa qvinnors entusiasm, när man sett den med egna ögon, ja, man glömmer det motbjudande i qvinnans offentliga uppträdande, och i dess ställe blyges man, att mannen genom sina laster gjort det samma nödvändigt. Qvinnorna ha sannerligen tåligt väntat på en ljusning. De ha väntat på väckandet af männens hederskänsla, på nykterhetsföreningarnas inflytande, på lagstiftningens ingripande. Förtviflan har sist drifvit dem att taga saken i sin egen hand. Nej, här i Amerika ler ingen åt dem. Tala med edra bekanta, de kunna kanske rycka på axeln och säga, att resultaten varit obetydliga, men att göra spott af sjelfva saken — nej! Läs tidningarna. Förhållandet är det samma. »The crusaders» behandlas som en aktningsbjudande makt. Scribner's

Monthly, näst Harper's den mest inflytelserika »review» i Förenta staterna, skref för en tid sedan: »Om Gud och det guddomliga elementet i qvinnan icke kunna hjelpa, så fins der ingen hjelp. Om predikstolen, pressen, statsmakten, nykterhetsföreningarna, lagen ej kunna verka en förbättring — från hvem skall den då komma, om ej från Gud och från qvinnan? Vi böja oss med vördnad inför denna rörelse, vi stanna ej för att diskutera dess metod; vi dröja ej för att få se varaktiga frukter. Vi säga helt enkelt till de ärofulla qvinnor, som taga del i detta underbara korståg: Må Gud hjelpa er och gifva er framgång!»

Nej, man ler ej på denna sidan oceanen åt allt som är nytt, och framför allt »är olyckan helig». Hon har rättigheter, som icke skänkas någon annan. Res sacra miser! Att vara med äktenskapets band bunden vid en drinkare, att se sin egen son rusig, att ej blott utsättas för likgiltighet och kärlekslöshet från dem, af hvilka man har rätt att vänta ömhetens omvårdnad, — redan nog för att komma ett älskande hjerta att brista, — utan att till och med behöfva frukta för misshandel, hunger och nöd: en så förfärlig olycka måste man erkänna såsom tillräckligt skäl för utomordentliga åtgärder.

Huruvida denna rörelse verkligen medfört varaktiga frukter till nykterhetens befrämjande är derimot svårare att afgöra. Den tog sin början i Ohio och spridde sig till bränvinsbrännares och krögares förfäran med vindens hastighet. Från stad till stad, från by till by gingo korstågen. Snart fans icke en plats inom Ohio, der korsfararna icke uppträdt. Inom kort spred sig rörelsen äfven öfver vestra delen af Pennsylvania. Dess vågor brötos mot Alleghanybergen, och endast skummet stänkte öfver till den lilla staden Altoona. Frågar man, hvad inom detta om-

råde i sjelfva verket uträttats, får man gemenligen det svaret, att korstågen den första tiden gjorde under. Särskildt var detta fallet i smärre städer. Der hände det ofta, att, sedan bönen och sången slutat, krögarne slogo banden af sina bränvinstunnor, läto eldvattnet rinna i rännstenen och för alltid stängde sina lokaler. I de större städerna synas frukterna ha varit obetydligare. Detta beror troligen derpå, att rörelsen i dem ej vunnit de mest bildade och rikaste qvinnor, såsom fallet ofta lär ha varit på landsbygden. Dock försäkrade mig korsfararna i Pittsburgh, att de sällan äro »ute och arbeta», utan att höra om någon som genom deras böner, sånger och uppmaningar fått kraft bryta med sin lusta och från den dagen begynt ett nytt lif. Och om blott *en enda* drinkare blefve räddad, vore icke detta nog och öfvernog frukt af alla dessa sträfvanden? Hvar finnes ett jordiskt mått, hvarmed man mäter en odödlig själs värde?

Det ligger i sakens natur, att två år i någon mon afkylt den första ifvern och att mången, som i början, då rörelsen var fashionable, slöt sig till den samma, nu tröttnat. Så mycket mer ära åt de qvinnor, som ännu offra sin tid och sina krafter. »Vi äro de gamla arbetshästarne», sade en af Pittsburgh-damerna, »vi hänga i».

Hvad som här mer än något annat hindrar striden mot dryckenskapen från segrande framgång är ett ovist inblandande i politiska frågor dem partiet slätt icke är vuxet. Dernäst kommer den omständigheten, att nykterhetssakens målsmän gå till ensidig ytterlighet. De anse alkoholn i och för sig såsom ett ondt och dess njutande en synd. De kalla bränvinet »infernal stuff» — helvetiskt otyg —, och på vissa ställen har man gått derhän, att man vägrat att taga vin i sakramentet o. s. v. Ett fromt svek,

äfven om det är trefalt fromt, är jesuitism och motarbetar förr eller senare den goda saken. Det tyckes också tämligen obehöfligt i Amerika, der dryckenskapen är jämförelsevis ringa. Den är nog utbredd för att vara orsak till djup sorg och nog inrotad för att man bör och måste använda alla ärliga vapen. Men å andra sidan är allmänna opinionen åtminstone bland de bildade klasserna redan nu så uppstämd mot bruket af rusdrycker, att man ej för att göra bränvinet rätt förhatligt tyckes behöfva några uppdiktade eller obevisade påståenden. Hos oss, der dryckenskapen raglar omkring fullvuxen på hvar enda gata och ofta förgiftar de mest förfinade samqväm, är det mera naturligt, om man någon gång brukar starka ord och låter förleda sig till ensidighet. Så har Vilhelm von Braun, väl förtrogen med bränvinsbuteljens mysterier, uttryckt sig i följande ordalag.

Men när satan fåfängt frestat Herran,
flög han bort i öde fjärran,
och han bränvin gret ...
Afgrundssoppa för försupne anden,
du stängt vägen till de rätta landen,
dit han hunnit utan dig kanske.

I så häftiga ord kläda knappast de ifrigaste amerikanska nykterhetskämpar sina tankar, och kraftigare predikan för absolut återhållsamhet än de sista tre raderna får man sällan höra. Ingen tror, när han begynner att dricka, att han en gång skall kallas »försupen». Faran är dock stor. Låtom oss derför, utan att rättfärdiga öfverdrifter, ha öfverseende med dem och gifva vår beundran och vårt hjertas sympati åt alla som i den Nya eller i den Gamla verlden strida mot vår »farligaste fiende». Kanske vi svenskar för öfrigt gjorde visare uti att ej tala så mycket

om öfverdrift. Kanske — märk, att jag endast säger *kanske* — blir det en gång vår dyrköpta lärdom, att det ligger sanning i ett ord som yttrats af en bland Nya verldens berömdaste publicister. Han säger: »Om det sista århundradets erfarenhet lärt oss något, så är det, att absolut afhållsamhet (total abstinence) är den enda grund, på hvilken den som vill samhällets väl kan ställa sig».

Pittsburghs minnen.

Pittsburghs grundläggning är förbunden med tvänne af förra århundradets största namn. År 1753 sände myndigheterna i Virginia en ung, föga bemärkt officer att undersöka platsens läge. »Jag tillbragte någon tid med att undersöka floderna» — så lydde dennes rapport — »landttungan i gaffeln beherskar dem båda. Det flata, skogbevuxna landet är mycket lämpadt för byggande af en stad.» Han och hans följeslagare vände sina hästar, simmade öfver floden och tillbragte natten på andra stranden, svepta i sina filtar. Den unge officeren var George Washington. På hans tillstyrkan anlades der ett fäste, hvilket dock följande år intogs af fransmännen. Dessa hade under sjuåriga kriget med framgång gjort ströftåg i Alleghanybergens område, då ännu endast ett hem för rödskinn och björnar. Deras plan var att lägga under Frankrikes spira allt land från Sjöarna till Mississippis mynning. Och det kunde väl tyckas, att, så länge de engelska kolonierna hade så godt rum vid hafskusten, ödemarkerna i det inre voro af ringa betydelse. Men den äldre Pitt, som med

en äkta statsmans profetiska förmåga »hörde suset af tidens vingar, innan den ännu var öfver haus hufvud», insåg vigten af att hafva Vestern öppen. Han organiserade i kolonierna, hvilka ännu voro vänligt stämda mot moderlandet, ett kraftigt anfall mot ifrågavarande fäste, och »Fort Duquesne», såsom fransmännen kallat det, återtogs. Vägen var fri. Det unga Amerika, hotadt — utan att kanske sjelf ana det — af ett dödshugg, såg åter hela verldsdelen öppnad för sin framtida storhet. Den nya eröfringen fick namnet Fort Pitt, och då staden år 1774 grundlades, fick den namnet Pittsburgh. Och dess namn är en ärestod åt den europeiske statsmannen, som några år senare i parlamentet med ungdomlig hänförelse utropade: »Amerika är oböjligt. Amerika är nästan i fullt uppror. Sire, jag är glad, att Amerika gör motstånd». Han förstod folkets och frihetens stämma, som här talade tidigare och förde ett ädlare språk än i franska revolutionen. Det är sant, samme man, sedermera medlem af lordernes hus och earl af Chatham, stod i sin ålders dagar, då hans politiska blick var skum, svept i flanell och med krycka i hand åter i parlamentet, denna gång för att tala imot Amerika. Men hans krafter sveko, han kunde ej sluta sitt tal och bars hem att dö. Den unga verlden nåddes aldrig af ljudet af hans brutna stämma, hon skakade af förmynderskapet och gick sin egen väg, stark i känslan af sin kraft. Men ännu i dag upprepas namnet Pitt af millioner amerikanska medborgare, då de nämna den stad, som uppkallades efter honom. Ännu i dag är den en ärestod öfver honom — icke öfver lord Chatham, men öfver William Pitt, »the great commoner», folkets man, han som förstod Amerika.

Men Pittsburgh bär äfven namnet »jernstaden». Dess plogar och jernskenor hafva åt civilisationen och stjernbaneret eröfrat omätliga landssträckor, der hundratals blomstrande städer uppvuxit. Och så är denna stad utan ord en minnesvård åt honom, som först af alla genom ett fosterlandsälskande hjertas instinkt förstod, att på udden mellan Alleghany och Monongahela låg Vesterns nyckel, at den anspråkslöse och dock furstlige medborgaren, hvars enda ärelystnad var att, när friheten segrat, vända åter till hemmets härd, åt honom, hvars storhet tager rang jämte Gustaf Adolfs och Martin Luthers och hvars oegennytta endast efterföljts af »mannens på Caprera», åt George Washington, »främst i krig, främst i fred, främst i sina landsmäns hjertan».

Och nu farväl, sköna Pennsylvania! Prärien med dess enformiga enformighet är snart allt, hvad naturen bjuder.

Columbus och Mississippidalen.

Mitt nästa mål var Columbus, hufvudstad i Ohio. Tåget rullade ut öfver samma nät af jernvägsskenor; åter foro vi mellan långa rader af masugnar och glasbruk, hvilka stodo likt skyltvakter på ömse sidor. Snart var ett svart, tungt moln i fjärran det enda, som påminde om »rökstaden». Dock nej, många prof på amerikansk gästfrihet bjuder tacksamheten att erkänna. De voro minnen, som icke doldes af röken eller dunstade bort med den samma.

Huru uppfriskande att åter se en blå himmel! Dagen var klar och strålande; allt såg ut, som om det vore nytvättadt. En särskild njutning gaf ock det medvetandet

att åter kunna börja att hålla sig ren. Genom en tyst öfverenskommelse var man i Pittsburgh fritagen från alla anspråk på renlighet. Ingen väntar att der se en person med ren skjortkrage, och om man har sot på näsan, när man kommer på en bjudning, stöter man ingen. Allt hvad man vidrör svärtar ifrån sig, och soten tränger sig in i näsborrar och öron och samlar sig i ögonvrårna. Detta ger folk ett vildt utseende. De olägenheter inom hus, hvilka orsakas af ett dylikt sotregn, kan man lätt föreställa sig, och det var en rätt löjlig syn, då en af mina bekanta öppnade ett skåp och visade mig, huru allt möjligt var inlagdt i tätt hopknutna små säckar eller tygpåsar, utan att han dock kunde hålla det rent. Och likväl voro lådorna försedda med guttaperkamellanlägg.

Vi foro i sydvestlig riktning till Steubenville. I motsatt riktning går jernväg till oljedistrikten, der luften lär vara fyld med lukten af petroleum och »gatorna i de likt svampar uppväxande småstäderna vara mättade med den dyrbara vätskan». En liten oljestad, Pithole City, har haft en historia, så betecknande för Nya verlden, att jag ej kan förbigå den samma. Förenta staternas oljebrunn öppnades vintern 1864—1865 och visade sig otroligt gifvande (7,000 barrels dagligen). Mindre än ett halft år behöfdes för att kring denna guldgrufva uppbygga en stad med 15,000 invånare, två teatrar, en »academy of music», en daglig tidning och sjutiotvå hotell och restaurationer. Men källan var icke, såsom man väntat, outtömlig. Och nu utgöres befolkningen af — *nio* familjer. De måste sannerligen hafva godt utrymme. Och två år tillbaka såldes det sista minnet af de bländande förhoppningarna, det stora hotellet, hvilket kostat öfver hundra tusen kronor, för icke fullt 350 kronor. Så förgår verldens härlighet.

Snart hade vi lemnat Pennsylvania och passerat den smala landtunga, hvilken staten Virginia skjuter upp mellan Pennsylvania och Ohio. Dess likhet med handtaget på en pannkaks-panna, har åt den samma gifvit namnet Panhandle, och banan är den s. k. Pan-handle R. R. Ohio är gränsflod, och på dess andra strand begynner staten med samma namn. Vi äro nu inne på den omätliga slätten mellan Alleghany och Klippbergen. Ohios bygd bär dock icke ännu prägeln af den egentliga prärien eller grässlätten. Tvärt om finnes här rätt mycken skog. Ek, kastanier, alm, sockerlönn och bok skugga kanterna af åkrarna, brända af sommarens hetta. Jorden är mycket gifvande, och dess bördighet har lockat till åkerbruket ungefär hälften af alla de personer inom staten, hvilka egnat sig åt något yrke. Bästa sädesjorden ligger i söder. I norra delen finnas vidsträckta betesmarker. Utom landtbruk drifves äfven vinodling i stor skala.

Men i trots af dessa naturliga förmoner — hvilken missräkning för den, som väntar sig naturskönhet! Ett grått trähus, ett majsfält, en skogsdunge, och åter ett grått trähus, ett majsfält och en skogsdunge med outtröttlig enformighet på en mark, flat som en pannkaka. Se der mellersta Ohio! Och hösttiden gifva majsfälten alls icke intrycket af bördighet. Majsstånden likna, då de äro blekta af solen, de torra rör, som växa vid stranden af träsk hemma i Sverige. Det är först genom eftertanke man kan i dem se bilden af den rikedom, som från 1812, då Ohio med ej fullt en half million invånare upptogs i statsförbundet, låtit denna stat växa till en af de vigtigaste lemmar i Unionen, redan nu födande ej mindre än två och en half eller närmare tre millioner inbyggare inom ett område mindre än fjärdedelen af Sveriges.

Ändtligen afbröts enformigheten af Columbus' tornspiror, hvilka aftecknade sig mot horisonten. Tåget nådde stationen, och snart rullade den klumpiga omnibusen genom de breda, sakta stigande gatorna upp till hotellet, beläget midt imot Capitolium — statshuset — stadens hjertpunkt.

Ingen stad vet jag mig hafva sett, som i så hög grad förenar landets behag med en storartad byggnadsstil. Läget är icke alldeles så platt som den omgifvande bygden. Från alla sidor är en obetydlig stigning, hvilken, huru ringa den är, dock gifver åt staden ett intryck af något upphöjdt och herskarlikt och låter den samma på alla sidor blicka ut i fjärran öfver den rika slätten.

I stadens medelpunkt reser sig, såsom redan blifvit nämdt, Capitolium, en väldig byggnad med en storartad dorisk façad och prydd af en rotunda, 64 fot i diameter och 157 fot hög. Det liknar en hotande fästning, och dess dystra gråa massa och allvarsamma uppsyn bilda en sträng motsats till den gröna park, hvaraf det inneslutes. Skada blott, att frosten redan bränt blomsterbäddarna, hvilka sommartiden sprida sin doft och sin färgprakt längs de slingrande gångarna. Det inre af Capitolium är äfven ganska storartadt, ehuru ej lika tilltalande.

Från denna punkt löpa nu i alla riktningar med största regelbundenhet breda, ljusa, sakta sluttande gator, vanligen skuggade af lummiga träd. Husen äro trefna, ofta omgifna af trädgårdar. En och annan förnämligare boning ligger fullkomligt afsides från gatan, inbäddad i grönskan af en vidsträckt trädgård eller park. Hufvudgatan, planterad med lönn eller alm, är 120 fot bred, och denna bredd gör, att fotgängare och åkdon synas ovanligt små och nätta. Ett stort stenlass har något af en leksaksvagn, och när en

ung dam, körande sin lilla pony — här taga damerna allmänt tömmarna i sin egen hand —, kommer åkande i sitt lätta åkdon, hvars fina höga hjul blänka i solen, under det de ljudlöst rulla fram öfver den jämna gatan, ser hela ekipaget ut, som om det skulle bära af direkt in i ett dockskåp. Att allt — hus, menniskor, vagnar, träd — förefaller ovanligt rent och smakfullt, beror väl på minnen från Pittsburgh.

Dock, utan sina offentliga byggnader skulle Columbus alls icke förete den vackra anblick, för hvilken det är vida kändt. De äro förlagda i olika stadsdelar, men i synnerhet talrika i närheten af Capitolium. Stadshuset af gråbrun sandsten, till formen ett götiskt tempel med höga spetsbågsfönster och en mystisk ingång, erinrande om rådhuset i Lübeck, högskolan af rödt tegel i normandisk stil, the medical college med torn och tinnar och halfva muren täckt af grönskande slingerväxter, en mängd kyrkor med uppåtsträfvande spiror af olika färgad sten — gifva Columbus, som blott har omkr. 40,000 inv., rätt att, när det gäller prakten i offentliga byggnader, göra anspråk på ett rum näst efter Washington. Dess fräjdade uppfostringsanstalter, offentliga bibliotek, allmänt spridda intresse för bildning och studier gifva det också en viss rätt att kräfva slägttycke med Boston. Det är endast detta intresse, som kan fängsla en främling för dagar eller veckor. Annars kan man på några timmar se allt hvad Columbus har att bjuda.

Stadens materiela blomstring beror hufvudsakligen på, att den ligger i en jernvägsknut, der icke mindre än åtta olika banor skära hvar andra. Den har derigenom med nödvändighet gjorts till en medelpunkt för landthandeln. Om den lilla floden Scioto strax utom stadens

råmärken är intet annat att säga, än att den med sina bugter och utskurna stränder förskönar landskapet. Den är ett af Ohios tillflöden, men af ingen betydelse för handeln.

Stora stråkvägen vester ut går nu till Cincinnati, Ohios största stad med omkring 250,000 invånare. Vägen är ännu lika enformig, till dess man närmar sig Ohios lopp i statens sydvestra del. Der har flodens smärre tillflöden urhålkat djupa bäddar; man lemnar den egentliga slätten bakom sig, och banan skär igenom rätt betydliga bergåsar. Jag gjorde en utflykt från jernvägen till en afsides liggande småstad, Lebanon, sätet för ett egendomligt »college», som i vissa drag liknade vår folkhögskola. Det lilla samhället sjelft är mer oberördt af framåtskridandets ande än Hjo eller Grenna. Omnibusen gick här backe upp och backe ned alldeles som i Smålands bergstrakter, och staden med sitt fridfulla bibliska namn låg högt på en skogbevuxen bergås, just som om slätten varit många mil aflägsen. Det må i förbigående anmärkas, att traktens kalkstensklippor äro bokstafligen öfverfylda af försteningar. Hoprullade kräftdjur (ådrade blad), fint utpräglade snäckor m. m. finner man utan svårighet, och sjelfva stenarna på stadens gångbanor äro fulla af dem. På återvägen till jernvägsstationen går vagnen öfver flere smärre skogbevuxna åsar, der grönskan — vi äro snart i midten af oktober — afbrytes af ett och annat träds fullkomligt blodröda löfverk, en början till den praktfulla höstfägring, hvars make amerikanerna försäkra, att man aldrig ser i Europa.

Cincinnati.

Det var tidigt en morgon, som jag i en fullpackad vagn kom till Cincinnati. Staden var prydd med flaggor, och särskildt hade det hotell, der jag tog in, sirat sig med kransar och med en oräknelig mängd af små hvita och röda stjernbaner med anledning af en pågående utställning.

Staden är en upplaga i större format af Pittsburgh. De offentliga byggnaderna äro mera storartade, gatorna mera regelbundna och hufvudstadslika, faktorier och bruk mindre hopträngda och följaktligen rökens slöja mindre tät. Läget påminner ock högligen om Pittsburgh, men synes mig i trots af sitt rykte ej fullt så naturskönt. Cincinnati utbreder sig på bottnen af en dalkittel, genomfluten af Ohio, hvars böljor plöjas af samma ångare, som vi sågo i Pittsburgh. Rundt omkring reser sig en naturlig amfiteater, hvars sidor, der de ej utgöras af fullkomligt lodräta klippor, äro täckta af grönska. Der uppe hafva den storartade utsigten och det friska läget, höjdt öfver röken och stadsbullret, lockat fram villor och boningshus i skrefvorna och på de med träd bevuxna åsarna. Än mera bebygda skulle dessa vara, om ej deras stupande branter gjorde tillträdet besvärligt. Bergen bilda murar kring staden af 400—465 fots höjd. Men de äro icke särdeles hopträngda, och på andra sidan floden är dalgången fullkomligt öppen, så att blicken utan hinder kan ströfva omkring bland Kentuckys gröna, rundade kullar. En väldig brygga — en af de skönaste i verlden, påstås det — samman-

binder Ohio med grannstaten.* Om man går ut på den samma, har man en fri utsigt åt båda sidor af floden, hvilken är öfver tusen fot bred. Två hundra fot under ens fötter flyter det gulaktiga vattnet utan synnerligt stark ström, men djupt nog för att bära de slottslika flodångarna.

Cincinnati bar en gång namnet »Vesterns drottning». Det var ansedt som den rika, förfinade staden och såg ned på sina yngre syskon. Det förefaller, som om här funnits mycken aristokrati, hvilken man väl ännu söker att hålla uppe. Åtminstone rådde bland de personer, hvilkas bekantskap jag gjorde, mycken »ceremoni», och jag har t. ex. sett damerna i ett hus, der jag var den ende gästen, kläda sig i utsökt toalett med släp, som nådde halfvägs öfver salongsgolfvet. Äfven tycktes man noga höra sig för, innan man gaf en främling tillträde till sin krets. Eleganta klubbar och hotell, storartade skolhus och offentliga byggnader torde kanske icke så hastigt uppvuxit, om man ej velat »hålla sig uppe». Man söker om möjligt att åt sin stad eröfra palmen i ett eller annat afseende. För att icke vara sämre än sina grannar störta sig städer — liksom ännu oftare enskilde — in i en skuldsättning, som ofta nog för dem till randen af bankrutt.

Dock, numera hjelpa ej Cincinnatis yttersta bemödanden. Om än med bitterhet i hjertat måste »Vesterns drottning» erkänna, att spiran nu hålles af andra händer. Kanske kan det vara en ringa tillfredsställelse för henne att se, huru den stad, som ärfde hennes makt, öfverflyglas af en ännu yngre. St. Louis har i sin tur nödgats lemna högsätet åt »understaden», åt Chicago.

* I sin helhet är bryggan 2,280 fot och mellan brohufvudena 1,057. Ståltrådskablarna mäta ända till en fot i diameter, och kostnaden säges hafva uppgått till 5,850,000 kr.

Dock är detta icke så att förstå, som skulle Cincinnati gå baklänges. Staden har endast blifvit efter i kapplöpningen, ehuru den sjelf gått framåt med snabba steg. Dess handel stiger oupphörligt, och ingen skulle ana, att början af detta århundrade här på flodstranden fann endast några kojor med 750 invånare.

Främst bland industrierna står jernhandteringen, till ett årligt värde af 25 millioner dollars. Dernäst kommer bränvinsbränningen. Dess *kända* tillverkningsvärde uppgifves till 22 mill. dollars. Men huru mycket lönbränneriet tillverkar, är naturligtvis obekant, äfven om de oerhörda beslag, som secretary Bristow låtit verkställa i en mängd städer, men hufvudsakligen i St. Louis, ger föreställning om en hel sjö af bränvin, flytande ur okontrollerade bränvinspannor, spridda öfver hela Vestern. Väl bekant är ju bränvinsligans historia, hurusom den s. k. »whiskey ring» ej allenast öfversvämmat landet med bränvin och derigenom gjort sig värdig allmänhetens förakt, utan äfven mutat kontrollörer m. fl. statsämbetsmän. Skandalen är oerhörd, emedan många af regeringens förtroendemän smutsat sina händer. Sjelfva presidentens vänkrets synes näppeligen helt fritagen från delaktighet i denna vanära.

Att svinslagt och handel med skinkor härnäst är den betydligaste affärsgrenen kommer man lätt under fund med, om man går ned till hamnen. Lukten vid ångbåtsbryggan och den rent besatta musiken förtälja sin egen saga. Man skulle blott, om man trodde sin näsa och sina öron, vara frestad att antaga, det »pork-packing» vore nummer ett i stället för nummer tre af stadens specialiteter. Värdet af försålda skinkor, borst, fett äfvensom af från hemslagterierna stammande olja, ljus, tvål och konstgjord guano uppgår till omkring 21 millioner dollars.

Bland stadens stora handelshus intresserade mig särskildt bokhandelsfirman Wilson Hinkle & C:o, en af de största firmor i verlden, om ej den största, der man uteslutande publicerar skolböcker. I dess pressar tryckas och i dess bokbinderier skäras, häftas och bindas hvarje år ej mindre än fyra millioner exemplar af abc-böcker, geografier, räkneböcker o. s. v. Fyra millioner! Mer än 13,000 om dagen och nära nog tillräckligt för att förse alla Sveriges invånare med en abc-bok årligen.

En af egarne, herr Leamon, förde mig omkring i sitt etablissement och bemötte mig under min vistelse i staden med utsökt gästvänlighet. Hans förtjusande boning ligger på en af de norra nästan obestigliga höjderna, Mount Auburn. Man har dit upp bygt ett s. k. »lutande plan», ett dristigt amerikanskt verk, uppfördt just der klippan stupar lodrätt; banan är 800 fot lång och stigningen 275 fot. En ångmaskin är inbygd i berget, dubbla spår utlagda på planet, och jernkedjor draga upp en vagn, under det en annan går ned — ungefär enligt samma metod, som användes vid våra ångsågar för att draga stockarna ur vattnet. Resan uppför eller utför denna väg, bokstafligen brant som det brantaste hustak, går med något nervskakande hastighet, och jag har hört damer försäkra mig, att de aldrig kunnat vänja sig dervid. Allmänheten, mindre nervös, är dock mycket belåten att slippa en tidsödande omväg och tröttande backar.

På toppen af klippan skjuter ett bröstvärn ut öfver bråddjupet. Der har man en ovanligt vacker utsigt, synnerligen i månsken. Under ens fötter ligger staden, på hvars gator bullret nu tystnat. Man hör endast stönet af ångmaskinen i bergets inre eller i fjärran ljudet af en hvisselpipa från ångbåtar och lokomotiv. Annars råder högtidlig

tystnad. Endast när timmarna slå, sprida sig klockljuden dallrande genom den tunna luften. Röken samlar sig i klara, kalla höstaftnar lik en tunn slöja öfver staden, och månen ger den en blek, blå färg. Man ser gasljusen i regelbundna linier, endast här och der afbrutna af ett torg eller en park, der de samla sig till en enda strålhärd. Genom den blå röken likna de stjernor. Man tycker sig se en hägrande natthimmel, strålande af sällsamma stjernbilder, sakta sänka sig ned öfver staden. Topparna af torn och spiror genombryta dess blåa täcke och sträcka sig likt skuggor mot den verkliga himmelen, hvars stjernor gnistra i en prakt, som kommer blicken att ovilkorligt vända sig från hägringen i dalen till den ovanskliga skönheten öfver ens hufvud.

TILL SVENSKBYGDEN.

Rock Island, oktober 1875.

Åter igen ute på slätten! Denna gång nattetid och genom en annan af Ohios grannstater, Indiana. Jag for i en sofvagn och sträckte mig behagligt i den ypperliga bädden. Det var en lång resa, ända till Rock Island i Vestra Illinois, midt uppe i svenskbygden. Kanske tog jag ej den kortaste vägen, ty här har man »embarras de richesse». Från Indianapolis vester ut gå jernvägar i sådan mängd, att de förefalla den oinvigde såsom fullkomlig oreda. Konkurrensen mellan de olika bolagen är oerhörd; de dela ut tidtabeller med mycket prydliga färglagda kartor, och hvar och en försäkrar, att hans bana är den kortaste och snabbaste, hvarom man kan öfvertyga sig genom en blick på kartan. Mycket riktigt... der går vägen alldeles rak till Peoria o. s. v. Man tager nu upp nästa karta. Besynnerligt! Der går en annan jernväg alldeles

rak, och den vi nyss sett gör en stor krök och tar till på köpet slut, innan den når en mycket vigtig sammanbindning. Nu står man i valet och qvalet och utkorar slutligen en bana på måfå.

När det dagades, befunno vi oss på den stora prärien söder om Chicago, och hela dagen fortsattes den enformiga färden. Slätter så långt ögat nådde, här och der en blomstrande by. I vagnarna funnos fästa vid väggen ett slags hylsor af jern och i dem biblar. »Den heliga bibeln. Läs och ställ den på dess plats», stod det i guldtryck på omslaget.

Det var redan mörkt, när vi nådde Rock Island vid stranden af Mississippi. I denna stad och ännu mer i Moline, en annan liten stad endast några minuter derifrån, är det svenska elementet mycket talrikt, kanske det öfvervägande. Mellan dem båda ligger Augustana College, en ståtlig byggnad af tegel. Den lär med inredning kosta mer än 150,000 kr. — ett vackert vittnesbörd, att våra landsmän äfven på denna sidan oceanen förstå att skatta bildningens värde. Meningen är att här meddela undervisning efter samma plan som vid våra högre elementarläroverk. Ännu når dock kursen ej så högt. Ett teologiskt seminarium är förbundet med skolan, och sammanlagda antalet lärare uppgår till åtta, inberäknadt »presidenten», doktor Hasselquist. Man ger lärarne titeln professorer och kallar rektorn president, följande den sed, som är rådande vid de amerikanska colleges, af det naturliga skäl, att amerikanerna ej skulle förstå annat än att skolan vore ungefär det samma som en folkskola, om lärarne antoge ett anspråkslösare namn.

Huset var alldeles nytt. I medlet af oktober firades invigningsfesten under stort tillopp. Svenska och ameri-

kanska flaggor svajade från taket, tal höllos både på svenska och engelska, gäster från andra afdelningar af den evangeliska kyrkan voro närvarande, och allt gaf ett högtidligt intryck. Läget i en skogsbacke på en af de åsar, hvilka gå längs Mississippi, är vackert, och man har en för dessa trakter ovanlig utsigt öfver floddrottningens ljudlösa, mäktiga böljor, hvilka just här famna en grönskande ö, öfver Rock Island med dess kyrkor och öfver Davenport, en stad i Iowa, hvilken med sin palatslika högre folkskola reser sig på en af de branta höjder, som floden skurit ut på den motsatta stranden. Det var en vacker syn att se flere tusen af våra landsmän med deras ärliga svenska anleten samlade kring talarestolen i ekskogen ofvan skolan och att i deras blickar läsa glädjen öfver att här i det nya hemlandet efter möda och uppoffringar ändtligen se bragt till dess fullbordan en svensk skola med svenska lärare, svensk undervisning och svensk karaktär. Kan något starkare vittnesbörd finnas för sanningen af hvad mer än en af dem försäkrade mig: »Ja, se Sverige det kan en då *aldrig* glömma.»

Den andra dagen i Rock Island var söndag. Jag fann snart en liten träkyrka med inskriften: svensk luthersk kyrka. Det inre var ytterst enkelt men äkta svenskt, om jag undantager, att predikstolen var öfver altaret. På en hvitmålad träbåge öfver den samma lästes: Ära vare Gud i höjden o. s. v. Öfver midten af nämda båge var en förgyld lyra och öfver ändarna förgylda palmetter; i ena hörnet en stor förgyld klocka, på motsatta sidan ett harmonium; för öfrigt rund altarring, altare med svart sammetsduk, sirad med silfverfrans, prest med svenska kragar och kappa, svensk liturgi och svenska psalmer, sjungna så att de kunnat lyfta taket. Presten hade en stentors-

stämma. Den behöfdes för att öfverrösta barnskriket, hvilket ock påminde om kyrkorna på landet hemma i Sverige. Predikan var klen. Predikanten var, såsom jag senare hört, en af de svagare eleverna i seminariet. Församlingen utgjordes kanske af hundra personer, ingen förnekande den svenska typen. Det var godt om lingult hår och blåa ögon. Barnen voro vackra, men väl mycket påklädda. Dess värre voro också qvinnorna öfver hufvud allt annat än enkla. Att de kläda sig i hatt i stället för det nätta svenska hufvudklädet, må ingen förtycka dem. För mången är det höjden af lycksalighet att för det ringa priset af en halmhatt kunna köpa titeln mamsell eller fröken, och hvarför skulle man ej unna dem den tillfredsställelsen? Men alla blommor och band och släp och glacéhandskar och rosetter och broscher och örhängen och garneringar i många våningar! Dessa stackars tjenarinnor lägga uppenbarligen ut största delen af sin lön för att se ut som påfoglar, och här behöfde de ej göra sig så mycket besvär för att få heta fröken. Här helsas ju liksom i de flesta civiliserade länder den fulaste och svartaste negerqvinna med samma tilltal, hvarmed man tilltalar presidentens fru och hans döttrar.

För att hafva varit på andra sidan Mississippi gick jag en dag öfver till Davenport, hvars utmärkta skolor jag besökte. Superintendenten öfver dessa skolor var en — *dam*, mycket tarflig till sitt yttre, men troligen mycket lärd. Hon hade under sig en manlig rektor vid ett läroverk, motsvarande sex klasser af våra högre elementarläroverk, flere professorer — bland dem åtminstone en prest, — flere qvinliga folkskolerektorer och en mängd lärarinnor.

Nu, låt oss åter resa öfver prärien och i morgon vakna i en svensk prestgård.

EN SVENSK PRESTGÅRD.

Andover Ill., oktober 1875.

Ett svenskt presthus! Hvar och en, som besökt de trefnare af våra svenska prestgårdar på landet, som sett dem inbäddade i grönt just bakom den lilla hvita kyrkan, måste erkänna, att öfver dem hvilar en viss doft ej blott af syrener och björklöf, men af enkel svensk gästfrihet och af ett obestämbart »välbehag», hvilket manar fram länge glömda bilder från »Hanna» och »Nattvardsbarnen» eller åtminstone från »Nöddebo præstegaard». Man känner sig hemma med ens.

Också var det med ovanligt hemstämda känslor jag vaknade, när man om morgonen knackade på min dörr. Vi hade om qvällen samtalat om gamla Sverige, sett svenska porträtt på väggarna och i album, ögnat igenom svenska tidningar och hört svensk musik. A. F. Lindblads och Wennerbergs toner hade klingat öfver vågen med helsning från hemmet. Pastorn hade gifvit oss en liflig skildring af sin ungdom, då han, en fattig bondpojke, sjelf körde ut timmer i Smålands skogar, smidde sig skridskor af en gammal lie, tiggde en tjugufyraskilling af brädpatronen för att få penningar till sin första bok, derpå efter många svårigheter fick undervisning af presten i en grannförsamling och sist slog sig fram till »studenten» och prestexamen. Dagen slutades enligt gammal fosterländsk sed med aftonbön, vid hvilken äfven tjenarne voro närvarande, och med afsjungandet af en af våra härliga psalmer, hvar-

vid husets dotter ackompagnerade på piano. Allt gick så till, som man ser det i mångfaldiga presthus hemma i Sverige. Och jag kunde lätteligen hela aftonen drömma mig till en af de vackraste prestgårdar jag någonsin sett, belägen på en kulle vid stranden af en norrländsk insjö, i hvilken hängbjörkar med hvita stammar spegla sig. Bredvid ligger kyrkan, omgifven af susande aspar, öfver hvilkas toppar tornspiran med sitt gyllene kors stiger högt mot himmelens sky. Jag kunde se hela taflan infattad i en ram af höga, granbevuxna, i fjärran blånande berg, se glitter i vattnet, solsken på bergstopparna, mörka skuggor i skrefvorna.

Det var icke utan, att dessa fantasier ännu följande morgon dröjde i mitt sinne, och de fingo ny kraft, när jag utanför dörren fann mina skor skinande blanka, då jag annars här enligt landets sed är min egen skoborstare. Ej häller talade tjenarinnan med irländskornas breda målföre, utan hon bröt på äkta småländska, eller någon annan lika bred, men svensk munart.

Ej underligt, att jag skyndade till fönstret, drog undan de hvita gardinerna och slog upp rutorna på vid gafvel. Men — hvilken syn! Hvar är den vackra drömmen med »de höga berg och de djupa dalar»?

Hela bygden var likt ett haf med rullande vågor, hvilka buro böljande fält af blekgul majs. Alla dessa vågor voro af samma form, sakta sluttande åt ena sidan, något brantare mot den andra, alla af ungefär samma höjd, alla följande i hvar andras spår så regelbundet som leden i en krigshär. Det tycktes, som om i tidernas begynnelse, då jordskorpan ännu var en flytande massa, en stark jämn vind skulle hafva upprört detta flödande haf, derpå bedarrat och lemnat efter sig jättedyningar med

långa rundade rullande vågor, hvilka plötsligt stelnat. Hvilken enformighet! Samma syn så långt ögat når! Och ginge man till den sista vågen, som just försvinner vid synkretsens gräns och stälde sig högst på dess rundade kam, skulle å nyo samma anblick öppna sig, skulle man ännu på alla sidor se samma oändliga haf af majsfält, höra samma brusande ljud, när vinden far genom de torra stånden, ett brus som mindre påminner om vågens än om det rasslande buller, som i fjärran höres från en stor eld. Här är den verkliga gräsöknen, den vågiga prärien (the rolling prairie), ännu i mannaminne utan ett boningshus, utan ett ax, utan ett träd, endast afbruten af buskväxter längs bäckarnas stränder. Här brann prärieelden, här stampade bufflarne, skygga, i ångest rullande sina blixtrande ögon, då eldnätet drogs tillsamman rundt omkring, här smög med ljudlösa steg indianen, lurande på villebrådet, som kom att släcka sin törst i rännilarna, här slogs ännu på trettiotalet utvandraren af dödlig förfäran, när han på sin färd vester ut oförmodadt hörde luften genljuda af rödskinnens gälla stridsrop och susande tomahawker, här träffades han kanske af deras förgiftade pilar och lefde endast länge nog för att se skalperknifven lossas från bältet och fatta tag i hans hustrus och hans barns lockar.

Detta var olikt fosterlandet. Endast kyrkan, blott några steg från pastorsbostället, påminde om hemmet. Nu ringde frukostklockan.

Men jag kommer i håg, att jag ej ännu nämt ställets eller min värds namn. *Andover* township, några mil sydost från Davenport och Rock Island, är troligen endast kändt af de svenskar, som hafva vänner i Amerika, men pastor *Erland Carlsons* namn är äfven i Sverige väl bekant sedan hans besök 1873, då hans enkla vältalighet vid beskrif-

ningen af Chicagos brand gjorde ett djupt intryck. Han är en kraftfull, intelligent man och räknas med rätta för en af svensk-amerikanska kyrkans pelare.

Snart satt hela familjen kring bordet i matsalen, der värdinnan på äkta prostinnemanér bullat upp en »hardt nära omöjlig» frukost, der ljusbrunt gräddade skorpor, snöhvitt hembakadt hvetebröd, rågbröd, fet mjölk och oförfalskad grädde i kaffet fräjdade den svenska nationaliteten bland hela skaran af amerikanska rätter, tortor, hominy, majskakor m. m.

ANDOVERS MÄRKVÄRDIGHETER.

Efter frukosten gingo vi ut att bese byn. Dock först ett par ord om pastorsbostället! Byggnaden är ett ljusmåladt tvåvåningshus. Verandan med slingerväxter äfvensom balkongen torde få betraktas såsom amerikanska förbättringar, okända i de flesta af våra prestgårdar. Sedan man, såsom bruket här oundgängligen fordrar, tryckt på ringklockans fint polerade knapp och dörren öppnats, kommer man in i en varm nymålad förstuga. Till höger om denna är förmaket, hvilket går genom hela huset. Det är belagdt med en vacker matta och kan genom stora dörrar, hvilka skjutas fram, delas i tvänne rum, de för läsarne af engelska böcker välbekanta *front-* och *back-parlors*. Det senare är ock pastorns bibliotek. Frontparlor'n, motsvarande hvad vi kalla förmak, är egentligen afsedd för mottagandet af gäster, men man låter vanligen

»the sliding-doors» stå öppna. Der har pianot sin plats. Till venster om förstugan ligga matsalen, köket och ett par sofrum, försedda med toalettrum, der man blott trycker på olika kranar för att få varmt eller kallt vatten. Trappan till öfre våningen går upp från förstugan; båda äro mattbelagda och hållas lika varma som de öfriga rummen. En trappa upp äro vackra sofrum och, bäst af allt, der finnes ett badrum med zinkbadkar, dusch, väggfasta marmortvättfat, varmt och kallt vatten ur rör med försilfrade kranar och allt annat, som man kan önska för bad och toalett. En främling kan möjligen lemna Amerika utan att känna ett spår af saknad efter all dess komfort i öfrigt; men man måste erkänna, att det är en ypperlig inrättning att hafva ett badrum i hvarje hus, ej blott för den njutningen att i sommarvärmen kyla sina tröttade lemmar utan ock af helso- och renlighetsskäl.

En annan amerikansk sed är att låta fönstren gå från golf till tak, en naturlig följd deraf, att man har veranda och balkong. Äfven väcker den omständigheten uppmärksamhet, att man ej ser en enda kakelugn i hela huset. ej ens en jernkamin. Och dock är klimatet i Illinois nära nog lika hårdt som Sveriges. Fryser man ej i hjäl?

Förhållandet är, att man här äfven i enskilda hus hällre begagnar värmledning. Man brukar antingen torr ånga eller ock har man såsom här en enda ugn i källaren, hvarifrån den varma luften ledes i rör till alla delar af huset. Med ett ord, allt är så beqvämt som möjligt, och man måste säga, att det hedrar Andover-borna, att de bygt ett så trefligt hem åt sin pastor.

Till bostället höra också ett stall och något kofoder. Som bekant hafva presterna i Amerika intet att göra med jordbruk.

Låtom oss nu gå till kyrkan! Den är en ståtlig byggnad af tegel, ovanligt rymlig, och svenskarne påstå, att hon är den största landskyrkan mellan Alleghany och Klippbergen, hvilket ej vill säga litet. Det inre är enkelt och ganska smakfullt. Predikstolen, en stor talaretribun, helt olik våra svenska runda askar, är belägen öfver altaret. Vid motsatta väggen är den vackra orgeln. Bänkarna äro öppna, brunbetsade, beqväma; golfvet är mattbelagdt, och två jernkaminer uppvärma luften. Allt är fint och rent, vårdadt med amerikanens kärlek för allt, som hör till kyrkan. Denna måste vara varm, behaglig, prydlig och på alla sätt så tilltalande, att man gärna går dit, äfven om man är trött eller om qvicksilfret står många grader under fryspunkten.

Kyrkoplanen är mycket vidsträckt och längs staketet planterad med träd. Man tänkte — ett bedrägligt hopp —, att Andover, beläget i en makalöst fruktbar trakt, snart skulle få sig jernväg och växa till en stad. Gator, torg, avenyer äro derför utlagda, — ett lätt arbete, då man blott hade att meja af gräset. Det är midt på stora torget kyrkan är belägen.

I närheten äro flere hus bygda i en lång rad, de flesta skuggade af några få träd. Der finnas en smedja, en krog (saloon) — en nagel i ögat på nästan alla kommunens inbyggare — samt ett par handelsbodar, den ena derjämte postkontor, dit vi gingo för att höra efter bref. Alla mötande helsade på svenskt vis på »presten». Utanför posten stod en vagn, och ett par sadlade hästar voro bundna vid tjuderpålarna längs gångbanan. På trappan sutto tre karlar i lifligt samtal. En af dem, en lång stark man, bläddrade i en tjock bok, som hvilade på hans knä. Det var Nils Larsson, fredsdomare (justice of peace), och boken

var hans lagbok. Valen nalkades, han och de två andra lade råd, hvem de skulle välja till maire. De måste hafva en man som kunde tvinga krögaren att stänga sin lokal, »ty han förderfvar friden för oss». Den ene af männen var en anglo-amerikan, — i dagligt tal endast kallad »amerikanen», en rar fogel här i svenskbygden. Han förstod men kunde ej tala svenska, och följaktligen fördes samtalet än på engelska än på svenska just som om det varit samma språk.

Inne i boden satt en tafla i röda, gula och blåa färger föreställande Gustaf Adolfs intåg i Nürnberg. Postmästaren var svensk, biträdet svenskt och alla bodkunderna svenska.

När vi kommo ut, steg just Nils Larsson upp i sin »bugge» — ett lätt åkdon med fyra höga hjul och svart kur — och amerikanen löste sin häst och svängde sig upp i sadeln. Det såg bra ut, när han trafvade öfver fältet, och något i hans hållning, kanske äfven de väldiga läderklädda stigbyglarna af mexikansk »fashion», erinrade om campagnolen på slätten kring Rom. Den andre svensken i skjortärmar och förskinn gick till sin plog och sina hästar, hvilka fått rasta en stund i åkern bredvid posthuset, under det deras herre egnade sig åt politiska värf.

Följande dag gick jag ut på upptäcktsresa öfver slätten. Öfverallt samma likhet med ett stelnadt haf, men derjämte något mera omvexling, när man ser landskapet på närmare håll. Det är icke så synnerligen långt mellan boningshusen, hvilka bryta enformigheten. När man varsnar dem, omgifna af hastigt vuxna fruktträd, kring hvilkas fot pyramider af äplen och päron äro uppstaplade, och när man hör skallet från gårdvaren, känner man sig lik en landkrabba, som från ett gungande skepp ändtligen får sigte på land. Gårdarna likna vänliga öar midt i hafvet.

Och hvar man stiger i land på dessa öar, får man ett ärligt svenskt handtag och ett hjertligt välkommen. Ej underligt, att man då gärna gör landgång.

Jag gick öfver kyrkogården med svenska namn på de hvita marmorvårdarna och kom till en liten koja, hvilken gaf mig ett godt begrepp om jordkojorna i Kansas och den del af Vestern, der nybyggarne i våra dagar begynna sitt mödosamma arbete. Den var nedgräfd i jorden just i utkanten af kyrkogården i skydd af en hög prärievåg; taket och väggarna voro af trä och höjde sig några fot öfver marken. På ena väggen var anbragt ett litet fyrkantigt fönster. Dörren var låst och kojan för tillfället öfvergifven. Hvem bodde i denna ynkliga lemning från nödens och fattigdomens dagar?

Imellertid fortsatte jag och kom till ett litet snyggt hus, inbäddadt — kunde man nästan säga — i majs. Ty gårdsplanen var mycket inskränkt, och på alla sidor reste sig murar af majsstånd, tolf till tretton fot i höjden. En stadig barsk qvinna kom just ut ur källarsvalen, följd af sin katt; vi nickade åt hvar andra. — »Kan ni säga mig, hvem som rår om den der jordkulan vid kyrkogården?» frågade jag. — »Åh månne fäl' det, dä' Tittar-Kalles. Han ä' no' inte alldeles riktig häller. Han vill så gärna gifta sig. Och inte vålar'n presten häller. Han tyck' som så, att presten skull' inte lefve i tocke der palats här på jorden», sade hon småslugt blinkande med ögonen, som om hon velat säga, att tokiga Tittare-Kalles ord icke vore alldeles utan visdom. »Men hvar ä' *han* ifrån?» — »Från Norrland.» — »Å, är'e möjligt? Gubben min, han är också från Norrland, men sjelf är jag från Helsingland». Nu dök »gubben», en medelålders man, plötsligt upp ur majsåkern med en kopparflaska i handen. Att döma af formen hade

denna flaska mer än en gång haft svensk mjölk i sig, innan den fyldes af Illinois-korna. Mannen såg försagd ut och tycktes sorgsen till lynnet. Han sade nästan intet, förr än gumman gick in, då jag frågade honom, när han kommit hit. — »Jag kom för sju år se'n», var svaret. — »Och ni har det bra?» — »Måtte fä'l det.» — »Vill ni ej fara tillbaka?» — »No, sir, vi ha det bättre här än hemma... Allt ä' bra» — tillade han för att helt obemärkt skryta litet med jordens bördighet — »allt ä' bra, men det värsta är med betet; hvar eviga fläck är upptagen för åker. Och en har ingen te skicka i vall». — »Har ni inte några pojkar då»? — »No, sir». Här lockade han på katten: kiss, kiss och tog den upp och smekte den. — »Har ni inga barn alls?» — »No, sir. Vi hade en flicka», sade han och vände sig bort, under det att det ryckte kring läpparna. — »Är hon död nu?» — »Yes, sir». Efter en lång tystnad: »Hon kunde gärna ha fått lefva, för hon redde sig bra. Och så var hon kunnig i språket. Hon tjente hos en amerikan der på andra sidan kyrkan». — »Hur gammal var hon?» — »Hon var tjugutvå år och två månader. Hon dog i brännfeber, som vi kalla det.» — »Då är det bra ensamt i stugan nu för tiden?» — »Ah, yes, sir,» sade han, vände sig bort och torkade af en tår eller ett par med afvigsidan af sin grofva hand.

Jag tog nu en väg genom majsen, der de gula, qvarterslånga gyllene axen tittade fram ur bladhylsorna. Här kunde man rida, utan att en skymt sågs vare sig af ryttaren eller hans häst, så höga voro stånden. På marken vid foten af majsen lågo stora pumpor, liknande gula svampar. Jag gick till flere gårdar och talade vid åtskilliga landsmän. På en gård såg jag bredvid det hvitmålade tvåvåningshuset med gröna luckor och en nätt s. k. piazza (ett slags veranda)

ännu en relik från nybyggets första dagar: ett lågt omåladt, grått »log-house», nu bevaradt såsom ett minnesmärke. Öfverallt rådde välmåga. »Det är ett präktigt skolhus ni har fått i Rock Island», sade jag under samspråk med en man vid hans plog; »det har kostat er mycket pengar». — »Yes, sir, det är sant», svarade han, »men det har icke varit tungt för oss. Jag kan försäkra, att en känner inte 25 dollars så mycket nu, som en kände *en* dollar för tio år sedan». Också finnas exempel på bönder, som gifvit öfver 3,000 kronor till ifrågavarande skola.

Begynnelsen är här i Amerika troligen tyngre än i något annat land. Men om man genom oerhörd sträfsamhet och sparsamhet lagt grunden utan att hafva förstört sin helsa, så torde här gälla mer än på något annat ställe, att »början drar halfva lasset». Med fortfarande sträfsamhet och sparsamhet följer välmåga, och likt säden på åkern, då stenarna blifvit brutna och marken plöjd och gödd, växer välmågan nästan af sig sjelf, då hon först begynt att uppspira.

I skolhuset, ett hvitmåladt tvåvåningshus, stodo rödblommiga svenska gossar och flickor i långa rader och stafvade långa engelska ord under ledning af en amerikansk »young lady». De små bytingarna stafvade så bra, att man kunde bli afundsjuk. De sågo snälla ut, och jag har all anledning att tro, att lärarinnan här ville gifva dem samma vitsord som i Moline: »They are a peaceable people», ett fridsamt slägte. Nu var hon allt för blyg eller kanske nästan allt för tölpig för att säga något.

Till middag var jag bjuden till en förmögen bonde, Björkegren. Der var just syförening samlad. Gummorna med fru pastorskan hade slagit sig ned i parlor'n, ett rymligt rum med kamin, matta och all comfort, och på verandan sutto

gubbarne och rökte sin pipa, under det att hundarne, utan att lyssna till de berättelser pastorn läste, gjorde sig en glad dag, tumlande om i gräset. Middagen var ståtlig. Ett amerikanskt drag var mängden af tortor och bakverk samt kaffe till maten i stället för supanmat. Alla voro mycket intresserade af att se någon, som kom från Sverige och som tänkte vända tillbaka igen.

PÅ GRÄS-SLÄTTEN.

En af de senare dagarna i oktober begaf jag mig i sällskap med pastor Carlsson i en bugge ut öfver slätten för att besöka några aflägsna »farmare». Det var på eftermiddagen. Vädret, från att hafva varit bitande kallt, hade med ens förvandlats till varmt vårväder, och kring horisonten låg, likt ett bredt band, en tunn hvitgrå dimma, en lätt slöja af solrök. Vi hade nu den så kallade »Indian summer».

Vägarna äro ytterst jämna. Vanligen har man ej gjort sig något som hälst besvär med dem, utan helt simpelt stakat ut dem och kört dem. Underhållning af dem kommer ej i fråga, ej häller gruskörning. Man kör öfver den svarta myllan, här flere fot djup. Villsamma måste de ock vara, dessa vägar. Om man tar kartan öfver Illinois och andra Vesterns stater, finner man, att den är uppdelad i qvadrater, den ena alldeles lik den andra. Hvarje sida i figuren är trettiosex engelska mil och hvarje figur betecknar ett »county» eller landskap. Men tager man

m[illegible] än land än landskapskarta. Finner man i [illegible] de fasta all kvadratiska figurer, townships, communer och reser man sjelf på landsvägarna, finner man, att de innesluta lika kvadratiska orter, att de skära hvar andra på håret lika, och man tycker, att himlakropparnas eller kompassens ledning har liksom på hälften eller i [illegible] skulle vara ombytlig för att ej fara vilse. Men invånarne hitta fullkomligt, och då får väl främlingen nöja sig. Kongl. skifteswerket skulle imellertid icke haft mycket att beställa, om Sverige från begynnelsen blifvit upptaget efter samma plan.

Vi trafvade på skarpt nog — här kör man fort som hästskojare. Det var ej utan en viss bäfvan, vi sågo hästen då och då skygga, ty ehuru vägarna öfver hufvud äro så släta, finnas ställen, som äro mycket farliga. En vårbäck, svald af snövatten, skär vartiden ut rätt halsbrytande fåror i den klipplösa grunden längs vägkanten, och stundom rasar ett stycke af sjelfva vägen, under det man på andra sidan har en så pass brant sluttning, att man ej kan köra upp. Naturligtvis ger sig här i landet ingen tid att laga sådana små brister. Skyggar derför hästen några tum åt sidan, rullar man ned i skrefvor, som utan att hafva något af ett braddjups poesi dock äro tillräckligt djupa för att man kan bryta halsen af sig.

Tiden gick hastigt under samspråk om de tider, då svenskarne först slogo ned sina bopålar i dessa trakter. Hvilka svårigheter de bekämpat! Hvilka lidanden de genomgått! Särskildt var pastorns skildring af de fasansfulla koleraåren i början af femtiotalet hjertgripande. Då satt ofta mer än ett lik på sin plats i vagnen, när tåget stannade i Chicago eller låg delnadt och bortglömdt på trappan till ett stationshus. Föräldrar, som ej hade pen-

ningar att köpa ny biljett, nödgades lemna sina döende barn med föga hopp om att återfinna dem. Och i allt detta namnlösa elände kringsvärmades utvandrarne af »runners», hvilka, ofta sjelfva skandinaver till börden, dock sökte att på allt sätt roffa och bedraga. De liknade hajar, som följa i ett skepps kölvatten, när det är sjukt om bord, och sluka liken, så snart de nå vattenytan. Många af de arma utvandrarne nådde ej sin bestämmelse. Men för dem, som kommo, hvilken nedslående bild! Detta land, som de redan på vägen köpt för sin sista sparpenning eller för hvilket de arbetat såsom daglönare i mer än ett år, var till en stor del ett enda moras, der frossa och feber stego upp ur det mörka mossvattnet och bröto nybyggarens arbetskraft och hans mod. Just der vi nu reste, hände det ofta ännu på femtiotalet, att bönder med sitt lass ohjelpligt fastnade i dyn eller att presten, när han sent om qvällen for med nattvarden till en sjuk, måste hoppa ut i den svarta mörjan, spänna ifrån och draga upp först hästen och så buggen.

Vi hade nu rest flere engelska mil, och ännu låg samma raka väg framför oss. Framåt, framåt, framåt gick dess svarta, brända, ändlösa fåra. Inga diken finnas. Möter man ett annat åkdon, kör man blott upp i det manshöga gräset på sidorna om vägen. Vi mötte flere vagnar och helsades med ett vänligt god afton.

Det var nu just i solnedgången. Rundt omkring oss låg slätten ödslig som en öken, ehuru hvarje fläck var odlad. Bakom oss kunde vi i fjärran varsna Andovers kyrktorn, här och der sågo vi taket af ett »farmhouse» och topparna af de omgifvande träden, i skymningen liknande mörka skuggor. Framför oss låg på en hög prärivåg Ophems kyrka, klart aftecknad mot Vesterns röda

bakgrund. Till höger om den samma stod solens runda skifva, blodröd, och tycktes hon såsom ofta vid solnedgången på det verkliga hafvet af mer än vanlig storlek. Hennes strålar färgade den tunna dimman, indiansommarens följeslagare, så att en rosenfärgad ring omslöt halfva horisonten, skiftande från det djupaste glöd i solens närhet till skär smältande färg af allt blekare skimmer ju längre bort från solens glödande verld. Hastigt såsom alltid under söderns breddgrader sjönk den röda kulan; nu ses dess yttersta kant, nu döljes den helt och hållet, ännu en minut, och allt är mörkt. Endast några matta flammor slogo upp öfver österns bryn just på den punkt, der det stolta klotet sjunkit. Vinden rörde ej ett blad. Intet ljud störde den högtidliga tystnaden. Endast hästens hofvar orsakade ett doft dån, när de slogo mot den mjuka vägen. Inom några ögonblick stod öfver våra hufvud en gnistrande stjernhimmel, hvälfvande sig lik en omätlig djupblå kupol öfver den oändliga slätten.

BRÖDERNA SAMUELSSON.

Men med natten kom en isande kyla i stället för sommarvärmen. »Pålle» fick sig ett par snärtar och fart i benen. Vi voro snart grundligt genomkylda, hvilket ökade vår belåtenhet, när vi sågo ljusen glimma från bröderna Samuelssons gårdar Ophem, så kallade »efter hemmet i Östergyllen på slätten utanför Linköping», efter hvad Johannes Samuelsson senare på aftonen berättade.

Endast med svårighet funno vi i mörkret vägen genom grinden och upp till Johannes Samuelssons hus, beläget på toppen af en af de långsluttande böljorna. Värden sysslade ännu kring huset. »Fali' rart främmat», sade han när han såg oss och började genast att spänna ifrån hästen. »Var så god och stig in». Vi gingo in i huset, ett ypperligt tvåvåningshus med mattbelagd parlor, der Luthers postilla och bibeln stodo i bokskåpet. Vår värd kom snart in. Han var böjd icke af år, ty han tyckes ej vara stort mer än femtio, — men af arbete och släp. Han var klädd enkelt just som en bonde i hemlandet. Han kallade på qvinfolket, och snart kom hans gumma med duk knuten kring hufvudet. »God afton» sade vi. »Håll till godo» var svaret. »Var god och kom in till supper», sade hon derpå.

»Supper» var dukad i köket. Ett långt bord med hvit duk stod vid ena ändan af rummet. Upplysningen ombesörjdes af en fotogénlampa på bordet och ett talgljus på spiselhällen. På en träbänk längs väggen sutto väntande »gossarne» i skjortärmarna, och bredvid dem på samma bänk »flickorna», bland dem husets dotter. Vi såsom gäster satte oss först till bords jämte Samuelsson, först derefter satte sig de andra. Häruti, äfvensom i den omständigheten, att hvarken gossarne eller flickorna sade ett ord, så länge måltiden varade, kunde man utan tviffvel spåra en ande af patriarkalisk ordning och tukt. Bordsbönen lästes, och på skarpt allvar angrep man allt som var uppbulladt. Målron hölls vid makt af pastor Carlsson och af vår värd, hvilken berättade åtskilliga mycket intressanta och till en del mycket lustiga drag ur nybyggarnes första historia. Många äro de knep »runners» och »sharpers» och »landagenter» använda för att få den god-

trogne nybyggaren i sina klor, men stundom händer det, att en sådan herre »lurar sig sjelf värst». Det var synnerligen berättelser af sist nämda beskaffenhet, hvilka lifvade stämningen och för oss, som lyssnade, kryddade maten.

Vi togo oss grundligt till bästa. Fläsk och potates, hveteskorpor, risgrynsgröt, stekta äpplen, kakor, hvetebröd med gult smör och sist krusbärskräm sköljdes ned med varmt té eller fet mjölk — en något storartad anrättning för att vara i hvardagslag, utan särskild tillrustning, enligt hvad vår värd försäkrade oss. Detta var utan tvifvel fullkomlig sanning, ty vi bjödos ju genast in till qvällsmat, och man visste ej på förhand vår ankomst.

Efter qvällsmål och aftonbön följde oss värden till vårt rum. Det var beläget innanför en stor sal på öfre bottnen. Denna sal begagnades för tillfället såsom förvaringsrum för äpplen. Årets doftande skörd af röda eller gula äpplen, ordnade i rader efter storlek och form, betäckte golfvet och lemnade endast en smal gångväg till dörren af vårt rum. Salens väggar pryddes af bibliska taflor. Ett orgelharmonium, på hvilket låg Mankells koralbok, stod i ena ändan af rummet.

Följande dag i »otta» gingo vi ut och beságo egendomen, hvarvid Samuelsson gjorde sig stort besvär för att visa oss, att man från en punkt såg två kyrktorn och ett stationshus, ett bevis på att Ophem förtjenade sitt namn. Gården omgifves af fruktträd, planterade med värdens egen hand. Nedanför backen utbredde sig åt alla sidor böljande åkrar och sockerrörplanteringar. Att dessa äro vidsträckta kan man sluta deraf, att hvar och en af bröderna Samuelsson värderas till omkring en half million kronor, om annars ryktet kan göra anspråk på tillförlitlighet. Vår värd tycktes full af tacksam förvåning, då

han blickade ut öfver sina egor. »Ja, det är för besynnerligt att tänka, att när vi först kommo till Amerika för tjugutre år sedan, voro vi tvungna att arbeta för tjugufem cents om dagen, och när vi flyttade hit för att »settla», sa' alla menniskor, att vi snart skulle dö, för här var allt moras och träsk, och det skulle ej stå på lång tid, förr än vi hade »fever and ague» (frossa), och frossen var nog svår de första åren, för luften var så sjuklig. Men nu är det så helsosamt och friskt här som hemma.»

Det är eget, att naturen så lönar dem, som odla landet. Detta är alls icke ett sällsynt exempel på, att jordens brukande rensat luften och gjort klimatet helsosamt.

Bland gårdens märkvärdigheter är en sirapsqvarn. Sockerrören, ej nog fina för tillverkning af socker, användas i dessa trakter endast för sirap. Pressen stod i fria luften och saften leddes till kokhuset, hvilket var försedt med långa tråg, under hvilka eld uppgjordes. Höga stackar af ljusa, krossade sockerrör omgåfvo platsen. I år hade Samuelsson tillverkat 2,500 kannor, hvilka hopkokats af 20,000 kannor och gifvit en inkomst af omkring 3,300 kronor, en rätt vacker biförtjenst.

Efter frukosten besökte vi Karl Joh. Samuelssons gård, belägen några få steg från broderns. Der var allt ännu ståtligare med en vacker parlor, der gubbens, gummans och hennes dotters fotografier i stort format voro uppstälda öfver en stor kammarorgel. Gumman kom strax in, klädd i bindmössa och i allo fin och pyntad som en kammarduksnål. Vin af hemvuxna drufvor bjöds ur en vacker tillbringare, jämte kakor, allt under beklagande att »gubben» ej var hemma. Han sysslade med »blomkål», hvilken skulle sändas med tåget. Det föreföll besynnerligt, att man denna tid på året hade blomkål, men då

gumman påstod det, fick man väl lof att sätta tro till hennes försäkran. Vi sågo hennes blomster, hvilka hon ej kunde nog prisa, och bjödo derpå farväl.

Kort derpå rullade vår bugge i friskt traf ut åt vägen. Vi hade vår värd på våra knän, och för min del hade jag hans och mor Samuelssons fotografier i min ficka, och är det en sannskyldig glädje att så kunna påminna sig deras hederliga ansigten och gästfria hem.

Vi passerade på vägen en handelsbod, tillhörig vår värd och hans bror, ett nytt vittne om deras företagsamhet. När vi kommo till jernvägsstationen, der vår värd lemnade oss, funno vi hans bror, reslig som en gran i skogen, sysslande med den mystiska »blomkåln». I ett torkhus låg öfver spjälar en stor mängd vippor, topparna af ett slags högt gräs, hvilket användes till att binda qvastar. Det pressas i en press för att taga mindre rum; man slår ståltråd om hvarje bundt, innehållande en ton, och nu är varan färdig att sändas ut i marknaden, der den betalar sig mycket bra. De höga ståndens likhet med majs eller *indian corn* har gifvit växten namnet »broom-corn» (*broom* betyder qvast). Härifrån hafva nybyggarne fått namnet »blomkål».

Vi reste till en liten stad, Berlin, hufvudsakligen bebodd af svenskar, bland andra af den i Sverige bekanta dr Esbjörns enka. Äfven denna plats gaf intrycket af välmåga eller åtminstone bergning.

EN SÖNDAG I SVENSKBYGDEN.

På hemvägen till Andover beságo vi ett svenskt barnhem på en vacker farm. Barnen voro nyss samlade kring en smaklig middagsmåltid. Föreståndaren är en dugtig, burgen farmare och tyckes klipt och skuren till att taga vård om de små ljushufvudena. Han låter dem arbeta — särskildt med den ofvannämda qvastmajsen — och hans vakna och bildade sinne torde i någon mon motarbeta den dåsighet, som annars ofta är en följd af den enformighet, hvilken är till en viss grad oundviklig i en dylik inrättning. Han hade ej glömt fosterjorden. »Jag valde denna platsen för min farm, ty den var lik Sverige», sade han, »och allt som är likt Sverige, det är då så för trefligt.» Dess värre finner man icke öfverallt bland svenskarne i nya verlden denna kärlek till fosterlandet. Jag har mött personer, som föraktligt ryckt på axlarna åt hvad de kallade våra små förhållanden, vår småaktighet och vår fattigdom.

När vi kommo åter till Andover, var det lördagsafton. Följande morgon, när klockorna ringde samman, erbjöd kyrkoplanen en vacker syn. Åkande, ridande och gående strömmade våra landsmän till kyrkan, och aldrig har jag sett en landsförsamling med snyggare kläder, bättre åkdon eller så väl ansade hästar. Men så måste man besinna, att bland dem finnes icke en enda, som låter sin förtjenst hamna bakom krogdisken eller som förspiller den i uppenbar utsväfning. Ty kyrkotukten är sådan, att en person som till öfvermått brukar starka drycker, genast uteslutes

från församlingen. Detta är ock förhållandet med svärjaren och den som lefver i uppenbara synder. Sådana personer tillhöra här i landet intet kyrkosamfund. Man inrättar »missionskyrkor» för att draga dem in under religionens inflytande, men man anser sig hvarken skyldig eller berättigad att låta den uppenbare föraktaren hafva säte och stämma i en kristen församling.

Före predikan hölls söndagsskola i kyrkan, hvarvid alla barnen fördelades i klasser hvar med sin lärare, och utgjordes lärarne af för saken intresserade bönder. Allt under pastorns öfverinseende.

Efter den högtidliga gudstjenstens slut tog jag farväl af Andover och dess vackra gästvänliga prestgård och följde med en bonde, Lund, till hans hem, dit jag var bjuden på middag. Det låg, om jag minnes rätt, en svensk mil från kyrkan. Der tillbragtes en behaglig dag. Skada blott, att allt för mycket god mat vankades. Det tyckes fara värdt, att bönderna här, liksom redan fallet är med stadsborna, vänja sig vid allt för godt bord. Detta bär utan tvifvel skulden till den oerhörda utsträckning den amerikanska magsjukdomen dyspepsi på senare åren vunnit.

På qvällen samlades hela familjen i parlorn, och alla från lillan i sin vagga och till fader Lund hade en mycket treflig stund.

Många barn funnos i huset, bland andra två små söta flickor, hvilkas namn, enligt hvad »the family record» på väggen upplyste, voro Amalia och Cedelia. När de tyckte, att det var för varmt i rummet, togo de helt ogeneradt af sig skor och strumpor och larfvade omkring barfota. »Miss» Lund sjöng flere sånger, ackompagnerande sig på orgelharmonium. Häröfver visade »mrs» Lund en lätt förlåtlig modersstolthet. Vidare språkade vi om både ett och

annat, och såsom ett bevis på, huru egendomlig uppfattning af penningens värde bönderna hafva i dessa rika trakter, måste jag anföra Lunds svar, då jag beklagade mig öfver att allt var så dyrt: »Å tycker'n det? Ja' får säja, att för min del en dollar eller daler, som vi säja, räcker just likaväl som en riksdaler eller krona, eller hvad det kallas, hemma i Sverige.. Och när en är ute och reser här, så får en breakfast eller supper för 50 cents, och jag har hört, att en fick betala 50 öre hemma.» Han glömde, att en dollar är mer än tre gånger så mycket som en krona och att 50 cents är lika med 1: 65.

För natten anvisades mig ett rum på öfre bottnen, der man på gammalt svenskt manér ej hade någon tvättställning, utan om morgonen gick jag ned i köket och fick mig en tennskål med vatten, hvilken jag stälde på bänken, och gjorde derpå min toalett i hela husets åsyn. Detta var äkta Uplandssed.

DE SVENSKA UTVANDRARNE.

Det var med saknad jag lemnade den egentliga svenskbygden. Många af de dygder, dem vi äro vana att vid minnesfester kalla färderneärfda, finner man hos dessa i umbärandets skola uppvuxna landsmän. Manlighet, redbarhet, gästfrihet bo i deras hyddor ute på prärien lika så väl som vid »Siljans gröna stränder». Och dertill äro svenskarne här nästan alldeles fria från dryckenskap och slöseri, tvänne beslägtade synder, hvilka båda i sin fullbordan äro

lika med borgerligt sjelfmord. När i deras ställe träda nykterhet och sparsamhet, följer enligt naturens ordning välmåga, och mindre i den höga dagspenningen än i den omständigheten, att man bannlyst bränvinet och den obetänksamhet, hvilken lefver på framtiden, på lånta och sist på stulna medel, har man att söka förklaringen till nybyggarnes välstånd.

Jag har med flit utförligt, ja, kanske allt för utförligt, sökt att påpeka detta välstånd, emedan man allmänt bland svenskarne här i landet spörjer rättvis klagan öfver det sätt, hvarpå åtskilliga tidningar i Sverige skildra svensk-amerikanska förhållanden. Troligen gör man detta för att skrämma den enfaldige från utvandring. Men i våra dagar, då ett bref från Amerika endast kostar 5 cents, och då man räknar de svenska amerikanerna i hundra tusental, kommer nog verkligheten på andra vägar till de mest intresserades kännedom. Sanningen är här såsom alltid i längden den bästa politiken, ty utvandrareagenter, mycket ofta försedda med särdeles rymliga samveten, äro ej sena att såsom bevis för, att alla mörka skildringar äro hopspunnen lögn, peka på de öfverdrifter, till hvilka en del af pressen gjort sig skyldig. Och de skola med mera lätthet inbilla de godtrogne, att Amerika är det land, i hvilket mjölk och honung flyter eller, för att begagna ett med deras art bättre öfverensstämmande bildspråk, ett land, »der vin och öl flyter i dikena och der man för att få en god skinka till middagen endast behöfver taga sin bössa, öppna dörren och från sin tröskel skjuta ett fett svin». Sådan vishet sökte en af dem att bibringa folket i norrländska fjällsocknar.

Dock, i de flesta fall skär den, som söker värfva utvandrare, till mindre i växten och blir derför bättre trodd.

Han skildrar kanske — man måste ju tro godt om alla menniskor — han skildrar kanske till och med utan all öfverdrift en bygd lik Andover, och den erbjuder sannerligen ej ringa lockelser för den, som bryter sten på Smålands åkerlappar. Men agenten glömmer försigtigtvis att nämna de fem, tio, femton år af släp och slit, af nöd och felslagna förhoppningar, hvilka varit priset för denna förkofran. Så göra ock vännerna i sina bref. Utan att vilja framställa sakerna i falsk dager glömma de, såsom lyckligtvis menniskor i allmänhet, det förflutnas skuggsidor och minnas endast ljuspunkterna. Ej häller nämner man, att ehuru tidningarnas framställning af det nu i Förenta staterna rådande materiela betrycket ej är fullt sanningsenlig, mycket elände verkligen förefinnes och det i så hög grad, att troligen den, som vill vara nykter och arbetsam, i de flesta fall har det utan jämförelse bättre i Sverige. Den höga dagspenningen*) smälter oerhördt för en enkel beräkning af, huru mycket dyrare allt är här än i hemmet. Slutligen lär nog den, som värfvar utvandrare, förgäta att omtala, hurusom i den aflägsnare Vestern — endast der kan man numera köpa *billig* jord — det vackra tvåvåningshuset krymper till en jordkula, lik Tittar-Kalles och att äfvenså den ståtliga ladugården är kinkig nog att genast få ögonen på, enär dess yttre väl mycket påminner om en uppskottad jordhög.

---

*) Enligt senaste officiela beräkning utgjorde arbetslönen:

för fältarbetare	1,25	dollars.
för daglönare	1,36	»
för snickare	1,82	»
för skomakare	2,25	»
för skräddare	2,57	»
för stenhuggare	3,26	»
för murare	3,88	»

I sanning, äfven om man alls icke tager kärleken till fosterlandet med i räkningen, finnas många skäl, hvarför man skulle bedja dem, som från vårt land börjat att blicka mot andra sidan af verldshafvet, att betänka sig två gånger. En fogel i handen är bättre än tio i skogen. Jag har träffat mer än en ångerköpt landsman, »som omöjligt kunde trifvas» eller som haft »motgångar allt sedan han kom hit». Och dock har jag ännu icke besökt städerna, dit det stora antalet af dem som förlora modet, till sist flyktar. På New Yorks och Chicagos gator smyger sig längs husraderna, klädd i trasiga skor och rifna byxor, mången ljusskygg, förfallen landsman — kanske ännu blott yngling eller i sina bästa år — hvilken af obetänksamhet utbytt fosterjorden och ett godt hem mot den nya verlden och krogen. För den, som har en nödtorftig bergning eller någon liten förmögenhet, är det, synes det mig, alltid för mycket vågadt att gå till ett främmande land med så oerhördt uppdrifven konkurrens och så olika förhållanden. Man har här en sägen, att den som kommer med medel måste först förlora dessa och »gå ned»; när han väl kommit ned, tvingar nöden honom att arbeta och arbeta såsom en amerikan, och då går det upp igen. Men jag befarar, att mången, då han väl kommit ned, aldrig kommer upp. Klimatets inflytande och bekymmer öfver att se sina sparpenningar genom bedrägliga landagenter och dyrbar lefnadskostnad smälta tillsamman, äro tillräckliga att bryta hans mod, företagsamhet och arbetskraft, och han stannar nog vackert nere, när han en gång »gått ned».

Imellertid — utvandringen är ett faktum, till en del beroende på för oss obekanta lagar. Den kommer troligen att fortfara, så länge ännu rum finnes på Amerikas

kontinent. Då så är, måste vi glädja oss öfver, att våra landsmän till sist fattat fast fot och nu kunna skydda och hjelpa de utvandrare, som komma öfver.

Sant är, att man med vemod frågar sig, hvarför icke dessa trefna hem byggdes på våra stränder, hvarför icke dessa seniga armar bryta malmen ur våra egna berg eller styra plogen genom gamla Sveriges åker. Fosterlandet, säger man, hafva de dock svikit, och fosterlandskärleken kastar ej sitt skimmer öfver deras boning.

Men vi, som ej pröfvat verklig nöd, hafva ej någon rätt att klandra eller ens förvåna oss öfver att dessa, efter att kanske två år blandat hälften bark i brödet, på det tredje lockas af tanken på majskakorna och hvetebrödet i Mississippidalen. De fleste af de jordbrukande utvandrarne hafva drifvits från hem och härd genom hunger och frostbitna skördar. Och låtom oss ej förgäta, att genom dem svenska namnet är aktadt och äradt i den nya verlden. De hafva ej bragt vanära öfver oss. Och anglo-amerikanen i sitt med ovilja blandade förakt för utländingarne undantager gärna svenskarne, när han uttalar domen öfver »the foreigners».

ÅKERBRUKSSTATEN.

Chicago, november 1875.

Imellertid rullade tåget allt längre öster ut och förde oss närmare Chicago, svenskarnes hufvudstad. Man får under denna resa ett godt begrepp om åkerjordens ut-

sträckning. Karaktären är den samma som i den flata delen af Ohio, och man saknar den rullande präriens vågor. Fruktträd förekomma äfven här omkring boningshusen, och sommarens hetta mognar icke blott äpplen, päron, körsbär och plommon, utan äfven persikan och ett slags valnötter. Ofta nog finner man slätten begränsad af ekdungar, och utom ek förekomma alm, ask, sockerlönn, lind, platan och barrträd. Illinois är den minst kuperade af Unionens stater, om man undantager Louisiana och Delaware, hvilka hvardera bilda ett flod-delta. Man antager, att hela Illinois en gång varit bottnen i en stor sjö, en del af det ofantliga sötvattensystemet vid statens norra gräns. Dess areal är något mer än en tredjedel af Sveriges, och den yppersta jord sträcker sig öfver nästan hela landet. Myllan är djup och så stenfri, att man försäkrar, att plogen hvar som hälst kan skära genom tusentals tunnland utan att ens stöta mot en småsten. Den oerhörda bördigheten har hastigt befolkat landet. År 1810 funnos 12,000 invånare. Men nybyggen spredos i flygande fart, och folkökningen under de sista tiotalen har varit mer än 400,000 på fem år. Man har nu anledning att beräkna antalet invånare till två tredjedelar af Sveriges, och är mesta delen ett idogt och förmöget folk.

Illinois är numera den första af Unionens åkerbrukande stater och dess boskapsskötsel med binäringar mycket högt uppdrifven. Stenkol förekommer äfven på flere ställen, och beräknas kolfältens yta till 30,000 engelska qvadratmil. Lagrets mäktighet vexlar, men man tror sig veta, att de större ådrorna äro af sex till åtta fots djup.

Ej långt från Chicago stoppades och backades vårt tåg. Passagerarne blickade ängsliga ut ur fönstren. Snart funno vi orsaken. En ung man hade för sent sökt att

springa öfver banan. Han träffades i hufvudet. Nu låg han, klädd i tarfliga, men snygga kläder, utsträckt vid sidan om spåret. Ett bredt band af blod omgaf likt en bindel hans bleka panna. Man bar in honom i en af vagnarna, och några ögonblick senare gick konduktören genom tåget ropande: fins här någon läkare? Men när man fann läkaren, var det redan för sent. Lifvet hade slocknat.

Att så oförmodadt träda ansigte mot ansigte med döden är i och för sig allvarsamt. Men när dertill den, som plötsligt ryckes undan, ej har en vänlig hand som torkar blodet från hans panna eller en moder, som trycker en sista kyss på hans kallnande läppar, är intrycket än mera gripande. Ingen kände honom, ingen visste, hvarifrån han kom eller hvart han gick. Och dock var äfven han utan tvifvel »somebody's darling». Kanske på andra sidan oceanen en faders och en moders hjerta i åratal täras af oro, väntande och undrande, tills de slutligen låta hoppet fara och sörja honom såsom död eller kanske, hvilket är ännu tyngre, såsom lefvande död, en förlorad son, som glömt sina föräldrar. Hvem täljer talet af de sörjandes samfund?

Det hvilade en allvarlig stämning öfver vårt tåg, som så oförmodadt förvandlats till ett liktåg. En hviskning från evigheten hade genom verldens buller och brådska trängt sig till vårt öra. Förstodo vi dess språk, eller var det ett främmande tungomål?

VESTERNS DROTTNING.

Men vi nådde Chicago. Redan från jernvägen får man ett rätt godt begrepp om staden. Såsom det höfves hufvudstaden i en slättbygd, är ytan nästan fullkomligt jämn. Gatorna äro breda, raka, regelbundna, ofta skuggade af träd. De qvadratiska rutorna äro ock fullkomligt i stil med statens indelning, den räta vinkeln och de parallela linierna äro en regel nästan utan undantag. Jag såg senare, att i affärscentern, såsom öfverallt der stor handel bedrifves, husen äro byggda tätt intill hvar andra och mycket höga. Derimot ligga byggnaderna allt glesare, ju längre man kommer från medelpunkten, och man har i de flesta fall lemnat rum för gröna täppor eller till och med för rätt stora trädgårdar. Regelbundenheten brytes något af Chicagofloden, hvars båda armar dela staden i tre delar och inom dess område förena sig till en flod för att några steg derifrån utgjuta sig i Michigan.

Med ett ord, staden är tämligen lik hvilken annan »western-city» som hälst. Det är sant, i vissa qvarter gör man dock rättare i att tala om palats än om hus, och läget vid hafvet förlänar ett behag, som saknas ute på prärien. Man glömmer, när man ser de brusande vågorna med hvitskummiga kammar, att man ännu är på slätten, och när i stilla höstaftnar hvita solbeglänsta segel glida fram öfver vågen, blir taflan till och med mycket vacker. Och dock ser man lätteligen, att detta allt icke är skäl nog, hvarför främlingens själ här fylles med så många underbara

känslor, skilda från allt hvad han hittills erfarit i den nya verlden.

Det är en allmän klagan både bland amerikaner och resande utländingar, att deras land är så fattigt på historiska minnen. Man saknar minnenas poesi och den upplyftande vördnad man erfar, när man i Gamla verlden så att säga kan sträcka ut sin hand och vidröra en länk i kedjan af mensklighetens utveckling. Man vet, att nybyggaren kämpat och lidit med ett mod, ofta värdigt en forntidens segrare; man ser frukterna af hans strid: blomstrande bygder och stolta städer. Men huru man än arbetar för att förmå sig att känna samma slags beundran som för Cæsar eller Napoleon, lyckas man icke alltid. Nej, säger amerikanen, vi hafva blott två poetiska minnen: frihetskriget och Washington, slafkriget och Lincoln. Kommer man utom deras skådeplats, är det platt som prärien.

Och dock fins ett namn, som för mig innebär historiska minnen, värda att ihågkommas på samma dag som de stoltaste, dem det amerikanska folket kan uppvisa. Det är sant, de tillhöra i egentligaste mening blott en ringa del af nationen. Men ett folk såsom ett helt må ju med rätta vara stolt öfver allt stort, som tillhör dess medborgare.

Detta namn är Chicago. Dess lifstid har varit kort, men utomordentliga omständigheter förvandla stundom år till århundraden. Samma sympati för mensklighetens lidanden och beundran för dess storhet, hvarmed Europas gamla historiska städer fylla själen, väckas, då man gästar Chicago. Dess sagolika historia af omkring fyratio år innebär, synes det mig, näst den lyckliga utgången af slafkriget den bästa borgen för, att det amerikanska folket i försynens rådslag utsetts att vara ett folk med framtid.

Hvilken historia! Den ena dagen några obemärkta fiskarkojor vid stranden af verldens största sjö; den andra palats vid palats, en stad, som från Cincinnati röfvat titeln af »Vesterns drottning», hundra tusental af invånare fulla af framtidens hopp. Den nästa dagen ett eldhaf, en ny präriebrand, jagande framför sig ett hundra tusen husvilla utan hem och utan bröd; inom några timmar en stad af rykande ruiner, der lågorna girigt slickade hvad som ännu kunde förstöras och der invånarne ett ögonblick voro färdiga att låta sina armar sjunka. Och hela verlden, vittne till detta skådespel, stod slagen af förfäran. Man sände kärlekens gåfvor och kärlekens uppmuntran från hela jordklotet. Men man vågade ej hoppas.

»Och vän grep vännens hand och sad':
Död, död är Vesterns stora stad.»

Men nej, den var icke död. Den reste sig likt en fenix ur sin aska. Om verlden stått närmare, skulle hon redan under branden hafva sett många prof på hjeltemod, uppoffring och broderlig kärlek, hvilka inneburo löften för framtiden. Modlösheten hos massorna var af kort varaktighet. Bland de ännu rykande grushögarna såg man en bräda på en lång stång, och der lästes följande inskrift: »*slightly scorched*» — blott litet svedd. Man kunde icke annat än le midt i bedröfvelsen, och med detta löje kom modet tillbaka.

»I Guds namn» började man, innan man ännu visste huru oerhörd förstörelsen var, att åter uppbygga Chicago. Och när främlingen blott ett eller två år senare kom dit, häpnade han, ty palats reste sig vid palats, kyrka vid kyrka. Chicago var å nyo Vesterns drottning. — Se här några uppgifter ur stadens annaler.

UR CHICAGOS HÄFDER.

Ar 1830 hade tvänne krogvärdar slagit ned sina bopålar vid sydvestra ändan af sjön Michigan. I närheten fans ett litet fäste, Fort Dearborn, af någon betydelse i indiankriget: man stred nämligen just vid denna tid mot den djerfve höfdingen »Svarta höken». Då platsen hade den enda brukbara hamn i dessa bygder, är väl ock troligt, att den bemärktes af en eller annan skuta, och troligen önskade besättningen en styrkedryck, kanske ock andra förnödenheter. Invånareantatalet steg följaktligen samma år till sjutio själar. När sedermera indianerna blifvit utdrifna, lockades skaror af invandrare till Illinois; jorden har ju icke sin like i bördighet. Men Chicago var den enda hamnen i trakten, och derför körde snart bönderna i långa rader in till staden med sina vagnar — liknande våra sandvagnar — ända till randen fylda af gula majs-ax eller fullvigtigt hvete att skeppas öster ut. Snart följdes de af svinherdarne med hjordar af svartgrå, borstiga svin. Allt slags rörelse drogs mer och mer till Chicago, der hundratals skepp lågo redo att mottaga laster. Så kommo jernvägarna, och staden blef medelpunkt för ett storartadt jernvägsnät. År 1850 hade invånarnes antal uppgått till 29,963. Ännu tjugu år, och de voro enligt Förenta Staternas officiela folkräkning i det närmaste tre hundra tusen.

Så kom — den 8 och 9 okt. 1871 — branden med dess fasor. Ej mindre än 17,450 hus till stor del i stadens

bästa qvarter lades i aska. Tio teatrar, 32 hotell, 41 kyrkor, 5 s. k. elevatorer innehållande öfver $1^1/_2$ mill. bushels spanmål, hade förtärts af lågorna, $3^1/_2$ engelsk qvadratmil täcktes af svartbrända lemningar, 98,500 personer voro husvilla, 200 hade blifvit dödade. Hela förlusten uppskattades till 627 millioner kronor, hvaraf man i brandförsäkring återfick endast omkring 145 millioner. Brandstodsbolagen, äfven de mest ansedda, brusto likt bubblor under denna oerhörda börda.

Men återuppbyggandet begyntes med en företagsamhet och ett mod utan like i historien. Den brända staden var med en så kraftfull befolkning i sanning endast »slightly scorched». Yankees hafva en verklig skatt i sitt sinne för humor. Man började snart att muntra sig, så godt man kunde: »Allt förloradt utom hustru, lillan och energi: mitt kontor är flyttadt till n:r —» (här följde namnet på en icke nedbränd gata); »oförutsedda omständigheter hafva föranledt oss att flytta vårt kontor till n:r — — street»: »vår lokal kommer att åter öppnas i mars månad nästa år: till dess bedrifves handeln i huset n:r — — street»; »Blacks teater: tills vidare endast ståplatser» — dylika annonser läste man inom några dagar öfverallt bland ruinerna. Men detta var icke ett tomt skryt eller lättsinnigt skämt. Man menade allvar, och i stället för en väntad utflyttning, en flykt likt invånarnes i Herculanum och Pompeji, följde först stadens återuppbyggande med långt större prakt än tillförne och sedan en inflyttning så talrik, att »the board of trade» i sin sista årsberättelse upptager invånarnes antal till 475,000.

Att handelns utveckling icke led något synnerligt afbrott genom branden är mycket märkligt. För en kort tid slappades all rörelse utom husbyggnad, detta låg i

sakens natur. Men med otrolig spänstighet öfvervunnos de första svårigheterna, snart var allt å nyo i full gång, och år 1874 utgjorde tillförseln af spanmål 95 1/2 mill. bushels* mot 60 1/2 mill. år 1870. Begynnelsen till dessa 95 mill. räknas från 1838, då man skeppade 78 bushels. År 1852 närmade sig antalet bushels 6 1/2 mill., 1860 nådde man en siffra ungefär tre gånger så stor eller omkring 19 1/2 million o. s. v.

Svinslagtningen och skinkhandeln utvisa lika märkligt framåtgående. År 1858 fördes till Chicago omkring en half million lefvande eller slagtade svin. År 1874 utgjorde svinkreaturens antal 4,472,667. Man tänke sig fyra och en half million bökande, grymtande och illaluktande fyrbenta varelser! Också har man för dem uppbygt en hel stad, en af Chicagos främsta märkvärdigheter. Det må tilläggas, att nötkreaturens antal under samma år, 1858 och 1870, säges hafva utgjort, resp. 140,534 och 843,966. Om den storartade bränvinsbränningen har jag här ej funnit några uppgifter.

Spanmålshandlande, slagtare och hökare, äfven om det är *en gros*, det tyckes vara rätt prosaiska titlar. Men hur det är, menniskonaturen är svag. Millionerna, som man upptäcker i dessa herrars fickor, kasta ett visst skimmer öfver deras lif, hvilket man nyss var färdig att skänka sitt medlidande, och då vi snart finna, att de hafva förtjusande hem och mycket bildade hustrur, äfven om de sjelfva aldrig haft någon tid för bokliga konster, när det tusentungade ryktet förmäler, att de beskydda konster och vetenskaper, att mången af dem utöfvar en storartad välgörenhet, att genom dem och vid sidan af deras spanmålsmagasin, boskapsgårdar och skinkfabriker, en storartad

* 1 tunna = 4,028 bushels.

stad med skolhus, kyrkor och slott uppvuxit, och att denna stad i elegans knapt har sin like, att han har ett skolsystem, hvars förträfflighet prisas öfver hela Amerika, då blir man snart så demokratisk, att man säger eller åtminstone tänker som gamla mormor: »Hvad ni blir, barn, bara ni blir *bra* folk».

PÅ GATAN.

Clark eller Randolph Street? Lika mycket — de likna hvar andra i sina allmänna drag; har man sett den ena af dessa handelns pulsådror, har man sett den andra. Hus, fyra, fem, sex, ja, sju våningar i höjden, utsirade ända till öfverlastning med kornischer, kolonner, löfverk, tinnar och torn, de flesta tämligen smaklösa. Andra byggnader derimot, uppförda i fransk renaissance med mansard-takets branta sidor och afskurna topp, göra ett ståtligt intryck. Louvren och Tuilerierna gå igen öfverallt, och flere af Chicagos franska palats med stjernbaner svajande från taket skulle mycket fördunkla husen på Paris' nya boulevarder.

Men hvilka bebo då dessa ståtliga byggnader?

De flesta tala för sig sjelfva. De äro ända till taket öfverklädda med skyltar och granna, förgylda namn. Än är det korta varor, än en jernkramhandel, än en sakförares eller underdoktors kontor, pelsvaror, cigarrhandel, kryddkrämare, stadsbud, bränvinsförsäljning, landagenter, jernvägskontor, glacefabriker, tafvelutställning, restaurationer,

handelsuniversitet, apotek o. s. v. utan någon annan ordning, än att minuthandeln naturligen förbehållit sig nedre våningen, under det att grosshandeln oftare bedrifves högre upp. Dock hafva alla de största grosshandlarne sitt eget sex till sju våningar höga hus, försedt med hissverk för personer och varor jämte annan beqvämlighet. I dem tör det ofta hända, att årliga omsättningen uppgår till 20—30 mill. kronor, utan att allmänheten finner detta något förvånande.

Men hvad är då detta oerhörda slott, som ser ut, som om det blifvit flyttadt direkt från Boulevard Haussman? Rasslet af vagnar och hvisselpipor från dess inre säger, så snart vi kommit närmare, att det är en jernvägsstation. Den tillhör Rock Island Pacific R. R., och här reser man ut till San Francisco och guldlandet vid Stilla oceanen. Och der är posten och der en teater. Men denna ofantliga byggnad till venster, också den i fransk stil, hvad månde det vara? Den har fönster i hundratal, men icke en enda skylt målad på muren, ej ens ett namn. Genom de väldiga blanka glasrutorna på nedre bottnen ser man fjäskande betjenter och ditto herrar och damer. Vagnar hålla utanför den eleganta ingången. När vi komma dit, läsa vi på sjelfva dörren med små bokstäfver: Sherman-House. Gå vi upp en annan gata, finna vi ett annat hus af samma slag, men, om jag minnes rätt, utan något namn alls vare sig öfver ingången eller på dörren. Men alla veta, att detta är Palmer House, jämte Sherman House och Grand Pacific, Chicagos förnämsta hotell. De kunna hvar för sig rymma en hel liten stad, sex, sju, ja, ända till nio hundra gäster. De försmå en grann skylt och allt, som utmärker, att de ej äro enskilda hus. Man talar om att lysa genom sin frånvaro. Frånvaron af allt slags

skylt är den mest raffinerade af alla puffar. Det är det samma som att säga: hela verlden känner oss. Ej blott hotell utan äfven handelshus betrakta sig stundom höjda öfver de vanliga granna och storordiga annonserna. Men naturligtvis duger detta lättvindiga sätt att annonsera endast för gräddan af aristokratien inom hotell- och handelsverlden. Hör man icke dit, misstänkes man för njugghet och lemnas i sin obemärkthet.

Vi stå nu framför en byggnad med högt torn, hvilket sträfvar upp öfver grannarnes hustak. Detta kan dock omöjligt vara ett hotell eller en grosshandel. Allt är putsadt och fint, de dubbla glasdörrarna blanka som solen — och detta höga torn! Hvem är väl den äregirige, som vågat så utmärka sig framför mängden af medborgare? Bor här kanske en lord af kassaskåpet? Å nej, det är Chicagos förnämsta tidning, *Chicago Tribune,* som i detta slott har sitt tryckeri och sina kontor.

Men hvar äro de fina boningshusen, för hvilka Chicago är beryktadt? De ligga alla långt härifrån. Alla dessa byggnader, som vi här se framför oss, äro folkets palats. Det suveräna folket är här herskaren. Ty hvar och en, som köper sin skjorta, sitt bröd, sin cigarr, sin jernvägsbiljett, sin tidning i något af dessa slottslika hus, är ju på visst sätt delegare i dem, och till och med på teatern eller i de eleganta hotellen är en ann' så god som en ann', så snart han har dollarn i sin ficka — eller rättare så snart han är villig att punga ut med den.

Men så när hade jag för de granna husen glömt att tala om det lif, som likt en ström brusar omkring oss, när vi gå framåt gatan. Först må jag dock anmärka, att en amerikansk gata i de större städerna får ett utseende mycket olikt de europeiska derigenom, att de höga tele-

grafstolparna med sitt nät af trådar — ofta tjugu till trettio — stå på ömse sidor af sjelfva gatan just såsom lyktstolparna. Dessutom ser man på gångbanorna höga pålar målade i Unionens färger och på toppen försedda med en gyllene knapp. De äro barberareskyltar. I gamla tider brukade barberaren, på samma gång fältskär, hänga ut en blodig trasa utanför sin dörr för att locka kunder. Vår mera hyfsade och nervsvaga tid har medfört den förändring, att barberarne nu i stället för att bestryka pålen med blod måla den med blått, hvitt, rödt och kröna den med en gyllene glob, eller med den amerikanska örnen. Lägg till dessa egenheter, att, såsom redan blifvit anmärkt, de ståtliga husen äro klädda i skyltar, stundom så tätt, att de tyckas helt förgylda och att skyltar af ståltrådsväfnad hänga på linor spända öfver gatan, och den yttre bilden af gatan är färdig. Det kan vara tid att befolka henne.

»Shine, shine! black your boots!» ljuder med ens från alla håll i den gällaste tonart, och ett halft dussin pojkar pekar på edra skor. Den främste faller på knä framför er, viker upp edra byxor, spottar på borsten, sätter er fot på lådan och gnider af alla krafter, och först när er stöfvel redan är färdig, erinrar ni er, att ni just för ett par timmar sedan betalade tio cents för att få skorna blanka och att det soliga torra vädret endast lemnat några damkorn. Nu är det imellertid för sent. För att vara amerikansk och hafva valuta för edra penningar sätter ni också upp den andra foten ... »Chicago Tribune! Herald! Mord i San Francisco! Förfärlig jernvägsolycka! Nya bränvinsbeslag!» ljuder i ert öra, och ett moln af pojkar rusar ut ur Tribunes office. De se, att ni med foten uppå skoborstarns låda är hjelplöst lemnad i deras våld, och de

göra allt hvad göras kan för att genom anfall på edra öron också medelbarligen angripa er börs. De dansa likt indianungar omkring er, upprepande »de färskaste nyheterna, mord i San Francisco». Ni tar upp ett femcentsstycke och utkorar en af dem. Så snart ni bestämt er för en, försvinna alla de andra i en blink, ty tid är penningar, och de skynda till en bod, der de äro regelbundet väntade eller hoppa upp på fotstegen till en omnibus och skrika sitt »färska nyheter», eller stänga vägen för en herre på gatan, hvilken till sist betalar sin tull och får gå fri. Er lilla kund har nu ur den börda af tidningar han bär öfver axeln fått fram ett ännu vått, stort, oviket blad, bakom hvilket den lille stackarn nästan försvinner, räckt det åt er och i utbyte stoppat slanten i sin ficka, och så bär det af. Nej, hvad hans stämma genljuder nu, då han blifvit uppmuntrad genom en liten förtjenst! Under tiden hafva edra skor blifvit så blanka som solen i Karlstad, och med ett höfligt »thank you, sir» tar pysen imot tiocentssedeln, lönen för hans möda. Man måste erkänna, att dessa pojkar med tidningar eller skoborstar, ehuru ifriga att få förtjenst, dock icke på något sätt kunna påstås dela sina italienska yrkesbröders enträgna oförskämdhet. Sedan vi frågat, huru mycket vår vän kan förtjena om dagen, och fått det öfverraskande svaret, att han ofta »förtjenar en hel dollar», gå vi vidare.

Hvilken trängsel på gångbanorna! De äro mycket breda, och dock skulle man tro sig i London eller i Paris, att döma efter det besvär man har att armbåga sig fram. Här trängas brådskande affärsmän, här säljer en herre klockkedjor, högljudt prisande sin vara, här trippar en liten fröken ut ur boden, der hon köpt garneringar till sin nya klädning, här har en fruktsäljare sitt bord, der

han rostar nötter och frestar med bananas och californiafrukt, här stå korgar med ostron utanför »oysterhouses», här bjuder en artig gentleman gratis på karameller dem han har på en tallrick — bitarna äro tunna som löf, det är sant, men en liten förförisk smak får man dock, och en och annan går väl in i sockerbagareboden bakom gentlemannen; här sticker en herre en bok i ens hand, en annan ett adresskort. Utanför cigarrbodarna stå rödbruna, allvarsamma bistra indianer — af trä, somliga med tomahawken i högsta hugg, andra vänligt bjudande en fredspipa eller rättare fredscigarr, alla med brokiga, svajande fjädrar och utsirade drägter. Stundom händer det ock, att i höfdingens ställe uppträder en liten squaw, som sjelf blåser ut röken med utsökt behag och låter sig sin cigarrett väl smaka. Der på andra sidan gatan utanför ett gjuteri är ett museum, innehållande från hundar och hjortar ända till änglar med vingar och fladdrande fotsida drägter; här möta vi helt oförmodadt en björn på alla fyra, der en annan, som dansar stödjande sig på en trädgren, d. v. s. han skulle dansa, om han ej vore så uppstoppad. Han tjenar såsom annons för en pelshandel, och vi finna snart flere af hans kamrater med hvita tänder i de blodtörstiga käftarna.

Hela folkströmmen skyndar brådskande framåt, och vid gathörnen stå poliskonstaplar för att hjelpa damerna öfver. Vagnarnas rassel vore nog att göra de svagare kärilen yra, och denna tid på dagen är verkligen raden af åkdon nästan ogenomtränglig. Först komma de eleganta ekipagen med livréklädda kuskar, hvilka sätta sin ära i att låta sina hästar trafva förbi alla andra, så under bjällerklang spårvagnarna, lika en röd- eller gulmålad ark med schaggklädda soffor längs långväggen, så köpmannen

i sin bugge, så grant målade vagnar från olika handelshus, kolvagnar, mjölkkärror, isvagnar, bagarevagnar. Men nu höjer polismannen sin staf midt för nosen på en frustande bryggarkamp, raden brytes, och beskyddaren af qvinnans rätt ledsagar damerna i trygghet öfver till andra sidan af gatan.

Om man fortsätter Clark Street norr ut, kommer man till den arm af Chicagofloden, hvilken kallas North River. Der får man öfva sitt tålamod, ty just nu är svängbron öppen, och en liten bogserbåt drar pustande och stönande ett fartyg genom broöppningen. Andra små ångbåtar kila upp och ned, väntande på förtjenst. De spruta rök och gnistor, tjuta och föra ett förskräckligt väsen af sig; man skulle tro, att de voro afundsjuka på kamraten, som tagit förtjensten från dem. Man har också god tid att betrakta de höga smala sädesmagasinen, »elevatorerna», byggda vid yttersta kanten af den motsatta kajen. När en sädestransport nalkas staden, sänder handelsföreningen »Board of trade» en man till tåget, och medan detta ännu är i gång, klassificeras varan. Ett numreradt märke, betecknande spanmålens olika beskaffenhet, sättes på vagnarna, och när tåget stoppar vid elevatorerna, hissas innehållet af hvarje vagn direkt upp till ett rum med motsvarande nummer. Så snart varan är såld och färdig att skeppas, lägger sig fartyget tätt under magasinet, en ränna släppes ned till lastluckan, och ned strömmar säden med en vårbäcks hastighet, så att man på några timmar lär kunna lasta ett fartyg om ett par tusen tons.

Imellertid samla sig åkdon och folk under de tio minuter bron får hållas öppen, och när ändtligen passagen är fri, blir det ett lif, som om man skulle se hundratals skogens djur helt plötsligt släppas ut ur sina burar. Den,

som känner väl till förhållandet, har imellertid för att spara sin tid kunnat gå genom en af de tunnelar man bygt under floden. De äro rymliga, upplysta med gas och erbjuda en rätt vacker anblick. Men ej äro de Posilippogrottor.

På ett eller annat sätt hafva vi kommit öfver. Snart begynna boningshusen, men ej den fina verldens, utan medelklassens. Små hus, ofta af trä, gråhvit färg, ej sällan en liten trädgårdstäppa, tyskar och andra främlingar talrika. Till venster ligger ett af svenskarnes stamhåll. »Svensk bokhandel» ser man på långt håll måladt på gafveln af ett hus, »Svensk skomakare», »Svenskt öl och svagdricka» läses på skyltarna. Här är svenska episkopalkyrkan, snedt öfver gatan ett svenskt metodistkapell, längre bort Emanuelskyrkan, den svenska lutherska församlingens vackra byggnad.

Men ju längre norr ut vi komma, dess glesare blifva byggnaderna, och vid den täcka »Lincoln park» äro de mycket fåtaliga. Låtom oss i stället vända tillbaka och i en stor halfcirkel vandra genom de vestra qvarteren till de eleganta avenyer, hvilka löpa söder ut längs stranden af Michigan. Vägen går här genom snygga, men tarfliga och landtliga qvarter. Husen äro låga, men trefna. Här och der reser sig en kyrka eller ett stort skolhus. De äro landmärken i denna öken af låga hustak, under hvilka man utan mycken inbillningskraft kan föreställa sig idoga och lyckliga familjer. Snart följer ett annat qvarter, mest bebodt af tyskar, att döma af de många Lagerbier- och Weinsalongerna. Fattigdom och osnygghet äro här ej sällsynta. Ännu tarfligare ser det ut i negerqvarteret, hvilket vi kunna besöka i förbifarten. Här kräller det af

negerungar, svarta krushufvud, vackra djupa ögon, muntert grin och hvita tandrader. Negerdamerna strutta omkring i sina trasgranna kläder, och i ett af fönstren drar en svart hand af en mer än vanlig storlek undan gardinen, och en fet »tant» visar ett ansigte, oljigt och skinande som en väl gräddad palt. »Uncle Sam» helsar fryntligt, der han står på sin förstuguqvist, begrundande om kassans ställning tvingar honom att begynna att arbeta så tidigt på dagen. Han tar pipan ur sin mun och ser djupsinnig ut. Nu försvinner han genom dörren utan att för vår nyfikenhet röja sina planer.

Men hvad är detta? Utan all förberedelse stå vi midt i den eleganta verlden. Kuskarne i livré se blaserade ut och klatscha förnämt med piskan eller ge en snärt åt en pojke, som vill hänga bakpå. Seldon och vagnar äro skinande blanka, och hästarne hafva knäbyxor af läder. Damerna med hvita fladdrande flor och tätt åtsittande handskar äro på full parad. De stanna här och der längs de utsökta husen eller villorna och lemna sina kort åt en betjent i hvit halsduk.

Byggnadsstilen är en profkarta på alla möjliga arkitektoniska nycker. Der står ett stort hus med snirklar och platt torn. Det erinrar ovilkorligen om en Indiens elefant med torn på ryggen. Här är hr Pullmans villa, palatsvagnarnas Pullman, och det bör ej förvåna, om hans af grå sandsten byggda palats påminner om en sammanställning af en jernvägsstation och en jernvägsvagn. Der är den rike hr H:s hus, likt en stor polerad och skurad låda. Men tyst! Der möter oss en af våra bekanta, en »young lady friend». Ni ser förskräckt ned på edra skor ... hvad är det då? Ah, denna gång äro de verkligen oborstade och fulla af minnen från de qvarter, dit ingen

»true gentleman» borde sätta sin fot annat än i största hemlighet.

Välan, låtom oss vända af en tvärgata och gå hem!

AMERIKANSKA HOTELL.

Om man i Tyskland, Frankrike eller Italien tager in på det allra tarfligaste lilla hotell, är man lika god både i egna och andras ögon. Här derimot duger det platt icke att försöka sig på småhotellen. Dels vet man ju ej, då man ej har Bædekers trogna hjelp, hvad för slags hål man kan råka in uti. Dels kan man alltid befara, att ens blifvande bekanta — förutsatt att man kommer med rekommendationsbref — ej vilja kännas vid en, om man bor i ett hus, som icke är »highly respectable». Man får ej uppträda som småfolk.

Då man imellertid sofvit mer än en natt i doften af surkål, tobak, rök och andra mindre bestämbara vällukter, egna för simplare europeiska värdshus, känner man sig nästan flat, då man vaknar i ett stort amerikanskt hotell. Man gnuggar sig i ögonen, man känner ej igen sig, man kan ej begripa, huru man kommit dit, der man nu ligger i sin med springfjädrar försedda bädd. Stort rum, högt i tak, ljus brüsselmatta, marmorspis, väldig gaskrona, valnötsmöbler, och igenom den halfslutna dörren skymtar ett badrum med en mängd handdukar af olika form och storlek, kranar, badkar, marmortvättfat o. s. v. Detta är nog för att göra en vanlig tarflig resande lika brydd

som »Jeppe paa Bjerget», då han låg i baronens säng. Men man får slutligen klart för sig, att redan på jernvägen en man från ett stadsbudsbolag gått genom vagnarna ropande: »baggage, baggage!», att man gifvit nummern på sin koffert och hotellets adress, betalat femtio cents och i utbyte fått ett qvitto. Vid stationen stiger man, fri från alla omsorger om sina saker, in i en omnibus, betalar sin biljett till bolagets uppsyningsman och föres ofördröjligen till hotellet. Intet bråk med droskkuskar, intet prutande med bärare. Allt systematiseradt, alltid bestämda pris.

En neger, stundom följd af flere »svartingar» af mindre kaliber, kommer ut, så snart omnibusen stannar vid hotellets dörr. De taga hand om nattsäckar, öfverrockar o. s. v. Men man behandlas af dem alla med en viss aktning. Det är ej som i Europa, att hela svärmen af små och stora flinande kypare under mystisk klockringning rusar ut och rycker alla tillhörigheter ifrån den resande, hvilken redan betraktas såsom ett rättmätigt rof. En tager hans paraply, en annan hans nattsäck, en tredje hans plaid, och innan han hinner besinna sig, huruvida han vill stanna eller ej, ser han sista skymten af sin paraply, sin plaid, sin nattsäck försvinna på toppen af en hög trappa. Här är intet sådant fjäsk. Här går det till på följande sätt: man föres in i den stora förstugan, skrifver sitt namn i en stor bok, får af öfverkyparen en nyckel, hvars höga nummer tyckes antyda femte eller sjette våningen. Uttröttad af resan tänker man på alla trapporna, suckar, men fogar sig i sitt öde och begynner stiga uppför den breda trappgången. »Nej, denna vägen, sir, kom hit, här, if you please», ropar en röst bakom er, och ni vänder er om och finner er svarta vän, hvilken tog

hand om edra saker, helt förvånad öfver eder landtliga okunnighet. Gå uppför trapporna! det gör man blott i Gamla verlden. Ni följer er vägvisare, han stannar vid en stängd glasdörr och trycker på en knapp. Ni blickar genom rutan uppåt och ser en fyrkantig skorsten, en mycket hög och bred skorsten, snarast lik de trånga gårdarna i somliga af Stockholms hus; ni blickar nedåt, samma syn, blott ej så djupt till bottnen. Men nu rör sig taket, det tyckes sänka sig mer och mer, och ned kommer liksom genom trolleri ett helt litet hus, en ytterst elegant liten salong med speglar i förgylda ramar och röda, mjuka shaggsoffor. Ni känner er grufligt lat och veklig, när ni slår er ned i ett soffhörn; dörren slutes till, negern försvinner och under kommando af en ung gosse stiger hela det lilla féslottet sakta och behagligt uppåt. Snart når det sjette våningen, der en neger — han har sprungit omkring hela vägen, stackars pojke — andfådd och förmodligen öm i benen redan väntar för att visa er till ert rum genom en lång mattbelagd korridor.

Sedan man tvättat sig eller tagit sitt bad, går man genast ned till middagen. Denna såsom alla mål intages vid små bord för 6 till 8 personer. Borden äro ordnade i rader och allt för många, för att vi skulle göra oss besvär att räkna dem. På hvart och ett af dem står selleri i höga gröna qvastar, en fruktkorg med vindrufvor, äpplen och nötter, en korg med kakor, en bordsprydnad med flaskor för olja, ättika, peppar och salt. Mellan flaskorna äro matsedlar instuckna. Så snart ni, efter att hafva lemnat edra ytterplagg i kapprummet, inträder i matsalen, vinkar en öfverkypare och visar under stort allvar vägen till er plats, der en af de kring ert bord posterade negrerna *hjelper* er att sitta ned och derpå räcker er matse-

deln. Sedan ni gjort ert val och medan ni väntar, kunna vi ju tillsammans kasta en blick på några af gästerna.

Se der kommer en hel familj, far, mor, tre döttrar och en ung son, den sistnämde med vida manchetter, brokig halsduk och en späd mustasch. Just nu tager han upp sin broderade näsduk och far med den öfver pannan, borstar derpå sitt af olja glänsande hår. Nu har kyparen fått sigte på dem, sticker upp ett finger, ger dem en nick och går derpå högtidligt i spetsen för processionen, hvilken bildar en lång gåsmarsch mellan bordraderna. Nu äro de alla placerade. Sedan detta är gjordt, torka far och mor sina glasögon och börja studera matsedeln. Detta kan, om man är obeslutsam, taga lång tid, ty om jag ej misstager mig, finnas här omkring hundra olika rätter. Nu är att märka, att man har rätt att taga allt hvad som fins på matsedeln, huru många gånger och i hvilken ordning som hälst. Från ostron och grodor till kalkon och biffstek, från pannkaka till glace och vingelé. Säg blott ett ord, och det står framför er. Här tror jag, att den dugtiga vestmanländingen, som plägade »äta igenom» hela matsedeln hos »Löfvens», dock till sist skulle komma till korta. Ungdomen tyckes imellertid redan gjort sitt val, utdelar sina befallningar, och nu hafva äfven far och mor beslutit sig. Det första, som alltid sättes fram för hvarje gäst, är ett glas vatten med genomskinliga simmande isbitar. Derpå försvinna kyparne ett ögonblick, komma åter med en hel last af olika matvaror, och deras svarta händer placera ett helt batteri af små hvita karotter och tallrickar i halfcirkel kring hvarje person. Våra nya vänner tyckas alla vara nöjda med undantag af den unge hr sonen. Först när uppassaren verkstält ett litet ombyte, börjar han sin måltid. Han har strykande aptit och handterar sin gaffel likt en har-

pun. Han stirrar ett ögonblick på mängden af små fat, liksom för att göra sitt val, höjer derpå sin arm och låter gaffeln dyka ned, först i den ena rätten så i den andra — ett egendomligt sätt att äta, som jag ofta bemärkt hos mina grannar vid hotellborden här i landet.

Men för att ej förstöra vår egen matlust, låt oss ej längre se på honom! Vid nästa bord sitter en äldre herre med grått hår och markeradt ansigte. Hans hustru och dotter äro i sorgdrägt. Dottern är för öfrigt sin moders afbild. Båda hafva djupa och dock klara ögon, ädelstenar i mörk infattning, amerikanska ögon skulle jag nästan vilja kalla dem. Hela familjen för sig med utsökt värdighet, behag vore rätta ordet, om ej damerna vore något styfva. Vid följande bord hafva flere herrar slagit sig ned. Den ene bland dem är uppenbarligen en farmer. En randig ylleskjorta sticker fram under den hvita manchetten, och på hans grofva och fårade hand hafva såpa och tvål ingen fullkomlig framgång. Men huru intelligent är icke hans blick! Huru manligt och sjelfständigt hela hans uppträdande! Hans granne med det sida, gråa hakskägget och en rund fullmåne öfver hjessan är, att döma af pannans hvälfning och den inåt vända blicken, en lärd man, en tänkare. Nära intill sitter, med servietten stoppad under hakan, en fet herre som uppenbarligen anser middagsbordet »för en rätt gudstjenst»; fettet har lagt sig på hans själ, och man skulle visst få gräfva djupt för att hitta reda på hjertat. Vid ett annat bord vräker sig en skara odrägliga sprättar. Sådana menniskor finner man öfverallt. Men på det hela ser man en mängd personer, hvilkas bildningsgrad står en god del öfver deras klädedrägt. Sjelfva afunden måste medgifva, att här råder en makalöst god ton, sällsynt i andra länder.

Med god ton menar jag då icke, att man är klädd i hvit halsduk, talar om operan, är missnöjd med maten och dricker mycket vin. Men med god ton må man förstå ett städadt skick och frånvaron af »källarefasoner». Man går till och med så långt, att det anses opassande att ropa eller klinga på kyparen eller att locka honom till sig med ett pst!, såsom man lockar en hund. Man vinkar åt honom och väntar tålmodigt, tills man blir i tur, hvilket vanligen ej dröjer länge, då betjeningen är mycket talrik.

Men nu har vår middag kommit, och vi vilja, läsaren och jag, hafva dess beståndsdelar såsom en hemlighet oss imellan. Den är snart öfverstökad.

Nästan alla menniskor göra sin middag mycket kort. Man är ej såsom vid de europeiska table d'hôterna fastläst vid sin stol för en och en half till två timmar.

PALMER HOUSE.

Den öfriga anordningen af ett amerikanskt hotell lär man bäst känna genom ett besök i Palmer House. Detta hotell anses näst »Palatshotellet» i San Francisco vara Amerikas mest prunkande värdshus. Många hotell äro mera aristokratiska, men Palmer House tager priset i fråga om kostbar och lysande inredning.

Vi träda således in i förstugan eller församlen genom de dubbla glasdörrarna, som öppnas och slutas utan lås. »Push», skjut på, står det på en hvit porslinsplatta. Utan ett ljud slå dörrarna igen bakom oss, och vi stå midt i en strålande pelarsal med marmorgolf. Från taket hänga tunga gaskronor, på ömse sidor om trappan i bakgrunden

stå väldiga bronskandelabrar, två gripar vill jag minnas. Beqväma soffor löpa längs väggarna. Den ena sidan upptages dock af en stor marmordisk, bakom hvilken bokföraren och öfverkyparen sitta, med sina böcker och räkningar. Kassaskåpet står öppet; kanske någon af damerna just nu lemnat sina diamanter i förvar åt värden. Ett anslag vid kassörens lucka säger, att så vida gästernas penningar och andra dyrbarheter icke enligt statens lagar mot qvitto här lemnas i förvar, vill värden ej hållas ansvarig för de samma. Utom kassaskåpet är också innanför disken en hylla för nycklarna och ett breffack för hvarje nummer samt en tafla, utvisande, i hvilket rum en gäst ringer. En brunn med isvatten, en af Förenta staternas postlådor och fastkedjade adresskalendrar hafva sin plats på disken.

Denna försal är den s. k. lobbyn. Från ett galleri på ömse sidor om trappgången kunna damerna taga en öfverblick öfver den samma och öfver mängden af herrar, som gå upp och ned, prata, läsa tidningar, studera tidtabeller o. s. v. Mellan dem kila små negerpojkar — springpojkarne eller ringpojkarne, »bellboys» —, hvilka skynda till de olika rummen, när klockorna ringa. Tre, fyra stycken makalöst svarta sitta och halfsofva på en bänk i skuggan af trappan; nu ljuder en klocka, de spritta till och lyssna; bokhållarn ropar ett namn, en af dem skyndar att mottaga order, och de tre andra försjunka å nyo i behagliga drömmar, ringande med sina hängande ben. Menniskor komma och gå, omnibusföraren ropar: »Tåget till New York, till San Francisco», eller hvad det vara må, och låter denna påminnelse följas af en långdraget »ohoh!», hvilket man tycker skulle tränga upp i sjette våningen; de elektriska klockorna gifva sitt skarpa dallrande ljud, stora lass

af koffertar föras på skottkärror in och ut, det är ett surr, som om man råkat att få sitt hufvud under en bikupa. Och så går det från klockan sju på morgonen till tolf, ett om natten. En amerikansk dam sade till mig, att hon tyckte, att de europeiska hotellen äro så tråkiga och stillsamma. »Tacka vet jag de amerikanska; der är alltid sådant lif. So much going on». Godt och väl. Men kan väl någon varelse i ett sådant hus få en blund i sina ögon?

Jag hade bref till hr Palmer, hvilken såsom en äkta amerikan sätter en ära i sitt verk, det vill säga, sitt hotell. Han gaf mig genast mycket artigt verkställande direktören till vägvisare.

Trenne hissverk, sådana som förut beskrifvits, hvardera beräknade till en kostnad af tio tusen dollars, uppehålla förbindelsen mellan de olika våningarna. Det ena af dem, afsedt för transport af möbler, linne och andra tunga saker, drifves medelst en artesisk brunn, de andra två gå med ånga. Inom några ögonblick ha vi på denna vertikala jernväg tillryggalagt resan till öfversta våningen, den åttonde, om man inberäknar bottenvåningen. På vägen fick jag hvarjehanda upplysningar. Huset har kostat två millioner dollars, och egaren har redan nedlagt en half million i möbler, mattor, kronor och annan inredning och inför hvarje år någon ny förbättring. Under september detta år hade gästernas antal dagligen varit mellan åtta och nio hundra, och det var icke ovanligt, att två eller tre hundra personer lemnade hotellet under loppet af en dag. Rummens antal uppgår till 650, oberäknadt 40 salonger, matsalar o. s. v. Badrummen utgöra 200 stycken. Det högsta priset för ett enstaka rum är femtio dollars i veckan, och »vi hafva äfven», sade direktören,

»*billiga* rum med en liten salong för endast sjutio dollars i veckan». Det lägsta priset är tre dollars om dagen. Detta är just under taket, der vi nu befinna oss*. Allt är här snyggt, men enkelt, rummen tämligen låga. Men så är priset endast tre dollars, mindre än man nödgas betala på månget mycket medelmåttigt hotell i andra städer.

Vi gingo nu genom nästan oändliga korridorer till de andra våningarna. Lyxen stiger i den mon trappornas antal aftager. Här i tredje våningen t. ex. är allt elegant. Mattorna i salongerna äro af utsökt fin färg och skiftande mönster; kandelabrar och kronor äro dyrbara och smakfulla och möblerna, för att vara i ett hotell, gedigna. En stor försilfrad kanna, innehållande isvatten, står på en silfverbricka på ett af marmorborden. Här såsom i alla rum ligger en bok på spiskarmen: »Holy Bible» läses på bandet.

Hvad nu priset angår, upplysas vi genom det tryckta anslaget på dörren, att ett af dessa rum jämte »parlor» kostar femtio dollars om dagen. Och dock hör det ej till de allra förnämsta. Hvad som förvånar hvar och en som gått genom den bullrande lobbyn är, att mot förmodan den mest fullkomliga stillhet råder öfver hela den öfriga delen af huset. Ljudet af steg förtages af de tjocka mattorna, och man möter endast tjenare i sjelfva trapporna, enär alla gäster gå upp med hissverket. Här är långt tystare än i våra europeiska hotell. Nattron störes icke.

* Jag bör kanske anmärka, att i detta pris, såsom oftast i amerikanska hotell, allting är inbegripet, således rum, gas, bad, mål och i många fall äfven värme, då nämligen hela huset är försedt med värmeledning. Prisen äro alltid fasta och intet köpslagande kommer i fråga, ej häller är man »petad», om man ej har mycket penningar; man gifver inga drickspenningar, och det finnes ingen guldsmidd portier, hvilken väntar betalning för sitt förbindliga leende.

Vi äro nu i den hos oss s. k. första våningen. Den upptages hufvudsakligen af offentliga salonger, »public parlors». Sjelfva korridoren är mycket bred och möblerad såsom ett mottagningsrum. Inga dörrar finnas, man träder in i salongerna genom hvälfda ingångar med sidenförhängen. Spetsar, tjocka draperier med möbeltyg i samma färger, fina ornamenteringar af väggar och tak, dyrbart inlagda bord, pianon, vekliga armstolar och soffor utmärka dessa rum, i hvilka gästerna mottaga sina vänner eller samla sig till samspråk, sång och musik. Olika färger gifva åt dessa furstliga gemak olika namn. Äfven fins en »*egyptisk*» parlor, ett vackert rum, der fresker och prydnader äro hållna i hieroglyfstil. Ja, till och med lampkuporna i den präktiga gaskronan äro smyckade med stela småleende sfinxer på grön botten. En besynnerlig idé! Ljuset tager sig egendomligt ut, när det strålar från sfixernas ögon, och belyser damer med granna släp, herrar med svart frack och hvit halsduk. Det vore en öfverraskande syn för inbyggarne i konungagrafvarna vid Nilens strand, om en företagsam yankee skulle inreda deras åldriga hvilostäder till ett hotell och man der skulle se skenet af gaslågor, höra fraset af sidenklädningar och skåda löjet på friska rosiga läppar.

Vi gå förbi brådskande betjenter, som på brickor bära upp visitkort från besökande, hvilka hålla i sina vagnar utanför ingången, vi möta damer med släpande klädningar — de skrida fram likt drottningar genom salarna och gifva en nådig bugning åt en och annan mötande gentleman. Vi blicka in i några enskilda rum, en brudkammare — i blått siden och valnöt, om jag mins rätt —, ett sofrum med tillhörande salong, der president

Grant bodde, när han för kort tid sedan var på väg vester ut, m. fl. aristokratiens tillflyktsorter.

Från denna härlighet bär det af direkt in i köket. Här är ett annat lif. Kockar i hvita jackor, hvita förkläden och en hvit åttkantig mössa i skarp kontrast mot det röda, varma skinande ansigtet, pigor skurande kokkärl och fat, glödande eldar, stekar, grönsaker, slammer af knifvar, tallrickar, kastruller, doft af alla upptänkliga matvaror. Längs väggen i en hög spis äro koleldar med spett och spjäll, vid hvilka en af de sexton kockarne vänder ett rådjur, en annan rostar ostron, en tredje steker en vild kalkon, en annan åter roastbeef och präriehöns. Framför spisen, dock lemnande godt utrymme för kocken, äro förskärarebord med stora fat, insänkta i sjelfva bordet. I dem läggas stekarna för att skäras. Bredvid äro tvänne smärre »brunnar», en för fet sås, den andra för spad eller saft från sjelfva köttet. Redo att serveras ligger beef, kalkon, lam o. s. v. Allt hålles varmt genom ånga, ledd under bordet. När nu en kypare kommer med order från en gäst om ett stycke beef med spad, har kocken endast att vända sig om, sträcka ut sin hand, skära af ett stycke, slå på den begärda såsen och är så genast färdig att åter fortsätta med hvad han har för händer. Allt är så anordnadt, att en man skall göra allt, som står i en mans krafter. Inga latmanstjenster.

På ett annat bord finner man i den fullkomligaste ordning alla slags grönsaker, och i närheten af spiseln, »denna civilisationens härd», stå jättestora blankskurade tékök. Man vrider på en kran, och koppen fylles med ångande kaffe, på en annan, och den fylles med svart té: en annan kran gifver grönt té, åter en annan chokolad, buljong o. s. v.

Derpå sågo vi ett rum, der alla tallrickar diskades, besökte de väldiga isskåpen, ett ytterst inbjudande fruktrum med drufvor, ananas, bananas, äpplen, oranger m. fl. läckra frukter, samt den plats, der allt bakverket förfärdigades, och gingo derpå till matsalen.

»Men», frågade jag, »hvad ha då edra kockar i lön?»

»Ah, the superintendent head cook (öfverste köksmästaren) har 2,800 doll. om året. Han har intet annat att göra än att krydda och gifva arom åt maten», var min vägvisares svar, och då jag uttryckte min förvåning öfver en sådan lön — mer än 9000 kr. — för en kock, tillade han: »Yes, sir, men en sådan kock växer inte på hvar buske; han är en man, som kan på håret säga vigten af ett stycke kött eller en fogel, om han blott tar den i sin hand. Vår andre kock, pastej-kocken, har 2,000 dollars. Och dock betala vi ej så mycket till någon af dem som Parker House i Boston; de gifva 3,000 dollars åt sin kock.»

»Menniskan är hvad hon äter» lär vara en parisisk gastronomklubbs valspråk, och jag har hört en ung svensk anföra såsom det mest slående och omotsägliga beviset på bristande förfining inom armén i en af Europas stater, der officerarne köpt sina epåletter med sitt blod, att de — officerarne — »ej ens visste att sätta värde på en god middag». I stil med sådan lifsåskådning är det att gifva en hotellkock omkring tio tusen kronor, under det enligt uppgift ingen af presidenterna vid härvarande colleges har så mycket i lön och professorerna ofta med bekymmer se morgondagen till mötes.

Matsalen, dit vi nu kommit, är en rymlig pelarsal med fresker utförda af svensken Almini. Man kan mot den sammas inredning anmärka, att den är något brokig. Innanför den stora salen finnes en mindre, hufvudsakligen

för personer, som äro inackorderade. Det är nämligen ytterst vanligt, att ej blott ungkarlar utan hela familjer slå sig ned i ett hotell eller »boarding-house» för att så spara sig besväret af eget hushåll. Detta bruk är ytterst förderfligt för barnen och för familjelifvet.

När jag på borden såg hela skogen af servietter vikna i palmettform och instuckna i glasen, kunde jag ej låta bli att fråga öfverkyparen, huru mycket bordlinne man dagligen använde. »Omkring tre tusen servietter och tre hundra borddukar», var svaret. Huru månde det icke vattnas i munnen på en svensk husmoder, när hon hör talas om ett sådant linklädskåp.

Vi gingo nu åter till förstugan, der min följeslagare visade mig telegrafstationen, jernvägs- och teater-biljettförsäljningen, och hotellets enskilda telegrafledning till stallet, genom hvilken man inom sju till tio minuter kan hafva framför dörren ett åkdon af hvad slag man önskar.

Så följde tidnings- och brefskrifningsrummet, der man på långa pulpeter finner bläck, penna, sugpapper samt kuvert och brefpapper med hotellets stämpel. I det angränsande biljardrummet funnos ej mindre än tio bord, och tvättrummet med en lång rad väggfasta marmortvättfat stod öppet ej blott för hotellets invånare, utan för hvem hälst, som vill göra sig ren. Sist kom en rent förtjusande mindre matsal med korintiska kolonner och kupol à la Pantheon. Den hade särskild utgång till gatan och var afsedd uteslutande för tillfälliga bordsgäster. Ett bord midt för ingången var rågadt med alla upptänkliga läckerheter, från möra blodiga skifvor af roastbeef till röda bananas och främmande länders finaste inlagda frukter. Detta för att reta gom och matlust.

Men, frågar man sig till slut, huru mycket penningar fordras dagligen för att hålla hela detta urverk i gång? Att föda och hysa ända till nio hundra gäster och dertill ej mindre än *fyra hundra* tjenare — ty så högt uppgafs deras antal — det aflöper ej utan ett försvarligt konto för löpande utgifter. »Två tusen dollars är, hvad vi beräkna», försäkrade oss på tillfrågan den välvillige direktören. Mellan sex och sju tusen kronor om dagen. Må denna och andra uppgifter komma öfver hans eget hufvud! Jag vill ej hållas ansvarig.

Med tacksägelse tog jag farväl utan att hafva sett strykrummet, källare, visthus m. m. Och hoppas jag, att läsaren må känna sig mindre trött af denna långa och prosaiska upptäcktsresa, än jag gjorde, när jag åter stod bland rasslande vagnar och skrikande skoborstare.

Under min vistelse i Chicago hade jag tillfälle att se detta furstliga hotell utveckla all sin glans. Jag var nämligen inbjuden till en souper, hvilken gafs till den unge baron Rothschilds ära. Han och en grefve Touraine jämte läkare gjorde en lustresa, och då man här såsom allestädes dansar kring guldkalfven, »gjorde man saa meget af ham», som om han varit en framstående statsman eller ett lärdomsljus. Festen var strålande. Bländande diamanter och dyrbara spetsar. En dam hade en svensk prestkappa flygande eller släpande efter sig, med den skilnad dock, att hennes var purpurröd. Bland gästerna märktes general Sheridan och »colonel» Grant. Den senare tycktes obetydlig, i trots af att hans pappa, presidenten, skaffat honom — en simpel underlöjtnant — titel af öfverste och en öfverstes lön, utgörande 4,200 dollars.

Vid aftonbordet var, såsom man kan vänta, allt i öfverflödande öfverflöd. Intet knussel i fråga om ostron,

vin och läckra saker. Negrerna, — om jag såg rätt, två på tre gäster — voro blankskurade, visade hvitögat och hvita tandrader. Deras kragar och skjortbröst voro det hvitaste jag någonsin sett. På alla borden voro utsökta blomsterfat, rosor, hvita liljor o. s. v. bundna i form af baronens initialer. Framför hvarje gäst låg en liten bukett, hvars stjelkar voro instuckna i ett silfverglänsande fodral. En rosenknopp och ett par liljekonvaljer med gröna blad voro hvad vi förde med oss i knapphålen, när vi reste oss från bordet. Deras naturfriska doft är till sist det bästa minnet från Palmer House.

POLITIK.

Valstriden var vid mitt besök af mer än vanlig hetta. Det gälde att välja stadens ämbetsmän, och då Chicago under närmaste framtiden skulle uppföra offentliga byggnader till ett värde af flere millioner, gälde det ock hvilket parti som skulle få nyckeln till kassakistan och handen in i penningpåsen. Republikanerna och demokraterna voro båda lika innerligt öfvertygade om sin ärlighet och sina redbara afsigter. Åtminstone hörde jag män af båda partierna med handen på hjertat försäkra detta.

Det demokratiska lägrets höfding och populäraste kandidat var redaktören för »Illinois Staats-Zeitung» d:r A. C. Hesing. Hans tidning betraktas såsom det ledande bladet bland de nordvestra staternas talrika tyskar. Sjelf

påstås han vara en skarpsinnig skriftställare, men tyckes vända kappan efter vinden eller efter utsigten till penningeförvärf. För icke länge sedan var han republikan, men bländades af utsigten på ett lätt rof — »spoils», som man kallar de offentliga ämbetena — och föll i demokraternas öppna broderliga armar. »Hvad gör icke tysken för pengar», säger ett ordspråk, som dock helt säkert är partiskt. »Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames!» säger skalden, slungande sin beskyllning mot alla dödliga utan att ens nämna tyskarne. Och han är mera rättvis, ty tysken Hesing är dess värre icke den ende, som på politikens mark offrat sin karaktär åt guldklimpen. Det finnes här många politiker af allahanda tungomål, som offra sitt parti för några cents, hvilka de förvandla till en sup. De skulle sälja sin karaktär för samma pris, om den icke länge sedan förlorat allt värde.

Imellertid väckte Hesings plötsliga öfvergång de rättmätigaste misstankar och en lika rättmätig ovilja. Man hade förkänning af ett tyskt finansielt tyranni, och man var ej viss på, att detta skulle blifva i minsta mon drägligare än irländarnes plundringssystem i New York. De skattdragande förmögnare medborgarne knäppte till sina rockar af fruktan för ficktjufvar och gingo derpå ut bland folkhoparna på gator och gränder för att arbeta för republikanska partiet, på hvars ärlighet man trodde sig ha något mera rätt att hoppas.

När jag kom till Chicago, stod förbittringen på kokpunkten. Politiken upptog allas tankar, var nästan det enda samtalsämnet. Stora plakat med orden »republican mass-meeting», »demokratische Massenversamlung», »stort svenskt republikanskt massmöte» o. s. v. voro uppslagna på gathörnen. Jag lydde stundom deras enträgna upp-

maning till alla medborgare att icke låta lojhet och lätja hålla en enda man tillbaka och gick att lyssna till vishetens ord från folkledarnes mun. Det hela var dock tämligen magert, och snart visste jag på förhand allt, som skulle sägas. Den, som läst partiets tidning för näst föregående dag, vet i allmänhet hela gången af alla talares anföranden. Tidningarna äro dessa politikers bibel. De hemta derur både texten, betraktelsen och tillämpningen.

För den oinvigde är det dock nyfängdt att se ett dylikt valmöte. Svenskarne hafva just i afton den 3:e november ett republikanskt massmöte i en liten teater på nordsidan. Klockan är nära åtta, när vi efter att hafva gått genom några af de fattigare gatorna stå utanför Tillmans teater. På vägen har ni kanske fått gratis mottaga en tidning, som visar att det republikanska partiets ledare samt- och synnerligen äro män af sådan karaktär, att man alls icke är obillig, om man hyser åtskilliga tvifvel angående deras »justitia civilis», deras rättfärdighet inför lagen. En annan person sticker i er hand en vexel på 200 dollars med facsimile af alla namn och med intyg af notarius publicus, att detta är ett troget aftryck af en vexel, som mr M., det demokratiska partiets kandidat till skattmästareplatsen, varit oförmögen att betala, — och hvad kan man vänta af en offentlig skattmästare, som ej infriar sina egna förbindelser. Och detta till, då det blott gäller lumpna 200 dollars!

Det första, som möter oss vid ingången, är ett par poliskonstaplar och doften af bränvinsångor, två kännetecken, att här göres i politik. Vi äro ej längre bland våra nykterhetsälskande landsmän i Andover. Salen, ej synnerligen stor, var tämligen full. Ett par tre hundra personer torde varit närvarande. Man konstituerade sig, valde

ordförande och begynte talen. På platformen sutto jämte ordföranden, konsul Hawkinson, redaktörerna af ett par svenska tidningar.

När allt är i ordning, börjar församlingen att ropa på den talare hon önskar höra. Den, som får den mest dånande kallelsen, uppträder först. En norsk sakförare, hvars namn jag glömt, var det som fick den äran. Han talade på engelska, svängde med armarna, guppade upp och ned, neg långsamt, reste sig plötsligt, slog omkring sig liksom för att tillintetgöra en osynlig fiende och var med ett ord fullkomligt amerikansk i sitt sätt. Hans tal vittnade om förmåga, var ganska lustigt och späckadt med små historier. Det gick naturligtvis ut på att visa, hvilken skurk Hesing varit, är och alltid skall blifva (stormande bifall vid ordet: skurk) samt huru han och hans anhängare utfört de »mest skamlösa dåd, som någonsin begåtts inom Cooks county, ja, på hela jordens yta». Till sist slutade han med följande ord: »Hvad är skilnaden mellan Hesings liga här i Chicago och Tweeds i New York? Jag vill säga er det. Intet annat än att Tweed och hans sällskap redan sitta på tukthuset och att Hesing och hans stallbröder äro på väg dit». (Bravo! bravo!)

Skada blott, att den sista lyckade jämförelsen ej var hans egen. Jag hade redan förut läst den i en af tidningarna.

Nu hörde man rop på tidningen Hemlandets redaktör. Redaktören af Hemlandet, allt för hederlig karl att vara fullfjädrad politiker, läste sitt tal från papperet — något ytterst ovanligt här i Amerika. Han vågade dock icke afvika från bruket i fråga om gestikulationen och måste derför besörja hela denna vigtiga del af amerikansk vältalighet med endast en arm, hvilket tog sig väl mycket

»vensterhändt» ut. Imellertid skötte han denna arm med stor färdighet och visste alltid att efter ett häftigt utfall göra en uppmanande gest och derpå en längre paus för att lemna rum för bifallsyttringar från publiken. Demokraterna helsades i detta tal såsom den »illaluktande ligan, blodiglar, fyllbultar, bordellvärdar, förryckta slafvar, hela menageriet» (dånande bifallsrop: bravo! bravo!). »Lefvande öltunnor» var ett annat uttryck, som belönades med handklappningar och dundrande stampningar, hvarmed man här uttrycker sitt allra varmaste bifall. »Men hvarför stampar ni så hejdlöst?», frågade jag min granne. »Har ni ej ännu tröttnat på dessa fraser?» »Åh, jag fryser så förskräckligt om venstra foten», var svaret.

Men här bland våra på det parlamentariska fältet jämförelsevis unga landsmän se vi kanske blott skolpojkmässiga lärospån. Låtom oss gå till »Turnhalle».

Der var ett stort amerikanskt massmöte. Folk strömmade upp och ned genom trapporna, och redan i förstugan nådde oss ett tjut, som om alla himmelens väder sluppit lösa inne i teatersalongen. Man hvisslade med hvisselpipor, hojtade och skrek, stampade och klappade i händerna. *Här* var fullt hus. Man klämdes och skuffades, och först efter mycket armbågande kunde vi genom den i gången stående mängden komma fram långt nog för att se ut öfver församlingen. Hufvud vid hufvud så tätt som teglen på ett hustak klädde hela den storartade salongen. Der scenen begynte var talareplatformen, och der stodo fyra egendomliga figurer. De sträckte under krampaktiga rörelser sina händer med utspända fingrar upp öfver sitt hufvud, vände sig mot hvar andra och sjöngo med ömkelig ton en sång, hvars omqväde var ungefär dessa ord: I morgon går vännen Hesing in i skakarnes sekt. Det var en

profetia, hurusom Hesing, snyftande och gråtande öfver det nederlag han vid valet komme att skåda, skulle gå in i »skakaresekten» och i skötet af moder Anne Lee's dansande andeliga barn förglömma verldens orättvisa.

Här *sjöng* man således politik. Bifallet var döfvande, och hela spektaklet med än värre ryckningar måste gifvas da capo. Sångarne gingo under välönskningar ned från platformen för att skynda till ett annat möte och der arbeta för republikanernes rättmätiga sak. Ändtligen fick en talare ljud. Lyssnom till hans politiska vishet! Hesing är åter skottaflan. Samma eller liknande beskyllningar, endast bättre sagda och blandade med väl valda ord om fosterlandskärlek och medborgerliga pligter. Väl afpassade pauser efter ord sådana som »bedragare», »tjufvar», å ena sidan, »unionens enhet», »redbarhet och dygd», »amerikanska folkets ära» å den andra. Så snart sådana slagord föllo, bröt alltid bifallsstormen lös, och talaren fick en behöflig hvila. Stackars politiker! Deras röster äro mot slutet af »the campaign» nästan spruckna. De mest omtyckte tala under flere veckors tid kanske hvar enda afton, och ofta stå hästar och vagn utanför dörren för att samma qväll föra dem till ett nytt möte.

Men tiden var ute, polisen vakade öfver dörrarnas punktliga stängande, och efter ett sista tjutande och ett långt armbågande och skuffande befunno sig dessa tusentals menniskor ute på gatan och vi med dem.

Men hvad är egentligen betydelsen af dessa möten? Demokraterna gå till sina möten, republikanerna till sina och der skälla de på hvar andra af alla krafter. Det är sällan för att omvända den enskilde eller omstämma allmänna opionen, som talaren beljuger det andra partiet. Det är snarare för att bereda sina vänner en glad afton

och så visa sin tacksamhet för deras röster. Naturligtvis finnas undantag, ett fåtal aktade och ansedda män, hvilkas ord väga tungt på allmänna omdömets våg. Men så mycket mera förödmjukande måtte det vara för dessa sparsådda verkliga statsmän att låta höra sig från samma plats och stundom på samma qväll som hela resten af positivspelare och sångare vid »de politiska marknadsnöjena».

VALDAGEN.

Ändtligen kom valdagen. I de olika distrikten voro valbyråar inrättade, vanligen i någon liten för tillfället utrymd bod. Polis höll vakt vid urnorna, och redan tidigt på dagen såg man folk stå i kö för att lemna in sina röster genom luckan, innanför hvilken notarius publicus, valdomare och rösträknare befunno sig. Allt var dock någorlunda lugnt till fram på eftermiddagen. Då instäldes nästan alla affärer, och gatorna fyldes med röstande, som skyndade till sin valkrets för att aflemna sina valsedlar före kl. sju, då alla urnor skulle stängas. Man mötte droskor fylda af halfrusiga karlar, hvilka foro från valställe till valställe för att värfva röster eller för att, då trängseln och oredan var stor, sjelfva bedrägligt kasta sina sedlar i främmande urnor, sedan de redan röstat i den valkrets, der de voro skrifna. Äfven såg man stora taflor med inskrift: »*Rösta på Hesing*» bäras genom gatorna, och vagnar, hvilkas hästar voro behängda med hvita täcken,

bärande Hesings namn, köra i flygande fart fram och tillbaka genom stadens folkrikaste qvarter. Jag steg upp i en omnibus och for ut genom den tyska stadsdelen. Der var allt i eld och lågor. Ett par personer — påstod man — hade blifvit sårade af skott från revolver. Vi mötte hela lass af vilda demokrater, som ej läto hästarne spara sina ben, när det gälde att rösta vid två olika urnor. Två grofva krabater, slagtare att döma efter deras röda, släta, uppblåsta kinder, rusade in i omnibusen och sökte förmå kusken att gifva dem fri skjuts till nästa »valplats». Men han, troligen republikan, vägrade, gaf hästarne ett par ljungande rapp och bortförde de båda orostiftarne såsom god pris. Hot och böner voro fåfänga. När vi redan hunnit ett godt stycke förbi byrån, der folket med sina papperslappar i hand stod och stampade i otålighet, grepos våra fångar af raseri. De ryckte i klocksträngen, som ledde till kuskens höga säte, så hårdt, att den ene af dem fick den breda läderremmen i sin hand. Men kusken var döf. Han ökade blott farten. Då beslöto de att våga ett språng. Hopp! der är den ene af dem nere på marken och lyckas efter många slingringar att återvinna jämvigten; hopp! der rullar hans vän många hvarf i dammet på vägen, reser sig med svårighet hvit som en mjölnare, vänder sig om, knyter näfven och öfveröser uppenbarligen vår omnibus med skällsord. Vi höra dock intet, ty vi fara som en vind och lemna honom snart ur sigte.

Valställena visade alla samma karaktär. Trängsel och röstvärfning och munhugg mellan de olika partierna. Bränvin tycktes flyta ymnigt i trots af magistratens påbud, att alla krogár skulle hållas stängda. Hvarje parti — republikanernas, demokraternas och det i elfte timmen orga-

niserade »oberoende» partiet, som var ämnadt att splittra republikanerna — hade sina förtroendemän, hvilka med händerna fulla af tryckta röstsedlar sökte att öfvertala, truga och lura folk att sticka in partiets lista genom röstluckan. På ett ställe fick man äfven fatt i mig och försökte att »pressa» mig för afgifvande af en röst för Hesing. Ja, jag håller före, att mer än en röstvärfvare, som fått sig »lidt i ho'det», spilde många öfvertalningens ord på de bistra rödskinnen, hvilka stå som skyltar utanför cigarrbodarna.

När skymningen inbröt, blef villervallan än större. Demokraterna sökte på de platser, der de voro manstarkare, att utestänga republikanerna genom att bilda en ogenomtränglig mur rundt omkring urnorna. Polisen, stämd till det förra partiets förmon, lemnade ringa hjelp. Förgäfves sökte de republikanske valdomarena att stå på sina bröders rätt. De tvungo många personer, som de ej kände, att aflägga ed — »affidavit» — att de ej kommo under falskt namn eller redan förut röstat. Äfven sökte de att skydda republikanska valsedlar från att blifva orättfärdigt kasserade af demokratiska valdomare, hvilka på de flesta ställen voro mångtaligare än republikanerna. Bitterheten växte, då det spordes, att demokraterna köpt invånarne i Cook countys fattighus och sändt dem mangrant till urnorna med den demokratiska kandidatlistan i hand och att man vid slutsummeringen till och med kastat ut en och annan granntyckt republikansk valdomare. Detta var särskildt fallet med en svensk, hr Holmberg, hvilken, för att begagna hans eget uttryck, blef »utsparkad af fyra poliskonstaplar», när han i motpartiets ögon var allt för noggrann i fråga om röstlängderna. När man hade att göra med en så samvetslös motståndare, var det ej underligt, om man med bäfvan afvaktade stridens utgång.

Sedan valbyråarna stängts, samlades allmänheten på klubbarna i feberaktig förväntan. Ändtligen långt fram på natten spred sig ryktet, att Hesing var slagen. Detta rykte stadfästes, och nu blef det ett jubel i »the republican headquarters». Gamla vördnadsbjudande grosshandlare glömde sig och föllo i hvar andras armar, jurister, köpmän, skollärare hoppade som barn och dansade rundt om golfvet. Åtminstone sades det så, jag var ej sjelf der. Huru det såg ut i det demokratiska hufvudqvarteret, förtäljer icke historien.

Följande dag såg man med förnöjelse i ett bodfönster en stor tafla, föreställande en guillotine, vid hvars fot låg Hesings hufvud, nyss skildt från kroppen. På sädesbörsen väcktes allmän munterhet genom en pennteckning, uppsatt på svarta taflan bland andra kursnoteringar: en åsna med bakdelen högt i vädret, sågs med den mest illmariga uppsyn betrakta sin ryttare, hvilken hon just slungat hufvudstupa i en djup smutspöl. Naturligtvis var ryttaren lätt igenkänd. Under taflan lästes: »Good bye, Hesing!» Farväl, Hesing!

Så slutades den bittraste valstrid, som någonsin utkämpats i Chicago. Republikanerna hade visat, hvad enighet kunde uträtta. Ännu en eller två dagar, och allt tycktes glömdt. Troligen började dock ledarne, som ej kunna trifvas med ett stilla lif, att genast förbereda kommande politiska fälttåg.

AFFÄRSLIFVET. SÄDESBÖRSEN.

Så snart valdagen var öfver, återtog affärslifvet sin brådskande rörlighet och omutliga punktlighet. Man köpte å nyo tiden. Hvarje minut vägdes med guld. En blick på några af handelsverldens hjertpunkter, hvilkas pulsslag låta känna sig på många hundra mils omkrets, är ej utan intresse. Börsen är belägen i ett sedan branden nybygdt hus och upptager en stor sal i öfre våningen. Väggarna äro prydda med målningar, förtäljande Chicagos historia. En ängel med brandfackla i hand kastar eld öfver staden. Frid och fruktbarhet sväfva ned öfver ruinerna för att åter bygga henne upp. Äfven finnes en afbildning af det nedbrunna börshuset. Jämnt ett år efter branden öppnades den nybygda börssalen och togs på slaget tolf i högtidlig besittning.

Längs väggarna stå marmorbord öfverfylda med profpåsar, innehållande mjöl, majs, hvete, ärter, bönor och andra jordens alster. I midten af salen trängas köpmännen. Man ser alla slags ansigten och utseenden, från den treflige innerligt välmående börsfursten, som just nu knäpper en blå bonjour af finaste kläde kring en liten trind mage, på hvilken dyrbara berlocker och en tjock eller rättare tvänne tjocka guldkedjor finna en beqväm hviloplats, ned till börsspelaren med blekt energiskt ansigte, häftiga rörelser, hatten på nacken och en besynnerlig fallenhet att alltid taga personer vid armen, rycka dem ut från mäng-

den, hviska ett par ord i deras öra, derpå skynda tillbaka till sin plats och med lyft hand och ansträngd stämma ropa några för en oinvigd obegripliga siffror. Här ser man vidare alla slag af »clerks», handelsbiträden från femton-, sexton-åringen, som är besluten att inom tio år vara en stor köpman, till »the head-clerk», som kanske bär ansvaret för millioner på sina magra skuldror. Ej minst intressanta äro »the farmers», storgubbar i sitt slag, ehuru klädda i tarfliga kläder. De äro helt olika de fleste af köpmännen, hvilka, om man undantar ett par judar med stora röda näsor och frusen uppsyn, i allmänhet hafva skinande hattar och blanka stöflar. Den der lille korte bondgubben måtte vara egare till en mycket stor sädeslast. Kring honom flocka sig köpmännen, klappa honom på skuldran, skämta med honom, gifva honom ett hjertligt slag på ryggen och derpå ett nedlåtande handslag och ett »hur står det till, jag är glad att se er», hvilket blir så mycket mer nedlåtande, som det sträfvar efter att vara mycket familjärt. Alla se ut, som om de ville lura honom. Men gubben är icke »grön», och att döma af hans klippska blick blir det till sist »herrarne», som lura sig värst sjelfve. Allt går imellertid i god sämja, ty det anses alls icke här i Vestern såsom oredlighet, om man den ena minuten köper ett parti varor för en viss summa och den nästa lyckas narra en »vän» att öfvertaga det för 50 till 75 % högre pris. När allt är uppgjordt kan det mycket väl hända, att säljaren säger: »Well, sir, huru mycket tror ni, att jag vann på handeln?» — »Jag vet icke.» — »Åh, inte mycket, bara omkring 75 %.» Och båda till att gapskratta, — d. v. s. om köparen är gammal och van. Är han en nybörjare, kan det väl hända, att han begynner att jämra sig och ropa på prejeri o. s. v.

»Men, min bästa herre, förstår ni er inte alls på business?», spörjer då säljaren med en ytterst förvånad min. »Business is business», tillägger han derpå helt kallt och förbindligt samt vänder sin kund ryggen. Denne sväljer sin harm och har fått en god lexa, hvilken kanske snart lär honom att taga en lika förbindlig hämd på den, som nyss lockat guldäggen ur hans ficka.

Jag hade väntat något af Hamburg- eller Parisbörsens döfvande larm. Men ehuru man äfven här skrek ganska försvarligt, var det blott ett svagt eko af det förfärliga härskri, som genljuder från börssalarna vid Elbens och Seinens stränder. Kanske råkade det att vara en »dull business-day».

En af medlemmarne i »the board of trade» upplyste mig om, att mäklarne sälja omkring 20 mill. bush. hvete för nästkommande månad, ehuru man endast har att vänta en tillförsel af fyra eller fem millioner. Denna upplysning styrkte mig i den föreställning jag förut bildat mig om dessa börsmän, att de måtte vara riktiga storspelare. Också plägar man här säga: »Ja, man kan just ej säga något mot mr N., men han är börs-spekulant», just som om detta i sig sjelft vore nära nog liktydigt med en ej fullt redbar man.

Tilläggas må, att de fleste af köpmännen företedde ofantligt slipade ansigten och att man tuggade bönor och kastade på hvar andra. Långt fram på dagen fann jag en torkad böna seg som plåster, hvilken sugit sig fast på min hals. Skulle detta möjligen hafva gjort mig partisk mot den ton, som rådde på Chicagos börs?

FIELD, LEITER & Co.

Nu gäller besöket ett stort enskildt handelshus, firman Field, Leiter & Co:s försäljning af korta varor. Mr Marshall T. Field var min värd under större delen af den tid jag tillbragte i Chicago. Hans hus, i hvilket en nära nog furstlig gästfrihet är hemvand, vore nog värdt en särskild beskrifning. Hans och Mrs Fields utsökta smak har inom dess murar inneslutit ett af de vackraste hem jag någonsin skådat. Särskildt är förhallen med sina taflor och färgade fönster, genom hvilka ett dämpadt ljus faller på en kopia af Apollo di Belvedere, utan jämförelse den smakfullaste jag sett här i Amerika. Men nu är min värd redan färdig att följa mig, hans ekipage står utanför dörren, vi resa oss från frukostbordet, och efter ett hastigt farväl från hans älskvärda familj stiga vi in i åkdonet. Klockan är endast omkring half åtta — man är således morgonfrisk inom Chicagos affärsverld.

Mr Field kom såsom en fattig yngling till Chicago och bragte sig genom ihärdighet, redbarhet och öfverlägset handelshufvud upp till en af de främsta platserna bland Vesterns köpmansfurstar. Han lär vara den främste i sin affär mellan New York och San Francisco. Nu stannar vagnen utanför dörren till hans minuthandel.

Denna upptager en stor femvåningsbyggnad vid Washington Street. En bred trappgång, rikt smyckad façad, stora blanka fönsterrutor, frånvaron af alla skyltar gör,

att man snarare väntar sig ett palats eller ett hotell än en kramhandel.

Öfver midten af den stora sal i hvilken vi träda in, öppnar sig ett rymligt qvadratiskt rum, hvilket löper genom alla våningarna. Det påminner om Au bon marché i Paris, men är långt prydligare. Genom dess glastak strömmar ljuset ned öfver byggnadens midtparti och de breda af korintiska kolonner uppburna läktarna. Så upplysas de delar af byggnadens center, hvilka äro längst aflägsna från de stora sidofönstren. Taken i de olika våningarna eller rättare de olika läktarna prydas af fina ornament på ljus grund. Rummen vimla af artiga bodbetjenter och brådskande springpojkar. Strömmen af kunder har ej ännu begynt. Det är för tidigt på morgonen. Allt har sin särskilda plats, hvarje man sin egen noga begränsade verksamhetskrets. På nedre bottnen och första läktaren säljes allt, som hos oss nämnes korta och hvita varor, från grofva säckar till de finaste spetsnäsdukar. I tredje våningen stå rullar af mattor på alla hyllor, och om ni beder bodbetjenten att rulla ut en fin införd matta, kan ni få det nöjet att trampa på en vara, som kostar 75 till 100 dollars famnen. Men ni kan lika väl köpa en bastmatta för 75 cents — de ligga i stora högar strax bredvid er. Lika artig är säljaren, som om ni köpt den finaste brüssel. I andra hälften af samma våning är försäljning af sängkläder, täcken och dylikt. Man kan köpa en hel uppsättning, förgyld säng med blått sidentäcke, broderade kuddar och tjocka blå sidensparlakan, kantade med äkta spetsar. Här är kappförsäljningen med höga speglar och med glasskåp, i hvilka modellfigurer i full storlek, iklädda utsökta toaletter, visa, huru de sista moderna taga sig ut o. s. v. Alla bord, stolar och diskar äro af brun valnöt;

de tvänne hissverken, hvilka spara kunderna besväret att gå uppför trapporna, äro utstyrda med mycken lyx, en fontän med isvatten förfriskar de besökande, öfverallt finner man shaggklädda stolar, så att man aldrig behöfver göra några inköp på stående fot. Allt bredes ut framför afnämarens blickar, under det han beqvämt hvilar sig och kan i ro granska varorna.

Samma firmas grosshandel ligger flere qvarter närmare floden och upptar en röd sexvånings tegelbyggnad. Field, Leiter & Co är ristad på en kopparsköld, fäst vid hörnet: detta är den enda skylten. På nedre bottnen äro här de olika afdelningarnas kontor inom öppna afskrankningar. Här sitta vid sina pulpeter bokhållare och uppköpare, några med pennan bakom örat bläddrande i de tjocka räkenskapsböckerna, andra fyllande dessa med nya siffror, hvilka så hastigt inkräkta de hvita bladen, att det tyckes, som om sidan fyldes genom trolleri. I midten är en något upphöjd platform, der mr Field sjelf sitter, öfvervakande det hela, utdelande order, mottagande besök af affärsmän. Hit får man ej tillträde utan att hafva lemnat sitt kort åt dörrvakten och visat, att ens ärende fordrar hufvudmannens egen uppmärksamhet.

Hvar och en, som utom affärslifvet gifvit akt på mr Fields alltid fina och tillmötesgående, men ytterst tillbakadragna sätt, måste ovilkorligen förvåna sig öfver den säkerhet, med hvilken han här intager sin plats. Med skarpt öga blickar han öfver hvart och ett af de bref, som i en stor stapel ligga framför honom, och med bestämdhet, men dock alltid med aktning för sin ringaste tjenares personlighet, gifver han derpå sina befallningar. Han tyckes skapad att leda och styra, och det skulle ej förvåna mig, om ett af hans biträden, en engelsman, hade

rätt, då han sade, att mr Field utan tvifvel är ett af verldens största affärssnillen.

Innanför denna plats ligger mr Fields enskilda skrifrum med ett skrifbord, dignande under hela mängden af dagens tidningar. En enskild telegraf sätter grosshandeln i förbindelse med minuthandeln, så att varor på begäran kunna skickas inom några minuter.

Resten af denna våning upptages af hela berg af kalikå, silke, sammet och sängkläder. I andra våningen finner man sjalar, kappor, pelsar, dukar, flanell, filtar; i den följande spetsar, linne, handskar och underkläder, allt i sådana qvantiteter, att man riktigt blir ängslig. Det tyckes, som om hela slägten skulle dö och nya träda in i deras plats, förr än alla dessa varor förbrukats. I bottenvåningen äro upplag af domestik samt under gatan de stora ångpannor, som uppvärma hela huset och drifva hissverket. Man har förlagt dessa pannor under gatan, för att i händelse af explosion sjelfva huset ej skall skadas. I öfversta våningen är till sist packrummet, der alla varor, som sändas ut i handeln, förses med sitt nummer och packas i trälårar. Tvänne af förmännen i denna afdelning voro svenskar, hyggliga vänliga landsmän. En af dem hade först haft plats på ett hotell, men trifdes icke, enär han måste äta vid samma bord som sjutio — jag vill minnas, att detta var antalet — irländska pigor, hvilka voro så snuskiga, att han ej kunde uthärda. Nu hade han i stället en god plats hos mr Field, för hvilken han liksom många andra af denna firmas tjenare uttalade den mest odelade aktning och tillgifvenhet.

Ännu återstår stallet att beundra. Der stampa ett hundra grofva, seniga kampar i spiltorna. De draga om-

kring varorna från både minut- och grosshandeln och aflemna dem vid skeppsbron, vid jernvägsstationerna eller i kundernas hem. De hafva alla drygt arbete utom gamla Lincoln, en kraftigt bygd, sträfsam trotjenare, fem och en half fot i höjden, med kloka, fromma ögon och glänsande brunt skinn. Han är väl ryktad och i trots af sina år vid godt hull. Hans lif är dock nu mycket ensamt, sedan han miste sin parhäst något år tillbaka. Men han har en sorgfri ålderdom och behandlas med grannlaga vördnad både af sina yngre kamrater och af kuskar och stalldrängar. När mr Field visade mig stallet, leddes Lincoln ut ur spiltan och fick en vänlig klapp af sin herres hand och min stora beundran för sin breda bringa och sina hofvar, stora som tallrickar.

Då vi snart derefter åter ilade fram i mr Fields ekipage, gaf han mig följande intressanta upplysningar om sin affär. Branden den 9 oktober sopade bort båda husen; genast inköptes ett öfverbygdt torg i södra delen af Chicago, och firman fortsatte der sin rörelse. Den 20 oktober började återuppbyggandet af grosshandeln, och i mars månad kunde man redan flytta dit in. Minuthandelns fullbordande tog ungefär ett år. Förlusterna vid branden uppgingo till omkring 3,300,000 kronor.

Den närvarande omsättningen utgör mellan 60 och 70 millioner kronor om året, och det har under den mest brådskande tiden händt, att man sålt gods för nära tre mill. kronor under en enda vecka. Firman har inköpt hus i New York, Manchester, Paris, Berlin, Lyon, och dessutom sändas sex biträden två gånger om året öfver till Europa för att göra urval. Mellan 1000 och 1,200 män äro anstälda såsom bokförare, »clerks», uppköpare, körsvenner och biträden af alla slag. Bland dem mer än femtio sven-

skar, »hvilka» — så föllo till min glädje mr Fields ord — »vi betrakta såsom de pålitligaste af dem alla». På tillfrågan, om detta vore blott artighet, svarade han, att det tvärt om var hans fulla allvar. Detta är ju hedrande för våra landsmän.

Vidare märkes, att i minuthandeln alls ingen kredit lemnas. Kontant betalning och fasta pris äro dess regel. Vid grosshandel lemnas högst 60 oftast blott 30 dagars kredit. Firman begagnar inga handelsresande eller s. k. »profryttare», utan är förtroendet så stort, att andra hus endast sända in order, förvissade om att blifva ärligt och väl behandlade. Derimot annonseras rundligt och grundligt. Exempelvis sändes en dag, under det jag var der, 10,000 brefkort med en tryckt annons ut till alla verldens hörn. Äfven begagnar man i storartad skala tidningarna för att göra sig påmint. Man tror i Amerikas handelsverld tämligen blindt på Horace Greely's berömda sats: den köpman som ej betalar mer för annonser än för hyra — han är galen.

BOSKAPSSTADEN.

Återstår nu boskapsstaden. Jag vill på förhand säga, att en läsarinna, som aldrig satt sin fot inom tröskeln till en ladugård, eller aldrig hört de förfärliga nödropen vid svinslagten på bakgårdarna i våra småstäder, gör klokast i att stanna hemma. Vi vilja stämma möte med

henne på en aftonmottagning hos en af Chicagos lejoninnor.

I min värds bugge förspänd med en frustande trafvare körde vi — Mr Field och jag — genom Prairie Av:e och andra förnäma gator ut mot slätten, som begynner omedelbart vid stadens gräns. Luften var klar och genomskinlig, en frisk vind blåste oss rätt i ansigtet, och vi drucko i fulla drag den lifvande vällukten af en kall solig vintermorgon. Stadsboarne tycktes just börja att morgna sig, betjenter och pigor voro sysselsatta med att skura fönstren, hvilka immade i kylan, och med att polera beslagen på dörrar och lås. Allt såg obegripligt städadt ut, tröttande aristokratiskt.

Ännu genom ett par gator, en sväng kring ett hörn och förbi några enstaka hus, stadens förposter ... Men hvarför sätter ni er hand för näsan? Allt för besynnerligt! Hvad har med ens så förändrat luften? Den är fyld med ångor, som om vi vore i en riktig jätte-svinstia. Nu kom en rent öfverväldigande vindfläkt. Vill ni vända om? Å nej, följ med! Om några minuter är ni redan till en viss grad härdad mot denna »doft», oöfverträffad i sitt slag.

På afstånd kunna vi nu skymta boskapsstaden, »The Union Stock Yards». Vi se ännu blott en oerhörd inhägnad — omkr. 300 svenska tunnland — en mängd skjul, bodar för hö och andra förnödenheter, det höga vattenverket och vid ingången ett stort grått hotell, prydt med höga gyllene bokstäfver. Sist varsna vi i bakgrunden en lång rad byggnader af olika höjd och storlek, men alla med en rykande skorsten i ena ändan, — ett helt bantåg tyckes det af oerhörda smutsgrå lokomotiv körande öfver prärien. — När vi kommo närmare, var den svarta vägen

upptrampad af millioner för landtmannen välkända fotspår. Vi lemnade snart hotellet bakom oss, undrande hur beskaffade menniskor skulle vara för att kunna äta, dricka och sofva i en sådan luft. Vi mötte skaror af folk, somliga till häst, med stora läderklädda stigbyglar och starkt flätad läderpiska, andra till fots iförda höga stöflar, stundom äfven de med en piska i hand. Vi stannade vid ett lågt, långt hus, der boskapsbanken och ett slags boskapsbörs äro inrymda. En af mr Fields bekanta, en storman bland »porkpackers», en liten rödblommig välmående man, med mössan neddragen på öronen, höga stöfvelskaft kring de knubbiga benen, händerna i öfverrocksfickorna och ridpiska under armen, gaf oss, så snart vi kommo in, ett artigt välkommen och derpå en vägvisare. Och så begynte vi våra vandringar.

Genom hela »staden» löper en lång »avenue», sjutiofem fot bred. Åt ömse sidor gå breda raka gator, hvar och en med sitt namn och inneslutande fyrkantiga qvarter eller inhägnader med grindar ut åt gatan. Dessa qvarter äro ofta lika tätt befolkade af grisar och kor, som de folkrikaste gränderna i London eller Paris af fattiga. De äro alla utan tak med undantag af svinkreaturens, hvilka skyddas medelst ett öppet skjul. Vattentråg och tråg för födoämnen finnas bokstafligen »i långa banor», och det säges att deras sammanlagda längd är tretton engelska mil. Gatornas sträckning är 7 eng. mil. För afföring af flytande spillning och regnvatten har man sörjt genom diken,. tillsammans 31 eng. mil i längd. Grindarnas antal utgör 2,300. I hela »staden» finnes rum för 75,000 svin, 21,000 nötkreatur, 22,000 får och 200 hästar. Anläggningskostnaderna uppgingo till 1,675,000 dollars, en summa, som dock troligen bolaget fått väl be-

tald, enär den stora skala, i hvilken man drifver detta väldiga boardinghouse för fyrfotingar, gör det möjligt att sätta afgiften för utfodring och logis så lågt, att tillförseln af lefvande kreatur äfven från aflägsna trakter gärna söker sig till Chicago.

»Men huru härdar ni ut att lefva i en sådan luft?» var en af mina första frågor till vår vägvisare, när vi gingo fram bland bligande kor och grymtande svin. »Å, vi känna alls icke någon lukt», svarade han, dragande in ett helt andetag och på samma gång småleende åt en sådan finkänslighet. — Vanan är en besynnerlig makt.

Vi beságo först ett par qvarter, fulla med hornboskap från Texas, en tämligen skral race, sades det, i trots af dess stolta hållning; derpå ett annat förnämligare samfund af kor och oxar, frodiga, men tröga, påminnande om engelska nötkreatur. Svinen kommo så näst i ordningen. De togo sig just en siesta. Med hängande öron lågo de och vände sig i solskenet antingen på sidan eller på magen, men alltid med utpräglad sällskaplighet i stora flockar och alltid om möjligt stickande in trynet mellan de två kamrater, som lågo framför dem. De täckte marken så tätt som fiskfjäll. Deras färg var gråaktig, de hade ypperligt hull utan att vara sjukligt feta. Men så födas de ock med närande föda här i Illinois. Majs lär vara deras dagliga bröd, har jag hört. Allt för godt för dem, tyckes det mig. Men troligen förstå deras egare sin sak och värdet af det norska ordspråket: »Det kommer igjen, sa' Kjærringen, hun gav Soen Flæsk».

Vi kastade derpå en mycket hastig blick in i stallet, der de fåtaliga hästarne ej erbjödo något af särskildt intresse. Det »privata» fähuset eller hotellet för den högre ömtåligare aristokratien bland hornboskapen var också för

tillfället i det närmaste tomt, eller rättare alldeles, ty den enda gästen var i högst egen person ute och hemtade frisk luft. På afstånd i det torra gräset varsnades ett litet berg af kött med en svans och ett par horn instuckna i den mulliga massan, hvilken hvilade på fyra korta ben, slutande i lika många klöfvar. Det är en oxe, som heter duga; han väger så mycket som två af plebejerna från Texas. Hvarje droppe blod, som flyter i hans ådror, är högadligt ren och oblandad. Måtte promenaden bekomma väl och befordra högönsklig välmåga!.

SLAGTERIERNA.

Vi voro nu helt nära det långa tåget af grå ånghästar, hvilket vi redan länge sedan sett på afstånd. De höllo ångan uppe och utstötte den ena pusten efter den andra. Men alla stodo stilla på sin plats, och så hafva de stått under många år. Tidsbesparingen är här bragt till sin yttersta fullkomlighet. Bantåget står orörligt. Passagerarne behöfva endast stiga in och stå i blinken vid resans mål. Flere tusen af dem gå hvarje dag »om bord» och göra en blixtsnabb men också halsbrytande resa. Dessa byggnader äro nämligen de vida beryktade slagterierna, der ett lefvande svin utan en aning om hvad den närmaste framtiden bär i sitt sköte — ett mildt öde »caliginosa nocte premit futurum tempus» — går in genom den ena dörren på sin fyra ben, och inom några ögonblick

kommer ut ur den andra i form af skinkor, svinhufvud, borstar, saltade svinfötter, konstgjord guano o. s. v.

Vi styrde vår kosa till ett af de större husen, egdt af en hr Hutchinson. Mellan 1,000 och 1,200 svin lär man här dagligen »förädla» till födoämne och borstar. Detta dock endast under den allra brådaste tiden. Inhägnaden var full af lata bökande kreatur — omkring tre hundra. sade vår vägvisare. Stians söner och döttrar läto tålmodigt fösa sig uppför ett sluttande plan, hvilket likt en brant backe ledde i zig-zag upp. till öfre våningen af det mystiska huset. ur hvars inre trängde gälla grymtningar, öfverröstade med ungefär en minuts mellanrum af vrålande bas-toner. Dessa stodo genom sitt spöklika djup och det hemlighetsfulla sätt, hvarpå de helt plötsligt tystades, i dystraste motsats mot sopran-ackompagnemanget från mängden af röster der inne. Detta senare ljöd åtminstone något naturligare, och man kunde då och då ute på gården bland de lefvande höra liksom ett eko af det samma, när någon vildsint galt ännu i sista stund med sina huggtänder ofredade en svagare granne. Ett fåtal af de mera begåfvade och skarpsinniga djuren anade utan tvifvel oråd. De lyfte sina hängande öron, lyssnade och tycktes jämföra de djupa bortdöende jämmerropen med de höga, lefnadsfriska toner, dem de i sina glada ungdomsdagar plägade uppstämma, när de fått hufvudet mellan spjälorna på en grind. Ja, de mera nervsvaga bland dem kände sig synbarligen ytterst illa till mods. Vi sågo, huru de, närmande sig dörren högst upp på planets topp, plötsligt vände sig för att med förtviflad ansträngning söka sin räddning i flykten och så bröto den sammanhängande rörliga massan af grå ryggar, hvilken långsamt och undergifvet, med nästan majestätiskt lugn närmade sig offerplatsen. Men för sent!

Ännu några ögonblick, och de trängdes af mängden in genom dörren. Lasciate ogni speranza!

Men vi gå från andra sidan af huset upp för en trappa, som leder äfven oss till skådeplatsen i öfre våningen. Se upp! Aj, der rullar er hatt. Den slogs af ert hufvud genom en väldig svinkropp, nytvättad och ren, hvilken med utsträckta ben och hufvudet nedåt just kom glidande längs en ståltrådslina spänd öfver rummet. Nu kommer en annan, nu en tredje, nu en fjerde. Tryck hatten fastare och var försigtig, golfvet är slipprigt. I bakgrunden — vi vilja kanske ej gå närmare — se vi ett slags fålla, som tyckes vara ett enda källsprång af skärande musik. Hit drifvas svinen in genom en smal gång. Så snart de anländt, fäster en af slagtarne en jernring kring deras bakben, hakar fast en kedja, och medelst ånga hissas de upp i luften med fötterna först. Bödeln, klädd — af naturliga skäl — såsom en sjöbuss i oljekläder och sydvest, sticker dem, och då de ej kunna göra det ringaste motstånd, förkortas dödskampen till några ögonblick, och deras jämmer qväfves i sin begynnelse. Mannen skjuter derpå kroppen åt sidan och affärdar ett nytt offer. Imellertid släppas kropparna ned i ett stort tråg med kokande vatten, skållas och skrapas af flitiga händer, hissas upp på en bänk, der en man hugger af hufvudena, hvilka snart dansa i långa rader utefter golfvet. Så uttagas inelfvorna, kropparna tvättas, skjutas längs ståltrådslinorna till andra ändan af rummet, der en ränna leder ned till våningen under, i hvilken de nu släppas ned.

Det kan förefalla besynnerligt, att jag skildrat en så blodig scen, men jag ville påpeka, att det ej är *oundgängligt* att förlänga de stackars djurens dödskamp genom att slagta dem i liggande ställning.

Vi stå nu i andra våningen vid mynningen af den ofvannämda rännan. Den ena svinkroppen efter den andra glider ned, skjutes upp på en bänk, der en man med ett bredt svärd klyfver den i två delar, så till en annan bänk der en annan man fyrdelar den; en tredje hugger af skinkorna. Allt detta går så fort, som man kan räkna; feberaktig brådska råder öfverallt. Arbetets fördelning är fullkomlig. Hvarje man har blott ett enda hugg att göra eller en viss del af svinet att bära till en viss plats och drifver derför så småningom detta till fullkomning. I nästa våning kommer en lavin af skinkor ned genom en ränna från den öfre, och större delen af golfvet täckes af skinkor ordnade i rader, märkta och sorterade. I nedre våningen är slutligen packhuset. I ena ändan ett snöhvitt saltberg, som når nästan till taket, i den andra tunnor och fjärdingar, fylda med fläsk; allt snyggt, fint och aptitligt. Kanske skulle alla dessa tusentals skinkor blifva julskinkor och puttra i fattigmans gryta, mor och barnen till hjertefröjd. I detta fall är det mig nästan omöjligt att ej frestas att för tillfället tysta mina vegetarianska känslor.

Med beskrifningen af de slagterier, der man dödar hornboskap, vill jag ej plåga läsaren. En man, väpnad med ett långt spjut, stiger upp på fållans tak och sticker kreaturen i nacken. De falla döda utan ett ljud.

På återvägen gingo vi förbi den inhägnad, der vi med deltagande sett de tre hundra slagtoffren; den var nu — tom. Vi sågo ryggarna af de få öfverlefvande långsamt närma sig dörren. Vi hade varit borta ungefär tretio minuter. Tre hundra passagerare hade på denna korta tid gått igenom den ena ändan af huset och kommit ut ur den andra i form af skinkor och svinfötter. Kan man icke kalla detta en snabb resa?

Låtom oss nu gå hem och på amerikanskt sätt taga vårt bad och så vår middag. Vid niotiden mötas vi åter hos mrs X.

EN AFTONMOTTAGNING.

Mrs X:s hus är beläget vid Prairie Av:e nära den stora, nu tomma utställningsbyggnaden. Rummen hafva klädt sig i den allra finaste drägt och sitt mest strålande ljus för att gifva all värdig välkomst. Det är tämligen sent, och »the parlor» är till trängsel full. Detta se vi genast, då negern öppnar dörren till förstugan. Vi gå upp i öfre våningen till herrarnes toalettrum och finna der ovedersägliga bevis på, att ej endast det svagare könet är svagt för sitt utseende och för tätt sittande glacéhandskar. Sedan håret är väl borstadt med en af de eleganta borstar, som ligga på bordet, tager en svart betjent, märklig för sitt hängande knollriga kindskägg och sina ofantliga händer, med en viska några artistiskt lena slag öfver er frack; ännu en sista blick i spegeln, litet jämk på er hvita halsduk, och ni befinner er i front-parlorn bugande för den korpulenta värdinnan. Med en för många amerikanskor egen hållning räcker hon endast ut sin hand med ett »very glad to see you», utan att detta ens följes af en böjning på hufvudet. Mrs X. har jämte sin man, en rik köpman, rest i både Sverige och Norge och var mycket intresserad, sade hon, af våra enkla förhållanden.

Nu började presentationen för de unga damerna. Så snart en ung man träder in i ett aftonsällskap, anses han gifvet såsom de unga damernas rättslöse slaf. Han föreställes för en, och just när han lyckats få upp proppen till sin lilla förmåga i samtalsväg, kommer värdinnan och tager honom till en annan »young lady», hvilken hon »nödvändigt måste presentera», så till en tredje o. s. v. Hon unnar honom ingen tid att hvila sig och återhemta krafter och knapt ett ögonblick att samtala med herrarne, äfven om han, såsom fallet var med mig denna afton, ser sjelfve utgifvaren af the Tribune — Chicagos förnämsta tidning — endast en armslängd ifrån sig och vet, att man af en sådan person kunde få en mängd värderika upplysningar. Och till sist har man — då bordet alltid är dukadt à la buffet — det nöjet att springa och hemta en tallrick ostron, en glace, kaffe, té, kakor åt sin sköna, och om man då också råkar att glömma den ena gången en sked, den andra en gaffel och måste göra en extra tur för hvarje sådant felsteg, börjar verkligen ens underdåniga tjensteifver att svalna.

Men låtom oss se oss omkring! Detta kunna vi göra, under det vi lyssna till och besvara hvarjehanda frågor om vårt fosterland. Det är väl förskräckligt kallt i Sverige? Ert språk är ju tyska? Har man tidningar i Sverige? Så ljuder det ur den ena lilla munnen efter den andra. Man känner i allmänhet intet mer om Sverige än namnen Kristina Nilsson, Jenny Lind och Fredrika Bremer samt Gustaf Vasa, Gustaf Adolf och Karl den tolfte. Undantag finnas dock; somliga veta äfven grunderna för de tre hjeltekonungarnes odödliga rykte, och vi kunna antaga, att vi just nu höra en blek, klarögd ung dam med förtjusning och med rätt mycken sakkunskap yttra sig

om Gustavus Vasa och Gustavus Adolphus, stundom inflickande en och annan latinsk sentens.

Glädjen öfver att träffa åtminstone någon bekantskap med vårt lilla undangömda land — huru mången af våra unga damer kunde uthärda en examen öfver det stora Amerika? — gör oss mera böjda för en välvillig »Rundschau».

Öfver mattan har man spänt ett hvitt öfverdrag, enär man skall ha en »hop» eller en enkel bal senare på qvällen. På denna snöhvita grund ser man damernas långa släp af svart sammet eller utsökt skimrande siden, vanligen blått eller ljusgult. I flere våningar stiger så byggnaden uppåt; här och der märker man en oregelbundet fäst blomma, en stor pensée, några liljekonvaljer, en ros, så kommer en liten hand med en handske, hvilken når nästan upp till armbågen och hvilken omslutes af ett gyllene armband, så en annan liten hand, dess make, hvilken viftar med en stor solfjäder, så en brosch, medaljong, örhängen, der diamanter och perlor spela främsta rollen, endast då och då vexlande med en gul topas eller en mjölkhvit opal med dess dolda gröna och skära skiftningar, till sist högt uppe på hjessan tronar en med bleka blommor eller strutsfjädrar smyckad hatt, påminnande om en österländsk turban, och hela »tacklingen» är färdig. För att det lilla hufvud, som sticker upp ur detta omhölje, skall lyckas att tilldraga sig uppmärksamhet fordras ett utprägladt ansigte eller vackra ögon; annars stannar blicken lätt vid släpet, hvilket likt en påfogelsvans breder ut sig på den hvita mattan.

Bland märkliga drägter bär värdinnans syster den allra märkligaste. Då jag ej är modist, kan jag ej närmare redogöra för den. Jag kan blott säga, att den är

af blått tyg och att blommor och gröna rankor hänga rundt omkring halsen ned öfver axlarna, sticka ut ur håret, krypa ned efter ryggen, så att den stackars missen — trettio eller trettiofem år gammal — ser ut som en klosterruin öfvervuxen af klängväxter. En annan äldre dam, författarinna och turist, den älskvärda utgifvarinnan af * * * tidning för »ladies», bär en gördel af lama kring sina länder, påminnande om den, hvarmed de gamle målarne framstälde Johannes döparen. Hennes är dock hvit, ej svart. Annars råder trots dyrbara nycker en fin smak. Och hattarna taga sig utmärkt bra ut som hårprydnader.

I biblioteket står en väldig silfverbål, fyld med lemonad och omgifven af ett helt regemente försilfrade koppar och hela fästningsverk af hvita servietter. En brungul mulatt med små vridna mustascher håller i sin glacéhandskade hand en stor silfverslef, fyller kopparna och räcker på begäran, med ett stolt orörligt ansigte, fram en kopp och en serviett åt törstande gäster.

Nu ljuder taffelmusik från matsalen i bottenvåningen. Herrarne bjuda sina damer armen, och man går utför den smala trappan ned i ett smalt, långt rum, der man knapt kan komma fram mellan det af matvaror, ljus och blommor dignande bordet samt stolar och soffor längs väggarna. Undfägnaden är den vanliga: ostron i olika former, stekta eller kokta, salad och, om jag minnes rätt, något slags fogel eller annat vildt och landsköldpadda, samt mångfärgade glacer och frukt. Glace förtäres här nästan i samma skala som julgröt i en bondstuga, och is betraktas såsom en nödvändighetsvara för att kyla vatten och andra drycker. Alla menniskor prata och skratta, under det att den lilla orkestern i nästgränsande rum med mycket allvar genomgår sitt program både i dur och moll. Be-

tjenterna alla sammans svarta stå posterade vid de olika rätterna och lägga för på en tallrick enligt den matsedel vi muntligen uppgifva, och ni nedlägger derpå er tribut för er dams fötter, och om ni ej har en god portion af amerikansk företagsamhet, är hon färdig att »retire», innan ni fått mer än ett par munsbitar. Ni räcker henne en af de blombuketter, som ligga på bordet, och värdinnans syster eller hon sjelf har den godheten att bjuda er en ros för ert knapphål. Ni är ju en främling och på den grund en af hedersgästerna. Er dam reser sig och låter förnämt den serviett hon bredt öfver sitt knä glida ned på golfvet; ni gör det samma, om ni vill vara rätt elegant, bjuder henne armen och går upp till parlorn. I matsalen skynda betjenterna fram — jag såg detta med andra gäster, innan vi lemnade måltiden — och sopa undan alla spår af de gäster, som just brutit upp, och kasta med riktigt nobel vårdslöshet alla servietter under bordet, der de bilda en besynnerlig, ej särdeles aptitlig hög — en riktig försmak af stortvätt.

Musiken har nu flyttat upp till öfre våningen, och dansen börjar. Allt går lika högtidligt till som i »the excursion house» i Atlantic City. Stundom svänga sig paren nästan på samma punkt i långsam afmätt rörelse. Mattan förtager ljudet af de dansandes steg och dämpar musikens toner. Allt är så olikt de flängande europeiska balerna som möjligt.

SMÅ DRAG UR SÄLLSKAPSLIFVET.

Mrs X:s aftonunderhållning med dess blommor, glacéhandskar, ostron och eau-de-cologne-doft har läsaren tvungits att från början till slut öfvervara, emedan den är typisk för aftonmottagningar. Stilen vexlar naturligtvis efter förmögenhet och lefnadsvanor, men anden är den samma. Här dela alla menniskor den parisiska damens anspråkslöshet att i allt vara »comme tout le monde». Den högre societeten och de stora städerna fastsätta jernhårda sällskapslagar för medelklassen och småstäderna. Frack, hvit halsduk och perle-handskar äro oundgängliga i den minsta småstad. Visiter med glacéhandskar och solfjädrar göras och besvaras med stort allvar och högtidlighet. Man lägger i frihetens och jämnlikhetens hand en sådan vigt vid både herrars och damers klädsel, att vi ej derom hafva någon aning. Det är rent af löjligt, när man i köpingarna på landsbygden träder in i ett aftonsällskap. Damerna äro klädda, som om de skulle presenteras vid hofvet, och när man ser dem alla, uppradade kring väggarna i en liten trång salong, med djup känsla af stundens vigt fläkta med ofantliga solfjädrar, är det svårt att icke draga på munnen. Redan i Europa är man ju van att, när man på gatorna i en schweizisk eller italiensk småstad ser en dam med hatten på sned och med hela varelsen öfversållad af blommor, spetsar och tygstycken i klara och brokiga färger, ge sin beundran luft genom utropet: en amerikanska, kan jag tro!

De mest öfverdrifna personerna tillhöra dock oftast hvad man kallar »shoddy people», filtfolket, d. v. s. sådana hvilkas herrar och män under kriget vid leverans till trupperna blandade bomull i ullen, födde fosterlandets försvarare med förfalskad soppa eller »filtade» tillsammans klädet så, att det efter en dags marsch föll i trasor kring de unga soldaternas frusna och blödande lemmar, och genom detta eller dylika knep bragte sig upp till oerhörda rikedomar.

Dessa bedragares ärliga slägtingar från landet äro de, som höra till det s. k. »oil-people», oljefolket, som vunnit stora egodelar på oljekällorna i vestra Pennsylvania. De äro liksom »filtfolket» föraktade, men i fråga om kläder ganska tongifvande.

Ett egendomligt bruk som här må anföras är, att så snart en ensam främling eller en familj inflyttar till en stad, medlemmarne af de hus, hvilka vilja öppna sina dörrar för honom, komma och göra visit i stället för att låta den nykomne taga första steget. Det anses ytterst ohöfligt att icke besvara en sådan visit. Detta bruk är ganska beqvämt för en resande, som önskar se så många prof på ett samhälles inbyggare som möjligt. Men en person, som ämnar slå sig ned på en plats, tvingas, om han ej rent af vill stöta sig med sina medmenniskor, att träda in i en krets, der höfligheten, enligt den erfarenhet jag vunnit, lägger tunga, att icke säga odrägliga bördor på hans skuldror. Ty utom den diplomatiska kåren torde sällan societetslif och visiter i så hög grad som här betraktas såsom ett af de vigtigaste ändamålen för vår jordiska tillvaro.

Imellertid kan ingen annat än tacksamt erkänna den varma, hjertliga gästfrihet, hvilken öfverallt i Amerika

kommer en främling att mindre känna saknaden af hemmet. Man blir lätt inbjuden både till middagar och soiréer. Karakteristiskt för de förra är den mängd af mat, hvilken på en gång sättes på bordet. En svensk husfru skulle deraf kunna göra något riktigt fint och ha en middag med tolf rätter. Det är intet ovanligt att se två slags kött, tomater, bönor, söt potates, vanlig eller s. k. irländsk potates, äggplanta, rödbetor, ris, maccaroni och sylt utgöra hvad vi hemma skulle kalla en rätt. Efter denna rätt följer dock i allmänhet vid hvardagsmiddagar endast en kaka eller pudding. Soppa förekommer jämförelsevis sällan. Mängden af mat vid finare middagar vill jag ej drista ett försök att beskrifva. Vare det nog sagdt, att man ej kan betvifla sanningen af ett här i Amerika gängse ordspråk, att en fransk familj skulle kunna lefva på smulorna från ett amerikanskt bord.

AFSKED FRÅN VESTERN.

Cleveland, november 1875.

Allt för länge har skildringen af Chicago fängslat mig; jag nödgas derför taga ett hastigt afsked från Vesterns stora stad.

Och dock huru månget namn skulle jag ej vilja åter framkalla och måla för läsarens öga. I månget hem skulle jag vilja bjuda honom till gäst; med mången personlighet skulle jag vilja göra honom bekant. Så till exempel skulle vi besöka general Sheridan, segraren från Cedar Creek, der »hans ord bröt sinnen, hans stämma klang, en vre-

dens tolk». Vi skulle hafva sett honom — den lilla jernhårda varelsen: hans yttre påminner om Victor Emanuels, ansigtet är kopparrödt, gestalten undersätsig; — hört honom berätta om Paris' belägring, der han var tyske kejsarens gäst, och läsaren skulle med mig hafva smålett, när han sett, huru den lille generalen helt nyss utbytt lägerlifvet och sitt ungkarlsstånd mot en liten ung fru i ett litet näpet hus, bevakadt af Dick, en reslig neger, svart som en korp. Så skulle vi ock hafva lyssnat till några af de när och fjärran fräjdade predikanterna, hvilka här bilda en verklig stormakt — den begåfvade f. d. smeden och metodistpredikanten, unitarianernas mest »fashionable» pastor, dr Robert Collyer, hvilken uppbär 15,000 dollars årligen för att på söndagen hålla sina åhörare vid godt lynne och som i sin predikan uttalade den välvilliga och toleranta öfvertygelsen, att den »dystra» verldsåskådningen hos andra kristna (icke-unitarianer) hufvudsakligen »hade sin rot i dålig matsmältning», vidare dr Swing, till utseendet obetydlig, men full af snille, hvilken i sin kongregationalistiska kyrka med glödande ädel vältalighet inpräglar kärleksbudet — då jag hörde honom, sökte han att (mot calvinismen) visa, hurusom Confucius, Sokrates, Plato och andra hedendomens stora andar, utan att de sjelfve anade det, tillbådo Sonen och Frälsaren, när de böjde knä för Fadern och Skaparen — sist dr Gibson, till börden skotte, uppfödd vid presbyterianismens spartanska soppa, alltid sträfvande efter att i ett djerft, ofta stötande språk bringa själarne ansigte mot ansigte med timmermanssonen från Nazaret, hos hvilken »i trots af hans genom hyfveln valkade hand bodde ett helt Michigan af sanning, ljus och godhet». Vi skulle ock hafva kastat en blick in i skolorna, utmärkta i sitt slag, i hospitalen, i hemmen för enkor och

faderlösa. Vi skulle besökt teatrarna, hvilkas tillstånd är så ytterst betecknande för moralen inom ett samhälle, och vandrat genom ruinerna efter den sista branden, der en kyrka utan hvalf, brustna bågar, stycken af marmorkolonner, spillror af dyrbara stenblock från aflägsna trakter, högar af grus och tegel gifva en svag aning om förödelsen; vi skulle ej häller hafva glömt vattenverket, betraktadt som ett underverk och till sitt yttre högst egendomligt, i det dess mörka minareter af grå granit skjuta upp likt bladlösa palmer öfver en ökenslätt. Allra sist skulle vi tillbragt många trefliga timmar bland den svenska befolkningen. Men jag måste lemna allt.

Hvad våra landsmän beträffar, vill jag blott nämna, att deras vilkor äro ytterst vexlande från den rike mannens till trashankens, att deras gästfrihet är äkta svensk, deras lefnads- och tänkesätt i öfrigt, så vidt jag kunnat finna, ganska amerikanska. Deras språk har genom uppblandning med engelska en tämligen lappig och ytterst löjlig klädnad. Så säger man »insjura ett hus» (insure, brandförsäkra), »courthuset» (rådstugan), »mixadt språk» (mixed, blandadt), »sågmill» (såg-qvarn), »opfixa ett rum» (fix, ställa i ordning,) »resa barn» (raise, uppföda) samt, nästan utan undantag, »yes» och »no». Som bekant hafva svenskarne flere tidningar, två boklådor, flere svenska sällskap och svenska kyrkor af olika bekännelser.

För öfrigt delas äfven deras lif genom barnsöl, begrafningar och bröllop. Jag var sjelf inbjuden till ett bröllop mellan en rödblommig tjenstepiga och en stark, svartmuskig enkling, smed till yrket. Det firades i svensk stil med kullerstolar, granna blombuketter, slöja, handbok och stor hvit prestnäsduk. Brudkrokan saknades icke häller, och jag hade den äran att i mitt åkdon föra den

till pastorshuset, der vigseln förrättades, och lyckades jag i denna vigtiga beskickning utan att knäcka halsen på den snöhvita dufva, som krönte det hela.

Och nu försvinner i fjärran Chicago, Vesterns unga drottning, underbarnet bland samtidens städer.

CLEVELAND.

En kall novembernatt, tillbragt i de väl värmda sofvagnarna på Erie-banan, förde mig genom Indiana och en del af Ohio till Cleveland vid sjön Erie. Flytta Columbus med torn och spiror till sjöstranden, gif åt staden mera lif och rörelse, pryd gångbanorna med uppstoppade björnar och brokigt målade indianer, föreställ er på gatorna stora skaror af katolska skolbarn, företrädda af slätrakade prester och ödmjuka barmhertighetssystrar, klädda i hvitt dok, svarta kåpor, radband och krucifix, låt i stället för den enformiga slätten en djup kitteldal öppna sig på ena sidan af stadens område och ur den samma från hundra fabriker tjocka rökmoln uppstiga liksom ur en krater, omgif synkretsen med svagt färgade morgonskyar — och ni ser en tämligen trogen bild af Cleveland, sådant jag såg det.

Cleveland är dock mycket större än hufvudstaden Columbus. Invånaretalet räknas till 175,000. Oljeraffinering är en af hufvudnäringarna.

Jag uppehöll mig här blott en dag. Det märkligaste jag såg var ett par af stadens domstolar. Der gick det fritt till. En af advokaterna i luggsliten rock, utan man-

chetter och med ett anlete likt en ufs skrek och väsnades och skakade knytnäfven midt i ansigtet på juryn, allt under det han vände ryggen till »hans höghet» domaren. Han talade för en hushållerska, hvilken likt mrs Bardell i »Pickwick» trodde sig grymt förorättad. Likt hennes advokat tolkade denne oskuldens försvarare de största obetydligheter just i samma anda som tydningen af det bref, der mr Pickwick gaf order om »köttbullar och tomatosås». Då tomato-sås är af brinnande röd färg, var ju detta ett ovedersägligt teckenspråk, som fyllest visade de ömma känslor, hvilka bodde i mr Pickwicks otrogna och vankelmodiga hjerta. Likheten var än mera påfallande derigenom, att äfven här hushållerskans slägt och vänner infunnit sig för att inverka på juryn. De sutto i en rad midt imot domaren och hade små oskyldiga ungar på sitt knä, under det andra mera försigkomna plantor vankade omkring på golfvet.

En annan sakförare lade upp benen på bordet och vände skosulorna mot domaren och röt i den mest försmädliga ton åt vittnena och åt den anklagade, en darrande gråhårig qvacksalvare, hvilken gifvit ett ämbar kallt vatten åt en sjuk häst med den påföljd, att hästen dött . . .

Och nu ligger åkerbrukets hemland, verldens stora kornbod bakom oss.

NIAGARA.

November 1875.

Ännu en dagsresa, hvarvid tåget passerade den stora, men alldagliga staden Buffalo, och jag tog kl. half tolf på natten qvarter i en liten by på gränsen mot Canada.

En doft mullrande åska skakade luften, ej stötvis utan oupphörligt, vissa ögonblick med förökad styrka. Jag visste, hvad denna åska betydde; dess ljud är för oss svenskar väl kändt från Trollhättan och Tännforsen. Jag skyndade med feberaktig brådska ned mot stranden af — Niagara!

Vägledd af månskenet, gick jag öfver bryggan, som leder till den s. k. »Get-ön» (Goat-island) en rätt betydlig ö, hvilken som bekant delar fallet i tvänne hälfter. Vattnet brusar med rasande fart under brohvalfvet och bryter sig skummande kring de små af nordiska grandungar täcka holmar, hvilka ligga för ankar midt ute i strömmen — mörka spökskepp som trotsa hvirflarna. Månskenet glittrade på vattenytan och speglade sig i de klara fläckarna mellan det hvita skummet, dundret från fallen tycktes tillväxa; jag skyndade framåt, men kunde i halfdunklet ej finna vägen och nödgades vända åter utan att hafva nått mitt mål, hvilket doldes bakom Get-öns aflägsnare strand. Men det förspel jag sett hade väckt de mest otåliga förhoppningar. Jag gick till hvila med en brännande törst efter att snart få bevittna det skådespel, som vår barndoms skolböcker prisa såsom det i sitt slag mest hänförande i verlden. Under natten blåste en frisk vind. Den kom de torra löflösa vinrankorna, hvilka klädde hotellets vägg, att oupphörligt rassla mot rutan. Men vinden förde också med sig den dämpade sången från Niagara, och man kunde väl vid sådan musik för en gång offra sin nattro. Oss imellan får jag dock bekänna, att jag var nog uttröttad och nog prosaisk att otåligt vända mig i min säng, gäspa och sucka efter en god lur.

Nästa dag var klar, kall och blåsig. Jag gick öfver till Get-ön på gårdagens bro, betalade min inträdesafgift — här kostar hvarje steg penningar — läste på en vägvisare: »denna väg för gående» och svängde följaktligen in på en gångstig, som sommartiden måste vara höljd i sval skugga. Nu voro träden nakna. Stigen leder genom en vacker skogspark, der kärleksrunor öfverallt äro ristade i trädens bark. Hit — till Niagara — går nämligen ej blott hela strömmen af dem, som fira smekmånadens eller, som det här heter, »honungsmånadens» korta dagar, utan mången ensam suckande älskare vandrar genom gångarna eller hvilar i öns skuggiga gömslen och ristar med Frithiof »ett I, ett F i björkens stam». Detta är romantiskt nog, men till föga fromma för träden. Också finner man öfverallt följande grymt lakoniska anslag: »Skona träden»!

Imellertid tilltager bruset. Ett fint duggregn föres med vindstötarna. Det faller på den frusna marken och fuktar fläckvis sandgången. Det blir allt tätare och väter kläder och hår. De starka ekarna, hvilka trotsigt vägrat vinden att slita af de sega bruna löfven, hafva den lönen för sin ståndaktighet, att hvarje blad i deras kronor pryddes med en krans af glittrande perlor. Nu några trappsteg ned till höger, så en kort gångstig, och vi stå vid en snabb ström, hvilken lugnt utan en hvit fåra glider fram mellan gröna stränder. Ni kan doppa er hand i vattnet. Det fyller fåran ända till brädden. En brygga leder öfver till andra stranden, till en liten ö, kallad Luna-ön. Ännu vet man alls icke, hvad som gömmes bakom kanten af klippan. Ännu ett steg och vi stå vid afgrundens rand. Vattnet faller i en jämn, bred stråle af blekgrön färg . . . Hvad såg du i djupet?!

Och dock är detta endast förspelet. Denna del af fallet är visserligen mycket hög (164 eng. fot), men endast 1,200 fot bred. Dess linie är rak och enformig. Men framför oss öppnar sig hela den väldiga remna, hvilken floden utskurit. Der se vi på afstånd Hästskofallet, hvars allmänna form är väl bekant äfven för den, som aldrig seglat öfver Oceanen. Dess underskköna bågformiga fall mäter 2,400 fot i bredd och 158 fot i höjd. När man ser det härifrån, liknar det mera en hägring än verklighet. Skummet stiger upp likt den fina dimman i Malmströms »elfvadans». Allt synes så mjukt, som vore det blott ett lekverk för vattenandar och sjöjungfrur. Vi följa vägen tillbaka öfver bron och stå snart vid Hästskofallet.

Det är ett märkligt drag vid Niagara, att man aldrig väntar sig just hvad man får se. Man är alltid öfverraskad. Den omgifvande trakten är tämligen tam, stora högslätter, inga berg, inga bråddjup, inga kringströdda klippblock. Man färdas fram öfver en jämn yta. Men plötsligt, likt en fruktansvärd remna midt på ett isfälts skorpa, öppnar sig floddalen bråddjup, sönderslitten. Man kan gå ända till randen utan att ana den tafla af vild, bruten skönhet, som utbreder sig vid ens fot. Och samma öfverraskningar följa öfverallt, ej minst när man når Hästskofallet. En spång leder ut till en klippa långt ute i fallet just på dess yttersta kam. Detta är återstoden af »Table Rock», hvilken, undergräfd af vattnet, störtade ned i djupet just när en skara främlingar några ögonblick tidigare lemnat den samma. Sjelfva grundvalen är nu fullkomligt säker, sedan man sprängt bort de delar, som hotat med fall. Denna klippa motsvarar Björnstenen i Tännforsen. Tännforsen har ock blifvit kallad Sveriges

Niagara, liksom barnet kallar sitt korthus ett slott, derför att den yttre skepnaden är till vissa delar liknande.

Jag gick ut på spången, kastade en blick uppåt floden och följde dess kokande bränningar till synkretsens gräns. Här kommer, skummande, brusande, fradgande hela massan af vatten från det oerhörda sötvattenshafvet. Vågorna äro i fullkomligt uppror och nalkas i vild dans. De längta till hafvet, de vilja våga allt för sin frihet. Men vid sjelfva afgrundens brant betänka de sig för sista gången. De stilla sig liksom för att samla sig. Hela vattenmassan tyckes för några sekunder hålla anden. Den närmar sig randen i en enda jämn mäktig ström. Ännu ett ögonblick och det väldiga språnget är vågadt.

Luta dig öfver jernrelingen och blicka ned i djupet. Hvilka under, hvilka evigt nya öfverraskningar! Hela den fallande massan tyckes liksom domnad, öfverväldigad af hemsk vällust. Det gröna vattnet faller mjukt, glänsande, genomskinligt. Stundom, der klippväggen är bruten af en gapande skrefva, antager det en mörk, dyster färgton. Annars skiner det, genomstråladt af solljuset, lik en klar ström af smält ädelsten, och midt i dess inre väcka strålarna till lif otaliga färgskiftningar. När vattenlagret når bottnen, krossas det mot de skarpa klipporna, upp resa sig väldiga svallvågor, skummet yr likt en snöstorm, ett doft anskri och rullande tordön stiga upp ur djupet, vinden blåser häftigt öfver detta brusande kaos och drifver framför sig skyar af hvit ånga, hvars pelare i ständigt vexlande former höja sig ända upp mot den blå himmelen och stundom svepa hela tummelplatsen i en fin hvit slöja. Fram under denna jättelika molnstod kommer, efter att några ögonblick hafva varit dold för våra blickar, vattnets hela massa jublande, triumferande, stolt öfver att

ha köpt sin frihet med en djerfhet utan like. Blott några famnar längre ned, och vi se en flod med klara majestätiska vågor. Bergsväggarna vidga sig till en stor bassin, nästan en sjö, omsluten på ena sidan af fallets rundel, på den andra af höga nakna brunaktiga branter, der kringvräkta klippblock och djupa remnor förtälja om krafter, väldigare än menniskans. Vattenytan är här nästan fullkomligt stilla, strimmor af skum, likt gungande hvita neckrosor, flyta långsamt öfver det blåa djupet; hvitgrå måsar, hvilkas vingar glänsa i solen, segla fram och tillbaka och flyga trotsigt ända till fallets fot. I bakgrunden ses Niagaras luftiga hängbro, hvilken leder öfver till Canada och under hvilken i ett hissnande djup floden skyndar mot sjön Ontario.

Se här! Ditt öga bländas. Just nu bygger solen sin underbara sväfvande brygga öfver fallet. Öfver det hvita skummet höja sig tvänne regnbågar, hvilkas ljufva färgprakt, orubbad af vågornas omstörtningar, sprida ett stilla, heligt lugn öfver djupets hemligheter.

Detta är en syn, som inga ord kunna skildra. Den är förföriskt skön. »Ljuft vore gunga på bäddarna dina», heter det i visan. Ingen — jag är öfvertygad derom — ingen *kan* se en sådan syn utan att i någon mon bedåras af de manande rösterna, utan att ett enda ögonblick känna något af en längtan efter att sjelf störta sig ned i afgrunden och följa vågorna, då de jublande och sjungande skynda mot hafvet.

Från hängbron såg jag senare fallen just i solnedgången, då allt kläddes i ett rödlett skimmer. Skummet, rosenfärgadt, tycktes nå ända upp till himlahvalfvet och förenas med de glödande aftonskyarna, och när solen slocknade, göt månen sitt silfver öfver hela den förtrollade

ravinen med dess vattenfall, dess mörkgröna öar, dess dystra stränder, strålarna glittrade i det fallande vattnet och speglade sig i vågen, som gled fram djupt, djupt under mina fötter. Natten var så stilla, att man endast undrade öfver att icke sjelfva »åskornas vatten» — så tolkas namnet Niagara på indianernas mål — tystnade och gick till hvila.

Denna hängbro, kallad »the new Suspensionbridge», är den längsta i verlden. Dess sammanlagda sträckning är 1,190 fot. Deraf bildar större delen den egentliga bron öfver floddalen. Höjden är 190 fot. Bron bäres af tvänne ståltrådskablar, hvar och en 7 tum i genomskärning och spunnen af 7 linor, innehållande 133 ståltrådar. Formen är smakfull, och den sänker sig likt en guirland från de båda torn, hvilka tjena till dess fäste.

Främlingen går, sedan han sett dessa punkter, vanligen till »de tre systrarna», trenne dysta, ensliga öar, bevuxna med knotiga, af vinden utpinade träd. De äro sammanbundna med fastlandet, eller rättare med Get-ön, medelst tvänne gångbroar. Från den yttersta af dem blickar man ut öfver den väldiga floden. Denna är här mycket bred; man skulle tro, att den vore en vik af oceanen, full af djupa svallvågor med hvitskummiga kammar, vore icke böljornas rörelse mera oregelbunden och oberäknelig. De synas upprörda af en hemlighetsfull makt, hvilken förvandlar hela fåran till en kokande kittel, öfver hvilken det fina skummet yr likt en hvitgrå dimma. Ute bland bränningarna ligger en liten ö, Gull-Island, aldrig trådd af mensklig fot.

Först här får man en aning om mängden af vatten, hvilken oupphörligt tär på fallets oerhörda af naturen sjelf bygda dambord. Tjugufem millioner kubikfot i minuten

störta utför klipporna. Också beskref Hästskofallet — om man får tro den europeiske upptäckarens, Fader Hennepins afbildning — ännu på 1600-talet alls icke såsom nu en båge eller hästsko. Dess kam var en rät linie. Vattnet har urhålkat klippan, och några antaga, att under tidernas lopp fallet allt mer skall närma sig sjön Erie.

Niagara är rikt på sägner. Bland andra berättas om en indian, hvars kanot drogs in i hvirflarna ofvan afgrunden. Han visste hvad det gälde, satte flaskan med eldvatten för munnen, tog en lång styrkedryck, lade sig ned på bottnen af sin båt och slungades öfver fallet.

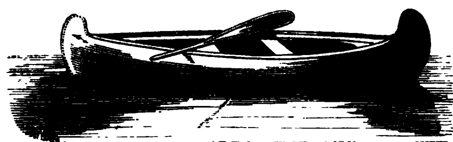
Detta erinrar mig om en indiansk plägsed, ett vittne om Niagaras trollska makt öfver själen. De röda männen trodde, att vattnets ande hvarje år måste blidkas med ett offer. Deras offer bestod af en hvit kanot, lastad med blommor och mogna frukter och styrd af den skönaste jungfru bland alla stammens tärnor. Och säges det, att den unga flicka, på hvars lott det föll att styra kanoten ned i djupet öfver »åskornas vatten», räknade detta för en stor ära. När sommarens måne reste sig öfver skogsbrynet och dess första stråle glittrade på Niagaras upprörda vågor, stämde krigarne upp ett anskri, och ut bland hvirflarna gled den hvita farkosten med sin fagra rorsman. Blott några ögonblick — och blommor och frukter kastades upp bland skummet vid fallets fot, men af den väna jungfrun hörde ingen vare sig fader eller moder.

De »tre systrarna» höra till de mest ensliga platser man kan träda. De påminna om stämningen vid mången af de norrländska forsarna, begrafna djupt i ödemarken. Jag var glad, att den omätliga strömmen af resande nu förjagats af vinterkylan. På de »tre systrarna» fans

jämte mig ingen annan lefvande varelse än en liten gråbrun ekorre med yfvig svans och kloka bruna ögon. Han satt på bakbenen, viftade med svansen och såg på mig utan att i ringaste mon förråda något intresse för ställets naturskönhet. Han blef till sist så förtrolig, att han nästan hoppade öfver mina fötter, men häpnade öfver sin egen djerfhet — och nu bar det af med långa skutt in bland buskarna. Sedan han rymt fältet, fans ej ett tecken af lif, ej en fogel, ej ett grönt strå. Här var ensamhet, här var »den unge eremitens» älsklingsplats: här plägade han bada, här fann han till sist sin graf i vågorna.

Eremiten var en ung engelsman, hvilken gjort vidsträckta resor i Europa och Asien och delat sin tid mellan teologiska studier och hufvudstadens förströelser, tills hans förstånd omtöcknades. Han kom hit 1839 och lefde på Get-ön två år utan annat sällskap än en hund, en katt, en flöjt, en fiol och böcker. Tonerna af hans flöjt måtte hafva ljudit sällsamt, när de i qvällen omslötos af fallets dystra harmoni.

Det var blott ett par korta dagar jag tillbragte vid Niagara. Men oförgätliga minnen för den lycklige med sig, hvilken det förunnas att, om än så kort, dock en gång i sitt lif se *Niagara*. Dess skönhet är evig. »För alltid», säger Dickens, »var Niagara aftryckt i min själ, en bild af skönhet, att der förblifva outplånlig, oförändrad, tills mitt hjertas pulsar för alltid upphöra att klappa».

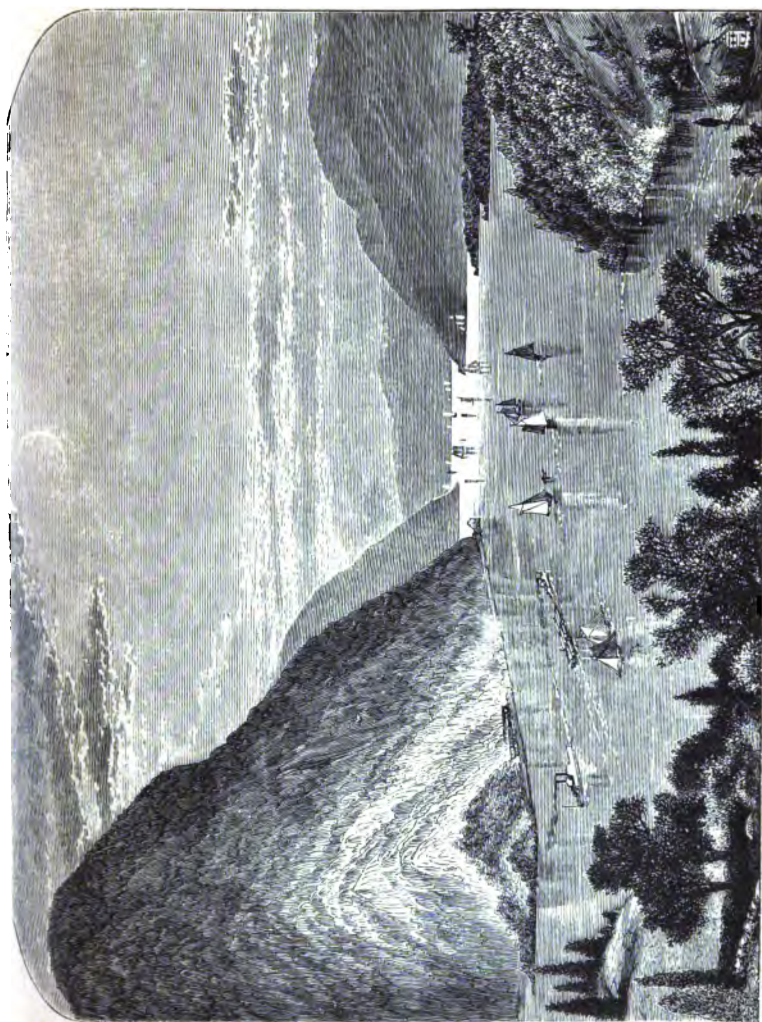
AMERIKAS UNGDOM.

En sista blick på Niagara, under det tåget brusar öster ut, närmare den gamla verlden! I dag, såsom i går, såsom tusen år tillbaka ljuder från »Åskornas vatten» en väldig lofsång till Herren den Allsmäktige, hvilken »hängde på intet sitt murarelod, när han skapade verlden».

Min kosa styrdes nu genom New York State längs Mohawk-floden och den majestätiska Hudson, i underbar skönhet Rhens medtäflare.

För att förkorta tiden bringar jag en liten efterskörd af de iakttagelser jag gjort under min långa rundresa.

»Amerikas Förenta stater äro framtidens land», så säga amerikanerna sjelfva och mången med dem. Men hos ett lands ungdom hvilar dess framtid. Förenta staternas ungdom är således en öfvermåttan betydande personlighet, ej blott derför, att den unge mannen, som nu med sina första skäggfjun på hakan håller ett ljungande politiskt tal till sina skolkamrater, en gång kan blifva republikens president, eller derför, att den unga flickan, som nu på svarta taflan bevisar ett teorem ur Euklides och sedan går hem och tvättar sin lille bror, utan att ana det, tvättar, kläder, agar och uppfostrar en blifvande utrikesminister. Allt detta kan mycket väl ligga inom en sannolik möjlighets gränser, och man hör det oupphörligt upprepas, af amerikanerna med stolthet, af utländska snobbar med för-

FRÅN HUDSONFLODEN

akt för en sådan stat af uppkomlingar. Men slaget vinnes icke af härföraren, framför allt icke här i Amerika . . . »de djupa leden vinna det». Ynglingen är om ett par år röstegare, och flickan, nu syster till en medborgare in spe, skall en gång sjelf blifva husmoder. Det är en ovedersäglig sanning, att på den blifvande fadern och modern beror fosterlandets väl. Ej underligt, att Amerika med så öm ängslan har sina blickar fästa på ungdomen!

Den första iakttagelse en europé ovilkorligen gör, när han träder i närmare beröring med denna så mycket omskrifna amerikanska ungdom, är dess brist på respekt för äldre personer. Man tilltalar sina föräldrar just som vore de jämnåriga. En ung man eller pojke bemöter sin far, »the governor», ungefär som en jämnlike. Han blandar sig icke sällan i de äldres samtal med en säkerhet, som om han länge sedan höjt sig öfver deras ståndpunkt. En student behandlar ofta sin professor med en kamrats »nonchalance». Äfven de unga damerna äro mycket oberoende i sitt sätt mot far, mor och framför allt mot fastrar och mostrar. Detta tyckes i förstone vara ett ytterst bedröfligt tidens tecken. Dertill kommer, att »de unga» betrakta det som ett slags rättighet att roa sig ensamma och låta far och mor gå ut ur förmaket och »stöfla omkring i matsalen» hela qvällen, under det miss Betsie och miss Lottie taga imot främmande, spela på pianot, skratta och sjunga. Och hvem far till badorterna sommartiden? Är det fadern eller sonen, som stannar hemma och sköter affärerna? Månne mr Smith senior är den, som drar fördelen af svalkan vid hafskusten, när Philadelphia är likt en kokande gryta? Och när husets unga dotter skänkt bort sitt hjerta och sin hand,

kan det mycket väl hända, att föräldrarne ej på lång tid få del af hemligheten. Och huru många gånger har det icke förargat mig, när jag sett alla de unga damerna fjäsade, nära nog burna på herrarnes händer, under det deras mödrar lemnats ut ur räkningen. Jag har sett ungherrar göra sig ofantligt söta för en ung miss under en qvart eller tjugu minuters tid utan att säga ett ord till hennes mor, hvilken satt bredvid henne. »Ungt folk har glada dagar här i landet», sade en vördnadsbjudande gråhårig dam till mig, »men när man blir äldre, gör man klokare i att flytta till Europa.»

Det är långt ifrån, att jag skulle vilja försvara detta vårdslösa sätt mot äldre personer. Framför allt är det sårande, när en fader eller moder ej tager det högsäte i familjekretsen, hvilket både rätt och barnakärlek skulle bjuda dem. Men den, som ser saken med välvilligt och opartiskt öga, upptäcker mer än en förmildrande omständighet. Först och främst finnas mångfaldiga undantag. Det kamratskap, som föräldrarne nästan alltid visa sina barn, föder långt ifrån alltid likgiltighet å dessas sida. Man kan stundom bevittna en barnaömhet, så försakande, att man frågar sig, om man någonsin sett dess like. Kanske att kontrasten låter den framträda ljusare än annorstädes. Men der barnen, såsom ofta är fallet, brista i yttre vördnad, måste man till en början erinra sig, att »sättet att vara» är i hög grad konventionelt. I vissa länder räcker man ut tungan till vänlig helsning. Ingen vill påstå, att Bergens-bonden icke älskar sin hustru derför, att han endast kysser henne en gång på året, om julqvällen. Jag vill härmed säga, att fasonerna må vara ohyfsade och klumpiga eller kalla, utan att detta *nödvändigt* innebär, att kärleken saknas.

Detta så mycket mer som det ofta är föräldrarnes och de äldres egen önskan att draga sig tillbaka. De hafva nu en gång fått i sitt hufvud, att deras närvaro är tryckande, och denna tro inplantas genom deras förfaringssätt hos det yngre slägtet. »*Vi* hafva haft vår glada tid; nu är det ungdomens tur». De bära således till en del skulden för, att man måste fälla den dom, att barnen bemöta de äldre med en viss sidvördnad. Barnen skulle med ömhet truga far och mor att intaga den plats, från hvilken missförstånd om eget och de ungas sannskyldiga intresse aflägsnat dem. Redan genom att ej göra detta bryta de mot fjerde budet, kanske dock mera af tanklöshet än af uppsåt.

Imellertid är menniskan så skapad, att en handling, äfven verkstäld utan motsvarande känsla, sträfvar att väcka denna känsla. Visa kärlek till medmenniskor, och ni skall snart allt mer älska dem. Vårdslösa er nästa, och ert hjerta blir småningom torrt som träd. Denna naturlag har nog äfven här varit verksam — man kan icke neka det. Den har framkallat i tusendetals fall ett ungdomligt öfversitteri och en otacksamhet, som intet förakt kan nog djupt brännmärka. Men lika ofta eller oftare tror jag, att hvad en främling låter falla under en så sträng dom är endast och allenast yttre sätt att vara, opassande och obehagligt, men ingalunda bevis på moralisk ruttenhet.

En annan mildrande omständighet må sökas deri, att hela sättet, hvarpå man här handskas med ungdomen, är vida skildt från våra begrepp om uppfostran. Blind lydnad och kroppslig aga afskys som pesten. En pojke lyder näppeligen, om man ger honom en sträng befallning. Man måste fara varliga med en fri medborgare i

ett fritt land. Men låt honom bruka sitt omdöme, vädja till hans hederskänsla, och i nio fall af tio lyder han gladt, villigt och med högburet hufvud. Man har velat påstå, att en far ej vågar aga sin son af fruktan, att han en gång skall blifva president och taga från fadern dennes syssla. Dumt prat! Men man har på denna sidan hafvet andra tankar om medlen att nå uppfostrans mål. Kanske äfven i någon mån olika åsigt om hvad detta mål är. De främmande lärare, som användas i skolorna, kunna sällan förstå, huru man måste behandla amerikanska barn. Huru ofta ser man ej en infödd qvinlig lärares närvaro oundgänglig för att uppehålla ordningen under en fransk eller tysk språkmästares lärotimmar! Här söker man framför allt att fostra sjelfständighet och att, såsom man älskar att uttrycka det, »kasta barnen på deras egen ansvarighet». Denna sjelfständighetskänsla brådmognar väl ofta nog och skjuter förtidiga och ohelsosamma skott. Men »det vinträd», säger en gammal författare, »på hvilket intet finnes att beskära — circumscribere — bär föga frukt». När denna samma ungdom blir äldre, skall den kanske, låtom oss hoppas så, visa, att den vetat att skära af vattenskotten.

Farligt är det imellertid, när allmänna tonen — vore det än blott i det yttre — föraktar en af grundlagarna för samhällets bestånd: föräldramaktens konungsliga myndighet. Ett folk, som nöjer sig med ett sådant tillstånd, är i stor fara. Men jag har hört mer än en ung person uttala skarpt ogillande af denna brist på vördnad. Och man kan nära det hopp, att en förändring står för dörren, synnerligen som den halft allsmäktiga pressen tyckes hafva vaknat upp. The Tribune har med sin genomträngande röst höjt ett stridsrop mot dessa unga snobbar,

som öppet eller hemligt betrakta sin far »såsom sin bankir», och de unga damer, som tro, att de äro lika goda eller bättre än sin mor *derför,* att hon krönes af gråa hår och ej kurtiseras af ungherrar.

GRACERNAS DOMSTOL.

Det är imellertid icke blott i sitt förhållande till de äldre, som Amerikas ungdom är olik vår. Det ömsesidiga umgänget mellan den unge mannen och den unga qvinnan är bygdt på långt friare åsigter.

Låt oss besöka ett par unga damer af mina bekanta »lady friends», som det heter. En stunds samtal med dem skall bättre än något annat sätta oss i stånd att bilda ett sjelfständigt omdöme om dessa den nya verldens grundsatser. Qvinnan, såsom lättare formad, har af dem rönt det djupaste inflytandet.

Vi ringa, skicka in våra kort och fråga, om husets unga dotter tar imot. Vi visas af negern eller den irländska tjensteflickan in i tamburen, lemna vår hatt i förstugan, men behålla öfverrocken på oss. Medan vi vänta, vill jag hviska till er, att den unga missen hör till det slag, som här kallas »dashing», som i en viss mening tager hela verlden med storm. Hon är qvick, sarkastisk, uppsluppen, omgifven af beundrare. Utan henne kan intet göras; hon måste vara med, om man har en picknick i det gröna, en tablå, en syförening för missionen, ett barnspektakel, en bazar för välgörande ändamål; hon

är full af upptåg; ej länge se'n narrade hon vid en barnbjudning sin far, en allvarlig teologie doktor, och en annan »reverend», också »doctor of divinity», att krypa omkring på alla fyra. De skulle föreställa en boskapshjord, och hon var herdinnan. Allmänheten — liksom hon sjelf — anser, att det är hennes pligt att vara rolig. Också rifvas alla menniskor om henne, hon kastas från den ena bjudningen till den andra. Hon har, såsom i allmänhet alla amerikanskor, en vidsträckt vänkrets, och detta ej blott i den stad, der hon är bosatt, utan öfver hela landet. Följaktligen tynges hennes skrifbord af en brefvexling, som erinrar om en bankbokhållares. Hon författar då och då en tidningsartikel och var för ej länge sedan själen i en numera upphäfd literär klubb, bestående uteslutande af unga herrar och damer. Hon läser, säges det, nära nog allt möjligt, som utkommer på skönliteraturens område och är »au fait» med den nyare vetenskapen. Hon förestår ett stort hushåll, då hennes mor sedan länge är oförmögen att göra det. Hon städjer pigor, mottager gäster, ger order för middagen. Hon undervisar ock tre små syskon och blankar sina egna och deras skor — detta har en af hennes nära bekanta förtrott mig. Tjenare vilja, som bekant, ej nedlåta sig till skoborstning.

En amerikansk qvinna kan bära mycket. Men hushållsbestyr och barnuppfostran om förmiddagarna, studier, literärt arbete och sällskapslif om qvällarna äro tunga bördor för så unga skuldror. Hennes brinnande själ håller henne uppe, men tär på samma gång på hennes kroppshydda. »Hon är obeskrifligt qvick, men hon saknar det jordiska underlaget», sade en dag en af mina bekanta, när han såg hennes bräckliga gestalt och bleka ansigte. Men tyst! här kommer hon sjelf.

»Mr B., hur står det till?», frågar hon, i det hon räcker fram sin genomskinliga hand. Derpå kastar hon sig baklänges i soffan och knäpper hop händerna öfver hufvudet. Hon har fina, bleka, men oregelbundna drag, håret ligger ned i pannan och är tillstyrdt i krusbärsbuskestil. Hon är i dag hvitklädd med gröna blad i håret och på bröstet. Hennes gestalt är spenslig, hennes rörelser nervösa. En enda vindfläkt, och man tycker att hon skulle brytas midt i tu. Man skulle tro, att »det flöte eau de cologne i hennes ådror». Hennes ögon, under samtal sprittande som hennes tanke, äro nu sorgsna och drömmande.

Samtalet var snart i gång. Jag uttryckte en önskan att få låna en nyligen utkommen bok. Nu begynte hennes ansigte att ljusna. »George Elliots nya bok? Jag har aldrig läst den. Ni är riktigt oskulden sjelf. Tror ni, att jag har läst den derför, att jag talade så vackert om den i lördags? Jag hade blott sett recensionen i the Tribune. Det är hemligheten. Miss N. och jag, vi läsa alltid recensionerna, och så skrämma vi studenterna, de tro, att vi äro så förskräckligt lärda, lärda som böcker, ha ha — och de äro så rädda för oss, att de ej veta, på hvilket ben de skola stå.» — »Jaså er berömda lärdom är blott falskhet och bedrägeri, ett slags smink.» — »Smink? Vi begagna ej smink här i landet.» — »Men ni begagnar puder.» — »Puder, ja det är skilnad på smink och puder. Men nu måste ni ursäkta mig. Jag har lofvat mr F. att gå med honom till ett bönemöte i the first Presbyterian church. Han kommer och hemtar mig om några minuter.» — »Men vänta några ögonblick», sade jag, hejdande henne. »Jag har en fråga att ställa till er. Men ni måste svara uppriktigt. Vi ha hört, att de unga damerna taga imot ungherrar — såsom jag nu sjelf ser — utan att de hafva

ett förkläde på en stol bredvid sig, ja att ni brefvexlar med edra »gentlemen friends», far ut och åker med dem, gör ridpartier i deras sällskap och att de komma och hemta er till konserter, baler, bjudningar och likaså följa er hem utan ett spår af duenna. Och nu faller det sig just så, att mr F. kommer hit för att följa er till kyrkan. Säg oss nu uppriktigt: tror ni, att ett sådant fritt vänskapligt förhållande kan vara nyttigt?» — »Men hvarför skulle det icke vara nyttigt?» utropade hon med en naturlighet och förvåning, som kom mig att skämmas litet för min fråga. »Jag har många gentlemen friends, och jag tror att de varit mig till stor nytta, liksom jag dem. Vi gifva hvar andra råd, vi studera till sammans och hafva mycket trefligt.» — »Ja, nog kan jag tro, att ni har trefligt, men — men . .» — »Hvad menar ni?» — »Men händer det icke ofta, att denna vänskap, som är bra fin och ömtålig, öfvergår till kärlek eller kurtis?» — »Jo visst händer det, men det är båda parternas fel, och den faran uppväges vida af det förädlande »ömsesidiga inflytandet». — »Men här hafva vi t. ex. miss S. Hon har nu, efter hvad ni sjelf berättat, varit förlofvad sex gånger. Jag har aldrig i mitt lif hört något sådant. Tror ni ej, att detta förstör hennes qvinlighet? Och tror ni icke, att dessa brutna förlofningar, om hvilka man jämt och ständigt hör talas, nästan allesamman varit frukter af denna allt för obevakade vänskap?» — »Jo, det kan visst hända, men kurtis finner ni hos alla folk, deras döttrar må vara fria som vi eller hänga sin mamma vid kjortelsäcken som i Frankrike. Och för resten får ni ej glömma, att det är mycket olika i en stad, der man har teologiskt seminarium och college, såsom fallet är här. Ni känner den lilla sången:

En farlig plats ett college är,
Som småsten rulla hjertan der.

Just så är det. Prärie-branden går ett par gånger årligen öfver staden och sveder alla hjertan, åtminstone alla hjertan i teologiska seminariet. Och nu farväl. Tänker ni att införa våra seder till Sverige?», frågade hon skrattande. Och så var hon i blinken försvunnen.

Se här en annan ungdom af motsatt men lika utpräglad typ. Hon är presbyterian, tror oryggligt på ett ovilkorligt nådaval och är utan tvifvel lika hemmastadd i teologi som mängden af våra prestkandidater. Ett par och tjugu år gammal är hon, men i fråga om värdighet, visdom och förmåga att reda sig i olika förhållanden på gränsen af tretio. Hon är lång och starkt bygd och ser kärnfrisk ut. Intet talar hos henne om »neuralgia», denna amerikanskornas älsklingssjukdom. Rak, kanske något stel, håller hon alltid sina rörelser så väl som sin tunga fullkomligt i tygeln. Intet bringar henne ur fattningen. Hennes bruna tänkande ögon äro den enda del af hennes varelse, som stundom förråder ifver eller sinnesrörelse. Hon hör till den ingalunda sällsynta klass af Amerikas unga tärnor, hvilken benämnes »extremely proper», d. v. s. ytterst afmätt och försigtig i uppförande och tal. En ung dam af denna skola sitter alltid rak på stolen, vanligen med korslagda händer. Hon sneddar ej gärna öfver en gata, utan gör om möjligt alltid räta vinklar. Hon springer aldrig efter en omnibus och visar högst sällan om någonsin brådska. Hällre må tåget gå, än hon skulle komma dit röd, varm och uppjagad. Hon kommer alltid in i ett sällskap långsamt utan fjäsk, högtidlig som en drottning. Hon talar långsamt och väger hvarje ord.

Hvad särskildt ifrågavarande unga miss angår, så har hon tagit hvad vi skulle kalla studentexamen och har ett pergamentsbref, hvilket gör henne till Bachelor-es-Arts. Hon har en gång tillbragt trenne månader med att dag ut och dag in studera »Miltons förlorade Paradis.» Högre matematik och algebra äro hennes älsklingsämnen. Huruvida hennes forskningar sträckt sig ända till den mystiska fjerde dimensionen, känner jag dock icke. Med de klassiska författarne är hon äfven förtrogen. I trots af förmögna omständigheter ärnar hon — vare detta sagdt till hennes ära — egna sig åt skollärarinnans sträfsamma kall.

Till henne har jag stält samma fråga, och hon har högtidligt och samvetsgrannt gifvit följande utslag: »Jag tror ej på *vänskap* mellan young gentlemen och young ladies, ty så snart man blir mera bekant, blifva herrarne genast sentimentala.» — »Herrarne»! Jag fruktar, unga skolmästarinna, att du ej ännu förstått hemligheten af den vises tänkespråk: känn dig sjelf!

Men äfven inom detta läger äro tankarna mycket delade, och mer än en liten beundrarinna af Cicero och Tacitus försvarar både med ord och lif teorien om platonisk vänskap.

Mellan de två ytterligheter, hvilka nu för oss yppat sina tankar, finnes en stor härskara af unga damer, hvilka utan reflexion nöja sig med det bestående. Likt en viss modern skola bland historiska forskare anse de, att ett faktum har sitt berättigande just derigenom, att det är ett faktum. Jag nödgas bedja läsaren lyssna äfven till dem. Jag hade för några dagar sedan ett samtal med en af dem, ett samtal som vinner ökadt intresse af den omständigheten, att jag hört amerikanskor försäkra, att det alls icke är någon enstaka *egendomlighet* lik dem, som så

ofta inflyta i en resbeskrifvares dagbok och narra både honom och läsaren. Mångfaldiga af landets döttrar i olika trakter skulle helt naivt gifva samma svar på samma fråga.

Miss B. är en liten vacker brunett, liflig, uppriktig och okonstlad — det sista adjektivet dock icke giltigt i fråga om hennes drägt, särskildt icke om hennes hår. Små »crochets d'amour» och breda trapezieformade klippningar äro klistrade kring tinningarna och resten af hårklädseln kan endast beskrifvas med ett frisör-lexikon i hand. Då jag ej har något sådant, får jag bedja läsaren använda sin inbillningskraft. Vi gå utan uppskof till verket och öfverfalla den språksamma lilla missen med samma fråga, nämligen hennes åsigter om de platoniska vänskapsbanden.

»Åh, jag tycker mycket bra om vårt fria umgänge», så lydde hennes svar. »Jag tar nästan alltid imot mina gentlemen friends alldeles ensam. Mamma säger, att det är sådant besvär för henne att komma ned och tala med dem». — »Har ni många sådana vänner?» — »Ja en hel skeppslast. Men mina vänner», tillade hon med ett allvarsamt uttryck, som om hon varit sorgsen för deras skull, »de äro sådana barn. Så barnsliga. Ja de äro då icke mycket ålderstigna häller. Ett par tre år äldre än jag. Många af dem äro pojkar, med hvilka jag vuxit upp. Vi ha alltid mycket roligt tillsammans. Jag sänder dem omkring att uträtta mina ärenden, och jag håller dem i tuktan och bannar dem dugtigt, när det behöfs. De äro dertill skapade, att passa upp på damerna». — »Men», invände jag, »ej länge se'n försäkrade mig en af mina väninnor, att en närmare bekantskap alltid gör herrarne sentimentala». — »Ack ja», sade hon — å nyo i en ton full af allvar — »det händer nog ibland, men» — fort-

satte hon helt ifrig — »jag hatar känslosamhet hos män, jag kan ej tåla det. Så snart jag märker något sådant hos en af mina »beaux», snäser jag honom, och han låter vackert bli att komma till mitt hus mera.» — »Men ni talar om edra vänner, som om de vore betjenter. Har ni ingen verklig förtrogen *vän?*» — »Jo visst, jag har en mycket nära vän, och han är ej en smula sentimental; han känner alla mina hemligheter och jag hans, och jag ger honom goda råd och hjelper honom; om han tycker om en flicka säger jag honom, huru han skall kunna vinna henne. Ty jag förstår mig mycket bättre på flickorna, än han gör. Han har dess värre mycket af en fjäril i sig, han tröttnar snart vid en och kurtiserar (»flirts») en annan.» Här afbröt jag henne med en förfrågan, hvad ordet »beau» egentligen betecknar. »En beau» svarade hon med ett uttryck af vetenskapligt intresse — en lärd man skulle se så ut, när han ger en lärd definition — »en beau är en herre, som ofta kommer till ens hus och hvilken andra menniskor tror vara betagen i en, fastän han ofta alls icke är det. Min bror — tillade hon, utan att något egentligen föranledde detta förtroende — min bror hjelper mig aldrig med mina beaux. Han bara skrattar åt dem och gör narr af dem, såsom bröder alltid göra.»

Då vi nu voro inne på ordboken, frågade jag henne, om hon hade hört talas om så kallade »öfverenskommelser» (understandings). »Ja då, det är mycket vanligt. Båda parterna komma öfver ens att vara förlofvade, tills en af dem träffar någon, som han eller hon tycker bättre om. Då slå de opp.» — »Men, bästa miss B., ni kan då icke gilla sådant. Då är det bättre att ha öppna förlofningar och förlofningsring, som vi bruka i våra länder. Der betänker man sig två gånger, både innan man knyter och

innan man bryter ett sådant band.» — »Jag har just icke tänkt på saken», svarade hon lekande med sina armband: »men det säger jag då, att om jag vore förlofvad, skulle jag ej tala om det förr än en månad före bröllopet. En forlofvad flicka visas aldrig någon uppmärksamhet, hon kan gå till the German (quadrille?) och »sitta öfver» hela qvällen. Och det säger jag till sist, att med mitt lynne är det allt för väl, att mamma inte kommer ned i parlorn, ty om jag skulle känna hela tiden att hon vaktade mig, skulle jag nog hitta på något för att bedraga henne (get ahead of her), och hela härligheten skulle sluta med enlevering (run-away-match).»

Allt detta ljuder sällsamt för europeiska öron. Tänka sig, att aldrig ej ens vid baler och på teatern de unga tärnorna skyddas af »förkläden», att de taga imot besök, ja stundom gifva supéer, der ej föräldrarne visa sig! Och så gå de ut och promenera, åka och rida med ungherrar utan att följas af en tants vaksamma eller välvilligt blundande öga, och om söndagarna gå de med sina gentlemen friends till kyrkan, ofta arm i arm — detta senare alltid sedan mörkret inträdt, då de anses vara mer i behof af stöd.

Detta allt går imellertid för sig helt öppet, och sqvallret sätter icke sin sötsura tunga i gång för att bevisa, att den vackra miss X är förtjust i den hygglige unge mr Y, eller att mr A. gör allt för att vinna grosshandlarens rika dotter, »värd» så och så många millioner. Ty dylik uppmärksamhet, stundom äfven åtföljd af en doftande blombukett, anses såsom tillbörliga artighetsbetygelser och mottagas såsom en skyldig gärd af aktning för qvinnan. Ty här är qvinnans liksom pressens förlofvade land. Det skall sitta hårdt åt, om icke båda dessa parter få sin vilja fram,

och man behandlar det svagare könet liksom tidningsskrifvare med en aktning, som om de vore högre väsen. Kjolar eller ett kort med påskrift: medarbetare i the Tribune, the Times o. s. v. är ett »Sesam, öppna dig!» nästan lika verksamt som Ali Babas.

Också lider det föga tvifvel, att mottagandet af dylik uppmärksamhet, utan att dervid på något sätt öfvervakas, i många fall är utvecklande för en ung flicka. Man tror här på frihetens uppfostrande förmåga. Visa förtroende, och det skall endast sällan svikas. De unga damerna veta väl, huru de skola bete sig för att afspisa en förtrolighet, som går öfver de gränser, hvilka bruket här fastställt. Medvetandet af deras ansvar ger dem en viss säkerhet, som, äfven om den först förvånar en främling, snart nog vinner bifall, såsom mera motsvarande det amerikanska — månne icke äfven det europeiska? — lifvets behof än en ständigt rodnande blyghet, den senare må förefalla och vara än så älsklig.

Å andra sidan lemna de friare formerna utrymme för *verklig* bekantskap mellan ungdom af båda könen. Och att denna bekantskap ofta utvecklas till ett vänskapsförhållande af ädlaste slag, derom känner jag mig efter mångfaldiga iakttagelser fullkomligt förvissad. Det ena könet utöfvar på det andra enligt naturens ordning en viss tjusning. Men denna tjusning är ofta romantisk och sentimental. Ett *vänskaps*förhållande mellan en ung man och en ung qvinna har bland annat den fördelen, att det aflägsnar det sjukliga och öfverspända i denna tjusning. En sådan nära bekantskap medför äfven en annan fördel. Om en ung man här i landet bjuder sin hand åt en flicka, har han haft bättre tillfälle att grundligt lära känna henne, än fallet är på andra sidan oceanen. Och hon känner

honom. Om en dylik vänskap leder till kärlek och giftermål, så är det hopp, att ingen af parterna med förbundna ögon dragit en lott på det stora giftermålslotteriet.

Men faran är ej, att vänskapen utvecklas till *kärlek* — då är allt godt och väl —, men att den urartar till kurtis, »flirting», »öfverenskommelser». När en flickas hjerta sex gånger blifvit litet svedt och åter läkts, är det troligen omgifvet af en ogenomtränglig skorpa. Det är dödt för kärlek.

Äfven andra olägenheter födas af det rådande bruket, att unga damer taga imot sina vänner utan de äldre familjemedlemmarnes närvaro. De flesta unga herrar bry sig ej om att besöka de äldre medlemmarne af ett hus. »Jag måste säga er», sade en ung herre till en ung flicka af mina bekanta, när han en gång mot vanan träffade henne ensam, »att alla edra gentlemen friends så väl som jag sjelf skulle mycket föredraga att besöka er, om ni icke alltid hade er mor och edra tanter i salongen.» »Hvar skulle de vara?» lydde hennes förtrytsamma svar. Ja, hvar skulle de vara? Den omständigheten, att den unga dottern göres till den representerande medlemmen af en familj, så att säga upphöjes på husmoderns plats, medför en menlig verkan och kränker det jungfruliga behaget, utom det att sidvördnad för föräldrar, såsom ofvan blifvit antydt, är dess naturliga frukt.

En annan egendomlighet är, att de olika systrarna i en familj ofta hafva en alldeles olika krets af gentlemen friends. Hvar och en sköter sig sjelf. Liksom staten lemnar så mycket som möjligt åt kommunen, denna så mycket som möjligt åt individen, så lemnar familjen gärna all möjlig frihet åt den enskilda medlemmen. Det händer ofta, att en syster ej känner den andras bekanta. I ett

hus, der t. ex. en syster är vacker, den andra ful, den ena ung, den andra något till åren, måste den af naturen mindre gynnade bereda sig på, att de unga herrarne endast sända in sitt kort till systern. »Jag är för gammal bevars», sade en tjugufyra, tjugufem års flicka till mig, »alla komma på visit till min syster; se'n hon kommit ut i sällskapslif-vet, är jag afdankad».

Detta kan ej annat än stundom väcka afund. Dock måste man säga, att intet folk torde finnas så litet afundsjukt som det amerikanska. Särskildt är detta fallet med ungdomen. Här i landet är godt om rum — ännu så länge. Flickor äro ofta så fulla af beundran för sina väninnor, att de ej kunna afhålla sig från att prisa dem både i tid och otid. Och bland de unga männen råder ett hängifvet kamratskap. Om en ung man lofvar godt, är det en fröjd för både ung och gammal att hjelpa honom fram. Alla vilja skjuta på, ingen hålla tillbaka, och liksom flickan säger om sin väninna, att hon är »förtjusande», är »makalöst ädel», så ordar handelsbiträdet eller studenten med ett slags personlig stolthet om, huru »präktig» karl hans kamrat unge Johnson är, »a *splendid* fellow». Ja alla menniskor tyckas finna en fröjd i att prisa, prisa högt, allt för högt, det kan ej nekas. Amerikanerna äro ej kritiska eller blaserade. De äro lätt entusiasmerade. Men finna de sig bedragna, då taga de munnen full af lika häftiga anklagelser, då sparka de ut den fallne gunstlingen.

Ett annat skäl, hvarför afundsjukan mindre slår rot hos amerikanerna, är att bildningen är så vida spridd. Särskildt gäller detta om qvinnorna. De äro i bildning och i smak för en förfinad känslas nöjen männen öfver-

lägsna, liksom de utan tvifvel i *boklärdom* hafva ett godt försteg framför qvinnorna i andra länder. Bildning lyfter blicken från den trånga kretsen af sjelfviska intressen, upplysning lär att se allting i stort, att arbeta för framtiden och ej blott för ögonblicket. Ett af skälen, hvarför, såsom nämdt, de unga amerikanskorna med så stor villighet offra tid och krafter åt nödens barn, ligger nog jämte deras religiösa riktning deri, att upplysningen lärt dem att tänka sig menskligheten såsom en enhet, inom hvilken hvarje lem har pligter mot alla de andra. Upplysningen har i hög grad bidragit att göra dem varmhjertade, öppna för vänskap och sympatetiska. Hängifnare hustrur lära svårligen kunna finnas.

Också hör man allmänt utländingar, äfven de, som med stor ringaktning tala om Amerikas män, skänka stora loford åt dess qvinnor. Under all fåfänga — deras skötesynd — och under mängden af andra mindre fel finnes ren metall. Deras djupa ögon ljuga icke. — — —

Men se! Högt mot himmelen reser sig en skinande kupol. Vi äro i Washington.

WASHINGTON OCH CAPITOLIUM.

Intet i Washingtons omedelbara närhet gifver till känna, att man nalkas det suveräna folkets hufvudstad. Gräsbevuxen, torr, något vågformig mark, ruckliga kojor med negerungar i dörrar och fönster, breda vägar genom gulaktig sand, alla, tyckes det, obefarna, tydligen ämnade till fortsättning af stadens gator, brunaktiga betesmarker, ett slags Campagna romana, der man borde tillämpa Garibaldis odlingsplan, så stadsqvarter utan hus, derpå glest bebyggda lotter — tills plötsligt synkretsen skymmes af en strålande hvit kupol, uppförd på grundmurar af skinande marmor.

Hvar och en som besökt Rom har med undran iakttagit, huru Peterskyrkans kupol omskapar hela nejden. Utan S:t Peter vore campagnan blott en gräsöken, då och då upplifvad af Söderns underbara ljusskiftningar.

Hon skulle, tröttande och enformig, förlora sig i kustlandets sumptrakter. Nu derimot har hon lif och ändamål. Hon är kyrkoplanen. Många mil i omkrets sänker hon sig just för att höja storheten af den kristna verldens Colosseum. Från hvilket håll man än kommer, varsnar man fjärran ifrån den solbelysta kupolen. Och när främlingen lemnar den eviga staden, söker hans öga ännu Peterskyrkan, hvilken tyckes växa med afståndet, och han förlorar henne först ur sigte, när han begynner att stiga nedåt på andra sidan Albanska bergskullarna eller Tivolis sönderslitna höjder.

Washingtons Capitolium har deri stor likhet med Peterskyrkan, att det omskapar hela den af bergåsar begränsade slätt, hvars medelpunkt det är. Jag håller före, att dessa tvänne byggnader — S:t Peter och Capitolium — äro de enda verk af menniskohand, hvilka i nyare tider åstadkommit en sådan verkan. De tyckas utgöra nödvändiga länkar i den omgifvande naturen. Utan dem skulle den ej vara hvad den är mer än trakten kring Memfis utan Pyramiderna.

Också är första intrycket af Capitolium öfverväldigande, ej olikt det af S:t Peter. Men detta intryck är dock ej så storartadt och det i trots af fördelaktigare läge. Capitolium är nämligen bygdt på en höjd. Öfverdrifvet förefaller derför det loford, hvilket en infödd topograf med amerikansk frikostighet skänker. Han säger: »Capitolium är troligen den ståtligaste och mest imponerande byggnad i verlden». Detta är så mycket mindre fallet, som ej intrycket växer med hvarje gång man kommer åter. Detta jätteverk är i sina proportioner misslyckadt och utgör en samling af olika byggnader, ej en enda harmonisk enhet. Skapelser af en ren, enkel byggnadsstil och besjälade af

en stor ande tyckas derimot gå utöfver ändlighetens gränser. De tyckas större och ädlare hvarje gång man nalkas dem. Detta är ock fallet med Peterskyrkan, fastän man skämt dess ursprungliga plan.

Dock all jämförelse är kanske orättvis. Ty S:t Peters storhet förhöjes oberäkneligt af de minnen, af hvilka det omgifves. Den nya verldens Capitolium är *nytt*. Det hvilar ej likt Peterskyrkan på katakombhvalf, blickar icke ut öfver den gula Tibern, öfver Forum och Cæsarernas palats.

Washington lade år 1793 grundstenen till Förenta staternas Capitolium, och fogade det sig genom en tillfälligheternas nyck så, att redan år 1663 platsen var känd under namnet Rom*) och att floden kallades Tibern. Washington gaf åt staden benämningen »Förbundsstaden», men hans landsmän funno för godt att genom dess nya namn föreviga unionens fader.

Femtioåtta år senare inmurades i grunden till flyglarna, hvilkas byggnad först då begyntes, följande ord af talaren Daniel Webster:

"Om det således i framtiden skulle vara Guds vilja, att denna byggnad skall omstörtas, dess grundvalar bringas i dagen och hvad som nu här inmuras komma för menniskors ögon, varde det då bekant, att på denna dag Amerikas Förenta staters Union står fast, att deras författning består orubbad i all sin ursprungliga förträfflighet och ära, att den hvarje dag blir starkare i och genom det amerikanska folkets kärlek och att den allt mer tilldrager sig verldens beundran. Och alla här närvarande, de må tillhöra det offentliga eller enskilda lifvet, förena sig, med hjertan fulla af ödmjuk tack till den allsmäktige Guden för frihetens bevarande och fosterlandets förkofran, i uppriktiga och brinnande böner, att hvad som här grundlägges, att dessa murar och hvalf, dessa spiror och torn, dessa kolonner och pelare må för alltid blifva beståndande.

Gud bevare Amerikas Förenta stater.

Daniel Webster.
Secretary of State of the U. S. A."

*) Egaren, hr Pope, åstundade nämligen namnet Pope of Rome.

En bred trappgång och höga bronsdörrar leda in i Capitolium. Dörrarna, tecknade af Randolph Rogers och gjutna i München, äro enligt planen af Ghibertis portar indelta i smärre fält, hvilkas reliefer skildra Amerikas upptäckande och Columbi lif. Rotundan, öfver hvilken kupolen hvälfver sig, gör ett stort, men mycket modernt intryck. På väggarna äro målade scener ur Amerikas och Förenta staternas historia, åtta torftiga snillefoster, de flesta stammande från Trumbulls pensel. Kupolens inre prydes af Washingtons apoteos: med friheten på sin högra, segern på sin venstra sida upptages fäderneslandets fader bland de odödlige.

För öfrigt är »Rotundan» ett slags förmak och en omtyckt samlingsplats för stadens dagdrifvare. Dessa, både hvita och svarta, gå från krogen till Capitolium, der de hafva fritt tak öfver hufvudet. De vräka sig på bänkarna, gassa sig i den genom värmeledningen öfverheta luften, språka med vaktmästarne, tugga tobak och spotta i de ofantliga spottlådorna, hvilkas storlek och antal äro värdiga ett stort folk. När jag kom, höll man just på att sopa upp alla apelsinskal, papperslappar och annat afskrap, de lemnat såsom minne, när sessionen slutade.

Senatens rum, högsta domstolens, senatpresidentens (i den norra flygeln), representanternas hus, talmannens m. fl. (i den södra) äro alla ståtliga salar. Mångfärgad marmor, fresker, arabesker, majestätiska kolonnader påminna om forntidens strålande republiker. De mjukt stoppade sofforna, gungstolarna och de oumbärliga stora spottlådorna flytta oss dock åter tillbaka från Sparta. »Representanternas hus» anses vara »den ädlaste lagstiftande kammare i verlden». Platserna äro anordnade i koncentriska halfcirklar. Öfver talmannens stol svaja två ly-

sande stjernbanér. Till höger om hans plats är ett porträtt af Washington. Republikens förste president, i pudradt hår och knäbyxor, blickar högtidlig och varnande ut öfver nationens laggifvare. På andra sidan är Lafayettes bild. Lafayette, klädd i lång bonjour, står barhufvad i ett grönskande landskap och håller en hög skorstenshatt i handen; han ser medgörlig ut, intet tyder på generalen. Läktarna äro mycket rymliga och beqväma med soffor klädda i grått.

»The national statuary hall» med bildstoder af staternas store män är ett slags försal till »the house». Fordom använd såsom församlingsrum för representanterna, har den hört ljudet af Clays, Calhoons, Websters, Everetts vältaliga stämmor.

Biblioteket, bygdt af marmor och jern, räknar 260,000 band och är det rikaste i Amerika. Dess samling af lagar och af skrifter rörande den nya verldsdelens historia är synnerligen berömd.

Bottenvåningen upptages af restauration, utskottsrum o. s. v. Den innesluter en vacker krypta i Elephantines stil.

Genom vestra portalen träder man ut på terrassen. Härifrån har man en vidsträckt utsigt. Rundt omkring Capitolium äro parkanläggningar med statyer, fontäner och drifhus. Sommartiden, då allt står i full fägring, är det hvita palatset, inbäddadt i grönska, af synnerligt vacker verkan. Vid parkens gräns begynner den egentliga staden, utbredande sig under ens fötter. Gatorna äro breda, afbrutna af öppna runda torg, i hvilka tvärgator utmynna, såsom i Versailles. Många af de s. k. avenuerna skuggas af träd likt boulevarder.

Men hvilka ynkliga hus längs dessa ståtliga gator! Stundom reser sig ett vackert boningshus eller en kyrka för att genast följas af ett dussin smutsiga, lutande kyffen. Och denna slätt af små hus, en jättelik bondby, sträcker sig flere eng. mil rundt om Capitolium ned till stranden af den breda Potomacfloden och upp mot de omgifvande höjderna. Dock nej, jag öfverdrifver. Det är ej blott öppna platser och gröna parker, som afbryta denna vågformiga yta af låga hustak. Här och der på långt afstånd från hvarandra stiga högt mot himlen de palats, i hvilka Förenta staternas ämbetsverk och offentliga samlingar hafva sina hemvist. Der är *the Patent office,* en ädel, storartad byggnad i dorisk tempelstil, med en majestätisk trappuppgång och högburna kolonnader. Aftonrodnaden färgar just nu dess hvita massa med ett rosigt skimmer. Här sträcker ett hotfullt normandiskt fäste i rödbrun sandsten sina nio oregelbundna torn högt öfver de omgifvande trädtopparna. Det är *the Smithsonian institute* »för spridandet af nyttig kunskap», hela verldens egendom, endast anförtrodt i Förenta staternas vård. Längre bort ligger *finansdepartementet* med sin skog af joniska marmorkolonner, så kommer presidentens bostad, *Hvita huset,* en enkel, men värdig byggnad, än längre i fjärran varsnar man det oerhörda *statsdepartementet* af gråaktig granit, bygdt i nyare stil med terrassformiga utsprång och höga, franska tak. När ögat dröjer vid dessa jätteverk, glömmer man allt smått, förfallet, obebygdt, som ligger imellan dem, ja, till och med det fula, kolossala Washington-monumentet, som i sitt ofullbordade skick liknar en stor skorsten, och man fattar, hvarför så mycken beundran egnas åt skönheten af de »stolta afståndens» stad. Så nämner amerikanen sin halffärdiga hufvudstad, der

allt tyckes samla sig kring Capitolium, hvilket tronar likt en herskare på sin konungsliga stol, omgifven af mäktiga vasaller, hvilkas ståt och prakt draga blicken bort från de hyllande folkskarorna.

Solen hade redan gått ned, när jag vandrade genom de ytterst stillsamma gatorna, hvilkas tystnad ej gifva vid handen, att staden har öfver hundra tusen invånare. Endast Pennsylvania-avenue, hvilken leder från Capitolium till Hvita huset, var något lifligare. Svärmar af skoborstare och tidningspojkar, allesamman färgade, en och annan myndig kongressman, »unga män i verken» af tarfligt yttre, här och der ett åkdon med livréklädd kusk, ett väldigt hölass, draget af fyra mulåsnor, hvilka drefvos af en ridande neger med tung läderpiska i handen, blå- och gulmålade spårvagnar med klingande bjellror, åtskilliga bodar, hvilkas strålande ljus kastade sitt skimmer öfver sidentyger och fina handskar eller nipper — ytterst frestande antar jag för riksdagsmännens hustrur och döttrar — skrädderier för de utländska diplomaterna, en massa krogar och fruktstånd m. m. gåfvo rätt mycken omvex ling. Men så snart man svänger in på sidogatorna, är det tyst. Man möter knappt en enda menniska. Man får en försmak af Washington under de brännheta sommarmånaderna, sedan kongressen upplöst sig. Då, har man sagt mig, ligger hela staden i ide och suger sina ramar, d. v. s. lefver på vinterns förvärf. Allt är öde och dödt, tills Capitolium åter öppnas. Då vaknar odjuret ur sin slummer och tager ett nytt glupskt mål, hvilket främlingarne nödgas dyrt betala.

Jag vill ej trötta läsaren med besök i museerna. Sådana finner man bättre i Europa. Äfven ett besök hos Grant den fåordige förbigås, och jag vill blott tillägga,

att naturligen »societeten» samlar sig omkring det ytterst borgerliga och enkla hofvet i Hvita huset. Men denna societet är föga amerikansk. Mera aristokratiska städer, såsom Philadelphia, rycka på axlarna och kalla den ytterst »blandad». Diplomatiska kåren och många andra främlingar göra sitt inflytande gällande. Här, såsom i Roms storhetstid, är det sant, att inga murar — ej ens de mest aristokratiska — äro så höga, att en åsna, lastad med guld, ej kan stiga öfver dem. Ja, ett litet rödt band i knapphålet, en ordensstjerna, prefixen *de* och *von* eller annat lull-lull göra samma tjenst som guldsäckarna.

DET SUVERÄNA FOLKET OCH DESS VÄLGÖRARE.

Ttram, tram, tram . . . Hej, der kommer en folkhop, fyra till fem tusen, under trängsel, skratt och skrik. Musikanter, trumslagare och ett florbehängdt standar gå i spetsen. Hela samlingen med få undantag äro »gentlemen» af afrikansk börd. Jag förstod genast, att det var ett politiskt upptåg. Jag drogs in i hvirfveln, och det bar i rask takt genom gatorna. Snart nådde vi ett stort hus, rusade upp för flere trappor och genom en förkrossande trängsel in i en präktig, upplyst sal — Lincoln Hall —, hvilken redan var till hälften fyld af män, qvinnor och barn. Marskalkarne — af hvilka man alltid har ett stort antal vid hvarje politiskt eller religiöst möte — kunde endast med stor svårighet upprätthålla ordningen, när vi

under skrällande musik höllo vårt intåg. En *hvit* person af så pass respektabelt yttre, som jag vågar smickra mig med, ansågs uppenbarligen som en kostbar perla. I stället att jämte mina svarta bröder vräkas tillbaka till andra ändan af salen, fördes jag af ordningens målsmän fram till talarestolen och fick en plats på sjelfva platformen, der jag bland annat hade den ovärderliga fördelen att vara något utom skotthåll för negrernas egendomliga och för oss europèer ytterst motbjudande utdunstning. På platformen satt redan ett halft dussin hvita, herrar och damer — de senare tidningsreferenter. Musikanterna i det »färgade» nationalgardets uniform — grå, urvuxna byxor, höga kaskar och svarta frackar med guldgaloner — togo sig kostligt ut, der de högtidligt satte sig vid vår sida. De stämde upp en marsch, och in kom under bifallstjut och blomsterregn aftonens hjelte mr John Pope Hodnett. Mr H. var en man i sina bästa år, kort till växten, rödbrusig, martialisk, ett slags mellanting mellan en supig fanjunkare och en tupp. Han samlade upp buketterna med uttrycket af en person, som betraktar en sådan hyllning fullkomligt i sin ordning, luktade på blommorna och lade dem bredvid sig på en stol. En ung neger med mycket underdånigt utseende, med ring på fingret och i fickan en pappersrulle, hvars innehåll troligen var honom okändt, följde såsom vapendragare och tog en stol vid sidan af mr H. Förmodligen var han en medlem af festkomitén. Efter att förtroligt hafva slagit sin arm omkring sin svarte broders hals, hviskat några ord i hans öra och derigenom tjusat hela skaran af färgade åskådare, reste sig talaren, vred sina mustascher, såg sig öfverlägset omkring, tills sorlet lagt sig, torkade ansigtet med en hvit näsduk, satte handen i sidan och begynte: »Med-

borgare! Må i qväll från dessa tjugu tusen församlade» — en liten förlåtlig öfverdrift — »ett nytt frihetens dop utgå öfver landet. Som I sen» — här pekade han på oss — »räkna vi i afton bland vårt antal flere utmärkta personligheter från andra stater. Men skam till sägandes, endast *en* kongressman har följt min uppmaning att hedra vårt möte. Jag hade inbjudit många, men de ha alla skrifvit återbud». Här tog han fram en tjock brefpacke. »Och jag» — utropade han, höjande sin hesa, men kraftfulla stämma till ett verkligt torndön — »jag vill intet ha att göra med dem, som förakta folket». Och så slungade han med stor teatralisk verkan alla brefven längs golfvet. En af hans hvita hjelpare samlade upp dem och var sjelf oförmögen att återhålla ett småleende vid den storm af bifall, hvilken följde denna stora handling. Man stampade, skrek, skrattade, och en neger på läktaren svängde med sin stora svarta hand ett grant stjernebanér, tillviftande den ädle försvararen af det suveräna folket unionens välsignelse.

Nu följde utvecklandet af ändamålet med mötet. Man skulle gifva en opinionsyttring för pappersmynt och för Columbias förvandlande till stat eller territorium. Att de tusentals ulliga hufvudena togo in meningen af hans ord, kan man i trots af deras gapande munnar känna sig frestad att betvifla. Men de applåderade flitigt.

Som läsaren torde erinra sig, står det lilla område, inom hvars landamären Washington är beläget, så väl som staden sjelf omedelbart under kongressens lagstiftning, utan att dock kunna göra sin röst hörd inom dess församlingar. Denna anordning har vidtagits för att tillförsäkra unionens regering och riksdag det fullaste oberoende. Orättvist tyckes det dock vara, och ingen kan

förtycka invånarne, att de önska sig rätt att åtminstone sända en »delegate» liksom territorierna.

»Enär skatter påläggas», ropade talaren, »utan att de skattdragande höras, är eder rätt såsom amerikanska medborgare våldförd. Derför är, såsom I sen, distriktets fana i dag behängd med sorgflor. Men låtom oss göra motstånd mot tyrannerna, ja, om så behöfves, må vi bruka samma vapen, hvarmed de våldsamt förtrycka oss.»

Nu uppstod af okänd anledning ett sådant tumult vid dörren, att man ej kunde höra någonting. »Hvem är det som väsnas der nere», röt Hodnett, alldeles som om han exercerat beväringar, »är det en man, stäng käften på honom, är det en qvinna, så kör ut henne, är det en pojke, så tag upp honom hit, och jag skall lära honom.» Ändtligen återställdes lugnet någorlunda, sedan en hvit handtlangare öfver de närvarandes axlar och ulliga hufvud lyckats praktisera sig till platsen.

»Nu har jag här», fortsatte H., »en bill, hvilken, om den antages af kongressen, skall befria oss från alla tjufvarne i Capitolium och från alla dessa bankrutta herrar, hvilka gå öfver till Europa för att slösa bort edra penningar, dessa snobbar, som i vår åsyn fläkta med sina välluktdränkta näsdukar och leka med sina glacéhandskar. Den skall också — och jag önskar särskildt fästa er uppmärksamhet härpå — den skall också gifva er rätt att sjelfva bestämma arbetslönerna. Och öfver detta nedkallar jag en allsmäktig Guds välsignelse och alla distriktets färgade och hvita medborgares samverkan.»

Så följde billen, hvilken skulle framläggas för kongressen af den ende närvarande kongressmannen, en mr Landers från Indiana. Billen var »lång som en slaga och bred som en dörr. — Har ni hört den förr?», tillade all-

tid visan i vår barnpigas mun. Ja, jag hade hört allt samman förr, endast i en något förnuftigare form. Liberté, fraternité, égalité — dessa stolta ord, en gång inskrifna på revolutionens bloddränkta fana, glida nu lätt och behändigt öfver hvarje skräflande gatupolitikers läppar, och han gifver dem sitt snikna hjertas tydning. »Jag är en konstitutionel lagkarl, och jag skall så sant Gud mig hjelpe försvara mensklighetens rättigheter», skrek mr Hodnett.

En af de främsta åtgärderna för vinnandet af detta höga syfte var ett stadgande, att polisnämden skulle upphäfvas. »Alla dess medlemmar äro härmed afskedade. Men Gud vet, om de icke först måste göra en utflykt till tukthuset». — Bravo, tre hurrah, ropade den lille negern på plattformen i en pipig röst, i det han halft reste sig från sin stol och gjorde en piruett i luften med sina fingrar. Hip, hip, hurrah dånade strax genom salen. Vidare bestämdes arbetstiden för kuskar och daglönare till åtta timmar och dagspenningen till två dollars om dagen. »I skolen beskyddas, I som bygt Hvita huset. Ja, låt oss gifva de arbetslöse arbete, låt oss» — här vidrördes myntfrågan — »låt oss utfärda papperspenningar och uppväcka detta folk ur dess gyllene graf, ty metallisk myntfot är landets död». För att skaffa arbete skulle man på allmän bekostnad bygga passande hotell — kongresshus — med de särskilda staternas namn och till kongressmännens uteslutande bruk och omgifva dem med parker, der man kunde uppställa bilder af hjeltar, statsmän, talare. »Vi måste binda Capitolium allt fastare vid Washington». Till främjande af detta mål föreslogs vidare byggandet af ett Mausoleum för kongressmän och utmärkta medborgare, ty hittills begrofvos de i ett sump-

hål. »Washington-national-mausoleum» skulle vara dess namn. Skulle icke Amerikas Förenta stater »jämte Frankrike, det folk, som leder verlden» visa sina store män tillbörlig heder?

Hufvudpunkten i billen var naturligtvis den paragraf, i hvilken distriktet förklarades sjelfständigt och berättigadt att sända representanter till kongressen. Att den oegennyttige fadern till det långa dokumentet, när han hörde sin egen stämma uppläsa denna förklaring, drömde sig sjelf behagligt lutande i en af kongressens länstolar, är utan tvifvel en högst obillig misstanke.

Sist vädjade mr H. till »de sträfvande millionerna», uppmanade dem att klappa på Washingtons grift, begrafva den gyllene kalfven (species) och åter vara lyckliga (bravo, bravo, bravo).

Efter detta förskämda uppkok på åtskilliga af 1848 års idéer undfägnades vi af flere andra lika löjliga politiska vishetsläror. En öfverste Owen med svallande svart hår, blek hy och yfvig mustasch, en ung blodtörstig krigsman, höll en föreläsning öfver myntfrågan, förberedd, sade han, efter tre års trägna studier, hvilket bar godt vittnesbörd om hans flit, men sannerligen ej gaf höga tankar om hans fattningsgåfva.

Mot slutet af talet arbetade han sig upp till ädel patos. »Om folket visste, huru det är förtryckt, om det visste *allt,* skulle snart blod flyta på gatorna. Låt oss störta förtryckarne — *med våld,* om så behöfves. Men — tillade den ridderlige öfversten, i det han med ett blidt småleende vände sig till damerna på platformen — vi få ej vara sjelfviska. Privilegier äro roten till allt ondt. Så snart I sen en korporation, döden den. De suga blodet ur vårt folk. Alla menniskor hafva samma

rättigheter. All frihet vi kräfva för oss sjelfva begära vi också för qvinnan. Hon har rätt att rösta, ty hon är moder till alla goda män, ja, jag skulle vilja säga, till alla dåliga också». Här följde de mest uthålliga handklappningar från damerna.

Till sist gaf öfversten en eldig uppmaning till sina ädla medborgare att icke sälja sin röst för en fem-dollarssedel eller för ett glas bränvin. Hvarpå han afträdde.

Derpå följde mr Landers, kongressmannen, en mager man med grått, lockigt hår och mera sjelfbelåtet än slugt uttryck. Han sökte att visa alla pappersmyntets företräden. Hans finansplan var att kapitalisera all förmögenhet (jordagods, guld, silfver o. s. v.), som finnes inom de Förenta staterna, och utfärda jämt upp så mycket pappersmynt, som detta värde. Ty så har man ju alltid säkerhet för, att staten kan inlösa alla sina sedlar. Om man följde denna plan, skulle det ej blifva brist på penningar.

Denna pappersqvarnsidé mottogs af den djupsinniga åhörareskaran med ett jubel, som ej låter sig beskrifva. En gammal negerqvinna fick spasmer — jag visste ej ännu, hvad detta för negrerna egendomliga ekstatiska tillstånd innebar —, mannen med stjernbanéret viftade af alla krafter, åhörare skyndade fram och lyckönskade talaren, och den lille negern med bokrullen sträckte upp sina fingrar och ropade: *tre hip,* denna gång biträdd af en ålderstigen, gråhårig stamförvandt med en mångfärgad rosett på axeln, troligen en medlem af någon aristokratisk negerfamilj, en scen-prydnad hvilken mr Hodnett för effektens skull hemtat upp på platformen. Slutligen föreslogs vid ljudet af fanfarer, att församlingen skulle uppställa

»congressman Landers» såsom sin kandidat vid det blifvande presidentvalet, hvilket vann enhälligt bifall.

Andra talare följde, hvilka ordade om nepotism, cæsarism, imperialism, hvilka hoppades, att man icke skulle tvingas att upprepa franska revolutionens skräckscener, hvilka förklarade, att alla Columbias invånare, både hvita och färgade, voro slafvar, och hvilka uttalade såsom en ovedersäglig grundsats, »att en lag upphör att vara ett föremål för lydnad, när den brukas såsom ett verktyg för orättvisa». Det var nu midnatt, och jag smög mig ut. Dock hörde jag först ordföranden framställa följande proposition: Alla de, som vilja sända Archibald Shepherd, den fallne ängeln af Grants styrelse, till tukthuset, säge *ja*. Svaret var döfvande, och de aldrig slutande jaropen kunde endast qväfvas af musikens toner. Om Shepherd hört dem, tror jag, att han aldrig mer skulle våga att visa sig på de gator, dem han i sin välmakts dagar belagt med medelmåttig, men otroligt dyrbar stenläggning. Han var nämligen ej länge sedan uppsyningsman öfver gator och vägar i Washington och samlade såsom sådan en storartad förmögenhet.

Detta var min första bekantskap med negrerna från slafstaterna. Linien mellan de fria och slafegande staterna gick som bekant just norr om Maryland. Det var den så kallade »Mason's and Dixon's line». Washington låg således inom slafstaterna. När kriget utbröt, skyndade stora skaror af flyktande slafvar till denna stad. Den var för dem ett paradis, nära nog ett heligt rum, välsignadt genom »Massa Linkum's» ädle ande. När freden slöts och de voro fria att välja boningsplats, stannade de qvar, men utan att taga sig något före. De begynte ett

lätjefullt lif och ha dermed fortfarit. Så snart de tjenat tillräckligt att lifnära sig, slå de sig till ro resten af dagen, häri lika napolitanarne. Solskenet lockar fram dem, som socker flugor, och man ser dem i hundratal hänga kring knutarna, så snart vädret är någorlunda soligt och varmt. Okunniga äro de, så att det förslår. De veta dock, att de hafva rösträtt och att de hvita herrar, som »göra i politik», måste krusa för dem. De känna sig utan tvifvel mycket smickrade genom Hodnetts och hans själafränders uppmärksamhet. Desse ockra, såsom vi sett, oförskämdt på deras okunnighet och kittla deras lidelser. Det är en lätt sak att tala till dem, ty man behöfver ej väga sina ord. Högt flygande fraser göra tillfyllest. Ingen förståndig menniska tror, att dessa demagoger hafva någon mening med hvad de säga. Allt går blott ut på samlandet af politiskt kapital för det blifvande presidentvalet. Kanske några hundra af dem, som öfvervarit mötet, gifva sina röster, icke åt Landers, ty han har naturligtvis ingen utsigt, men åt den, som han och andra »distriktets välgörare» föreslå. Detta är så mycket taget från republikanernas »kapital» och lagdt till demokraternas.

Sådan är gatupolitiken bland negrerna. Vi känna dess hvita broders anletsdrag redan från Chicago.

SÖDER UT.

Charleston, april 1875.

I Washington föll snö de sista dagarna af mars, och vädret tog på sig en barsk uppsyn. Träden voro ännu nästan nakna, och de späda bladknoppar, som tittade fram från grenarna, voro ännu riktiga lindebarn. Endast ett par tre veckor senare, satt jag i Charleston och arbetade vid öppet fönster med gula och gridelina penséer, snöhvita orangeblommor och en halmhatt på mitt

bord och dertill — med förlof — i skjortärmarna. På gården stodo rosenbuskar i blom, och så när hade jag tillagt, att mitt rum fyldes af rosornas vällukt. Men tack vare hotellvärdens omtänksamhet, hvilken alltid inhyser unga män med goda ben och af tarfligt yttre tätt under takåsen, skulle dess värre en sådan sydländsk färgläggning innebära för mycken »licentia poetica».

Öfver den breda Potomac leder vägen från distriktet Columbia in i Virginia, Washingtons hembygd.

Staten bär sitt namn af Elisabeth »virgo», Englands jungfruliga drottning. »The midland railway» går genom de fattigaste och jämnaste trakterna, och man tröttnar på den enformiga småskogen, genomfluten af bäckar, för tillfället öfverfylda af smutsigt gult eller grått vatten. Midt i natten råkade jag in på orätt tåg och nödgades tillbringa ett par timmar i en liten vägstation. I det lilla väntrummet stod en jernkamin, glödande het och bestormad eller rättare besprutad af tobakssaft från ett halft dussin munnar. Virginia är tobakens land, och de starka, skäggiga landtmännen med slokhattar på hufvudet voro ingalunda nybörjare i konsten att vända sin buss. De sutto i en ring kring elden och värmde sina fötter. Trots grofva later voro de trefligt folk.

När morgonen inbrutit, nådde vi Richmond, Virginas hufvudstad. Den är liksom Rom bygd på sju kullar, mellan hvilka djupa raviner öppna sig. Vid stadens fot flyter skummande och brusande James River, famnande i sitt lopp mer än en grönklädd ö. Statshuset, »Capitolium», tronar på den högsta af kullarna, hvilka krönas af kyrkor och vackra byggnader. Det är en stolt syn, det krossade Sydförbundets hufvudstad erbjuder.

Men blåsten är kall, och vi skynda söder ut till solljusets och palmernas land. Richmond försvinner ur sigte, och å nyo omslutes vägen af obrutna tallmoar. Marken är vattnad med blod, ty här brann striden mellan Söderns och unionens härar. Den lilla staden Petersburg i vår väg hörde dag och natt under ett års tid kanondundret från de blodiga drabbningar, hvilka fylde hela nejden med fasa och med historiska minnen. Bomberna slogo ned likt hagel inom staden, och dess qvinnor nödgades ofta i kulregn göra sina uppköp för dagen.

Den första plats af någon betydenhet inom grannstaten North Carolina är Weldon. Samma långa bälte af tallskog, sträckande sig från Virginia till Florida, är allt hvad naturen skänker oss. Banan är utan mycket besvär anlagd på en ås. Om man går till den sista vagnen och blickar ut genom dess glasdörr, ser man, huru vägen många mil går rak i en matematisk linie utan ett hinder från klippor, strömmar, moras eller dalgångar. I Goldsboro får man en mycket dålig middag för en dollar. Nu börjar solen att blifva het. Löfträden äro i det närmaste fullt utslagna, och flugorna tyrannisera oss. Höga träd med snöhvita blommor afbryta den mörkgröna barrskogens enformighet. Solstrålarna falla allt mera lodrätt, och ingen fattar, huru negrerna kunna ligga midt i solen, stundom utan ett spår af hufvudbetäckning, om man undantager den lurfviga svarta fårpels, hvarmed en frikostig natur begåfvat dem. Negrerna tycktes mycket förtrogna med sina hästar, och ett par af dem tillvann sig beundran, då de sprängde fram för att vattna sina fålar vid stationens brunn. På samma ställe sågo vi egendomliga vagnar, liknande båtar, böjda både i fören och aktern. Taflan fulländades genom några hvi-

lande anglo-amerikanska arbetare, ett par fula negerqvinnor, en kolsvart pojke på en hvit häst och en åsna, som stod orörlig midt i en tvär backe med frambenen högt uppe och bakbenen på jämna marken, med hängande svans och ett lyssnande öra sträckt framåt, det andra lika uppmärksamt vändt bakåt. Hon glömde sig sjelf i sina filosofiska funderingar. Hennes djupsinniga tankar blifva väl för alltid en gåta. Men deruti var hon slägt med Diogenes, att hon tyckte om att gassa sig i solen.

»Ni har godt om sand här», sade jag till en löjlig neger med stukad svart hatt och en tandrad, som gick från ena örat till det andra. Han såg ut, som om han trodde, att jag ville drifva med honom, och först efter lång tystnad öppnade han sitt breda gap och frågade misstroget: »Har ni då ingen sand i det land, der ni komma från, kapten?» Detta väckte allmän munterhet bland hans landsmän, som sutto på bräder eller gamla tunnor rundt omkring honom. »Om man har *sand,* ha, ha, ha; *sand,* nej du, du är allt för dum, ha, ha, ha», ljöd det från alla håll. Stackars man, han tycktes mycket skamsen öfver att hafva förrådt sådan okunnighet.

»Kommer ni från Augusta*), kapten?» frågade nu en stark, välbygd ung neger i blå skjorta, i det han tog pipan ur munnen. — »Åh nej, jag kommer från Europa, från andra sidan hafvet.» — »Vill ni följa med den herrn öfver till Sverige?» frågade en af mina reskamrater. — »Well, captain, jag göra det denna minut, om han vilja ta mig. Jag vara bra betjent.» — »Men det är kallt i mitt land», sade jag. — »Mig inte bry sig om det. Mig komma med nästa tåg.» — »Men har ni då icke någon familj?» — »Mig

*) Augusta i Georgien.

har en pojke, han vara sex år.» — »Men hvad skall ni göra med honom då?» — »Åh, pytt, mig lemna honom.» — »Är hans mor död?» — »No, captain, mig lemna henne också.» Detta gick för långt. Efter att hafva gifvit honom en liten lexa frågade jag: »Men hvarför kallar ni mig kapten?» — »Kapten vara just det samma som *boss*», inföll ifrigt min vän med den stora munnen. Han hade nu hemtat sig, tycktes det. Nu ljöd hvisselpipan, och tåget gick. Och utan att hinna taga afsked hoppade vi in i den sista vagnen.

»Boss» är ett namn på uppsyningsman, men de negrer, som förut varit slafvar, gifva denna titel omvexlande med »captain» åt alla tillhörande herreklassen. »Black your boots, boss? Shine'em up, captain?» hör man hvarenda dag i sydstaterna. — Samtalet gaf mig imellertid ett litet begrepp om negrernas fallenhet att taga lifvet lätt. Att öfverge hustru och barn — det var en småsak. Naturligtvis hade mannen ej det ringaste begrepp om, hvarest Europa var beläget. »Åh, ni är från Europa», sade en politiserande neger i Virginia till mig. »Well, mig tro, att Virginia och Europa och Amerika snart bli ett enda rike och vi inte ha krig mer, nej aldrig.» Hans mörka anlete riktigt strålade vid denna sublima tanke. Skada att ett betänksamt uttryck väcktes, när jag upplyste honom om, att Europa låg på andra sidan ett stort vatten. Snart lugnade han sig åter, tröstad tycktes det af den tanken, att det ej var hans fel, om den upphöjda enhetsidén gick om intet. Han hade gjort sitt och kunde två sina händer.

Nu varsnas en mängd bomullsfält på båda sidor om banan. Man har ej gjort sig besvär att hugga ned tallarna och bryta upp deras rötter, utan endast afbarkat dem,

lemnande dem att dö och multna af sig sjelfva. De sträcka ut sina torra, krokiga, barrlösa grenar och gifva ett mycket dystert utseende åt de odlade trakterna. Den svarta befolkningens »log-houses», gråa och låga, utan glas i fönstren, bidraga ej att göra intrycket ljusare. Bomullsbalar i magasinen och bomullsfrö i negrernas kärror, bomullstappar på vägarna och framför husen äro lätt begripliga annonser. Läckande tjärtunnor på fraktvagnarna och platformen förtälja, hvad allmänheten af praktisk erfarenhet vet, nämligen att tallskogen inom North-Carolina består af »terpentin-tallen», hvilken frambringar terpentin och tjära i outtömliga qvantiteter. Man ser från banan skogslotter af många mil, der nästan hvart enda träd ett par fot ofvan roten bär en rätt djup inskärning, ur hvilken kådan dryper och uppsamlas. Stundom varsnar man mera välmående stugor, troligen tillhörande hvita personer. Framför stugorna ligga vingårdar, der rankorna växa öfver korslagda störar och bilda taket till en löfsal, hvilken stundom sträcker sig öfver stora fält. Vinet skall vara likt Tokay och har ett omöjligt indianskt namn.

DE FÖRSTA RISFÄLTEN. EN AFFÄRSMAN.

På andra sidan Wilmington, North Carolinas bästa hamn (13,000 inv.), såg jag för första gången risplantager. Men här fick jag ock för första gången ett rätt begrepp om krigets förödelse. Nästan alla fälten, hvilka plägade

gifva ris till ett värde af hundra dollars pr acre, äro nu torra och öfvergifna, och ogräset frodas. Egarne hafva saknat rörelsekapital och nödgats att helt simpelt lemna sina egendomar vind för våg. En af de resande, hvilken sade sig känna trakten, påstod, att en sträcka, omkring 150 eng. mil lång och 3—4 mil bred, belägen på ömse sidor om banan, fordom plägat bära rik böljande risskörd. Nu är den helt och hållet öde.

Landet är här, såsom öfverallt der man odlar ris, sumpigt, och skogsdungarna äro fulla af rör, kullfallna trädstammar och annan bråte. Solen gick ned, lemnande en blek purpurskiftning rundt om horisonten och på trädtopparna. Men inne i morasen var det mörkt, och med en rysning tyckte man sig höra skallet från ett koppel af blodhundar och skymta en flämtande negerslaf, öfverhöljd af gytja med sönderrifna kläder på blödande fötter skynda fram genom snåren för att nå ett träd, i hvars

topp han kunde finna skydd mot sina förföljares skarpa tänder. Nu når han trädet. Hans starka arm griper tag i en gren; vig som en katt svingar han sig upp och är — fri! Tjutande i raseri slita hundarne med sina tänder barken från det träd, som skyddar deras rof. Men slafven är — *fri!* Fri? Ännu blott några ögonblick, och vid trädets fot står drifvaren med sin läderpiska i ena handen och revolvern i den andra, och med ångestsvetten drypande från pannan stiger den svarte mannen darrande ned från sin tillflyktsort. Hällre än att låta skjuta sig som ett vildt djur lemnar han sig i sin skoningslöse herres hand, och den medfödda kärleken till lifvet trotsar piskan, som snart skall färgas röd i blod.

Dock, Onkel Toms stuga gaf, redan då den skrefs, en mycket ensidig bild af slafveriet. Den visade verlden hvad som *kunde* föröfvas under en ordning, der menniskan stälde sig sjelf på försynens plats. Man begick ett misstag, om man drog den slutsatsen, att sådana gräsligheter hörde till ordningen för dagen. Och — nu har bladet alldeles vändt sig. »Synden straffar sig sjelf och varder ytterligare straffad.» Äfven den del af Mrs Beecher Stowe's bok, hvilken framställer slafven behandlad med välvilja, men på samma gång tvungen att krypande lyda en nådig herres minsta vink — ett tillstånd, lika förnedrande för den hvite mannen som för hans svarte broder — äfven detta tyckes nu ett aflägset minne, en saga från förgångna tider, knapt ihågkommen af den lutande gråhårsmannen. Ty här — vi hafva nu öfverskridit gränsen till South Carolina — här sitter Sambo i legislaturens*) mjuka fåtöljer eller på den upphöjda domarestolen och stiftar lag och skipar rätt öfver sin hvite »massa».

*) »The legislature» är namnet på de *enskilda* staternas kongress.

Här hjelper ingen jämmer eller tandagnisslan. Politiskt taladt är den hvite mannen nu den svartes slaf. Han är slaf af en slaf och må på sina knän tacka försynen, att negrerna ej äro ett hämdlystet slägte.

Qvällen tillbragtes i samspråk. Vi hade nu blifvit nära bekanta, nästan goda vänner. Ett par dagar på jernväg, helst när man blott är ett dussin personer i samma vagn, är utan tvifvel en ännu förmonligare scen för bekantskapers stiftande än Marstrand eller Karlsbad. Sällskapet erbjöd en ganska angenäm omvexling; en prest, som skulle resa till Charleston och profva, en groflemmad ingeniör med en dyrbar kråsnål *fastkedjad* vid den brokiga västen, flere affärsmän, bland andra en reslig, högbröstad, ljuslockig son af »das grosse Vaterland», full af muntert, godhjertadt löje och af lagerbier, en öfverste, som talade om den ena krigsbragden efter den andra o. s. v. Jag blef synnerligen förtrolig med en liten »rent rasande *smart*» fabriksegare. Jag fick veta, både huru han blef uppfostrad, huru han friade, huru han skötte sin oerhörda korrespondens m. m. Ett enda amerikanskt drag ur hans lif tager jag mig friheten att anföra.

Under kriget egde en blodig drabbning rum på kort afstånd från en af hans egendomar. »Jag tog min bugge för att åka dit ut. På vägen körde jag förbi ett sjukhus, dit man förde vagnar af sårade. Jag tittade in och fann, att öfverläkaren var ett dumhufvud, som ej förstod sin sak. Jag har aldrig studerat medicin, men såsom mekaniker har jag alltid varit intresserad af menniskokroppens maskineri. Jag gaf goda råd åt läkaren, fick tag i en hög officer, sade honom att allt gick på tok, bad honom genast sända ett kompani ambulanssoldater, och så tog jag befäl i sjukhuset. Ingen bad mig att göra det,

men jag helt simpelt gaf mina order, och alla menniskor lydde mig. Jag hade en het dag, men allt gick förträffligt. Och samma qväll telegraferade jag till krigsministern och bad honom gifva mig leveransen af kistor för dem som fallit. Jag tyckte, att när jag stannat der hela dagen skulle jag åtminstone »make that job out of it». Jag fick svar samma qväll med order för fem tusen likkistor och åkte hem och satte mina arbetare i gång.» Huru han njöt, när han berättade detta sista för mig! Att så förbinda menniskokärlek med »business» var i hans ögon höjden af fulländning. Och så till, att kunna berätta det för en utländing! Amerikanerna tro sjelfve att de äro de »finaste» affärsmän på jorden, och när jag den qvällen tog god natt af min företagsamme vän och kröp in i min koj, kände jag mig fullkomligt villig att gifva dem första priset för födgeni.

ITALIEN I AMERIKA.

»Kennst du das Land, wo die Citronen blüh'n»? Äfven Amerika har sitt Italien. Cypresser och magnolior skymtade genom den disiga, ljumma morgonluften, när vi efter en qvaf natt nalkades Charleston. En pålbro ledde öfver ett långt moras. En neger var midt ute på bron, när tåget brusade fram. Han kröp behändigt ned mellan bjelklaget och höll sig fast, sväfvande öfver gungflyn, tills tåget gått öfver honom. Då kröp han helt lugnt fram och fortsatte sin väg.

Dessa moras äro lika vackra som egendomliga. Låglandet närmast kusten öfversvämmas vidt och bredt af tidvattnet. Det ljusgröna sjögräset vaggar fram och tillbaka med vågen; det liknar hafsmannens ängar djupt nere på hafvets botten. Här och der reser sig en enstaka tårpil, hvars grenar på alla sidor bugna, tills de yttersta bladen vätas af böljorna, en ymnig vattenkonst, tycker man, hvilken plötsligt delat Dafnes öde och hvars lekande, klara strålar nu bilda en grönskande kärfve, genombruten af skuggor och dagrar. Djupa, trånga kanaler eller smärre floder tillåta fartyg att segla långt in bland madorna och de bördiga risfälten, och på afstånd förefaller det, som om de hvita seglen genom någon trollmakt gledo fram öfver rika betesmarker, hvilka omärkligt — utan att man rätt vet när eller huruledes — smälta tillsammans med det blånande hafvet; och detta åter blandas vid synkretsens gräns med himmelens svagt violetta färgton.

Hotellet, dit vår tunga gulmålade »buss» förde oss, var ett riktigt gammalt italienskt palats med en hög korintisk kolonnad längs framsidan. Den fyrkantiga gården omslöts af en klosterlik korsgång, rosor af skiftande färg och allra finaste doft, cypresser, oranger, en springbrunn, omgifven af en stenbassin — allt drog tanken till Doria, Colonna, Orsini eller andra stolta namn. Endast de svarta kyparne, som tycktes »mylre» fram ur hvarje vrå, brydde mig i början. Men så snart jag erinrade mig de svarta pagerna på Paolo Veroneses taflor, var allt å nyo i sin ordning, och jag fortsatte mina italienska drömmerier.

Och så ut att bese staden! Dock nej, först frukost i matsalen, hvilken företedde en högst egen anblick. Gästerna sutto som vanligt vid småbord, efter hvad jag

skulle tycka, femtio eller sextio till antalet, och vid hvarje bord stod en eller två negrer i hvita jackor och hvita förkläden, väpnade med långa palmqvastar, med hvilka de oupphörligt viftade fram och tillbaka öfver bordet för att på samma gång skänka svalka och jaga bort flugorna. »Skyddsänglar» nämnas dessa svarta tjensteandar, hvilkas nit kommer gästen att tro sig sjelf en lätjefull slafegare på en plantage.

Charleston är liksom New York bygdt på en landtunga, bildad af två floder, hvilka mynna ut i dess hamn. Gatorna äro trängre än i de nyare amerikanska städerna. Husen äro endast två eller tre våningar höga, oftast byg-da med gafveln åt gatan och på ena långsidan prydda af veranda och balkonger, lika många som våningarnas antal. Dessa balkonger löpa stundom, burna af smakfulla kolonner, rundt omkring två af husets sidor. I annat fall vetta de, om möjligt, åt södern, så att familjen under sommarmånaderna efter middagen kan njuta af hafsbrisens svalka och om vintern skyddas från den kalla nordostvinden. Ofta slingra sig rosor och murgrön upp till de öfre våningarna, och man behöfver stundom endast från balkongen räcka ut sin hand för att plocka röda rosor, eller magnolians stolta kalk, hvilken liknar en jättelik neckros, full af berusande vällukt, eller från orangeträden bryta en gren, hvars gröna glänsande blad omsluta på samma gång den gyllene frukten och de fina, ljuft doftande blommorna — man kan så luta sig tillbaka i sin stol och sugande den saftiga orangen låta blickarna irra ut fjärran öfver det blåa hafvet, under det man obemärkt gömmer blommorna för sin hjertans kär. Ty af orangeblommor binder man här i landet brudkransen.

Byggnadsmaterialet är gråaktigt tegel, hvilket skänker åt staden ett åldrigt utseende. Höga murar omgifva

afundsjukt trädgårdarna, och från gatorna ser man blott topparna af palmer, magnolior, accacior eller stolta pinier, kanske med rosor slingrande kring stam och grenar. Men så kommer man till gallerporten och stjäl en glimt af den brokiga blomstermatta, hvilken täcker marken, och af de svala gömställena i trädens och rosenhäckarnas skugga, och då känner man sig böjd att förlåta den sjelfviska och ogästvänliga muren, som döljer detta lilla paradis för mängdens blickar . . . »Dahin, dahin, möcht' ich mit dir, o mein Geliebter, ziehn»!

Men ett mörkt moln står plötsligt för själens öga. Kan det vara sant, så frågar man sig misstroget, att sorg och nöd och fattigdom bo der inne. Kan det vara sant? Ja, så säger man oss. Egaren har knappast sitt dagliga bröd. I stället för en furstes inkomst har han sedan kriget en klent lönad plats i ett handelshus eller äter statens kaka, hvilken sannerligen är knapp för den, som ej vill skända sin heder och ära.

Staden har flere rätt gamla kyrkor, hvilka, ehuru endast från slutet af 1600-talet, dock här betraktas med all den gråa forntidens vördnad. Ett par af dem äro i ruiner, och murgrönan väfver en mjuk matta öfver de brutna tempelhvalfven. Den bekransar försonande offren från det förfärliga inbördeskriget, liksom rosorna vid dessa ruiners fot böja sig öfver och kyssa grafvårdarna på kyrkogården, hvilka bräckts genom bombskärfvor.

»Hela denna del af staden var öfvergifven under flere år», sade en silfverhårig vördnadsbjudande vän, i hvars sällskap jag besökte hugenotternas kyrka och grafplats. »Här midt i den lifligaste stadsdelen stodo husen öde, ett hem för kattor, foglar och kaniner. Men intet rörde mitt hjerta såsom rosorna. De växte och blommade i trots af

kulregnet. Och när jag kom ned hit och såg dem, menniskans vänner, ensamma lemnade åt sig sjelfva, då greps jag af vemod.

Charlestons vackraste promenad är »the Battery» längs hamnens strand. Sydländska träd skänka skugga och hafsbrisen svalka. Husen äro förtjusande villor med utsigt öfver hafvet och de yppiga öar, hvilka tjena som vågbrytare. På afstånd varsnas ett par befästningar. Det ena är det raserade fästet »Fort Sumter», mot hvilket de s. k. rebellerna lossade sitt första skott. »I dag», så stod det att läsa i Charlestonstidningen Mercury för den 12 april 1861 — »i dag öppnade ljudet af den stora kanonen från vårt batteri striden, *om annars det kommer att blifva någon strid* (!)» »Quem vult perdere deus dementat.»

Här på udden var det för öfrigt som South Carolinas öde vid den första ärorika frihetskampen afgjordes; hon trädde djerft in i ledet, då ännu många stater tvekade. Inom dessa hus, hvilka vi nu se framför oss, var det ock, som det inbördes kriget, ett af de blodigaste kristenheten skådat, såg sin första upprinnelse; här utkämpades det i eldiga tal, förr än det utkämpades i blod. Men dessa aristokrater, de voro ej blott talare, stora i ord och små i handling. Nej, de grepo till svärdet och offrade sitt lif med en tapperhet, som äfven den bittraste motståndare måste beundra. Och deras hustrur och döttrar utstodo med hjeltemod alla en belägrings fasor. Jag känner en familj i ett af de stora husen här vid stranden, hvilken under sju månaders tid aldrig smakade annan föda än majsbröd och gröt. Sydstaterna blefvo i sanning straffade. »Rebellerna» äro döda. Man kan nu hafva rätt att prisa dem. »Om de döda intet annat än godt.»

I aftonbelysningen är denna fläck förtjusande. Så är den ock nattetid. Stjernorna tyckas större än vanligt och lemna i vattnet en lång stråle af silfver eller guld, liknande det skimmer månen gjuter öfver vågen. »Det fins blott en fläck på jorden i mina ögon skönare än denna», sade en ung charlestonian till mig. »Det är Chiajan i Napoli». Och han hade rätt; tanken ledes oupphörligen öfver till Italien. »Questo non è paese per noi» — detta landet passar icke för oss — klagade en svartögd napolitanare, af hvilken jag köpte bananas i Baltimore. Men han hade aldrig insupit denna ljumma aftonbris, hvilken tyckes hafva lånat både vällukt och mildhet från bugten vid Vesuvii fot.

Sådan är skådeplatsen för det tyranniska »svarta regimentet».

PALMETTO-STATEN.

Kartan visar oss, att South Carolina har ett jämförelsevis litet landområde. Texas ensamt närmar sig kejsardömet Österrike. Bland de andra sydstaterna upptaga exempelvis Georgia och Florida hvar för sig något mer än en tredjedel af vårt fosterlands yta, och Virginia var före delningen efter inbördes kriget till och med något större än de nyss nämda staterna. South Carolina når derimot icke synnerligt mer än en femtedel af Sveriges storlek och har ej fullt en million invånare (troligen omkring 950,000). Och dock kräfver denna lilla stat jämte Virgi-

nia att vara ledarinna af hela den omätliga södern — »the sunny South», som det heter. Virginia har spelat den mognare vishetens rol. South Carolina, full af ungdomlig och obetänksam hänförelse, har städse satt allt på ett enda kast. Derför förlorade det ock, när olyckan kom, bokstafligen allt. Det hade dess förinnan förmått det statskloka Virginia att binda sitt öde vid den eldiga systerstatens. Troget var deras vänskapsband, och tung blef den del af den gemensamma tuktan, hvilken föll på Virginias lott.

Men hvilken är nu grunden till detta inflytande? Först är den att söka i befolkningens karaktär, som i många afseenden utvecklats på ett likartadt sätt inom Virginia och South Carolina.

Det första varaktiga nybygget inom South Carolina anlades vid Port Royal söder om Charleston (1670). Det bestod af engelsmän, hvilka upprättade sitt samhällsskick på en grundlag, gifven af Locke, och var denna grundlag efterbildad Platos republik. Man spårar således från begynnelsen en idealistisk riktning. Senare, när katolsk intolerans lyckats utverka återkallandet af nantesiska edikTet, sökte de flyktande hugenotterna en fristad på South Carolinas grönskande kuster (1690). Kunde man, om man sutte på önskestol, åvägabringa en lyckligare blandning? Angelsaxisk ihärdighet, klokhet och envishet, parad med fransk rörlighet, ridderlighet och skönhetssinne, alltsamman förädladt genom en oskrymtad gudsfruktan, frigjord både från statens och påfvedömets band. Oupphörliga strider med spaniorerna i Florida och indianerna inom statens eget område fostrade krigiskt mod och den ömtåliga hederskänsla, hvilken, om än ofta missförstådd, synes medfölja krigareyrket. Intresset för politiska värf var lifligt, en naturlig följd af det aristokratiska samhällsskick, som

snart utvecklade sig. De äldre familjerna blefvo egare af omätliga rikedomar. Deras söner kunde likt engelska lorder kasta bort tanken på brödförvärfvet och lefva för det offentliga. Man är i Södern född talare, och det milda luftstrecket gjorde allt för att förmå de unge männen att välja talarens ytliga och dock i en republik ytterst inflytelserika yrke. Man studerade något lagkunskap och skaffade sig genom resor i Europa och genom lugna studier vid dess universitet en god allmän-bildning. Man behöfde ej arbeta.

Detta senare berodde på landets naturliga beskaffenhet och på slafveriet. South Carolina utgör en triangel inkilad mellan North Carolina och Georgia. Basen bildas af hafskusten, hvarest finnas tvänne ypperliga hamnar. Kastar man en blick öfver staten i dess helhet, ser man att han är belägen mellan trettioandra och trettiofemte breddgraden, hvars linie leder öfver till Saharas nordliga del eller till Palestina. Men man bedrager sig, om man väntar sig ett luftstreck, likt norra Afrikas eller Medelhafs-Asiens. Klimatet liknar fastmer södra Europas: mildt om vintern och om sommaren ej mycket hetare än norra Italien. Vid hafskusten möter man »breda savannas, genomskurna af djupa, mörka laguner, betäckta af bördiga risfält och fylda med tusen arter af tropisk växtlighet; i de mellersta distrikten vidsträckta vågiga åkerfält, höljda af yppig majs eller hvita af bomullens snötäcke; och vidare — norr ut — djerfva bergskedjor, dalar och vattenfall». Utom de produkter, som redan angifvits, förekomma de vanliga sädesslagen: hvete, råg, hafre, korn, liksom man ock odlar tobak och något té. Sådden eger rum i oktober och november. I mars och april är tiden för plantandet af bomull och majs. I maj och juni

skördar man säden, i september börjar man plocka bomullen, och de tunga majsaxen inbergas i samma månad. Skogarna öfverflöda på villebråd, björnar, rådjur, räfvar, pungråttor, vilda kalkoner, dufvor, rapphöns. Trädslagen äro af oändliga skiftningar från den nordiska tallen, björken, granen, till sockerlönnen, cypressen, och palmetton, hvars sydländska, smärta form är statens sköldmärke.

Bergen, hvilkas granit och marmor lemna ypperligt byggnadsmaterial, gömma guld i betydliga qvantiteter, jern af utmärkt beskaffenhet, koppar, bly, vismut. Endast stenkol tryter. Strömmar och vikar äro rika på fisk, ostron betraktas ej endast såsom läckerhet, och den

gungande säfven längs kusterna är ett tillhåll för änder, snäppor och andra vattenfoglar.

Öfver dessa vexlande rikedomar hvälfver sig slutligen en himmel, blå som Italiens och ännu gifmildare. Hvilken uppmuntran för odlaren, när naturen utan hans arbete räcker honom frikostigt af otaliga håfvor och dertill lönar honom hundrafalt för hvarje frö han nedmyllar.

Och hit till detta yppiga land öfverförde man nu Afrikas svarta söner och tvang dem att taga på sig allt tungt arbete. Vana vid en brännande sol och vid de förtorkande vindarna från öknen, måtte de hafva funnit det nya landets klimat paradisiskt. De trifdes och förökade sig. Nu blef det blott ett tidsfördrif för den hvite mannen, ofta egare af många tusen acres, att öfvervaka den gifvande plantagen. Och till och med kustlandets sumptrakter, hvilkas ångor voro dödande för en man med hvit hudfärg, aftvungos genom negrernas arbete värderika skördar, hvilka ökade deras herrars rikedomar och gaf dessa herrar, om de hade lust derför, tillfälle att tillbringa sitt lif i studier, offentliga värf, ridderliga idrotter eller i lätja. Och då ett stort antal af South Carolinas aristokrater hade allt för godt påbrå att lägga sig på latbänken, använde de tiden att skaffa sig kunskaper och bildning. Men bildning är makt, och derför vann den lilla staten öfver de andra staterna ett inflytande, endast öfverträffadt af Virginia, om hvilket det i så många afseenden påminner. Charleston blef ett säte för gästfrihet, förfining och vältalighet. Inbyggaren i South Carolina är ännu stolt öfver sin fädernestat. Hvad skulle han då icke varit i dess välmakts dagar!

Denna välmakt var bygd på en vulkan, ty dess egare förhöllo arbetaren hans lön och skändade dertill hans per-

sonlighet. Vedergällningen länge fördröjd har till sist kommit. Det gamla samhällsskicket är bortsopadt. Förfärlig är den födslovånda staten nu genomgår, innan något nytt vunnit stadga. Hela den politiska samhällsbyggnaden är upp- och nedvänd. Pyramidens stolta spets, hvilken sträckte sig högt mot himmelen, är störtad till jorden, och den breda basens tunga massa trycker honom djupt ned i smutsen.

DET NYA STATSSKEPPET MED NYA FÄRGER.

»Vi, folket inom staten South-Carolina, genom våra ombud till allmänt möte samlade, förordna och stadfästa följande grundlag för styrelsen af samma stat anno domini 1865 — — —»

Art. 1 Sect. 5. »Representanternas hus skall bestå af ett hundra tjugufyra ledamöter, fördelade på de särskilda valkretsarna i förhållande till antalet af *hvita* invånare i hvart och ett af dem — — —»

Sect. 13. »Ingen skall vara valbar eller intaga eller behålla säte och stämma i representanternas hus, med mindre han är en fri hvit man — — —»

Så följa likartade stadganden för senaten.

Den första statsriksdag, som sammanträdde enligt ofvan anförda grundlag, stadgade med anledning af slafveriets upphäfvande bland annat följande:

»Slägtskapsförhållandet *man och hustru* bland färgade personer är härmed infördt — — —»

»Äktenskap mellan en hvit och färgad person är olagligt och ogiltigt».

»Slägtskapsförhållandet *föräldrar och barn* bland färgade personer är härmed infördt — — —»

»Ingen färgad person skall inflytta eller bosätta sig inom denna stat, med mindre sådan person inom tjugu dagar . . . . med tvänne fria män såsom borgen stält säkerhet af ett tusen dollars för sitt goda uppförande. . . . . I annat fall ege domaren eller hvilken annan ämbetsman som hälst utfärda befallning för sagda person att lemna staten inom tio dagar. Lyder han ej, straffas med kroppslig aga . . . . Fortfar sådan person att uppehålla sig inom staten, blifve på lifstid förvisad eller hållen till tvångsarbete med omvexlande cellstraff för en tidrymd ej öfverskridande fem år — — —»

»Lösdrifveri och lätja äro till allmän förargelse och måste straffas såsom brott. Alla personer af färg, hvilka ej hafva något fast och kändt hemvist och laglig och ärlig sysselsättning; alla som icke hafva någon känd och synlig källa för tillräckligt, redbart och hederligt uppehälle o. s. v., skola anses för lösdrifvare och stånda straff, som här efter stadgas — — —»

»Den anklagade skall, om han befinnes skyldig, hållas till fängelsestraff och tungt arbete, ett dera eller båda för en tid ej öfverskridande tolf månader — — — —»

»Den anklagade, om dömd till hårdt arbete, må på domarens order mot sådan dagspenning, som kan erhållas för hans arbete, uthyras till egare eller arrendator af farm, eller till arbete på gator, offentliga vägar eller byggnader».

»Jag bäfvar, när jag betänker, att Gud är rättvis», skref redan Jefferson på tal om slafveriet. South-Carolina,

nedsänkt i skuld, utarmadt och förödmjukadt genom ett skoningslöst krig, trodde, att straffdomens eller, som dess invånare voro mera böjda att kalla det, hemsökelsens och pröfningens tid var öfver i och genom fredsslutet. Man ville nu begynna att i lugn bota refvorna utan att dervid besväras af den svarta majoriteten. Men den guddomliga rättvisan hade bestämt annorlunda. De, som skrefvo »den svarta lagboken», *the black code,* hvars stadganden ofvan anförts, uppgjorde räkningen utan värden..

»Vi, folket i staten South-Carolina, till allmänt möte samlade» — så begynner den grundlag, hvilken nu gäller — »tacksamma mot den allsmäktige Guden för detta tillfälle att i fred och välbetänkt ingå ett uttryckligt och högtidligt förbund med hvar andra och att stifta en ny grundlag . . . . anropande den store verldslagstiftarens ledning, antaga, förordna och stadfästa följande — — — såsom grundlag för staten South-Carolina.»

Art. 1 Sect. 1. »Alla menniskor äro födda fria och jämlika.»

Sect. 2. »Slafveri skall ej finnas inom denna stat, ej häller tvångstjenst utom såsom straff för brott . . . .»

Sect. 5. »Denna stat skall för everldliga tider förblifva en lem af den amerikanska Unionen.»

Och vidare: »Hvarje medborgare af Förenta staterna, som fylt tjuguett år . . . . *utan afseende på race, färg eller föregående lefnadsvilkor,* skall ega rösträtt vid val af alla ämbetsmän, hvilka nu eller framdeles väljas af folket — — —.»

Så hade ställningen förändrats på tre år. Det allmänna möte, som antog 1865 års grundlag, hade sammanträdt med stöd af en proklamation af Förenta staternas president, Andrew Johnson, hvilken var välvilligt stämd

mot Södern. Men kongressen förklarade, att presidenten öfverskridit sin myndighet. Det republikanska partiet, som höll maktens tyglar, fruktade, att de demokratiska staterna skulle snart nog inom kongressen återvinna ett olägligt inflytande. Det var ej tillfredsställdt med den förödmjukelse sydförbundet redan lidit. Rebellstaterna skulle ej blott tuktas utan krossas. Framför allt South-Carolina, upprorets första källsprång. Och abolitionisterna — det parti som kämpat för slafvarnes frigörande — fordrade såsom en gärd åt menniskans medfödda rättigheter, att de svarta, dem en blodig kamp löst ur träldom, också skulle *behandlas* såsom fria män, med andra ord, att de skulle begåfvas med rösträtt. Emigranten från Europa, äfven om han uppfostrats i Preussens eller Sverges folkskolor, kunde man icke på flere år gifva medborgarerätt. Huru skulle han inom kortare tid lära sig förstå sina medborgerliga pligter? Men åt negern, full af vidskepelse, okunnig i sjelfva abc och dertill, efter hvad man ännu trodde sig ha skäl att befara, hämdlysten mot dem, som nyss förut förtryckt honom — åt negern ansågo Nordens statsmän både rättvist och klokt att genast gifva medborgarerätt och så medelbarligen i de stater, der de svarta utgjorde majoritet, på dem öfverflytta maktens ansvar och dess frestelser. Kan man rättfärdiga detta? Vi vilja se till. Men först en kort redogörelse för omständigheterna vid den nya grundlagens antagande.

Kongressen försatte, för att vinna sina ändamål, staten under militärisk styrelse. Generalerna Sickles och Canby voro efter hvar andra högste befälhafvare. En allmän folkräkning anstäldes, hvarvid det befans, att de röstegande voro 78,982 färgade och 46,346 hvita personer, hvilket lemnar de svarta en öfvervigt af 32,636. Derpå iakttogos

alla ett republikanskt samhälles former, och en allmän folkomröstning utsattes, genom hvilken det suveräna folket skulle bestämma, huruvida det önskade ett allmänt möte för stiftande af en grundlag — den förra af 1866 var genom kongressens beslut förklarad ogiltig. Svaret utföll med omkring 69,000 ja (bland dem 130 hvita) och omkring 2,000 nej (alla hvita). Man ser således, att den hvita befolkningen — i förtviflan eller af högfärd? — nästan mangrant afhöll sig från allt ingripande. I lydnad för den uttalade folkviljan sammanträdde nu i Charleston ett allmänt möte. Ombuden bestodo uteslutande af republikaner, negrer och s. k. *carpetbaggers*, »nattsäcksherrar», ett slags politiska vampyrer, äfventyrare, hvilka i stora svärmar, obesvärade af timliga egodelar, blott med sin nattsäck i hand skyndade från Norden till rebellstaterna för att, som de sade, vara behjelplige vid deras »reconstruction». Deras ädla sträfvan för de fleste af dem åtminstone så till vida kröntes med framgång, att den lilla lätta nattsäcken svälde till ett väl fyldt kassaskåp, inhyst i ett vackert boningshus med trädgård, stall och tillbehör. Men ingen hvit man, af gammalt bosatt i sydstaterna, och knappast på sista tiden någon af de mera upplyste negrerna går förbi dessa välmående fridfulla hem utan att knyta näfven. Det är lätt att förstå sådant teckenspråk.

Det var stora ord, som föllo i denna församling. Nattsäcksherrarna ordade vidt och bredt om frihet och jämlikhet. Negrerna hade ofta det förståndet att tiga, och endast ett fåtal af dem öppnade sin mun. Men desse behöfde sannerligen ej frukta en jämförelse med de hvite. Om man undantar att äfven de förnöjde sig med något högt flygande fraser och att de bröto på den tokroliga neger-munarten, fans intet, som förrådde framstående

brist på bildning, och när man ögnar genom de digra förhandlingarna, är det ofta omöjligt att veta, om en hvit eller svart man varit talaren, så vida man ej känner deras namn. De som uppträdde voro nämligen nästan utan undantag negrer, hvilka uppfostrats i de norra staterna, ja, ett par af dem hade till och med fått sin bildning vid europeiska läroanstalter.

Någon enda af de äkta South Carolina-negrerna vågade dock stundom bryta en lans, bland dem särskildt Beverly Nash, numera en af de ledande personligheterna inom senaten. Han är svart som ett par nyblankade skor och var kort förut sjelf slaf och skoborstare, liksom han ännu har en bror med detta yrke, hvilken blankade mina skor i ett af Columbias hotell.

Efter mycket talande hit och dit och efter utgjutande af rågade vredesskålar öfver en viss tidning, hvilken behandlade hela församlingen med ett oförskämdt öfversitteri, kom man sams om 1868 års grundlag, hvilken, såsom anfördt är, begynner med de orden: »Alla menniskor äro af naturen fria och jämlika.» Och nu var South-Carolinas öde afgjordt.

De hvite voro i och genom grundlagens antagande i negrernas våld. Huru desse senare begagnade sin nyfångna storhet, skall härefter visas. Förändringen hade åvägabragts under skydd af Förenta staternas bajonetter. Det hvita blodet kokade, men kunde icke sjuda öfver.

Detta ingripande af Förenta staternas krigsmakt skulle man haft rätt, synes det mig, att betrakta endast såsom olidligt tyranni och en förhatlig partiåtgärd för bevarande af republikanernas orubbade inflytande i kongressen, hade icke South-Carolinas hvita befolkning sjelf gifvit berättigande åt ett sådant förfarande. Glömsk af alla krigets

lärdomar trodde sig denna befolkning ännu vara ställningens herrar. De erkände visserligen, dertill nödde och tvungne, slafveriets upphäfvande. Men i stället att räcka handen åt negrerna och behandla dem såsom blifvande medborgare, ungefär såsom de skulle bemött emigranter, afskuro de dem i 1865 års grundlag från all möjlighet att ens i framtiden erhålla full medborgarerätt. De behandlade dem ej blott med personligt förakt, utan i sin förblindelse äfven med politiskt. Af gunst och nåde erkände man, såsom vi sett, deras rätt att ingå äktenskap och att föda lagligt erkänd afkomma, men man förklarade giftermål mellan hvita och färgade personer ogiltigt. Man vägrade dem faktiskt rätt att inflytta i staten, ty ingen svart man kunde annat än undantagsvis lyckas att ställa två hvita borgesmän, man stiftade en lag mot lösdrifveri af den natur, påstodo Nordens ledare, att faktiskt en mängd af de frigifne å nyo tvungos in under pådrifvarens piska, man inskränkte i lagstadganden, hvilka jag ej anfört, negrernas rätt att sälja och köpa, man stälde arbetarne i ytterst obilligt beroende af arbetsgifvaren, man bestämde godtyckligt tiden för ut-arbete till timmarna från solens uppgång till dess nedgång endast med en kort rast för frukost- och middags-mål, man stadgade, att arbetsgifvaren skulle hafva rätt att afdraga från tjenarens lön alla utgifter, för föda, läkemedel, läkare, orsakade genom hans sjukdom.

Medelst alla dessa lagar ville man ej blott hindra den svarta majoriteten, hvilken man med rätta fruktade, från allt politiskt inflytande, men man ville ock göra negrerna den nya friheten rätt bitter genom jämförelsen med slaftidens förmoner. »Slafveriet», — sade en f. d. slafegare, som gjorde sitt bästa att visa mig alla dess »fördelar»,

— »var ett slags oskrifvet kontrakt, på det hela mycket fördelaktigt för tjenaren. Vill du tjena mig troget hela ditt lif, sade egaren, så skall jag gifva dig föda och kläder, taga vara på dina barn och din hustru, vårda dig, när du är sjuk, och skänka dig ett sorglöst hem på din ålderdom. Detta var ett bättre betaladt arbete än grufarbetarnes i England, kan ni neka det? Det var så dyrbart, att slafarbete endast kunde löna sig bedrifvet i mycket stor skala. Det var derför ett hinder för vårt lands utveckling. Men negrerna, tro mig, hade det bättre då, än de ha det nu.»

Denna målning är naturligtvis mycket »renoverad». Men om man något förändrar färgtonen, är den troligen i otaliga fall sann. Det låg i slafegarnes intresse att föda sina negrer drägligt, att vårda deras helsa och hålla dem vid godt och trefvet mod. Men detta var blott ena sidan af slafveriet. Den andra var en fullkomligt laglös makt i herrens händer, under det slafven var fullkomligt försvarslös. I 1865 års grundlag korsade de hvite öfver alla de pligter, som sjelfviskheten, om intet annat, pålagt dem, så länge de hade sitt kapital i den lefvande handelsvaran. På samma gång sökte de att hålla negrerna i ett beroende, så obilligt, så nära slafveriets gräns, som deras fruktan för unionens kanoner tillät dem våga sig. Kan man då undra på, att kongressen i det femtonde amendementet af Förenta staternas grundlag dömde billigt att gifva de förtryckte rösträtt? När det gäller nödvärn, måste man icke då anses berättigad till och med att taga angriparens lif? Och här gälde det för visso politiskt nödvärn. Åtminstone måste man erkänna svårigheten i den lagstiftande församlingens ställning.

Svårligen kan man derför klandra dem, som gåfvo den svarte mannen rösträtt och på samma gång med rätta ifrade mot att låta invandraren från Europa omedelbart hafva något att säga i det nya fosterlandets förhållanden. De befunno sig mellan tvänne farliga skär. Antingen måste den starkares eller den svagares rätt uppoffras. De sågo ingen annan utväg än att följa regeln: »Af tvänne onda ting du välje städs det minsta». Den hvite mannen hade bildningens öfverlägsenhet att använda såsom försvarsvapen. Kongressen visste, att äfven om de svarte i mycket skulle visa sig tyranniska, skulle de dock aldrig våga att skrifva en »*hvit* lagbok» i anda af *the black code*. Negern var i många fall värnlös som ett barn och måste skyddas.

Men onekligen låg det derjämte i det republikanska partiets intresse — det vore ensidigt att ej påminna härom — att påräkna de frigifnes röster för att helt krossa motståndarne. Det är lyckligt, när pligt och egennytta gå likt vänner hand i hand. Om, såsom man vill påstå, äfven hämdlystnad lagt sitt svärd i vågskålen för att grundligt utarma och nedtrampa den hårdnackade fienden — så är äfven det menskligt och lätt förklarligt, om ock ej ursäktligt.

SAMBO PÅ STYFVA LINAN.

Hvilken förändring! Några år förut fick ingen färgad man utan pass gå ut i staden efter mörkrets inbrott; flere än två negrer fingo aldrig gå till sammans på gatan; hvite män skulle enligt lag vara närvarande vid deras religiösa

möten. Nu sammanträdde dessa negrer till lagstiftande församling, och i en stat der ett enda ohöfligt ord mot de hvite ej länge sedan skulle kostat fängelse och aga, kanske lifvet, hördes en färgad ledamot, pastor Cardozo, uttala följande ord, hvars häftighet det vore obilligt att icke — om än med ogillande — förlåta: »Söderns damer», utropade han, »togo af sig sina smycken, att med dem understödja ett krig, begynt för att hålla ett folk i evig träldom, och männen sålde sina slafvar för samma mål. Nu, låt dem umgälla det. *De* hafva kastat tärningen, *de* må bära följderna . . . Det anstår icke den presterliga drägten att hafva försyn för menniskosäljaren, men när hälst en syndare ångrar sig, är det förenligt med presterlig värdighet att förlåta. Men jag *tror icke,* att de hafva ångrat sig.»

Man ryser, när man tänker på det öde, hvilket fyra år tidigare skulle hafva öfvergått den, som vågat yttra ord, hvilka varit endast ett svagt eko af de anförda. Han skulle blifvit hudflängd, skjuten som en hund eller hängd vid närmaste lyktpåle inom fem minuter. Nu är mannen i stället finansminister eller, som titeln lyder, »statsskattmästare».

Från början kände dock negrerna icke än sin styrka. Men snart vaknade de till medvetande deraf, och nu behöfva de icke längre nattsäcksherrar eller någon som hälst till hvit anförare. De kunna stjäla utan desses hjelp. De veta, att de äro de sjelfva som makten hafva. »Och menniskonaturen», sade en af deras främste ullhårige ledare i ett samtal, hvarmed han bevärdigade mig, »är sig öfverallt tämligen lik. Det må vara svart natur eller hvit: har hon en gång fått makten, släpper hon icke den samma ur sina händer. Nu äro *vi* de som styra».

För att förstå hela andan af den styrelse, som efter 1868 drifvit de hvite till förtviflan och staten till randen af en skamlig bankrutt, måste man imellertid känna de forne slafvarnes karaktär och bildningsgrad. I representanternas hus utgjorde negermajoriteten detta år 111 (de hvites antal var 23), och af statens 32 grefskap hade femton uteslutande svarta representanter. De fleste af de hvite äro »nattsäcksherrar», och resten, spillrorna af den gamla aristrokratien, sitter med beklämdt hjerta bredvid en svart »gem'man» (negrernas uttal af gentleman) i glasögon, trasiga byxor och en upp- och nedvänd tidning i handen. »The gem'man» lägger helt ogeneradt upp benen på den framför sittande grannens bord, tuggar sin buss, spottar tobak och gör det hett nog för sin forne herre, då han reser sig för att förorda ett förslag om ökandet af skatt på fastighet, en åtgärd, hvars närmaste följd den gråhårige hvite mannen väl vet vara, att han sjelf skall tvingas att nästa år låta sin jordegendom utmätas och gå under auktionistens hammare. På andra sidan sitter en annan »colored member», som just nu knäcker en nöt mellan sina starka glänsande tandrader, kastar skalen på golfvet och låter kärnan försvinna mellan sina tjocka läppar. Han är från ris-landet, der bildningen står lägst, och måtte der anses som ett literärt ljus. Åtminstone har man här satt honom i biblioteksutskottet. Han kan hvarken läsa eller skrifva, men det är ju af ringa betydelse. Hufvudsumman är, att anslag genomdrifvas under namn af bokköp. Hvart taga penningarna vägen? Ja, det vet ingen utom den lärde utskotts-ledamoten.

»Ja, tänk er en sådan skandal», sade bibliotekarien, en gammal vänlig liten tysk, då jag besåg statsbiblioteket, »här har man satt en »nigger» i komitén, fastän han hvar-

ken kan läsa eller skrifva sitt namn. Das ist ja ganz abscheulich», muttrade han, i det han tog sin pipa ur munnen.

För öfrigt hör man oupphörligen röster: herr talman, herr talman, och den ene efter den andra begär ordet och snackar i munnen på kamraterna. Det lär vara ett sorl som i en bikupa, — dock mycken värdighet och allvar i leken.

Men jag har ej sjelf sett legislaturen samlad och beskrifver endast efter hörsagor. Man lär kunna få ett utmärkt begrepp om ledamöternas yttre och deras politiska insigt genom att besöka gatorna eller de stora salutorgen i hvilken som hälst af sydstaternas städer. Låtom oss derför gå till *The market*.

Först vill jag blott tillägga, att talmannen i representanternas hus är en bildad, ytterst begåfvad, i sitt yttre »gentlemanly» neger, hr Elliot. Hans klubba håller den stojande stororдіga församlingen någorlunda på mattan. Han lär vara snabb i uppfattning och beslut och är, äfven enligt den hvita befolkningens utsago, en ypperlig talman och dertill en genomslipad lagkarl. Också blicka hans svarta landsmän upp till honom med obegränsad beundran. »Der ä' inte en man, som ha bättre hufvud på skaft i hela South-Carolina», sade med ett välbehagligt grin en af hans svarta bröder, med hvilken jag hade en stunds kannstöperi.

GATULIF I CHARLESTON.

Längs kajen rullar den ena kärran efter den andra lastad likt ett högt hölass med bomullsbalar. Negrerna på toppen af lasset förnöja sig i det strålande solskenet.

För en främling är det rådligast att krypa tätt intill hamnbodarnas väggar, der en smal strimma af gångbanan ännu täckes af mörk skugga. Bomullstappar dansa i hvirflar kring ens fötter, så snart en pust af hafsbrisen tränger in mellan husraderna. Bomull, smutsig och hoptofvad, är nedtrampad i sanden på gatan, och om man blickar in i skjul och magasin, ser man hela berg af bomullsafskrap. Skeppningen är mycket liflig. År 1872—73 skeppades till främmande och inrikes hamnar 361,482 balar (mot 153,418 år 1866—67), och följande år — den senaste tryckta uppgift jag funnit — närmade sig antalet balar 400,000 till ett värde af 33 $^1/_2$ million dollars. Charleston är nämligen den förnämsta hamnen i Förenta staterna för s. k. Sea Island Cotton.

Något längre fram reser sig på strandbrädden ett ståtligt marmorpalats i grekisk stil. Det blickar ut öfver det blå hafvet, hvilket speglar otaliga hvita segel. Kolonnaden, som pryder den breda trappgången, äfvensom taket uppbära ställningar för murare. Om byggnaden ej ännu är färdig eller om den skadats af bomberna under kriget, kan den främmande icke afgöra. »Hvad är det der för byggnad», frågade jag en mulatt, som just kom från salutorget, dit jag ämnade mig. »Det är Förenta staternas tull, sar (sir). Tjugu år ha de hållit på med det, och di inte få det färdigt på tjugu år till. På regeringens bekostnad — kan tänka. Det inte gå fort då må tro. Mig få kontrakt på byggnaden, mig rifva ned allt hvad ni har bygt och börjat på ny räkning. Så komma en annan efter mig och plocka sönder min bit. Slow business, sar. Good mornin'.»

Charleston har omkring 52,000 invånare, och negrerna och mulatterna öfverstiga med ungefär fem tusen de hvites.

antal. Men då allt ut-arbete förrättas af negrer och derjämte bland dem finnes en mäkta stor skara lättingar, hvilka ej göra annat än drifva på gatorna, förefaller det, som om den svarta befolkningen vore långt talrikare. Här och der möter man en köpman eller lagkarl eller en fin ung dam, alla hvita. Stundom upptages hela gångbanans bredd af en »lady» följd af en barnvagn med en liten klarögd, ljuslätt barnunge, dragen af en storvuxen svart amma, »mammy», klädd i mångfärgad turban och med röda smycken i öronen och på bröstet. Men med dessa få undantag är hela staden synnerligen vissa tider på dagen bokstafligen fyld af negrer. En hvit man går såsom en främling ibland dem. De tyckas växa upp likt svampar rundt omkring honom. De prata och skratta, leka med marmorkulor eller ligga och sofva på kanten af gatan.

Aldrig ser man dock en sådan samling af dem som i det öfverbygda salutorget, synnerligen om lördagsaftonen. Med läsarens tillåtelse vilja vi begagna pennan såsom trollspö, glömma den varma strålande solen och i stället antaga, att vi just tränga oss fram mellan den ström af mörka figurer, hvilka om lördagsqvällen gå ut och in genom den medelst två långa rader af gasljus upplysta byggnaden. »Lycka för er, boss, att ni komma i afton», säger en af de väldiga månglarmadamerna, »ståtligt torg, eh? Ingenting märkligare i hela Charleston. Ståtlig belysning, eh? Det hända bara en gång i veckan, kapten.»

Vid ingången står ett föremål för mängdens beundrande afund, en svart poliskonstapel. Sjelfva menniskokärleken kan ej hindra från jämföra honom med en utklädd apa. Hela verlden, med undantag af flicksnärtor, har en viss svaghet för blanka knappar och epåletter. Men ingen

dödlig är mera stolt öfver sin blåa klädesuniform, sina mässingsknappar och sin stora mössa, hvilken sjunker långt ned på öronen, än konstapeln af färg. Om ni ser honom skarpt i ögonen, ger han er en långsam nedlåtande nick. Annars står han orörlig med sin klubba i den svarta handen, väl vetande, att på honom beror republikens väl eller ve. Han säger med en af sina ämbetsbröder, hvilken var illa ute i folkträngsel: »Stopp, stopp, den som ofredar mig, han ofredar hela republiken».

Första afdelningen af saluhallarna upptages af slagtarstånd och fiskförsäljning. Här är rikedom på svinkroppar, ox- och fårstekar, krabbor, sköldpaddor och fiskar af alla slag. Slagtarne äro alla klädda i hvita förkläden. Några äro rödbrusiga irländare. Resten är kolsvart. De hafva fullt upp att göra: en sågar en oxstek, en annan skär en bit af den ofantliga flundran, som tyckes tillräcklig för halfva staden, en annan räcker en knippa korf åt mrs Pompeijus Pinckney, en tjockläppad, ung fru med en hvit silkesfodrad hatt rundt omkring en glänsande svart panna. Bredvid henne står en negersprätt med en korg på armen. Han är klädd i svarta kläder och talar i en öfverlägsen ton till de trasiga, smutsiga slagtarne. Han är troligen betjent i något fint hus och kanske på grund af detta företräde vald till en af stadens åldermän eller kapten i milisen. Vid nästa bord står en hvit qvinna med afmagradt ansigte och lidande blick. Två små spensliga pojkar hänga vid den håliga kjolen; förbi dem går med käck uppsyn ett par starka, feta negerungar, sugande på sockerrör. Ändtligen har den utmärglade modern fått litet af inelfvorna och ett stycke kött i ett papper för söndagsmiddagen. Hon tar sina små vid handen och går ut.

Hon hör till »the poor white trash», det hvita patrasket, såsom negrerna benämna de fattigaste bland de hvite. Så möta vi en vänlig gumma med högbrokig turban och en stor knippa grönsaker i handen, så en vacker mulattflicka med röda rosor i en korg på hufvudet, en tjock prest eller kyrkvärd med hvit halsduk, ett gap lik en flodhästs och fötter breda som en ekstock — han sätter sin käpp i marken för hvarje steg, jämt som en klockare i ett liktåg — efter honom en rad uppsluppna påfoglar af det vekare könet, klädda i gröna, röda, blå och gula färger, så bjerta, att de verkligen förefalla äckliga.

Nu kommer en neger med ett ärligt ansigte öfver dit jag står. Han har platt näsa, haltar något och bär ett slags moccasin på ena foten. »Kan ni inte hafva något arbete för mig, boss?» frågar han. »Mig varit sjuk i min fot, mig inte hafva något att äta. Godt arbete för 75 cents, boss, ja, för 50 cents mig lofva att göra hvad ni vilja. Mig inte i stånd att få inte arbete.» (De upprepa ofta negationerna.) Jag sade honom, att jag var främling och ej kunde använda honom. »Well, boss, mig ej veta, hvad mig ha bäst att göra. Mig gå öfver till våra vänner th'yankees. De ge mig arbete, har man sagt. En gem'man ge mig tio cents i går till ett stycke bröd. Nu ingenting, och barnen hemma.» Jag gaf

honom en smula och slog mig i språk: »Var ni också en slaf före kriget?» »Yes sar, måtte det.» Alla negrer, dem man frågar, äro vanligen mycket ifriga att försäkra att de varit slafvar, »belonged to some-body». Ty att vara en fri neger ansågs före befrielsen såsom ytterst föraktligt, och »free nigger» var ett skällsord. »Hade ni en god massa?», fortsatte jag. »No sar. Min massa mycket hård, sar. Piska några af oss nästan till döds. Vi alla rymde efter kriget. Ingen stanna på hans plantage.» — »Och nu är ni friherre nu och tar del i politiken?» — »Yes, sar», sade han med ett belåtet leende. »Snart vi hafva ett preferentval.» Han menade president. — »Och hvem tänker ni rösta på?» — »Mig inte veta.» »Kanske på massa Grant?» — »Yes sar, jag tror nästan. Har gjort en go' del för stackars svart folk.» — »Men», sade jag för att se, om han hört ett gängse rykte, »massa Grant super.» — »Ja, det är faktum. Han supa. Det är den stora svårigheten. En man inte studera statsaffärerna bra, när han tycka för mycket om flaskan.» — »Det är skada, att ni inte längre har massa Linkum.» — »Sant, boss, men de säga, att massa Linkum hafva ung son, han ej varit myndig, men nu myndig, nu tror jag, att han blir preferent. Men färgadt folk tycka bäst om att få färgad man till preferent.» — »Men I ären allt för få. Blott fem millioner mot trettiofem. I ären ej så många i andra stater, som i South-Carolina.» Han såg endast misstroget på mig från sidan, i det han långsamt rullade sina stora svarta ögon. Men då jag tillade, att jag i Europa kanske blott sett ett tjog personer af hans hop, då fick han alldeles klart för sig, att jag dref med honom. Han skrattade och ville ej tro mig. En upplyst statsman

Derpå fortsatte jag till grönsakstorget i andra ändan af byggnaden.

Här har redan länge varit full sommar — något bör väl vittna om, att Charleston ligger på Jerusalems breddgrad — och grönsakstorget är följaktligen ett fullkomligt ymnighetshorn. Vid ingången står äfven här en svart poliskonstapel, lika myndig som den ämbetsbroder, hvars bekantskap vi redan gjort. Folkskaran är ock af samma karaktär. Men allmänheten ger sig mera ro. Omgifningarna äro behagligare än på kött-torget. Man helsar och språkar med en makalös värdighet, men på samma gång med en sådan trasgrannhet i åtbörder, ord och kläder, som vore det hela en maskrad. Drägter och hudfärg vexla i oändlighet. Hög skinande cylinderhatt, brungul hy, svarta, spetsiga mustascher eller kolsvart skrynkligt ansigte, omgifvet af grått skägg och grått ulligt hår, som sticker ut genom hålen i en slokig hattkulle utan brätten, den fina, spänstiga rörkäppen med förgyld knapp eller den krokiga knölpåken med nött krycka, hela byxor och trasiga byxor, blomstrande fruntimmershattar eller smutsiga hucklen och turbaner, solfjäder och handskar eller torgkorg och knotiga händer, knollriga hufvud, tillhöriga barbenta negerungar, hvilka sträcka ut sin röda tunga åt de förbigående och hvilkas ögon stå ut ur hufvudet på dem, så att de likna kräftor, ett och annat utpräglадt hvitt ansigte af Söderns skäggiga typ, pustande svart välmåga och tjocka läppar, qvadronens fina gestalt och olivbruna hy — allt i en röra och belyst af gasljusen, hvilka fladdra i draget och gifva ett osäkert sken.

Längs väggarna löpa äfven här höga bord, och på dem trona likt Don Quixotes Dulcinea de frodiga svarta

månglerskorna midt ibland stora vålmar af kål, sparris, salad, ärtskockor, söt potates, rädisor o. s. v. De dela med nedlåtande välvilja ut sina håfvor åt köparen. Så snart han aflägsnat sig, söka de genast draga till sig en ny kund genom att artigt vinka och ropa: hvad befalles? Fruktstånden, tillhöriga italienare, äro mycket vackert anordnade i ett slags amfiteater, vid hvars båda ändar hänga väldiga klasar af bananas. Öfversta raden upptages af glasburkar, fylda med röda och hvita karameller. Nästa rad prydes af gullgula oranger och pressade fikon i små lådor, stora röda smultron i nätta korgar, sedan äpplen af olika storlek och sist flere hvarf af ananas eller »tallapplen», som de benämnas, emedan de likna väldiga tallkottar, krönta af en grön vippa palmblad.

Det dröjde ej länge, förr än jag var bekant med ett halft dussin svarta madamer, hvilka från sin upphöjda plats hedrade mig med långa samtal. Jag började vanligen med att prisa torget och gick derpå omedelbart öfver till frågan, om de varit slafvar. En liten trind gumma var synnerligen meddelsam. Hon hade blott ett par framtänder i hvardera käken, hvilket gaf henne utseendet af en nyter liten ekorre. Hon skrattade vid minsta anledning, så att nästan hela bordet skakade. — »Hade ni en god massa före kriget?», frågade jag. — »Åh, si och så, sar, jag skarp, massa skarp», sade hon i det hon lade armarna öfver bröstet med utmanande uppsyn och med en beslutsam nick. »Mig få stryk. Men under Unionen mig alltid försöka att uppföra mig väl. Nu min egen lag. Ingen öfver mig. Jag arbeta och ha det mycket bra.» — »Hur många timmar om dagen arbetar ni?» — »Från sex på mor'on till elfva på förmidda'n och så om lördagsqvällen.» — »Men hvad gör ni resten

af dagen?» — »Mig sofva.» — »Hela dagen?» — »Yes, boss, mig gå hem, sitta i min gungstol, koka min middag och göra mig sjelf konfortabel. Många af det hvita folket ha det långt värre än mig, sar. Ja, minsann tror jag det, sar.» — »Ni har det bättre nu än före kriget, kan jag tro, men är det ej svårare att få nog att äta?» — »Möjligtvis, sar, mig alltid ha godt att äta före kriget, men mig ej vill byta, mig aldrig ha slafveri igen, om jag än vara hungrig.» — »Och ni har fått vackra kyrkor nu.» — »Tror mest så, sar. Vi alla sitte nere i kyrkan nu. Förut färgadt folk i sin massas kyrka, alla på läktaren, hvitt folk nere i kyrkan. Nu vi sitta nere i vår egen kyrka, hvitt folk ibland komma och sätta sig bredvid oss.» — »Och ståtliga skolor har ni fått också.» — »Måtte det. Men mig icke vara boklärd. Mig alls inte lärd. Inte läsa i bok, sar, för gammal. Det finnes tillräckligt många af mitt eget folk att lära mig läsa, men mig för gammal.» — »Men det är ej svårt, ni borde försöka.» — »Nej . . . just så . . . det är ej svårt», sade hon misstroget, »allt mig kunna är abc: men bara på ett vis, inte både fram- och baklänges. Mig kunna bara framlänges och då af ingen nytta.» — »Men det är just så med mig. Jag kan det bara framlänges.» — Här skakade hon å nyo med misstro på hufvudet och fick ett nytt anfall af skrattlystnad. När hon sansat sig: »omätlig förändring, boss. Folk tala länge om'et, kom till sist, när vi tro det omöjligt. Före kriget, om någon fråga, hvad heter ni, mig tvungen att säga: mig slaf af mr M'Clean; det var min massas namn, mig såld till honom från Florida, men nu mig ha min mans namn. Nu är det Clara M'Clintock.» Halft skrämd och halft förlägen, när hon hörde dessa ord gå öfver sina läppar, gömde hon ansigtet

i sina breda, gråsvarta händer och fnittrade för en lång stund. »Jo, jag tackar», sade jag, när hon såg upp, »nu är det *fru* M'Clintock. God afton fru M'Clintock.» Den magiska titeln gjorde henne utom sig. Hon slog sig med båda sina händer på knäna, skrattade så, att hon kunde kikna, gungade upp och ned med öfre delen af kroppen. Det sista jag såg henne, hade hon stoppat ned hufvudet i ett tråg för att dölja sin förtjusning eller sin förlägenhet. Häftiga skakningar förrådde, huru hon ännu njöt af den ära, som vederfarits henne. Troligen hade aldrig någon hvit man kallat henne annat än »mammy» eller »lilla tant», hvilka äro de vanliga titlarna för bedagade negerqvinnor.

En af hennes yrkessystrar berättade, huru hon blifvit piskad till blods, emedan hon velat hjelpa fångarne under kriget. »Menniskokärlek, ser ni, captain, mensklighet — och folket från de norra staterna, så att säga af vår egen race; vi gifva dem ett stycke kött eller potatis; vi tvätta för dem och hjelpa dem att hålla sig en smula rena. Men det imot lagen, och mig och många med mig sända till arbetshuset och mig få trettio par spö, skarpa, boss, ända till blods, men nu, prisad vare Herren, allt vara öfver och mig skörda frukten af det. Det var den strängaste tukt mig någonsin haft, ty mycket god massa.»

Samma försäkran, att de haft mycket god massa, hörde jag från flere andra. Många hafva alls intet mot slafveriet, utan tyckas längta tillbaka till dess köttgrytor. En gammal mulattqvinna med fina åtbörder och behagligt yttre sade, att hon, hennes slägtingar och alla deras förfäder gått i arf från slägtled till slägtled inom samma familj och att »massa» alltid varit god mot dem. Sjelf hade hon varit »missus» kammarjungfru. »Men nu är ni

hennes ovän, kan jag tro?» — »No, sar, signe honom, inte en smula. Hon alltid helsa på mig, när mig möta henne.» Andra talade med mycken förtjusning om »vår familj», »den hvita familjen» o. s. v. Upphäfvandet af slafveriet har i deras ögon hufvudsakligen burit en frukt, nämligen att de nu få sitta »nere i kyrkan, sin egen kyrka». Jag tror, att nästan alla negrinnor, med hvilka jag samspråkat, framhållit detta såsom frihetens största välsignelse. Negrerna äro nämligen ett ytterst religiöst slägte. Allt som rör gudstjensten är för dem af omätlig vigt.

Från grönsakstorget kommer man till en plats, der fjäderfä hålles till salu. En svart poliskonstapel, svart folkskara, höga bord kring väggarna, just såsom vi redan sett. Men i stället för rofvor och kålhufvud en otalig skara af kacklande höns, stridslystna tuppar med röda kammar, ilskna kalkoner, hvitprickiga perlhöns, brunaktiga dufvor, filosofiska ankor. Stundom äro de utan åtskilnad packade tätt som sillar i trånga burar, genom hvilkas spjälar en och annan lefnadsfrisk tupp just lyckats få upp sitt kamkrönta hufvud tillräckligt för att inför hela verlden medelst ett högljudt kukeliku! protestera mot den orättvisa, som vederfares honom och hela hans slägte, i och genom ett så summariskt förfaringssätt. Oftare har man bundit offrens ben tillsammans, liksom fångarne i gamla tider kedjades tillsammans två och två, ja, stundom äro många på detta sätt fästa vid hvar andra. Man lyfter dem vid benen, och jag såg en liten, undersätsig neger fatta tag i ett helt knippe af sammanbundna ben och slänga hela ståten öfver skuldran, just som om det varit en mjölsäck. Tupparne, halfqväfda, snodde sina hängande hufvud och flaxade med vingarna; men allt motstånd

var förgäfves. Man behandlade hönsgårdens invånare ungefär, som om de varit liflösa varelser. Man slängde dem ned på bordet, just som de varit kålhufvud. För att göra djurplågeriet fullständigt fattades blott den italienska seden att plocka foglarne — *lefvande!*

Köparne voro talrika och de flesta, efter hvad jag kunde tycka, män. I allmänhet gör husfadern uppköp af kött, fisk o. s. v., ofta äfven af grönsaker. Kalkon eller höns anses öfverallt i Amerika höra till en god söndagsmiddag. Och stads-negrerna gifva ut sin sista slant för granna kläder och god mat, i synnerhet på sabbatsdagen.

DEN NYA FRIHETEN.

Hade jag ej redan tröttat läsaren med negerprat, skulle vi talat politik med några af dem. I allmänhet tyckes den manliga befolkningen mera bestämdt gynna sakernas nya ställning. »Före kriget färgadt folk ej kunna röka en pipa på gatan utan att skickas till fängelse eller tukthuset. Men nu mig kunna gå jämnsides med hvit man på gatan och röka min cigarr.» Så uttryckte en bredaxlad arbetare sin uppfattning af den nya friheten. Detta var alldeles i samma anda som gummorna, hvilka fröjdade sig öfver, att hvitt folk satt bredvid dem i kyrkan. En och annan frigifven slaf talar om att »stå upprätt i sin fulla mandom» eller uttrycker sina känslor på följande sätt: »När mig nu säga herre, mig menar Herren

i himmelen, mig stå i min frihet inför hela verlden, ingen herre mellan mig och Herren». Sådana uttryck af en dunkel oförstådd frihetsglöd hos dessa barnsliga, okunniga varelser värma ens hjerta. De skulle göra det än mer, om man icke snart lärde sig, att negrernas efterhärmande natur ofta plockat dessa smulor under nattsäcksherrarnes bord och att namnet frihet är för dem ett tomt namn.

Många af dem gifva dock åt denna nymodiga frihet en mycket praktisk tillämpning. I politiken betyder det i deras tanke rätt att stjäla, i dagliga lifvet rätt att stjäla och dertill att vara lat. En af mina bekanta, jämte sina slägtingar egare af plantager i Georgia, berättade mig följande, hvilket belyser både negrernas tjufaktighet, deras bildningsgrad och de svårigheter, med hvilka den hvite egendomsegaren har att kämpa, sedan kriget tagit piska och straffrätt ur hans hand.

Min sagesmans kusin dref svinskötsel i stor skala. Men till hans bekymmer minskades svinens antal utan all synlig orsak. Snart förstod han dock, att hans svarta arbetare gjorde sig glada med de feta skinkorna. Han tillgrep ett i Södern väl bepröfvadt medel. Han kallade tillsamman alla sina män och höll följande lilla tal: »Gossar, jag ser allt för väl, att ni stjäl alla mina svin. Om det fortgår på detta sätt, lönar sig icke mer för mig att göda svin, ty jag ser aldrig skymten af dem. Men nu säger jag er allesammans, gossar, att jag kommer att blanda stryknin i svintrågen. Det är bäst för er att se opp hädanefter. Jag har varnat er, ni får skylla er sjelfva.» Svin — uppgifves det — kunna nämligen ostraffadt förtära stryknin. Men deras kött lär vara dödande, tills fyra veckor förflutit, sedan giftet intogs. Egaren måste derför hålla noga reda på, åt hvilka kreatur han ger det.

Detta döljes naturligtvis för negrerna. Några dagar senare gick en neger med sin hund förbi den plats, der svinen fingo sin föda. Hunden smakade litet af innehållet i ett af trågen. Han hade icke gått hundra alnar, förr än han föll ned död. Från den tiden fingo svinen vara i fred.

Men negrerna tycka icke blott om fläsk utan ock om sötsaker. Samme man egde en sockerrör-plantering. Sockerrör försvunno med samma hastighet som svinen. Nu är sambos begifvenhet på att suga sockerrör blott allt för väl känd. Han visste således omedelbart orsaken, hvarför sockerfälten glesnade. Men hvad kunde han göra? Icke kunde han ge sockerrören stryknin? Han var nära att i förtviflan gifva upp alltsammans och betrakta sig som en ruinerad man, då han plötsligt slogs af en lycklig tanke. Han kallade tillsammans »the boys» och höll ett tal till dem såsom förra gången. Han ändrade blott namn och satte in »socker-rör» i stället för svin: »Och nu, gossar», sade han till sist, »nu varnar jag er, ni får skylla er sjelfva. Jag skall gifva sockerrören stryknin.» Derpå tog han stryknin på udden af sin knif, höll det långt ifrån sig, som om han varit ytterligt rädd för det och gick in på fältet, der han kastade ett och annat korn på några af stånden. Flere veckor förflöto utan synbar minskning i sockerrörens antal, och egaren skrattade i skägget, när han såg, att negrerna aldrig vågade röra ett enda stånd. Men efter en tid, då han ej vidare tänkte på hela saken, hände det, att han under samtal med sina arbetare skar af ett rör med sin knif och sög det. Derpå kastade han resten på marken. Negrerna, som vaktat honom med spänd förväntan, störtade sig öfver bitarna och sögo dem med begärlighet. Stackare,

de voro ej bortskämda. Det var nu lång tid, sedan de haft sådan förplägning. Efter en stund kom en af dem fram och frågade med mycket oskyldig min, just som om han varit ledd uteslutande af vetgirighet: »Men, Massa, huru veta Massa, att inte stryknin på detta rör? Huru kunna Massa skilja dem åt?» Aj, tänkte egaren, nu ha de fångat mig. Men snart fann han sig och sade: »Tror ni, att jag skulle tala om det för er? Nej, gossar, jag är inte så dum häller.» Och dervid blef det. Och negrerna gingo kring sockerfältet som katten kring het gröt, och gå der än — förmodar jag — den dag, som i dag är.

Men det är ej nog med att de frie medborgarne i detta fria land — jag menar negrerna i South-Carolina — lemna det sjunde budet i dess värde. De hafva än mindre aktning för det följande, och deras »färdighet» i att ljuga är makalös. Rektorn vid en af Charlestons präktiga färgade skolor försäkrade, att endast flerårig vana kan göra det möjligt att upptäcka den minsta skilnad i barnens ansigtsspel, när de talade sanning eller lögn. En ung man, anstäld vid ett fosfat-verk vid Ashley-floden, berättade, att hans färgade arbetare som oftast togo med sig hackor, spadar och andra verktyg och gömde dem i sina stugor. Då han frågade dem, förnekade de alltid med den mest trovärdiga uppsyn all vetskap om de försvunna föremålen. Han anstälde då husvisitation och drog med egen hand fram det stulna godset under sängar och bord i deras kojor. I stället att erkänna och falla till fota, togo de på sig den mest förvånade min och uttryckte den misskända oskuldens öfverraskning. De kunde omöjligt begripa, huru i all verlden hackor och spadar kommit in i deras boning. De hade då aldrig rört dem med ett finger.

Men det är visst icke nödlögn allena, som de tillåta sig. Enligt hvad de mest trovärdiga personer ofta försäkrat mig, finna de alltid ett nöje i att uppduka historier. Synnerligen lära de vara qvicka i att framställa allt i ett behagligt skimmer, om de hoppas att derigenom vinna någon ekonomisk fördel. Och äfven utan någon sådan anledning föredraga de att vara »pleasant» — angenäma — och att icke vara bärare af någon mindre tacknämlig sanning. Gränslinien mellan sanning och lögn förefaller fullkomligt utplånad. Hvarför skulle de icke säga just hvad som först rinner dem i sinnet och i munnen?

Som jag antydt, ligger äfven lätja i den frigifne slafvens karaktär. Han lefver för dagen — »från handen till munnen», som det engelska ordspråket lyder. När han förtjenat tillräckligt för att köpa ett godt stycke gult majsbröd, ett mått ris, en skifva fet skinka samt litet sirap, är han oftast tillfredsstäld. Kan han dertill bestå sig en tuggbuss eller en pipa och en smula solsken, lefver han i öfverflöd. »Att icke hafva några behof är guddomligt och att hafva få behof kommer närmast guddomligheten», vill jag minnas, att Sokrates säger. Men imellertid har denna negrernas förnöjsamhet varit en stark hämsko på landets återupprättande. Man talar mycket i Kalifornien om »Chinese cheap labor», billigt kinesiskt arbete, och likasom när maskineriet uppfans, höjer man ett anskri mot den inkräktande makt, som gör de redan bestående arbetarnes arbete umbärligt. Man befarar, att invandringen af »blomsterrikets barn» skall döda allt hvitt arbete. Ty den gulbrune kinesen med sitt blida leende lider och umbär, såsom ingen af kaukasisk stam kan lida eller umbära. John Chinaman liknar en maskin i den af den

vise prisade egenskap, att han har ytterst få behof. Men han liknar ock maskinen deruti, att han är flitig och gör redbart arbete. Hans svarta kusin derimot, åtminstone i South Carolina, har lika få behof, men är hvarken flitig eller redbar. Lat och vårdslös, sedan han nu ej längre manas af uppsyningsmannens horn och pisksnärtar, kan intet förmå honom till stadigt arbete. Litet blifver gjordt, och ofta faller det honom in att under brådaste andtiden taga sig »mellantermin». Och han behöfver ej frukta någon medtäflare, ty i kustlandets osunda sumptrakter kan ingen dödlig ostraffadt bosätta sig, med mindre han i arf från Afrikas brännande länder fått svart hy och ett ulligt hufvud.

När man iakttager beskaffenheten af de lyten, som tillhöra den svarta racen i de södra staterna, häpnar man öfver det oupplösliga sambandet mellan dem och Söderns stora samhälls-synd, slafveriet. På den hvita befolkningens räkning måste åtminstone hälften af detta syndaregister öfverföras. Kan man vänta aktning för eganderätten af dem, som sjelfva blifvit stulna från sitt slägte och sitt fosterland? Kan man vänta arbetsamhet, omtanke och sinne för lifvets .beqvämligheter eller ädlare njutningar af dem, som plägade utfodras likt arbetsdjur, sedan de arbetat såsom sådana? Och sanningskärlek? Var icke slafdomen i sig sjelf en stor lögn, der den hvite mannen genom sitt handlingssätt dag ut och dag in ljög för sin svagare okunnige broder, begynnande med att inbilla honom, att alla personlighetens obestridligaste rättigheter upphörde, der den hvita hudfärgen visade den svagaste skuggning af Afrikas blod? Lägg dertill, att slafegaren såsom hvarje tyrann älskade, nej, nödgades att kalla

okunnigheten till sin hjelp. Dess bojor, én gång brutna, — och intet slafveri, intet tyranni kan längre lefva. Derför utfärdades en lag förbjudande slafvarne att läsa och mildare husbönder att lära dem denna farliga konst.

Sannerligen, om någonsin ansvarighet kan lyftas från syndaren, så har den svarte mannen rätt att kasta dess börda på förtryckarne. Framför allt gäller detta om den bland negrerna rådande lösligheten inom familjelifvet. Visserligen sökte man med Peer Gynt både på afvelsgårdarna i Virginia, der negerungarne tillverkades, och äfven senare på Söderns plantager att hålla sedligheten bland de svarte uppe till ett visst gradtal på moralens termometer, så att afvelsdjuren ej förstörde sig sjelfva. Men allt för väl bekant att ens behöfva närmare beröras är den förnedring, som orenade den hvita befolkningen i slafstaterna. Den oerhörda mängden af mulatter, terzeroner, quadroner, octoroner, talar för sig sjelf: det fans ju intet lagligt äktenskap mellan hvit och färgad. Med sådana exempel för ögonen — var det väl underligt, om slafven, då han kom åt, i smyg hade två eller tre hustrur, en på hvarje af de kringliggande plantagerna eller att han ännu ej förstår äktenskapets helgd och dess välsignelse? Äfvenså är det nogsamt bekant, hurusom stundom — visserligen icke så ofta som man i Gamla verlden förestält sig — familjen splittrades, mannen såldes åt ett håll, hustrun åt ett annat, deras barn åt ett tredje. Blotta medvetandet af en sådan möjlighet synes tillräcklig för att qväfva känslan af familjelifvets sällhet och fresta till knytande af mindre djupt ingripande förbindelser.

I negerhyddorna finner man derför ej sällan, att barnens fader alls icke är genom äktenskap förenad med

deras moder. Och under slaftiden var tillgifvenheten för den »hvita familjen» ofta långt större än för hustru och barn. En slafegare i Virginia omtalade, att hustrun till en af hans bästa negrer blef såld af sin herre. Genast skyndade mannens egare att sälja honom till samma person för att ej bryta familjekretsen. Nästa dag kom Cæsar med mulen uppsyn in på sin herres kontor. »Massa John!» — »Well, Cæsar.» — »Mig hör, att Massa sålt mig. Men mig inte gå in på det.» — »Men, min käre gosse, det var för att göra dig glädje. Du och din hustru få en mycket god massa.» — »Mig veta det, kapten. Allt bra med honom. Men mig alltid lefvat med kaptens familj. Mig alltid stanna i familjen.» — Så berättas det ock, att de svarta ammorna än i dag högeligen föredraga de hvita fosterbarnen framför sina egna.

Å andra sidan bidrog den omvårdnad, hvilken slafegaren af lätt begripliga skäl egnade åt negrernas afkomma, att göra hela slägtet oförmöget att uppfostra sina barn. Ära öfver de ädla Söderns qvinnor, hvilka i känslan af sitt oerhörda ansvar offrade helsa och krafter för att likt ljusa änglar bistå de svarta mödrarna och deras späda små. De voro många, och de gjorde ett godt verk. Men sådan var förbannelsen af det förnedrande slafsystemet, att äfven det goda vändes till ondo. Barnen togos snart från sin moder, hvilken åter gick ut på bomullsfältet. De uppfostrades uppe vid herregården, lekte med de hvita barnen, föddes väl och hade allt hvad de kunde önska. Men det var ej ur sin moders händer de mottogo dessa välgärningar. Hon fick aldrig göra det ljufva försöket att vårda och uppfostra sina egna barn. Och nu, när Söderns hvita in-

vånare beskärma sig öfver den stora dödligheten bland de svarta barnen, beroende, säges det, på vanskötsel, borde de erinra sig, att detta är en lika naturlig följd af slafveriet som tjufaktighet, lätja och lögnaktighet. Äfven om de svarte nu hafva fullkomlig frihet och goda skolor, kan man ej begära, att de vanor, som slafveriet under århundraden inympat eller i alla händelser icke utrotat, skulle försvinna på ett enda tiotal. Slafdomens märke har under flere slägtled blifvit inbrändt, skulle det kunna utplånas i första led? Först när den slägt gått hädan, hvilken uppfostrats i slafveriets mörka och förnedrande omgifningar, kan man begynna att ställa horoskopet för den svarta racens framtid. När de sju- eller åttaåringar, som sitta på skolbänken i de nyss öppnade skolhusen, en gång blifva familjefäder och skänka sina barn ett någorlunda ordnadt hem, der en nödtorftig kunskap väckt åtminstone någon liten smak för bildning, då först är tiden inne att afgöra, till hvad utsträckning Amerikas negrer äro mäktiga af utveckling.

Till dess måste man ej vänta annat än grof okunnighet och de synder, som äro denna okunnighets och slafdomens afföda. Hvad jag anfört har väl i någon mon gifvit begrepp om denna låga ståndpunkt. Dock måste man ej förbise, å ena sidan att bildade undantag finnas, å den andra att negrerna på landsbygden synnerligen i låglandet äro ännu djupare sjunkna. Der hålla vidskepelse och mörker en oantastad spira.

Men man må ej häller förglömma, att de svarte ha ljusa sidor.

Det vore orättvist att måla de forne slafvarnes karaktär lika svart som deras hy — orättvist till och med om man kastar skulden för deras sedliga förfall på slaf-

egarne. Negrerna sakna ingalunda goda drag. Men slafveriets inflytande vänder stundom äfven dessa till ett tuktoris, hvilket träffar de hvite. De svarte äro såsom nämdt förnöjsamma. Men har icke, för att anföra detta enda exempel, tyranniet förnedrat deras naturliga förnöjsamhet till cynisk likgiltighet och härigenom, såsom redan blifvit antydt, förvandlat ett af grundvilkoren för ett folks lycka till ett nästan oöfverstigligt hinder för all utveckling?

Negrerna hafva redan visat, att de kunna glömma och förläta oförrätter, och ingen kan beskylla dem för hämdgirighet. Under kriget, när deras herre spilde sitt blod för att behålla dem i träldom, anförtrodde han sina värnlösa qvinnor och barn åt deras skydd. Ja, jag har hört personer omtala, att, när unionens trupper nalkades, herrarne lemnade allt sitt silfver och andra dyrbarheter i de svartes vård utan att desse, tjufaktiga som de oftast äro, rymde med den ombetrodda skatten. Och Söderns hvita befolkning, hvilken frånkänner Afrikas barn all annan tacksamhet än den, som redan sträcker ut handen efter nya välgärningar, kan ej nog förvåna sig öfver negrernas obegripligt lugna hållning, värdig ett mera upplyst slägte. Ty nu kunna de förre slafvarne ej vänta sig mera af de hvite än laglig betalning för sitt arbete, ej något ynnestbevis. Slafegaren hade fruktat blodbad lika dem som färgade San Domingos jord. I stället vyssjas än i dag de hvita barnen, såsom under slaftiden deras stolta fäder, på de svarta barnpigornas armar. Ja, dessa mammies vårda än i dag med mera moderlig kärlek de fagra ljusa fosterbarnen än sin egen ullhufvade afkomna. Och deras äkta män sätta en stor ära i att tjena en hvit familj, ehuru de nu sjelfve i politiken äro de högsta hönsen i korgen.

Denna negrernas fridsamma hållning beror dock nog till stor del på fruktan. Under kriget visste de ej med bestämdhet, om icke nya vexlingar åter skulle bringa dem under oket. De kunde ej tro det möjligt, att det omätliga steget från slafveri till frihet *kunde* tagas. Deras fruktan för den hvite mannen var så djupt inrotad, att dessa tio årens frihet ej utplånat den samma. Om en negers öga oförmodadt möter en hvit mans blickar, för han vanligen ofrivilligt handen till sin hatt. Han kan ej frigöra sig från ett moraliskt beroende af den hvita racen. Han har mera förtroende för en hvit än för en färgad man. Han sänder ogärna sina barn till en skola, der undervisning meddelas af en skolmästare af hans egen färg. Han vänder sig med anhållan om hjelp ej till sin förre medtjenare — nu kanske senator — utan till den utarmade hvite plantageegaren. Han känner med sig, att slafveriet förnedrat hela hans slägte. Han *fruktar* den hvite. Underligt att icke denna fruktan väcker hans hämdlystnad!

Negern är vidare hemtrefven. Han införlifvar sig med den familj, der han tjenar eller för hvilken han arbetar, sätter sin stolthet i dess framgång och uppehåller dess ära inför grannskapets tjenstefolk. Att han hyser verklig tillgifvenhet för den hvita familjen har man ingen rätt att betvifla i trots af det i Södern ofta upprepade påståendet, att negern är lik kattorna: han fäster sig vid huset, der han bor, men ej vid sitt husbondfolk.

Till sist är han mycket vänskaplig, snattrar och pratar i gathörnen och har en vänlig nick och ett bredt grin för alla sina bekanta.

Alla dessa dygder äro onekligen af en mycket passiv karaktär. Vore icke Sambo tjufaktig och lögnaktig, skulle

man ej kunna gifva honom en bätte orlofssedel än att han är oförarglig, oförarglig från början till slut. Nu vore ett sådant intyg kanske litet förhastadt. Derimot nödgas man att jämnsides med dylika uppenbara öfverträdelser tillägga ännu en dygd: negrerna äro ytterst religiösa. Men deras kristendom är ett af ett besynnerligt slag. Den är icke ens mäktig att lära dem »borgerlig rättfärdighet».

NEGERKYRKOR OCH MUSKELKRISTENDOM.

Det berättas, att en negerpastor, som fann, att hans åhörare voro väl fria i fråga om sina herrars egendom och alls icke samvetsömma i fråga om sanning och lögn, tog sig före att predika om stöld och oärlighet. Första söndagen rådde allmän belåtenhet. Det var ett nytt retmedel för församlingens känslor. Men nästa söndag gick dem pastorn än mera på lifvet. Någon otålighet förspordes. Tredje söndagen gälde predikan åter samma synder. Församlingen gäspade. Ett par dagar senare infann sig hos pastorn en beskickning, bestående af diakoner och andra aktade medlemmar af hans kyrka. Pastorn bugade och frågade hvad »bröderna» önskade. »Well, brudder», sade en gråhårig diakon, »mig hoppas, att vår reverend brudder ej tager illa upp. Församlingen ej kunna uthärda allt det talet om lögn och tjufveri. Oss hafva nog af de sakerna om hvarda'n. Oss behöfva söndagen för religion.»

»Oss behöfva söndagen för religion», — to get religion, — som det heter. Intet kan gifva ett bättre begrepp om hvad negern menar med religion än ett besök i hans kyrkor. I Richmond såg jag kanske den mest karakteristiska negergudstjenst jag öfvervarat. Det var en söndagseftermiddag, och hela Richmonds negersocietet var ute och spatserade i sina helgdagskläder. Jag hade misstagit mig om tiden för eftermiddagsgudstjensten och fann kyrkan stängd. Men när jag vände hem, fängslades min uppmärksamhet genom ett långt tåg af vagnar. Kuskarne voro, såsom vanligt i dessa bygder, negrer, men utstyrda i silfverband, trekantiga hattar med galoner och svarta trådvantar. De sutto utklädda och krokryggiga på de höga kuskbockarna, just som markattor på positiv. Min undran växte, då jag såg, att alla vagnarna äfven inuti utan undantag voro fylda med negrer eller rättare negrinnor, ty endast den första vagnen innehöll ett par högtidliga, svartklädda »gem'men». Annars voro alla åkdonen fullproppade med negerqvinnor af alla åldrar, vigter och storlekar. De buro ett slags uniform, svart klädning, blå krage med hvita stjernor och svarta halmhattar, andra åter hade röda bandoler och hattar med röda hängande brätten af tyg, några voro klädda i djup sorg med en tung svart slöja fallande ned till knäet. Det var ett begrafningståg, och de åkande voro medlemmar af »Zions döttrar», »Samariens döttrar», »De uppgående solarna i Zion» m. fl. hemliga sällskap, hvilka följde den döende till hans sista hviloplats. En svart man med silfverstjernor på sin smutsiga rock gaf mig dessa upplysningar, när jag slog mig i följe med honom. Sjelf var han något slags ceremonimästare vid ett likartadt manligt samfund. Dessa begrafningssällskap räkna en stor mängd medlemmar. De samla

en fond, ur hvars besparingar aflidna bröder och systrar få en »hederlig» jordfästning och en likpredikan af en omtyckt talare*). De besöka de sjuka, sända dem läckerheter och tillse, att de äro väl vårdade. Vid dödsfall hålla de vakt öfver de aflidnes kroppar, sjunga och jämra sig ungefär som gråterskor. Sällskapens förhandlingar äro högtidliga, och de välja ämbetsmän med barnslig ståt alldeles som Odd fellows, frimurare och andra ordnar.

När vi nådde kyrkan, var denna redan fullpackad, om man undantager de platser, som bevarats för ordensmedlemmarne. En afdelning negrer i breda silfver-prydda sammetsgehäng utgjorde hedersvakt. Min ledsagare tog upp ett utsmyckadt gehäng ur sin ficka, bad mig om en knappnål, hängde sin prydnad öfver skuldran, jämkade sin krage och gaf mig en vink att följa. Vi trängde oss fram till klockaren-kyrkovaktaren, hvilken här i Amerika är om möjligt en ännu vigtigare personlighet än i våra landskyrkor. »Får presentera en gem'man från Europa», sade min förare. »Ä' han prest?», sporde kyrkvaktaren med en blick på soffan bakom prestens pulpet uppe på platformen. När jag förklarat, att jag blott var en simpel lekman, gaf herr kyrkvaktaren en nick med hufvudet: det förändrar saken, mente han. Derpå anvisade han mig en karmstol just vid foten af predikstolen. Blott ett par fot framför mig stod den brunmålade blomsterprydda kistan.

Församlingen var just sådan som alla andra negerförsamlingar, utom att alla voro i helgdagsdrägter. Skuggspelet mot de hvita väggarna var fullkomligt. Efter någon väntan, hvarvid man sände omkring korgar i och för en

*) Ofta hålles en sådan likpredikan öfver flere på en gång, så att man blott ser en kista, men hör flere namn.

insamling, höll pastorn sitt inträde. Kyrkvärdarne skyndade att hvälfva ut alla penningarna på ett bord, en och annan senkommen kastade med en millionärs likgiltighet sitt bidrag på den rätt ansenliga högen af kopparslantar, zink-pennies och flottiga tiocents-sedlar, och derpå blef allt tyst.

»Broder Johnson», sade pastorn, i det han vände sig till en ämbetsbroder, »var god och led oss i bön». Härpå trädde en gråhårsman fram och gjorde en lång bön. Då det ej synes mig rätt att uttala något som hälst omdöme om en bön, som verkligen går *från hjertat*, må det blott nämnas, att under hela tiden ett doft ängsligt mummel uppsteg från den talrika församlingen. Då och då hördes ett högljudt: ära! ära! amen! o, Herre! o. s. v.

Man sjöng derpå en psalm, hvarvid presten först upprepade hvarje rad, hvilket erbarmligt styckade musiken.

Begynte så predikan. Det vore motbjudande att anföra textens heliga ord, ty deras ädla lugn tyckes med nödvändighet kräfva andra omgifningar än dem vi skola bevittna. De voro hemtade ur Uppenbarelseboken från den syn, i hvilken siaren ser ryttaren på den hvita hästen; med båge i hand och krona på hufvudet drager den himmelske härföraren ut att vinna seger.

Pastorn var en femtio års man, mager och lutad. Glasögon med silfverbågar — ett äkta neger-prest-tillbehör — stucko bjert af mot hans svartbruna hy. Han började i låg ton *). »Om två mäktige föra krig, en af dem få stryk. Två mäktige, antag Gog och Magog, föra krig för ära, för nöje, för länder, för konungadömen,

*) Jag har tagit mig friheten att här sammandraga två mycket likartade predikningar, hvilka jag hörde i olika kyrkor.

för territorier — en af dem *måste* bli slagen. Och segraren, o! han rider på en hvit häst (här höjdes rösten), och hans vänner följa på hvita hästar eller mular... (höga rop från församlingen: ära! haleluja! kom!) För hvita hästar eller hvita mulåsnor dem vara tecken till fred och till seger och till triumf.»

Nu började qvinnorna att gunga upp och ned med öfre delen af kroppen, och en gammal korpsvart käring i stort huckle och vid kattunsklädning satte båda händerna för ansigtet och började att skaka, som om hon velat skaka af sig hela sin jordiska varelse. När presten märkte, att stämningen blef högre, höjde han än mera sin stämma, slog med knuten hand på pulpeten, tog plötsligt några steg framåt, studsade lika häftigt tillbaka och ropade: »Men bröder, hvarför tala till eder om krig. När Gog och Magog strida för nöje, för ära, för länder, för konungadömen, för territorier — hvad kommer det eder vid. Men det finnes en annan strid, strid på lif och död, på *lif... och... död...* (O, Herre! o, Herre!) Det är icke för jordisk ära eller jordiska konungadömen eller länder eller nöjen eller territorier. Jag säger er, det finnes ett lejon, ett glupande lejon, ett rytande lejon, som går omkring, sökande hvem det uppsluka må. Skall det uppsluka er?»

Nej, nej, ropade församlingen och derpå följde ett tjut så vansinnigt, att ingen, som ej hört det, kan föreställa sig det. Det började i en låg grymtande ton: *åh ah, åh ah,* tills det plötsligt med ens hoppade upp till ett gällt pipigt *ih!* med plötsligt stopp. Derpå begyntes samma sång om igen. Här och der såg man en qvinna slå ut armarna åt båda sidor och med knutna näfvar anfalla sina båda grannar, tills man ändtligen med

våld lyckades få bugt på henne. Männen sutto med framsträckta halsar och lyssnande, åt sidan böjda hufvud. Deras ögon voro halfslutna i drömmar, och på den gapande munnen dröjde ett oföränderligt, orörligt småleende. Man kunde redan — det är sorgligt att behöfva säga så — hafva trott sig i ett dårhus.

Men predikan fortgick, späckad med granna utländska ord, hvilkas löjliga uttal ej låter sig återgifvas. Detta öfverflöd på lärdom påminde om klockaren i en viss landsförsamling, hvilken alltid måste uttrycka de simplaste saker med främmande ord. »Backen bara ideligen deklinerar och sluttar utföre», plägade han säga om kyrkbacken. »Ja, jag säger er, bröder», utropade vår svarte predikant, »der vara strid mot det rytande lejonet, ingen pacifikation mellan de två lejonen, lejonen af Juda och mörkrets lejon. Den kristnes maximer och moraliteter aldrig kunna jämkas tillsamman med verldens, der vara en strid mellan de två, är icke det sant?» (Jo! jo!)

»Men, mina kristliga åhörare, för att fortsätta utläggningen och tolkningen af ofvan anförda ord. Vi äro i dag samlade till en begrafningsfest. Lippie Smith, femtiofem år gammal, två små barn, Jenny och Cæsar Mc Kee, John» — han granskade här med noggranhet en papperslapp — John ... John ... Jacobsson, om jag ser rätt, är det så? Är det någon som vet, om det är rätt?» — »En dam här säger, att det skall vara Johnston», sade en man, hvilken stod nära de sörjande. — »John Johnston, ja, det är otydligt skrifvet, han var fyrtio år gammal, och till sist Carolina Bryan, tjugufem år. Hvad nu först de små barnen angår, är det lätt att decidera. De hade aldrig känt syndens herravälde, de hafva gått

hem till vår Faders sköte.» (Ära, ära! hördes från flere håll, hvarjämte en del af de djupt beslöjade sörjande tycktes vakna upp ur en apatisk slummer och begynte att högljudt snyfta.) »Och Lippie Smith» — här sänktes rösten, och hela mannen antog en lugnt pröfvande, så att säga historisk uppsyn — »hon var väl känd ibland oss, hon var en medlem af baptistkyrkan på sjette gatan och var en qvinna af hög förtjenst och gudeligt lefverne. Jag satt vid hennes dödsbädd, förmanade och tröstade henne, tydde sanningens ord för henne. Plötsligt reste hon sig upp från kudden. 'De komma, de komma', utbrast hon, 'tag bort den stolen. Tag bort den stolen! Sitt stilla här! Gif rum, undan, undan! Jag hör änglasången. Frälsningsvagnen kommer. Herren hemtar mig hem. Ära, ära!' ropade hon och föll tillbaka på kudden, och evighetens portar voro öppnade, och hon inträdde i äran, och nu följer hon Honom, som bär kronan på sitt hufvud. Ja, syster Lippie är i höjden, hon följa med på en hvit häst, hon följa med på en hvit häst i den stora triumfen, i segersången, i äran.»

"*Ah, åh, ih!*" hördes en gäll röst och den svarta hexan i hucklet och kattunsklädningen rusade ut ur bänken fram på golfvet, spärrade ut benen, sträckte ut båda armarna, lyfte utan att öppna ögonen sitt ansigte mot taket och ropade: »Jag ser dem, jag ser dem! *Åh, åh, ih!*» Derpå började hon, fortfarande i samma ställning, att hoppa upp och ned. Hon tycktes fullkomligt styf i i alla leder och studsade som en guttapercha-boll ett par fot från golfvet. Denna hänförelse fortfor under några minuter, derpå föll hon med förvridna anletsdrag imot ett par af sina grannar — ännu några häftiga ryckningar, och hon låg fullkomligt stilla.

När pastorn såg denna frukt af sitt arbete, växte hans nit. Han talade om helvetet, om dödens fasor, huru pulsen stannar, huru lemmarna blifva kalla, huru mörker omgifver anden. Och dock, om »allt är rätt ställdt», fruktar man sig icke. Det var ej länge se'n en jordbäfning uppskrämde invånarne i Richmond. »Jag låg i min säng», sade han. »Då blef det en rörelse liksom af ett starkt väder, en storm, som sopade öfver staden, jag skyndade upp för att se ut genom fönstret. Men då märkte jag, att hela huset darrade. Well, sade jag, nu förstår jag. Det är ingen storm, det är endast Herren, som skakar Richmond. Och så gick jag å nyo och lade mig och sof godt. Jag var icke rädd att dö.»

Skildringen af dödens fasor i motsats till den troendes lugn gjorde ett djupt intryck. Från mängdens läppar uppsteg ett brus likt en storm; stundom växte det i styrka, stundom aftog det, stundom afbröts det af ett genomträngande amen! ära! yes, sir! no, sir! Stundom öfverröstades det af gälla skrik, likt ljudet af en rasande vind. Detta var tecknet, att någon »oomvänd blef omvänd» — got religion — eller att någon af de mera benådade såg en ekstatisk syn. Man kände på sig, att en nervös stämning spred sig i allt vidare kretsar. Presten började sjelf att allt mera komma under inflytande af nervös öfverretning. Hans näsborrar vidgades, han drog efter andan, hela hans varelse skakade. Jag fruktade hela tiden, att vi snart skulle se honom störta ned på golfvet i ett sådant öfversvallande anfall. Hans tal bestod nu nästan uteslutande af korta utrop, hvilka sprutade ut i en stark jämn stråle, endast afbruten af rosslande andedrag. »Vill du gå till himmelen, o själ? Skall du gå till den eviga elden, o själ? Ära! Ära! de rida på hvita hästar. Han

kommer med krona på hufvudet! O, låt oss mötas inför tronen, o, låt oss se de klara morgonstjernorna! Stundom upp och stundom ned, dock till himmeln går vår led!»

Den sista lilla versen upprepades gång på gång med växande eftertryck. Dess verkan var magisk. Hela församlingen tycktes vrida sig under dess öfvernaturliga inflytande. Qvinnorna darrade som asplöf, hela kyrkan tycktes skakas af frossbrytningar. *Ah, åh, ih!* skrek en ung, välklädd mulattqvinna, slog ut med armarna och kastade sin muff långt öfver församlingens hufvud. Derpå föll hon rasande till golfvet, och flere karlar hade svårighet att hålla henne. Den svarta negerqvinnan i qväkarhufvan hade nu qvicknat vid, begynte åter att slå sina grannar och hoppa på golfvet, tills hon plötsligt krampaktigt sträckte ut sina lemmar och föll baklänges styf som en bräda. En svart »belle», utstyrd med ringar och bjefs, tycktes med åtlöje betrakta denna »muskelkristendom». Hon blickade öfver till ett par väninnor och smålog. Men plötsligt började också hennes hufvud att rycka åt sidan, under det hennes ansigtsmuskler förvredos. Hon kunde omöjligt hålla sig stilla. En annan qvinna envisades att baklänges skjuta sig öfver ryggstödet in i den bakom liggande bänkraden. Äfven hon tycktes fullkomligt styf och känslolös. Stundom kunde man se tre eller fyra qvinnor häftigt gunga upp och ned i sådan takt och samklang, som om de varit en enda kropp, hvilken stuckits af muskitos. Karlarne voro derimot på det hela ganska stilla. Det stereotypa leendet och de slutna ögonen visade dock, att äfven deras nerver voro angripna. Luften var nu så mättad med animal magnetism, att det var omöjligt att alldeles undgå dess inflytande. En hvit man, som satt nära min plats,

såg ut, som om han snart skulle få ryckningar, och sjelf kände jag — detta är alls icke sagdt för att framställa saken i löjlig dager — stor lust att börja skrika. Det var derför en stor lättnad, när presten helt plötsligt stannade. Om jag ej hörde orätt, gjorde han så på uppmaning af en af de lugnare åhörarne, hvilken sade till honom, att det nu var tid att sluta. Dock hörde jag ej detta så tydligt, att jag vågar försäkra det.

Allt nog, pastorn slutade. Flåsande satte han sig ned. Kören på läktaren uppstämde nu flere sånger. De voro besynnerligt nog mycket glada, och ännu besynnerligare: de hade inga ord, utan man sjöng noternas italienska namn. Do, re, mi, fa, sol o. s. v. genljöd i sprittande takt från några och tjugu friskt klingande strupar. Vokaliser vid en begrafning! Och dertill en begrafning, der så många sett syner från andra verldar! När den romerske triumfatorn, ärad likt en gud, körde in i den eviga staden, stod en slaf bakom honom och hviskade i hans öra: Kom ihåg, att du är dödlig. Detta kallade honom tillbaka från hans himmelsfärd. Negrerna, stackare, behöfva också påminnas om att de ännu bo i denna kroppshyddan. De hafva uppfunnit ett originelt medel.

Så snart sången börjat, sansade sig alla menniskor. De som nyss legat styfva eller i krampryckningar reste sig — underbart att säga — såsom efter en tyst öfverenskommelse och gingo ut, som om ingen ting händt. Liktåget ordnade sig, kistan bars ut, och efter henne följde i den mest hjertslitande högljudda jämmer de sorgklädda. Pastorn med tjockt spanskt rör under armen satte redan inne i kyrkan en svart cylinderhatt på hufvudet och tog i trots af värmen på sig höga skinnvantar, hvilka gingo

långt upp mot armbågarna. Han gaf mig en nådig nick, när han gick förbi mig. Man satte sig upp i vagnarna, och snart försvann den besynnerliga skaran ur sigte på väg till kyrkogården. De flesta af dem tycktes glada som barn; ty jämte bröllop och tingsmöte äro begrafningar deras mest efterlängtade festligheter. Solbaddet och fruktan för solstyng hindrade mig dess värre att följa dem.

Under slaftiden plägade slafvarnes begrafning ske nattetid vid skenet af facklor. En begrafning hade då mycket rörande med sig. Förtryckta, som de arma varelserna voro, utan hem i djupare mening och ofta utan anhöriga kände de sig tvåfalt såsom gäster och främlingar. Till det nya Jerusalem stod deras längtan, och de sökte likt europeerna i gamla tider att på förhand försäkra sig om, att deras begrafningsfest skulle firas med all ståt såsom en glädjedag, då de skådat frihetens morgonrodnad. De gamla negerqvinnorna talade alltid om döden och tiggde hvita rena kläder för att i dem »möta Herren». Man hade då hvarken hyrkuskvagnar eller ceremonimästare. Det tycktes då i någon mon naturligare att se dans och hänryckningar. En fantasi, i hvilken halfglömda minnen från Afrikas glödande sandöknar och mörkblå stjernhimmel framkallat yrande feberdrömmar, var då mindre stötande. Men nu! Hvilken ej blott sorglig utan onaturlig syn är icke en sådan gudstjenst! Men det är slafdomen, som bär skulden för att dessa odödliga själar ännu äro så djupt sjunkna i en vidskeplig uppfattning af kristendomen, och detta i ett land, som prisar sig sjelft såsom framför andra kristet.

Och dock, låtom oss icke förglömma, att publikanen gick hem rättfärdigad framför fariseen. Endast Gud ser till hjertat.

De flesta negrer — synnerligen på de gamla plantagerna — anse kärnan och stjernan i ett kristligt lif bestå i dessa nervösa hänryckningar. »Har du också dansat och fallit i kyrkan, lilla tant?», frågade en af mina väninnor sin gamla amma, en mycket ansedd negrinna, hvilken vi en gång tillsammans besökte. Hon var president i nio olika sällskap och en intressant liten persedel. »Ack nej, miss L., mig ännu aldrig blifvit så välsignad — *never so bressed*», svarade sorgsen den gamla*).

Jag har naturligtvis valt ett af de mest öfverdrifna exempel på »muscular christianity». På många ställen har jag hört mycket respektabla negerpredikanter, synnerligen i Norden. Men »to get religion» betraktas dock så långt norr ut som i Washington såsom en naturlig process i det religiösa lifvet. Då en af mina bekanta i sistnämda stad besökte en negerkyrka, uppmanade predikanten åhörarne att »fara varliga, så att de ej skulle trampa på sina hvita systrar». Men detta hänryckta tillstånd upphör oftast alls icke så snart, som när jag såg det. Många dagar ligger »den benådade» i drömmande dvala, synnerligen om det är första gången. Egendomliga syner säger han sig se. »Mig gå till himmelen och der mig se Herren Jesus sitta bakom dörren och läsa sin bibel.» Så beskref en af dem hvad han skådat. Vänner och bekanta flocka till det hus, der den, som sett Herrans ängel, ligger på sin bädd, de sjunga och bedja, med otålighet väntande den stund, då den väl-

*) Negrerna likt romarne förändra gärna l till r.

signade skall vara i stånd att skildra sin »erfarenhet». Änglasyner, mestadels hemtade från Uppenbarelseboken, äro mycket vanliga. Den hänryckte äter hela tiden föga och tyckes i allmänhet ej mottaglig för yttre intryck. Dock berättade en dugtig husmoder, en prestfru, att hon, då en af hennes pigor »got religion», gick in i rummet der den sjuka låg och sade liksom till sig sjelf: »Ja, om hon inte qvicknar vid till i morgon, skall jag ge henne afsked. Hon låtsas icke höra, jag vet det, men hon hör mig nog ändå. Och sannerligen är det icke mera värdigt en kristen att sköta sitt kall än att ligga på det viset.» Qvinnan rörde sig ej; men följande dag fann man henne mycket riktigt i förmaket med damtrasa i hand. Detta synes antyda, att dessa hänryckningar liksom alla hysteriska anfall till en ganska betydande grad stå under viljekraftens herravälde.

Det uppgifves vidare, att detta magnetiserade tillstånd efterföljes af en öfversvallande kärlekskänsla. »Mig älska allting, alla träd, alla kycklingarna och allt folket.» Stundom visa sig kännemärken, som tyda på tillfällig sinnesrubbning. Så omtalade en gammal negergumma med hemlighetsfull uppsyn, att hon en dag kom in i sitt hus, och der fann hon sin gubbe, hvilken stigit upp på öfversta toppen af en stege lutad mot väggen. Han stod der och slog med armarna och betedde sig så, att hon blef ordentligt rädd. »Hvad fäktar du för?» frågade hon. — »Åh, mig ha fått religion, mig klättra upp till himmelen», var svaret.

NEGERN SÅSOM RÖSTEGARE.

Negrerna äro alltså intet annat än vuxna barn. Och hvad kan man vänta af barn vid utöfvande af medborgerliga pligter och rättigheter, synnerligen då dessa barn kort förut varit slafvar? »Perinde ac cadaver» falla de i händerna på ledare af svart eller hvit hy. Endast i ett afseende förefalla de sjelfständige: de vilja aldrig rösta på samma sida som deras förra massa, nu mera deras arbetsgifvare. Jag har anfört, hurusom deras förtroende för honom och hela den hvita familjen ofta är obegränsadt. I dess sköte utgjuta de sina bekymmer, åt dess vård anförtros deras sparpenning. Men om arbetsgifvaren säger till sin förre slaf: »Ni känner mr X. Ni vet, att han är en dålig menniska, en nattsäcksherre, som blott vill stjäla från staten.» — »Yes, captain. Mig veta det, captain.» — »Nå väl, ni vet, att min granne mr Y. är en bra, redbar karl, rösta på honom i stället. Jag ämnar sjelf ge honom min röst.» — Nu ändtligen förstår onkel Pompejus, hvart saken syftar. Nu skall jag säga, att han får fart i sina trinda läppar: »No, no, massa! Massa demokrat, mig republikan. Mig inte gå från mitt parti.» — »Om djefvulen från helvetet stode på republikanernas lista, mig rösta på honom mot en ängel från himmelen, som vore demokrat», sade en färgad betjent till en af mina bekanta, då denne frågade honom, hvarför han röstade på en viss republikansk eller, som de hvite säga, radikal kandidat. — »Nå väl, ni har ert afsked»,

sade hans herre. »Jag vill ej ha något att göra med en man, som vill stå på samma sida som hin onde.» Negern hotade att anklaga honom. Ty det fins*) en paragraf i vallagen, hvilken belägger med strängt straff afskedande af eller hotelse att afskeda tjenare för deras politiska tänkesätts skull. Kan man tänka sig ett mera odrägligt tyranni? Man må hafva de djupaste sympatier för nordstaterna — och hvilken bland oss i Sverige stod icke på befriarnes sida? — men dock måste man harmas öfver en majoritet, som på detta sätt griper in i sjelfva familjelifvet, under det den på sitt sköldmärke ristar republikanska grundsatser och vädjar till folkviljan. Man må vara öppen och bekänna, att man anser tiden kräfva tyranni. Men då gör man bättre i att icke anställa folkomröstningar och tala om aktning för menniskorätt. Hvem har rätt att tvinga mig att omgifva mig med personer, dem jag ogillar eller icke kan fördraga?. Opraktiskt var också ett sådant stadgande och kunde på tusen sätt kringgås. Om arbetsgifvaren ville afskeda sina arbetare för deras politiska tänkesätt, var det ju den lättaste sak i verlden att förebära andra orsaker. Ja, han kunde offentligen angifva en främmande orsak och dock på mångfaldiga vägar låta det komma till sina arbetares kunskap, att verkliga grunden låg deri, att han ej ville använda i sin familj, i sin verkstad eller på sin plantage personer, hvilka enligt hans öfvertygelse gjorde allt för att störta honom och hans vänner i fattigdom och politiskt slafveri. Denna gång hade dock saken ingen vidare påföljd. Negern kände sig förmodligen skamsen, och intet vidare hördes af.

*) Eller fans åtminstone för några år sedan. Jag glömde, när jag var på platsen, att taga reda på, huruvida denna paragraf numera gäller. Den fins upptagen i Appletons Annual Encyclopedia för 1869.

Man är som bekant ej synnerligen samvetsöm, när det gäller politik, och jag har hört uppgifvas, att demokrater gjort försök att köpa negrernas röster. Sambo ser femdollars-sedeln med glänsande ögon. Han tyckes noga öfverväga saken. Han klår sig bakom örat. Hans uppsyn blir allt betänksammare. Han vill ej »gå imot sitt parti». Till sist låter han dock öfvertala sig och får en demokratisk lista i sin hand. Han tränger sig fram till valstället. Med fullkomlig fattning tager han upp ur sin västficka en republikansk lista, låter den falla ned i urnan och inhyser med lika fullkomlig fattning på dess plats den demokratiska valsedeln jämte den lätt förvärfvade »grönryggen». Några steg bakom nästa gathörn — och ett par breda glänsande tandrader förkunnar vår svarte väns belåtenhet, när han ser bitarna af den sönderrifna demokratiska listan spridas för alla himmelens vindar. Derpå tar han upp sin dollars-sedel, hvisslar på några af sina vänner, och snart ser man hela det färgade sällskapet skrattande så, att de äro färdiga att falla framstupa.

Nej, man kommer ingen väg med honom. Bland hans civiliserade hvita bröder både på denna och andra sidan hafvet betraktas en spelskuld såsom en äreskuld, hvilken *måste* betalas till och med framför den skärf man må vara skyldig en faderlös myndling. Huru länge skall det då dröja, innan man lyckas bibringa de okunnige svarte samma »upplysta» åsigter i fråga om de mutor de mottaga. När skola de inse, att dessa likt spelskulder pålägga »heliga» förbindelser? Huru länge skall den *röstköpande* hvite nödgas att med öfverlägset medlidande gifva Sambo och onkel Moses samma betyg i fråga om ärans lagar som Upsala domherrar på drottning

Margaretas tid gåfvo sig sjelfve i fråga om teologi, då de bekände, att de deruti voro »okunnige stympare»?

Äfven det fåtal af negrer, hvilka gärna skulle vilja rösta på samma sida som dess herrar, afhålles dock af en eller annan grund derifrån. Första tiden var det fruktan, som dref dem in i det stora republikanska fisknätet. Utgifvaren af Charleston News förtalde, att han sett negrer jagas genom gatorna af en rasande färgad mob, emedan de velat rösta för demokraterna. Nu derimot går allt stilla och lugnt till väga. Dock gripas de ännu vid valtillfället af en obestämd fruktan, hvilken mot deras vilja binder dem vid det parti, som omfattar mängden af deras stamförvandter. Någon enda gång gifva de skäl för sig. »Om mig ej rösta för republikanerna, mig bli räknad ut», sade en af dem, hvilken förklarade sig hafva demokratiska sympatier. Men hvad som menades med detta besynnerliga »to be counted out» visste han sjelf lika litet som någon annan. Troligen ledde det hans tankar till något slags ostracism eller kanske snarare till något slags egendomlig religiös »bannlysning».

Det vill nämligen synas, som om negern betraktade det republikanska partiet nästan som ett religiöst samfund. Det är för honom den hand, med hvilken försynen löste slafvens bojor. Genom det samma har himmelens vilja uppenbarat sig. Ve den, som står det imot; han strider mot den Högste. Det är derför, påstås det, med ett slags religiös känsla den frigifne blindt följer republikanernas fana.

Partiets helgedom, dess Mekka, förlägger han till Washington. Presidenten är profeten. Denne, hvilken allt sedan kriget varit det republikanska partiets hufvud,

betraktas i och med det samma som den svarte mannens välgörare och beskyddare. Negerns lättrörda inbillningskraft omgifver den, som sitter på Lincolns stol, med alla maktens och godhetens företräden. Åt honom skänker han samma mystiska vördnad, som indianen frambär åt »den store fadern i Washington».

Presidentens och det republikanska partiets makt, hvilken likt en öfvernaturlig dimbild i fjärran reser sig högt öfver den disiga solröken kring horisonten, har ett närmare och mera realistiskt uttryck i Unionens lokala ämbetsmän. Domaren, uppbördsmannen, allmänna åklagaren, postmästaren o. s. v. — med andra ord, de personer, hvilka uppbära den forne herrens utskylder, på samma gång som de inhysa den frigifne i fängelse, om han fälles för stöld, hindra honom att sätta sig i besittning af sin massas jordagods, men tillika skydda honom mot Ku-klux' mordvapen, ja, till och med mot ett enda ondt ord från dem, inför hvilka han kort förut stod bäfvande och värnlös — de äro alla ställföreträdare för denna mystiska, på samma gång fruktansvärda och välgörande makt, hvilken utkorat honom, den förtrampade svarte mannen, och upphöjt honom öfver hans hvite herre. Arten af hans religiösa riktning låter honom se bilder af sin egen befrielse i de bibliska personligheternas öden. Förenta staternas ämbetsmän blifva så — oberoende af sina personliga egenskaper, hvilka sannerligen icke alltid äro de vackraste — på ett alldeles särskildt sätt den Herres tjenare, hvilken frälste Daniel ur lejonkulan, de tre männen ur den glödande ugnen, Israels barn från den lede Farao och sist äfven det »färgade folket» ur träldomens jernhårda band.

På denna negrernas vördnad för Unionens ämbetsmän bygger — såsom framdeles skall påpekas — South Carolinas hvita befolkning ett svagt hopp om återvinnande af en smula politiskt inflytande. Den drunknande griper efter ett halmstrå.

MAJORITETENS TYRANNI OCH OINSKRÄNKT RÖSTRÄTT.

»Om Amerikas samhällsinrättningar gå under, kommer detta öde att åvägabringas genom majoritetens obegränsade inflytande, hvilket en gång måhända skall drifva minoriteten till förtviflan och tvinga den att taga sin tillflykt till fysisk kraft. Laglöshet skall deraf följa; men den har framkallats genom förtryck.»

Med dessa ord profeterade de Tocqueville ett halft århundrade tillbaka Förenta staternas öde. Men profetiska utsagor få ofta en annan tillämpning än den, hvilken deras upphofsman gaf dem. De Tocqueville anade troligen icke, att detta majoritetens obegränsade inflytande, hvilket, såsom han förutsagt, ledde till förbundets upplösning, skulle öfvas till förmon för en rättvis sak — slafvarnes befrielse — och så i stället för att af menskligheten brännmärkas med namnet tyranni hedras med dess varmaste välönskning. Ej häller torde han hafva tänkt sig, att, sedan statsförbundet med vapenmakt åter sammanfogats, en svart majoritet i mer än ett af Unionens samhällen genom sitt obegränsade inflytande skulle

drifva den hvita minoriteten till förtviflan, utan att denna minoritet — om af vanmakt eller laglydnad är svårt att afgöra — söker frigörelse från laglösheten genom att taga sin tillflykt till fysisk kraft. Han förutsätter ständigt, att negrerna sjelfva skulle med väpnad arm bemäktiga sig medborgarens rättigheter; han anade ej, att den svarte mannen skulle i många fall viljelös, alltid vapenlös, af nordstaternas krigshärar bäras öfver det bråddjup, som skilde honom från friheten. De Tocqueville var ej blind för ett föga aflägset borgerligt krig, men han tog för gifvet, att det ej skulle sluta utan den ena eller andra racens utrotande. Han sammanfattar slutligen sina betraktelser i följande ord: »Vägrar man Söderns negrer deras frihet, skola de sjelfva till sist taga den med våld; men när de vunnit den, skola de inom kort missbruka den samma.»

Om den lysande och snillrike författaren af »Demokratien i Amerika» misstog sig i den första delen af sin förutsägelse, nämligen i fråga om det sätt, hvarpå den färgade befolkningen skulle förvärfva friheten, så hade han blott så mycket fullständigare rätt, när han spådde, att denna frihet, en gång vunnen, skulle inom kort missbrukas.

Den amerikanska samhällsförfattningen är bygd på grundsatsen af full medborgerlig jämlikhet. Detta innebär in abstracto tillämpandet af allmän rösträtt utan någon som hälst inskränkning. I republikens första och renaste dagar skänktes i de flesta stater medborgarens rätt blott åt den, som egde en viss förmögenhet eller en viss grad af upplysning. Detta var praktiskt, om det ock kanske icke fullt stämde med uttalade grundsatser. Men kämparne för jämnlikhet — i hemlighet kanske stri-

dande blott för egen upphöjelse — rörde upp himmel och jord, tills rösträtten utsträckts till hvarje hvit man. Till sist gaf krigets följder denna rätt äfven åt negrerna. De hade i alla stater — utom i de fem NewEngland-staterna och (efter 1867) i distriktet Columbia — af lag eller häfd trängts undan från urnorna. Men om det ock teoretiskt kan hundra gånger bevisas, att rösträtt är en af menniskans medfödda rättigheter, så kan det genom praktiska erfarenheter tusen gånger ådagaläggas, att den oinskränkta rösträtten i sin tillämpning varit förderflig. Den må vara god i det land der majoriteten utgöres af änglar; der denna består af irländare eller negrer, är allmän rösträtt en himmelsskriande orättvisa. Summum jus — om det verkligen bör betraktas såsom lätjans och okunnighetens oomtvisteliga rätt att hafva ett ord med i laget, när det gäller samhällets vigtigaste intressen — summum jus blir här summa injuria. Och för öfrigt, hvem har gifvit den oinskränkta rösträttens talmän myndighet att från denna »*medfödda*» rättighet utstänga qvinnor och barn, att uppställa kön eller godtycklig ålder såsom vilkor för medborgerskap? Qvinnorna ser man i den aflägsna Vestern (t. ex. i Wyoming) lemna fram sina valsedlar jämnsides med männen. Detta är åtminstone följdriktigt, och äfven om en eller annan man skulle anse det oqvinligt, så är det åtminstone vida mindre farligt än att låta »Pat irländare» bestämma republikens öden. Men det är ock lika säkert, att omyndiga fjorton-femtonåringar förstå sig bättre på politiken än de myndiga negrerna i sydstaterna. Imellertid vore det kanske bäst att betänka sig två gånger, innan man ger rösträtt åt qvinnor och barn, och trenne gånger, innan man

ger den åt afrikanska negrer eller det »himmelska rikets» söner, nu så talrika inom Unionens landamären.

När i det följande South Carolina framhålles såsom ett lefvande vittne på det onaturliga i tillämpandet af en sådan oinskränkt rösträtt och det upprörande i ett maktförhållande, som uppbyggts på grundvalen af detta politiska slagord, kan med ett sken af rätt invändas, att det politiska lifvet inom nämda stat är helt och hållet abnormt och att följaktligen det politiska och sociala eländet inom den samma icke kan framdragas såsom bevis mot fördelen af den oinskränkta rösträtten. Men är icke hvarje styrelse just afsedd för abnorma förhållanden? Är den icke, från en viss synpunkt sedd, ett nödvändigt ondt, betingadt just af medborgarnes abnormitet, d. v. s. deras brist på aktning för andras rätt? Är icke derför den styrelse den bästa, som framför andra kan skydda den enskilde mot hvarje intrång i hans rättigheter — ja, till och med frälsa brottslingen från att sönderslitas af den uppretade folkmassan? Ingen menniska vågar kalla det orättvist, att Söderns hvita invånare nu straffas för egna och fädernas missgärningar; ej häller finnes någon, som ej fröjdar sig öfver att en suckande mensklighets bojor hafva brustit. Men en politisk grundsats, som lägger makt och straffrätt i händerna på nyss frigjorda slafvar, hvilka — mera af okunnighet än af ondska — bringa de hvite till randen af ekonomisk undergång, en sådan grundsats, hvilken ställer minoriteten skyddslös, visar sig blott så mycket förderfligare, ju abnormare de omständigheter äro, bland hvilka den tillämpas, med andra ord, ju större fara förefinnes, att ettdera partiet, derest det vinner röstöfvervigt, skall förtrycka det andra.

Men till saken! Det inbördes kriget hade lemnat Södern fyldt af förödelsens styggelse. De bloddränkta fälten lågo obrukade, boningshusen voro brända, jernbanorna förstörda, broarna upprifna. Hela landsträckor hade förvandlats till en ödemark. General Sheridan rapporterade till Washington att hvarhälst han med sina skaror tågat fram hade han så ödelagt bygden, »att om en kråka ville färdas samma väg, skulle hon vara tvungen att föra med sig sin egen matsäck». Och general Shermans marsch — eller som man här i Södern kallat det: hans röfvaretåg — lemnade i de fagraste staterna ett brändt märke, som ännu icke utplånats. I flera stater hade hvar enda bank och hvart enda brandförsäkringsbolag gjort ohjelplig bankrutt. Sydförbundet hade utfärdat sitt eget pappersmynt, hvilket från parivärdet hade sjunkit så djupt, att strax före freden en rock betalades med 800 dollars och ett par stöflar med 2- till 300. När till sist striden var afgjord, voro dessa sedlar intet annat än makulatur. Hela massan af reda penningar sopades följaktligen ned i papperskorgen. Men ej nog härmed. Befolkningen hade nedlagt en stor del af sin förmögenhet i sydförbundets statspapper. Kongressen förklarade, att alla skulder, dem sydförbundet i och för rebellionen iklädt sig, skulle anses ogiltiga och ej kunna utkräfvas. Hela mansbördor af dessa papper kastades derför i skräplådan, och endast gamla ogifta gummor gömma ännu på dem just som om de möjligen skulle innehålla någon smula förborgadt värde. Resten af Söderns förmögenhet bestod till större delen i slafvar eller fastighet. De förre sattes omedelbart i frihet. Återstod således jordegendomen. Beskyllningen att Söderns hvite före kriget varit lättingar förnekas af dem sjelfva. De

äro dock jäfviga. Och jag håller före, att saken är ganska sjuk. Men om något kan bestyrka deras påstående så är det den ifver, med hvilken de efter kriget grepo sig an med att från lemningarna af sina stora egendomar förvärfva sitt uppehälle. Nöden, det är sant, är en god lärmästarinna, och när magen är tom, får man snart nog fart i arbetet. Men hvilken grunden än må vara, Söderns hvite ha arbetat med en förvånande ifver. Intet större bevis kunde gifvas på deras arbetsförmåga så väl som på den laglydnad, hvarmed de fogade sig i den nya oundgängliga ordningen, än att de året efter kriget producerade öfver två millioner balar bomull. Ytterst få oroligheter föreföllo. Man begynte hoppas på ett snart återställande af framåtskridande och välstånd. Snart insåg man, att slafarbetet alltid betalat sig dåligt, och äfven der icke menskligheet talade, lärde dock egennytta förnöjsamhet med det bestående. Visst var det hårdt, tyckte man, att kongressen gifvit de svarte rösträtt. Men så snart de hvite voro i flertalet, betydde detta mindre. Vissa stater, särskildt Georgia, befinna sig nu på det hela i ett mera blomstrande tillstånd än före kriget. Manufakturer slå rot, industrien förgrenas, godsen delas; och redan försvinna åtskilliga af de förbannelser, som alltid hvila öfver ett land, der lemningar från ett förhatligt feodalväsen, onaturlig uppmuntran genom skyddstullar af vissa industrigrenar, eller ock nödtvång och våld tvungit befolkningen att utan motstånd se hela landet öfvergå i ett fåtals ego, under det att massan af invånare med eller mot sin vilja drages in uti en eller två allt uppslukande näringar, hvilka äro så beskaffade, att de icke gärna utan stora, på några få händer placerade förlagskapital kunna bedrifvas. Både

bomulls- och risodling var under slaftiden nästan uteslutande den store godsegarens monopol. Hela landet utgjordes af oerhörda landtegendomar, såsom fallet är med en stor del af England.

Den engelske lorden har sitt ståtliga palats fyldt af ädla gäster i skuggan af den lummiga parken. Men gå blott bakom häcken, och ni ser en fallfärdig stuga med en rödnäst torpare, smutsiga ungar, en utarbetad hustru, bränvinsflaska och potatesfat. Eller låt blicken flyga från grufarbetarens dystra hem till grufegarens hotell i London, och ni ser en bild af slafkojorna och den aristokratiske slafegarens boning. Möjligen råder mera nöd bland de engelska arbetarne, men detta uppväges rikligen af deras frihet. Likhet finnes dock alltid deruti, att de så väl som slafven arbeta till det yttersta utan att någonsin kunna hoppas välstånd. Muren mellan fattigdom och rikedom eller till och med bergning är oöfverstiglig. Sådant var ock förhållandet i sydstaterna före det stora slafkriget. Negrerna kunde naturligtvis aldrig komma sig upp. Men ej häller en hvit man kunde förtjena sitt uppehälle, så länge slafdomen bestod. Nu derimot finner man i Söderns bättre lottade — det vill säga på hvit befolkning rikare — stater, att det är möjligt för hvarje arbetsam och driftig man att förvärfva sitt dagliga bröd. Från Norden strömma invandrare och kapital in i Georgia och några andra f. d. slafstater, och man kan både hålla negrerna på mattan och dertill af dem uppfostra goda tjenare och dugliga arbetare. — Annorlunda är det i South Carolina.

DEN SVARTA RIKSDAGENS FAMILJELIF.

I South Carolina öfversteg sistlidet år, enligt den färgade statssekreterarens offentliga berättelse, negerbefolkningen med 223,637 själar antalet af de hvite invånarne. Enligt den vanliga beräkningen skulle *en* röstegande komma på hvar femte person och öfvervigten af svarta röster således utgöra mer än fyratio tusen. Men dervid måste man dock afräkna det stora antal negrer, som hvarje år tillbringa den tid, då de skulle kunna utöfva sin rösträtt, i statens fängelser eller i fattighusen — troligen tre eller fyra gånger så många som hvita brottslingar och fattighjon. Vidare kan man ega ett slags rätt att icke fullkomligt lita på de offentliga uppgifterna, då det ju ligger i de färgade myndigheternas intresse att framställa sitt parti så mäktigt som möjligt och föregående folkräkning *bevisligen* varit ytterst osann. Naturligtvis kan man ej häller antaga, att alla röstegande begagna sin rätt. Men man har mig veterligen alls intet skäl för den förmodan, att de svarte härutinnan skulle vara vårdslösare än de hvite; detta sista inverkar således icke väsentligt på röstöfvervigten. Dock är det troligt, att denna öfvervigt sällan om någonsin skulle kunna uppdrifvas öfver tretio, högst tretiofem tusen, ett antal, som af de hvite vanligen uppgifves. Men är icke redan detta en fruktansvärd majoritet? Kommer dertill, att de hvite först på senare åren börjat att mera lifligt taga del i politiken.

Förut lemnades allt i svarta händer, hvilket var så mycket betänkligare, som hufvudet för dessa händer alls icke var ett ulligt, medgörligt negerhufvud, utan en eller annan medlem af nattsäcksherrarnes röfvareliga.

Negern är qvick att härma. Kongressen i Washington visade hela landet, huru man kunde göra penningar på politiken. Vips var också Sambo färdig att fylla sina fickor — så mycket mer som han i de från nordstaterna inflyttade politiker hade förträffliga läromästare. Men i Washington fins alltid en hämsko, som hindrar kongressmannen från att när hälst honom lyster skena öfver skaklarna. Han måste der ställa sig fint, så fint, att han ej kan fångas. Motpartiet håller skarp utkik, och ingenting — det visar kongressens senaste historia — förnöjer landets fäder mera än att jaga tjufvar i hvar andras läger. Möjligheten af upptäckt sväfvar som ett Damocles-svärd öfver den »politiske affärsmannens» hjessa, och mer än en gång brister det hårstrå, hvarpå svärdet är upphängdt, och ut ur huset vandrar, sig sjelf till straff och andra till varnagel, en inflytelserik ledamot — politiskt taladt ett helt hufvud kortare än dagen förut. På statsriksdagen i Columbia — South Carolinas hufvudstad — har derimot en ledamot, som »är om sig», föga att frukta. Der fans från början egentligen blott ett enda parti, åtminstone blott ett, som kunde göra sin stämma hörd. Och för öfrigt voro de fleste medlemmarne allt för dumma att vädra någon fara. Endast så kan man förklara deras dumdristiga tilltag.

Att de röstegande äro barn, behöfver icke nödvändigt innebära, att de valde skulle vara det samma. Några bland de färgade medlemmarne af huset och senaten äro

tvärt om, såsom redan blifvit nämdt, synnerligen begåfvade, ett par till och med bildade. Och nattsäcksherrarne hafva åtminstone det slags bildning, som man får på valmöten och politiska sammankomster. Men hela resten är fullkomliga barn, lika okunniga, lika ohyfsade, lika trasiga som deras valmän. Och ledarne, hvita eller svarta, locka dessa färgade barn efter sig eller skjuta dem framför sig allt efter som de för tillfället döma klokast. De draga trådarna och låta dockorna dansa.

Det var, om jag minnes rätt, våren 1873, som ett makalöst lif förspordes i statshuset i Columbia. Speglar insattes i väggarna, dyrbara brüsselmattor lades på golfven, rummen och salarna försågos med nya möbler. Statsriksdagen hade kommit under fund med, att den ej tillförne varit nog värdigt inhyst. Den behöfde mjukare soffor, beqvämare länstolar och finare spottlådor. Räkningen gick till 320,000 kr. Spegeln i talmannens rum kostade 2,500 kr., gaskronorna mer än 2,000 kr. stycket. Och så är det att märka, att en post upptogs för inköp af porslinsspottlådor för ungefär 27 kr. stycket. Två hundra stycken ansåg man sig behöfva för ett hundra tjugufyra ledamöter, »af hvilka de fleste begagnade sig af golfvet eller spottade ut genom fönstren». Men i trots af dessa pris lyckades man ej att uppdrifva summan högre än till 170,000 kr. Återstoden var helt simpelt stulen. Och förmäles det i »berättelsen om de skattdragandes andra möte i Charleston», att den stora räkningen stötte till och med de frigifne slafvarne så för hufvudet, att ett utskott tillsattes för att anställa laglig undersökning. Detta utskott kostade något mer än 200,000 kr., hvaraf 25,000 kr. sades hafva utbetalts till en lagkarl. Denne nekade imellertid, att han hade fått ett öre; han hade icke ens blifvit rådfrågad.

Nu gick skammen på torra landet. Den ledamot af undersökningsutskottet, hvilken inlemnat den falska räkningen, en viss Crews, ställdes sjelf till ansvar för försnillning af statens medel. Man hotade honom med att antvarda honom i rättvisans hand, så vida han ej godvilligt bekände. Men »the gentleman» kände sina bröder: »Well, ni må söka att fälla mig — sade han trotsigt — men jag råder er att först ge ett anslag till utvidgande af tukthuset, ty sannerligen skall jag inte först der inhysa hälften af *er*». Och saken förföll. Så mycket fick man dock reda på, att speglar, mattor och möbler af påfallande likhet med dem, som prydde statshuset, visade sig mycket allmänna i riksdagsmännens hus, ja, till och med i de familjer, der de voro inackorderade.

Så blef det präktiga statshuset, skådeplatsen för så mycken statsmannavishet, värdigt möbleradt. Quod bonum faustum felixque sit!

Nu var Sambo naturligtvis alldeles yr i mössan. Den ena dagen slaf — den andra med benen på bordet i senaten, der han blott behöfde klappa sina svarta näfvar för att ett halft dussin »riksdagspager» skulle skynda till hans plats och fråga, hvad han befalde. Och dertill, sedan han blifvit något hemmastadd i parlamentariska former — hvaruti han märkligt nog är ytterst läraktig — och sedan han blifvit modig nog att uppträda, hade han den öfversvinneliga förnöjelsen att flere gånger om dagen höra sig sjelf »hålla tal» och att beundrande lyssna till den svada, som nästan af sig sjelf flöt öfver hans runda läppar och som upplyste verlden i politik, moral, religion och många andra ämnen. Och att mottaga uppvaktning af direktörer för jernvägar och banker, af »presidenter» för olika slags bolag, af tjenstsökande, allesamman — icke med mutor, be-

vars väl — men med en liten gåfva af femtio ända till hundra och fem hundra dollars allt efter tjenstens värde och ledamotens inflytande och anspråk! Att bära sådan upphöjelse hade varit mer än menskligt. Negrerna måste hafva trott sig i ett slags paradis. De begynte att anse hela staten såsom skapad till riksdagsmännens förkofran, och inga utgifter, af hvilka de kunde skörda någon fördel, föreföllo oförskämda eller samvetslösa. Man gaf för sken skull in räkningar, men de hade intet annat att göra med de verkliga utgifterna, än att man begagnade dessas namn vid de stora försnillningarna, af hvilka naturligtvis nattsäcksherrarne togo lejonparten. Endast ett par af de svarta ledarne fick en någorlunda billig andel. Resten afspisades med små smulor.

Här följa några exempel på de löpande utgifterna.

För året 1873 uppgick tryckningen af hvad riksdagen pratat jämte några andra dokument till något öfver en million kronor, en rent omöjlig summa, äfven om ett hundra negrer fritt bruka sitt munläder under ett par månaders tid — de måste ju oftast tala en i sänder. Följande år begärdes på ett allmänt möte af hvite, att statsskattmästaren, den redan omtalade färgade presten mr Cardozo, skulle godhetsfullt förevisa behöriga qvitton. Men han affärdade dem med det svaret: »Jag har ingen rätt att tillåta någon att se mina qvitton, så vida han ej är lagligen dertill bemyndigad.» Och nästa år gick summan upp ännu något högre.

Räkningen för papper, pennor och bläck gick samma år till femtio tusen kr., och återstoden af statsriksdagens löpande utgifter — oberäknadt således tryckning, papper samt lönebelopp — utgjorde nära en million kronor (före kriget 136,000 kronor).

Dessa drag ur hvad man skulle kunna kalla riksdagens familjelif och inre hushållning gifva någon aning om behandlingen af stora frågor, der millioner stå på spel och der snikenheten kan finna oåtkomliga gömställen under högar af aktier, obligationer och olika slags värdepapper.

BESKATTNING UTAN REPRESENTATION.

Förenta staternas kongress upphäfde all betalningsskyldighet för *sydförbundets* skulder. Borgenärerna fingo skylla sig sjelfva. De visste, när de lånade ut sina penningar, att den olagliga »rebellionen» var den sak, i hvars tjenst dessa medel skulle användas. Derimot lyfte man ej från de *enskilda* staternas axlar de förbindelser, hvilka af dem såsom enskilda lemmar af förbundet blifvit ingångna. Kongressen gitte icke pröfva och afgöra, huruvida dessa förbindelser iklädts för främjande af rebellionen eller icke. Här var nu ett ypperligt tillfälle att fiska i grumligt vatten. Innehafvarne af staten South Carolinas förbindelser misströstade om någon som hälst betalning. Imellertid utfärdade skattmästaren ett upprop till alla dem, som hade något kraf på statens regering, att med det första anmäla sig, på det man måtte sättas i stånd att införa någon ordning i finanserna. Från alla håll strömmade nu »bonds» och »bondholders» till skattmästarens ämbetsrum. Denne jämte ett fåtal såta vänner gjorde allt sitt till för att styrka egarne af statens »bonds» i den

öfvertygelsen, att de kastat sitt kapital i sjön och att de ej hade något hopp om betalning. De ansågo sig derför ytterst lyckliga och fyldes af tacksamhet, när skattmästaren & Co. erbjödo sig att köpa dem. Han betalade, enligt hvad en af de svarte röfvarhöfdingarne skrattande försäkrat mig, ej mer än 20 högst 35 cents på dollarn. Derpå infördes naturligtvis fulla värdet i statens böcker. Skattmästaren inlöste imellertid dessa bonds — tvärtimot hvad man förespeglade innehafvarne — och detta till på köpet med makalös hastighet, åtminstone om man tar i betraktande det allmänna ekonomiska betrycket. Sextiofem till åttio på hundra blef skattmästarens och hans hjelpares rena behållning.

Men många hungriga munnar funnos att mätta. Det republikanska partiets ledare och handtlangare voro fast beslutna att icke hafva gjort resan söder ut för intet. Så ock de ledande negrerna, hvilka med hvarje år lärde känna sin makt och ej insågo, hvarför nattsäcksherrarne ensamma skulle begagna staten såsom mjölk-ko. Dertill kommo vidare en mängd utom staten boende borgenärer och ett genom offentliga arbeten m. m. oupphörligt växande antal af fordringsegare. För att tillfredsställa alla dessa parter, synnerligen de båda först nämda, och för att derjämte sjelf göra affärer, utfärdade regeringen nya upplagor af obligationer, upptog nya lån af olika namn, garanterade nya jernvägar o. s. v., till belopp, som näppeligen den dag i dag är torde vara fullt kända. Af New York Heralds korrespondent, mr Pike, f. d. sändebud i Holland, uppskattades år 1874 den s. k. bonded debt till mer än nittio millioner kronor, under det den direkta statsskulden uppgick till nära femtio millioner kronor. Man försökte att genomdrifva en bill, stadgande, att alla

innehafvare af statspapper skulle anmäla sig till registrering. Men till och med en så oskyldig begäran afslogs af den mutade statsriksdagen. Höga vederbörande hade denna gång allt skäl att draga öronen åt sig. Exempelvis må nämnas, att i augusti 1870 bemyndigades hans excellens guvernören Scott att upptaga ett coupon-lån, ej öfverstigande en million dollars; i dess ställe lät han trycka *två* millioner coupons. Och likartade, om ej så storartade, angrepp mot statens eganderätt kunde anföras från hvarje år.

Härmed äro långt ifrån alla de bedrägerier uttömda, genom hvilka regeringens ämbetsmän utsugit och utsuga befolkningen och försnillat eller fortfarande försnilla statens medel. Dessa bedrägerier äro otaliga. Endast ett par af dem vill jag ännu omnämna.

Redan tidigt hade den tanken vaknat bland negrernas föregifna eller verkliga svarta och hvita välgörare, att man borde uppköpa stora landsträckor och sedan utminutera dem för billigt pris till de forne slafvarne. Man gjorde mycket riktigt stora inköp, men såsom en gång den otrogne gårdsfogden så mutade »landkommissarierna» säljarne och förmådde dem att taga köpebrefven och mot någon kontant erkänsla skrifva räkningar för långt större belopp, än de verkligen mottagit. Prisskilnaden gick i kommissariernas fickor. För öfrigt var det förvärfvade landet ofta nog oanvändbart: torra sandöknar eller träsk.

Ett annat knep som ännu florerar är, att räntmästaren eller skattmästaren, med andra ord den ämbetsman, som har att utbetala lönerna till skollärare, biträden vid ämbetsverken, poliskonstaplar, vaktmästare o. s. v., förklarar, att kassan är tom och att han således med bästa vilja ej kan utanordna deras lönebelopp. Derimot är han

villig af menniskokärlek köpa deras kraf (pay-certificate) för en spottstyfver, knappast mer än hälften af deras fordran, ja, stundom mycket lägre. Så hade öfveruppsyningsmannen öfver skolorna i distriktet Charleston lurat några af sina dumma svarta skollärare på nästan hela deras lön. De förstodo knapt, att två gånger två gör fyra. Knappast kunde de läsa innantill. De sålde sina kraf på 200 dollars för 37 (!) dollars stycket.

Allt detta går för sig tämligen öppet. Lika så väl som hvar man vet, att hela statsriksdagen kan köpas och att der ingen bill kan genomdrifvas utan att tömma en väl fyld plånbok, lika litet gör man en hemlighet af att hvar och en »sörjer för nummer ett» — looks out for number one, — d. v. s. först ser sig sjelf till godo, om offentliga penningar af ett eller annat skäl släppas i hans hand.

En sådan vansinnig statshushålining har naturligtvis länge sedan åt all kredit gifvit en ända med förskräckelse. Återstod således för anskaffandet af behöfliga medel intet annat än förhöjd beskattning. Värdet af all egendom inom South Carolina uppgafs före kriget till 480 millioner dollars, och när härjaren gått genom landet, återstodo blott 140 millioner. Detta hindrar icke, att skatterna vuxit från 400,000 till närmare 2 millioner dollars. Mer än sex millioner kronor i skatt tyckes väl tillräckligt på en befolkning, som ej når en million, synnerligen när man erinrar sig, att kanske en tredjedel af detta antal utgöres af rotfattiga negrer, hvilka knapt ega trasan på kroppen och följaktligen förnämt afvisa uppbördsmannen.

Skatten på fastighet uppgår i de flesta fall till mer än 22 %, och det är ej ovanligt att jord utbjudes till två

eller tre dollars på acre, då en acre fordom betalades med 60 till 70 dollars. Här ser man nästan det enda spåret af hämdgirighet hos den svarta racen. När det bekanta mördarepacket Ku-klux utöfvade sina illbragder, hudflängde eller dräpte negrerna och derigenom bragte vanära öfver hela South Carolinas hvita befolkning, voro de svarte så förskrämde, att de ej vågade höja en arm till motstånd; och detta, trots att de genom guvernörens försorg voro väpnade till tänderna med skjutvapen, skänkta af Förenta staterna och reparerade — också genom guvernörens försorg — för en summa, öfverstigande det pris, för hvilket *nya* bakladdningsgevär inköpas af samma firmor, som verkstälde reparationen, i det att nämligen dessa firmor tvungos att gifva falska räkningar långt öfverskridande den betalning de erhållit. I trots af dessa förträffliga vapen vågade de stackars svarte ej värja sig sjelfva. Men i fråga om pålagorna behöfva de ej vara rädda för sitt skinn, synnerligen sedan de hvite visat sig beslutna att ej på något sätt bruka våld. Och man har ej rätt att känna sig synnerligt förvånad, om en och annan af negrerna passar på tillfället och visar någon bitterhet. Huru skulle icke vårt blod sjuda, om vi varit slafvar! Den svarte senatorn Beverly Nash, redan för läsaren förestäld, yttrade på ett politiskt möte: »De klaga, att skatterna äro för höga. Jag säger er: de äro icke nog höga. Jag vill, att de skola beskattas, tills de lemna sitt land tillbaka i deras hand, hvilka arbetat för det. Ni släpade för det, ni sträfvade för det, ni såldes för att betala det: ni bör ega det.» Och så tala äfven nattsäcksherrarne och söka egga race mot race.

Här ser man framför sig bilden af den dag, då vissa af sydstaterna icke skola hafva annan hvit befolkning

än pauvres honteux. Egendomar, påstås det, skattläggas stundom till tio gånger sitt försäljningsvärde, mycket ofta till tre eller fyra. En hvit godsegare berättade, att han köpt 700 acres sumpland för 300 dollars och att man taxerat dem till 2,000. En domare, tillhörande det republikanska partiet, uppgaf i ett vittnesmål, att han kände en person i en småstad, hvilken utbjudit sitt gods för 5,000 dollars två år i rad, och icke förty taxerades det samma till 15,000 dollars i trots af hans protester. Mycket ofta är taxeringen faktiskt det samma som konfiskering. Och främlingen, som vid rådstuknuten helt likgiltigt ögnar igenom den torra listan på egendomar, hvilka utbjudas, emedan egarne ej betalat sina utskylder, vet icke, att hvar enda bokstaf är skrifven med den hvita befolkningens brännheta tårar.

Förändringen i ekonomiskt hänseende är sådan, att det i sanning kräfves mycket af amerikansk spänstighet för att ej tryckas till jorden. En familj med stora egendomar blef genom kriget skingrad, och den ende öfverlefvande säljer nu skinka och sirap åt dem, som en gång voro hans slafvar. En fordom oerhördt rik man följer den romerske kejsarens exempel och odlar kål. I ett förmöget hus hade familjens tre damer tillsammans blott ett par skor och måste gå ut i tur. Jag blef bekant med en gammal gråhårsman, hvilken dock icke varit slafegare, utan köpman, och hvilken förlorat en årlig inkomst af omkring 35,000 kronor och nu måst börja på nytt för att försörja hustru och barn. En ansedd läkare förlorade allt hvad han egde och sökte förgäfves arbete. En dag kom en af stadens köpmän till honom och erbjöd honom att resa omkring i småstäderna och klistra upp annonser. Och han antog med glädje anbudet. »Men ej hade jag tänkt

mig — sade han till en vän — att jag, när jag fått grå hår, skulle se mig sjelf gå omkring på gatorna och fästa upp annonser.» En ålderstigen fru, egarinna af många hundra tusen dollars, tillbringar sin lefnadsafton på fattighuset o. s. v.

Dessa exempel äro tagna på måfå. De hafva händelsevis kommit till min vetskap. De skulle kunna ökas med en otalig mängd från den unge mannen, arftagaren, som nu sig sjelf till fromma nödgas arbeta med både händer och fötter, till gubben på grafvens brädd, hvars darrande hand ej kan förtjena det dagliga brödet, från den ännu tämligen burgna familjen, som ej har råd att gå på en konsert eller fara till »hundraårsutställningen», då den före kriget strödde ut penningar med fulla händer, till de aristokratiska invånarne i det gamla förfallna residenset ute på plantagen, vid hvilkas magra middagsbord den bleka nöden är en trogen gäst. Væ victis! Här är nemesis.

Och dock, hvilken skulle icke hysa medlidande med en olycklig, äfven om denne en gång i arf från sina fäder mottagit egendom i medmenniskors kött och blod? Jag har ännu icke träffat en enda hvit man, som uttalat en önskan, att slafdomen åter måtte införas. Tvärt om, alla äro nöjda, ofta glada, att denna fruktansvärda förbannelse borttagits från deras land. Bland qvinnorna derimot, konservativa såsom de alltid äro, låter det något annorlunda. En bok, kallad »Ariel», offentliggjordes kort efter kriget, hvaruti författaren sökte visa, att negrerna ej stammade från samma föräldrar som den hvita menskligheten. Icke på grund af Darwins kallt reflekterande vetenskapliga undersökningar, utan på grund af förakt och bitterhet mot den underlägsne svarte mannen sökte

författaren (författarinnan?) att i negern visa en länk mellan apan och menniskan. Och skam till sägandes träffas ännu i dag s. k. ladies, hvilka ej vilja erkänna det färgade folket såsom bröder och systrar. Än mera: bland presterna, af hvilka många ur bibeln, den sanna frihetens ord, sökte försvara slafveriet, finnes ännu en och annan, som ej lär med visshet veta, om negrerna hafva någon själ. Och man möter personer, som skulle anse kyrkan förnedrad, om den svarta hudfärgen visade sig i synoder och på kyrkomöten. Men äfven dessa afskyvärda qvarlefvor skola snart försvinna. Och ingen, som sett Södern på *nära* håll, har hjerta att på grund af närvarande eller förflutna synder neka de hvita invånarne en skärf af det medlidande, som vi före befrielsen med rätta gåfvo helt och odeladt åt de förtrampade svarte. Och måste icke dertill hvar och en erinra sig, att Söderns invånare uppfostrats till slafegare, att de från vaggan insöpo den öfvertygelsen, att slafveriet var icke blott nödvändigt utan välsignelsebringande, att det var en välgärning att rädda negern från Afrikas barbari och föra honom öfver till ett kristet land o. s. v. När man ihågkommer detta, är det lättare att förstå, äfven om man ej kan helt gilla, följande fräjdade ord, yttrade, då slafvarne ännu voro i bojor. »När jag ser naturens ordning kullkastad», skref en främling som besökte Amerikas jord, »och när jag hör mensklighetens jämmer vid dess fåfänga kamp mot lagarna, drabbar min ovilja icke vår tids menniskor, hvilka äro verktygen för dessa förorätter; men jag sparar min förbannelse för dem, hvilka efter ett tusen år af frihet ännu en gång införde slafveriet.»

Vi hafva kastat en blick på skuggsidorna inom en af de södra staterna — ett skådespel utan make i historien, der slafvar, okunnige och af en underlägsen folkstam, helt plötsligt erhålla oinskränkt herravälde. Vi hafva sett, huru de begagnat sin makt. Frågas nu: kan ett sådant land kallas fritt? Den republikanska styrelseformen finnes; allmän rösträtt, »frihetens palladium», finnes. Men råder icke det oaktadt ett tyranni, olidligare än den despotiske inkräktarens? Han bindes af fruktan för ett möjligt försök till hämd, då derimot den förtryckande majoriteten icke ens har denna tygel på sitt *lagliga* tyranni. *Beskattning utan representation* har i alla tider ansetts vara beviset på, att frihet ej längre funnits till. De hvite äro jordens egare. Negrerna besitta en *ytterst* obetydlig del af landet. Och dock är det de, som bestämma skatterna, ty i statsriksdagen sitter ju blott en hand full af hvite män. Det var på grund af beskattning utan representation, som kolonierna bröto med moderlandet. De voro under tyranni, sade de. Har förhållandet förändrats derför, att tyrannerna bygga och bo i hjertat af landet och ej öfva förtrycket från andra sidan oceanen?

Hvad hopp det finnes för South Carolina att en gång afskudda oket, skall jag söka att i korthet påpeka, innan andra lyckligare lottade stater utbreda sig för våra blickar.

SOUTH CAROLINAS RÄDDNINGSPLANKA.

Vi hafva sett South Carolina i dess förnedring. Spåras vid synkretsens rand någon morgongryning för det olyckliga landet?

»I en sådan stat, der all makt är nedlagd på ett ställe, vare sig hos fursten eller folkmassans majoritet», säger en af våra främste författare, »der blifver domaremaktens oberoende ställning frihetens egentliga borg och fäste.»

Man har vant sig att tänka sig den amerikanska domaremaktens majestät såsom synnerligen vördnadsbjudande — domstolarna hafva till och med rätt att pröfva grundlagsenligheten af kongressens beslut. Att bota South Carolinas närvarande förfall, för så vidt detta beror på osäkerhet till egendom eller beskattning, skulle ju uppenbarligen falla på domaremaktens lott. Denna makt må vara fyllest aktad och ärad i många stater och är det otvifvelaktigt, om man stiger upp till Unionens högsta domstol. Men här pekar man fingret åt den samma — d. v. s. så vida som den har sin myndighet från den enskilda staten och ej från Unionen. »Rättvisan i våra bygder har under flere års tid varit en fullkomlig fars», sade en hvit juryman, vid hvars sida jag satt i en rättegångssal. Och han var ej långt från sanningen. Folket och domaren och jurymännen och advokaterna förnöjde sig med att spela stort folk och roade sig, som om de varit på teatern.

Som bekant äro domarena i de flesta af Unionens stater valda af folket eller deras ombud. Detta äfvensom den omständigheten, att de ej äro i svensk mening oafsättliga, är nog att minska ämbetets anseende. Men om dertill okunnigheten i högst egen person är valman, blir saken än värre. Går an, när negrerna valt medborgare af sin egen hy att företräda Guds och folkets dömande majestät. Några af dessa hafva märkligt nog visat sig vara hederligt folk. Svårare är det att handskas med de hvita skojare, som genom inställsamhet lyckas blifva valda. Så t. ex. blef en f. d. guvernör, »röfvareguvernören» Moses, vald till domare just vid tiden för min vistelse i Södern. Han fick till kollega vid samma val en svart man, Whipper, en slug skurk, alls icke af det medgörliga slag ofvan omtalats. Charlestons jurister ingåfvo en skrift, i hvilken de förklarade, att om domstolen så vanhelgades, ville ingen af dem föra sak inför den samma. De begärde, att guvernören skulle sätta sitt veto imot valet. »Whipper skall aldrig komma på domaresätet, om han ej går öfver våra lik», sade en ung jurist med sydländsk häftighet, i det hans öga sköt en hotande blixt.

Domaren eger att tillsätta sheriffen, den ämbetsman, som skall göra upp listan på jurymän samt anställa biträden vid domstolen. Kaka söker maka, och sheriffen är ej af annat skrot och korn än hans herre. Nu är degen sur allt igenom. Hvar vill man nu söka oväld?

Här må blott anföras*) ett enda exempel för att visa, hur man skipar rättvisa. Det är så mycket mera talande, som i detta fall domaren var en hvit man af oförvitlig karaktär, ifrig att fullgöra sin pligt. Saken tilldrog sig två år tillbaka i en liten ort, Camden.

*) Ur Proceedings of the Taxpayers Convention 1874.

»En färgad man bevisades genom tre hederliga vittnen af hans egen färg vara skyldig till stöld*); intet vittnesmål betygade hans oskuld, om man undantager fångens eget — ty han förnekade anklagelsen. Den färgade juryn frikände honom, men då ingen af dem kunde skrifva, undertecknades utslaget af juryns s. k. förman, i det han ritade dit sitt märke. När utslaget redan på detta sätt blifvit undertecknadt, förklarade några af jurymännen, att det ej var öfverensstämmande med deras åsigt, och förrådde så mycken okunnighet i fråga om sina pligter, att domaren nödsakades att afskeda dem såsom oförmögna att pröfva ett nytt mål. Genast väcktes inom statsriksdagen fråga om domarens afsättande: '. . . Alltså varde det beslutadt, att sagde R. B. Carpenter ställes till rätta för sitt uppförande, ovärdigt en domare, och emedan han med anledning af deras färg nekat statens medborgare rätt att tjena såsom jurymän i och för provinsen Kershaw'. Domarens vänner lyckades dock att med en obetydlig majoritet rädda honom. Och dock är han så omtyckt bland dem (riksdagens medlemmar), att han två gånger blifvit vald till sitt ämbete. Men nu vet han, att för framtiden en okunnig färgad jury ej får afskedas». Detta är väl ett af de gröfsta exemplen. Men att mened, väld och okunnighet litet hvarstädes öfverflöda inför rätten, derom har min egen iakttagelse öfvertygat mig.

Föga hjelp finnes således hos domaremakten, om den ej reformeras. Misströstan i fråga om en sådan reform, påstår man, ledde till stiftande af Ku-klux, hvilka — alltid enligt hvad man påstår — från början blott voro en

*) Jag vill minnas, att han stulit en ko.

tillämpning af den i många stater till hälften erkända lynch-lagen, och först senare urartade de till de allt för väl bekanta blodbaden på de svarte.

För närvarande kan således af domaremakten intet väntas. På framtiden rikta de hvite så väl som hvarje annan fosterlandsvän sina blickar.

Så vidt jag kan se, finnas endast tvänne vägar, på hvilka South Carolinas hvita befolkning kan återvinna ett inflytande, som, äfven om det af en sträng domare förklaras med rätta förverkadt, dock enligt republikanska grundsatser ovedersägligen borde komma henne till del, om annars satsen »beskattning utan representation» fortfarande skall ställas såsom motsats till ett republikanskt eller s. k. »fritt» styrelsesätt.

Den ena utvägen är att skaffa sig hvit majoritet. Detta kan ske genom inflyttning. Men hvem har lust att komma och slå sig ned i skuggan af sådana politiska förhållanden? Nordens kapitalister våga ju icke ens placera sina kapital inom South Carolinas osäkra gränser; de som försökt det hafva alla lidit skeppsbrott. Och klimatet är ju i låglandet lika dödande, som det i statens östra delar är helsosamt. Dock arbetar den hvita befolkningen oförtrutet på att locka till sig hvita invandrare. Någon inflyttning torde väl ock egt rum. Huru stor kan ej afgöras. Den nyligen anstälda folkräkningen, genom hvilken man borde hafva rätt att vänta en dylik upplysning, gifver alls ingen ledning. Skulle man af offentliggjorda siffror kunna draga några slutsatser, synes den jordbrukande befolkningen på väg att dö ut i stället att tillväxa. År 1870 uppgifver Förenta staternas census mer än tre millioner acres odladt land. Med häpnad finner

man nu af South Carolinas egen folkräkning för 1875, att denna siffra nedgått under fem hundra tusen! År 1870 uppgick tillverkningen af bomull till öfver två hundra tusen balar; nu skulle den ej utgöra sjutio tusen! Så orimligt är detta, att man tryggt kan påstå, att det är en blunder. Då nära fyra femtedelar af landets svarta riksdagsmän ej kunna skrifva eller läsa, hvem har väl då rätt att vänta, att de af dem tillsatta folkräknare skulle känna additionstabellen?

Det finnes ett annat mera praktiskt sätt för vinnande af majoritet. Jag menar *förbund med de svarte.* Men konsten är just att knyta ett sådant. Man tror sig dock skönja tvänne bevekelsegrunder, hvilka i framtiden kunna drifva de frigifne att sluta sig till sina forne herrar. Man hoppas, att den tid är för handen, då negrerna till något betydligare antal sjelfva skola blifva jordegare. Då skola de ock sjelfva begynna att känna beskattningens börda och uppresa sig mot förtrycket. Huru stor del af den odlade jorden redan nu tillhör den färgade befolkningen, lyckas man ej att finna i statssekreterarens berättelse. Han har kringgått denna fråga och uppgifvit, huru stor del af skörden producerats genom färgadt arbete och för färgad räkning — en betydlig del, om man annars finge anse, att siffran närmar sig tillförlitlighet. Säkert lär vara, att antalet af små lotter, hvilka af negrer inköpas, är stadt i stigande. Det vore en orättvisa, större än man kan vänta äfven af den närvarande regeringen, om icke äfven negrernas fastighet skulle draga en del af skatten. Och de skola nog visa sig känsligare för dess tryck — det lider intet tvifvel. Här finnes således någorlunda god ankargrund för de hvitas hopp. Men huru lång väntan!

Ännu ett annat band skulle kunna knyta de hvita och färgade invånarne tillsamman. Dess styrka skulle hvila på den redan antydda religiösa vördnad, hvarmed negrerna betrakta det republikanska partiet och synnerligen de af detta parti tillsatta ämbetsmännen. Om nu detta parti skulle så öfvervinna allt partisinne, att domare, postmästare och öfriga ämbetsmän, hvilka tillsättas af Unionens hufvud, och dess senat i regeln valdes bland de ansedda och redbara hvita invånarne i de södra staterna, så skulle man på detta sätt blanda bort korten för Sambo, och han skulle snart tro, att hans förre herrar vore värda ej blott hans enskilda, men också hans politiska förtroende. Ty huru kunde annars presidenten och det republikanska partiet upphöja dem till sina målsmän? Men nu äro de hvite — med undantag af nattsäcksherrarne — nästan hvar enda en demokrater. Hela planen hvilar således på det republikanska partiets ädelmod. Men när har ett politiskt parti i Förenta staterna visat sig nog ädelmodigt att gifva »bytet» -- the spoils, d. ä. statens ämbeten — åt personer af annan politisk tro?

Hvad man gärna önskar, det hoppas man. Ökenvandraren ser på afstånd friska springkällor och grönskande palmer, men när han kommer fram, står han lika fullt midt i en brinnande öken. Månne de hvites hopp kan kallas annat än en hägring? Detta skall framtiden utvisa. Utan att afgöra, huruvida det synes likligt, att de Tocqueville månde visa sig sannspådd, låtom oss lyssna till fortsättningen af den förutsägelse, som jag till en del anfört. »Söderns hvita befolkning» — säger han — »skall kanske röna ett öde, likartadt med morernas i Spanien. Efter att under århundraden hafva besuttit jorden, skall denna befolkning kanske draga sig tillbaka till det land,

hvarifrån dess förfäder kommo, och lemna till negrerna besittningen af ett område, hvilket försynen tyckes hafva bestämt för dem, enär de der kunna lefva och arbeta med mera lätthet än de hvite.» Så mycket vågar man dock säga, att det är afgjordt, att denna spådom aldrig kommer att uppfyllas på Södern i dess helhet. Hvad derimot South Carolina angår, synes ett sådant öde åtminstone ej otänkbart. Hela staten kan möjligen förvandlas till ett nytt Liberia. Måtte negrerna i Nya verldens hägn visa sig mera vuxne sjelfständig frihet än på Afrikas strand!

EN SVART TEOLOGIE DOKTOR OCH POLITIKER.

Innan jag afslutar framställningen af South Carolinas politiska ställning och de välsignelser den obegränsade rösträtten der medför, kan jag ej underlåta att med några ord omnämna ett besök hos en af de svarte anförarne, rev. mr Cain, i dagligt tal »Daddy» Cain, teologie doktor, »Doctor of Divinity», f. d. kongressman, landkommissarie och ledamot af statsriksdagen. Han är visserligen, påstås det, blott den tredje i begåfning af de svarte demagogerna. Men ryktet vill veta, att han ingalunda har lägsta platsen i fråga om illistighet. Liksom flere af de andra negrerna, hvilka här spela en viss roll och gräfva efter guld i den politiska smörjan, är mr Cain prest. »Reverend» är en titel, som bland färgadt folk hjelper upp på det första trappsteget i politiken. Den svarte presten har god utsigt på en plats i statsriksdag och kongress. Mot en sådan upphöjelse byter han gärna kappa och krage,

eller rättare vården om sin församling, ty han bär ingen särskild drägt.

Långt från den förtjusande hafsstranden löper en sandig, solbränd gata genom hela Charlestons bredd. Den heta sanden yr i moln vid hvarje vindfläkt; ty här har man ej *bräd*lagt gatan såsom i andra förnämligare stadsdelar. Endast gångbanan består man med en tämligen smal rad af plank. På ömse sidor stå låga, gråa hus, fulla af negrer. Ett qvarter är bebygdt med jämförelsevis snygga trähus, alla i rad, med gaflarna utåt en sidogata. De hafva uppförts af en företagsam svart man, hvilken uthyr dem till sina stamförvandter och inbergar en god skörd af dollars. Midt imot dessa hus reser sig ett stolt palats, ett hvitt slott af värdigt yttre. Det är en folkskola. De bygdes för de hvita barnen, men nu är det svarta krushufvud i hundratal med röda läppar och hvita tänder, som der uppläsa sina lexor, sjunga och deklamera. Skolan var just slut, och jag frågade några af pysarne, om de kunde säga mig, hvar pastor Cain bodde. De tycktes först villrådiga och runkade på hufvudet. »Är det en färgad gem'man?», frågade till sist en liten hurtig gynnare. — »Ja visst, en färgad pastor». — »Well, mig känna honom. Han bo just här bredvid» — och så följde han mig jämte en hel skara af hans vänner. Pojkbytingarne sneglade åt mig och vredo sina ostyriga munnar nästan ur led, när de hotade med ett högljudt löje. Snart stodo vi vid en stor omålad träkyrka, och pekande med fingret på en stor port sade min vägvisare: »Der bor rev. mr Cain», och så blef allvaret det unga blodet allt för tungt, och bort kilade hela den skrattande svarta svärmen liksom skrämda flugor. Hvad de egentligen funno så löjligt, är deras hemlighet.

Huset var ruskigt nog. På nedre botten pastorns »kontor» med ett stort bord och några böcker samt tidningar på en omålad trähylla, — der innanför ett tryckeri, ty mr Cain är utgifvare af en politisk religiös tidning, dåligt stafvad, men i ersättning rik på granna fraser, fulla af salvelse. En trappa upp voro hans boningsrum, allt annat än inbjudande. Men en liten, vänlig, rund, svart »lady» tog imot mig. »Är mr Cain hemma?» — »No, sir, men han kommer snart. Han är ombud för det färgade kyrkomötet i Atlanta — vi ha vår egen synod — och han har en god del att ordna, innan han kan komma lös. Men han kommer inom en half timme. Han skulle bli så ledsen, om han ej träffade er. Jim — ropade hon nedåt trappan — ge denna herrn ett par nummer af mr Cains tidning.» Jim kom från tryckeriet med ett par nummer af »The missionary record», en tidning af ett visst anseende bland negrerna. Jag ögnade igenom bladen. Och får jag bekänna, att tiden fick vingar under njutningen af den besynnerliga färgade husmanskosten ur dr Cains snilles fatabur.

Men här kommer pastorn. Bredaxlad, medelhög gestalt, svart stukad cylinder på hufvudet, svart bonjour med nötta armbågar, breda händer, som riktigt sluka en vanlig hand, då de räckas till handtag. Snart satt han i länstolen framför skrifbordet. Jag sade honom, att jag var tidningskorrespondent och gärna ville höra hans tankar om South Carolinas senaste skiften och dess framtid. Han var mycket smickrad, smålog sjelfbelåtet och höll en lång, synnerligen intressant föreläsning. Hans ansigte var svartbrunt, månformadt, med tjock hängande underläpp, bred rynkad panna, öfver hvilken ögonbrynen drogos halfvägs upp mot hårfästet, när han rullade hvitögat i förtrytelse.

Detta gjorde han ofta, när han talade om de hvite och om slafveriets nesa. Då, då »gnistred hans øie stygt». Man kände, att han hatade de hvite, men man kunde ej känna sig lika viss på, att han verkligen älskade sina egna bröder. Annars var hela hans väsen salvelsefullt och värdigt.

»Jag sjelf är från Norden», sade han bland annat, »och har fått min uppfostran der. Jag tänkte att flytta till Afrika, men så kom kriget, och nu behöfver jag ej göra det. Omedelbart efter Lees kapitulation skyndade jag hit ned för att göra hvad jag kunde, och jag valdes till ombud i 1868 års rekonstruktionsmöte. Då var tiden för de hvite att få sin del i styrelsen. Jag sade dem så. Men de föraktade oss. Har jag ej hört dem sjelfve säga, att de ej ville smutsa sina händer utan hålla sig undan i herskarelik overksamhet (masterly inactivity)? Nu få de ligga som de sjelfve bäddat. Vid detta möte fans intet spår af oärlighet. Det var ej förr än 1870 våra svårigheter (!) började. Men vi voro alla nybegynnare. Vi förstodo ingenting af de hoptrasslade affärerna. En fyra, fem stycken af de mera vana ledarne drogo största vinsten. De intresserade några personer för sina företag och mutade resten. nej de gåfvo icke *mutor*, utan endast *gåfvor*, och vi voro alla nybörjare. Jag förstod sjelf mycket litet, och jag tror ej precis, att jag är ett af de svagaste hufvudena. Nej, nybörjare, sir, noviser! Man talar om korruption bland oss», sade han med uttrycket af en man, som tillbakavisar en obillig anklagelse, »men se man blott på kongressen i Washington. Vackert exempel! Hvad kan man begära här, då sjelfva hufvudstaden är sådan?»

Det var utan tvifvel mycket sanning i dessa hans ord. När några år tillbaka kongressens ledamöter mottogo aktier i credit-mobilier, så undskylde de sig ock med att de voro noviser. Liksom män i det offentliga lifvet skulle kunna öfvertyga landet, att de voro sådana spenabarn, att de ej förstodo meningen, när ett jernvägsbolag för intet delar ut aktier och sedan kommer med en anhållan, att kongressen skulle garantera dess bana!

Nu gick dr Cain genom hela raden af redan omtalade svek och sökte utan synnerligt bindande kraft att i någon mon mildra de svartes skuld. »Men hur var det med land-kommissionen?», frågade jag afbrytande, enär jag visste, att »the reverend gentleman» såsom kommissarie haft lott och del i denna inbringande inrättning. »Yes, yes, jag gissar ni har hört en god del prat om den saken», sade han med en skämtsam min. »Mycket är öfverdrift, endast öfverdrift. Men i några fall var det nog öfverlagdt svek. Några af kommissarierna köpte kanske ett stycke jord t. ex. för 35,000 dollars och uppförde det i statens böcker för 90,000. Men man har gjort mer af hela saken, än den är värd». »Men hur var det med med de s. k. tryckningssveken?» — »Ja, i fråga om tryckning», sade han, i det han ryckte på axlarna, lade hufvudet på sned och drog läpparna upp mot näsan, »i fråga om tryckning kan jag ej neka, att de varit en liten smula 'extravaganta'. Man slängde ett ben åt alla tidningar både till höger och venster för att stoppa till munnen på dem. Och så hade vi en hel mängd gamla förhandlingar, som gått förlorade i branden. De skulle omtryckas. Men nog var man lite' slösaktig; det måste erkännas». — »Men hvart hafva alla penningarna, som undansnillats staten, tagit vägen? Hafva de gått till senator Elliot och andra hufvudmän?» — »Nej, alls icke till Elliot. Han är en

fullkomligt hederlig man». — »Men hur har han fått så fint hus och elegant åkdon och granna hästar på så kort tid?» — »Ah, han är en af de första lagkarlar i staten. Han har en stor mängd klienter ej allenast bland färgadt folk, utan ock bland de hvite. Nej, han är ärlig. Jag vet ej hvart penningarna tagit vägen! En stor del har gått till att betala pager och vaktmästare. Deras antal var en tid större än riksdagsombudens. Ja, tro mig, vi hafva ännu mer af dem än kongressen i Washington. Vårt folk har fått i sitt hufvud, att hvar och en som blir vald till riksdagsman skall skaffa anställning åt ett halft dussin af sina landsmän. Hvar och en skaffar sina vänner en plats. Derför har det sannerligen kostat mer att hålla springpojkarne och pagerna än hela riksdagen.» — »Men nu till sist, hvilken tror ni är edert folks framtid här i landet?» — »Ja, det är svårt att säga. Hvad kan man vänta af ett folk, som varit slafvar? Som legat i helvetet, hi! För slafveriet var ett helvete», utropade han med blixtrande ögon och knuten hand, »ett verkligt helvete. Och det dröjde länge, innan man ville erkänna våra rättigheter. Sju års tid efter kriget gick jag aldrig ut utan revolver. Vi, som voro ledare, kunde ej veta, om icke Ku-klux skulle få tag i oss och hänga oss i närmaste träd. Men nu är allt lugnt, nu beror det på vårt folks uppfostran och sammanhållning. Man kan spåra betydligt framsteg bland vårt folk. Vi hafva utom min egen ej mindre än tjugu färgade tidningar: Den framåtskridande amerikanen, Den månadliga upphöjaren, Samhället m. fl. — alla politiskt religiösa blad. Men det fins oenighet och partier ibland oss. Vi hafva mulatter och brune och svarte. De förstnämde, de äro stolta öfver att de hafva mera hvitt än svart blod och tro sig förnämligare än de andra. Så komma de brune; de hafva återigen mera

svart än hvitt blod. De stå imellan mulatterna och de svarte, hvilka senare sätta sin ära i sitt oblandade afrikanska blod. De kunna spåra sin slägtled direkt ut till Afrika. Ja, vi hafva aristokrati bland oss ock. Som sagdt, framtiden tycks höljd i mist. Jag önskar att sätta i gång emigration till Afrika. Det är ett ypperligt land. De som kommit dit vilja ej vända tillbaka. Tre skeppslaster med sju hundra emigranter hafva lemnat Charlestons hamn, och nio tusen ansökningar ligga hos det afrikanska utvandringskompaniet.» — »Ni anser således icke, att ert folk skall fortfara att ega samma inflytande, som det nu utöfvar? Annars skulle ni väl ej verka för utvandring?» — »Jag vet ej rätt, hvad jag skall tänka om saken. Nu tyckes det, som om den enda utväg för de hvite att återvinna inflytande är att sluta sig till det svarta folket, upptaga dem ibland sig och gifva dem på alla områden en fullt jämngod ställning.» — »Men detta är väl omöjligt. I sällskapslifvet och familjen kan väl ej det svarta folket hoppas att på århundraden upptagas här i landet, der antipatien är så djupt rotad. Vi europeer kunna alls icke fatta en sådan motvilja förr än vi komma hit öfver. Särskildt hvad äktenskapet . . .» »Äktenskap», afbröt han mig, i det hans svarta öga sköt en hatfull blixt, »hvad äktenskap angår, så lär motviljan vara ömsesidig, lika mycket på det svarta folkets sida som på de hvites. Men det må gå huru det vill med en sammanslutning; till sist förutser jag dock, att det kommer en tid, då de hvite på ett eller annat sätt åter få makten. Ty, jag säger er, sir, *angelsachsen är tjurskallig.*»

Det var med en rysning jag tog farväl af denne de hvites motståndare. Hans hat är icke bygdt på löslig grund. Se här: »Säljas på auktion nästa onsdag: 24 negrer af

prima qvalitet, samt 2 par oxar.» »Till salu: slafvar (män qvinnor, gossar och flickor) samt några värderika böcker.» »Försäljning af negrer, boskap o. s. v.» »Förrymd: en neger, nästan hvit, skall möjligen söka att gälla för en fri man; hederlig belöning utöfver hvad lag utfäster o. s. v.»

Tidningar från slaftiden med talrika annonser af detta slag prydda af en springande neger med en krona af fjädrar — lik indianernas — på sitt hufvud och stundom följd af sina barn, höll jag en stund senare i min hand. Sådana korta kungörelser om förrymda slafvar tala mer än hela böcker. För att man må fullt förstå deras betydelse må meddelas ur en Tennessee-tidning följande »puff», anförd af Charles Sumner i hans verldsberömda tal mot slafveriet. »Jag har två af de yppersta hundar, för fångandet af negrer i hela trakten. De kunna finna spåret tolf timmar sedan negern har gått fram. Jag bor fyra mil sydvest om Bolivar. Jag är alltid redo att fånga förrymda negrer.

David Tunner».

Jag måste än vidare fästa uppmärksamhet vid den definition, hvilken Louisiana, den af slafstaterna, som jämte South Carolina egde största antalet slafvar i förhållande till den hvita befolkningen, gaf på begreppet slaf i den lagbok, som gälde till krigets slut — endast *ett* tiotal år tillbaka: »Slaf är en, som är i den herres våld, hvilken han tillhör. Herren må sälja honom, förfoga öfver hans person, hans skicklighet, hans arbete. Han kan ej göra något, ej ega eller förvärfva något, som ej nödvändigtvis tillhör hans herre.» (Civil Code of Louisiana art. 35).

Måste vi icke nu å nyo förvåna oss öfver de svartes hofsamhet? Och förstå vi icke, när vi se South Carolinas och Louisianas öde, bättre än förut Jeffersons redan anförda

ord: »Jag bäfvar, när jag betänker, att Gud är rättvis.» Redan 1774 förespådde en resande, som tillbragt en vinter i det gästfria Charleston, att slafveriet skulle blifva stadens olycka.

Olyckan kom . . . Men den guddomliga rättvisan är ock förlåtande. Fagra Charleston, du har lidit för dina synder. Måtte din blåa himmel snart hvälfva sig öfver ett återupprättadt folk! Måtte både hvit och neger snart få prisa samme Fader för *sann* frihet!

CHARLESTONS HAMN OCH ASHLEY-FLODEN.

Savannah, maj 1876.

I Charleston blåser sommartiden om morgonen en het landvind; men fram på förmiddagen slår vinden om, och en uppfriskande hafsbris fläktar med sin vinge svalka öfver stad och land. Denna väderleksförändring går nästan lika regelbundet som ett urverk. Den påminner om vissa trakter i Syd-Amerika, der under en tid af året regn faller på en bestämd timme hvarje dag; så att man der lär bjuda sina vänner till sig icke på någon viss tid utan »före eller efter skuren». Så berättade åtminstone min reskamrat, en ung eldig charlestonian, när vi stego om bord på en ångbåt, hvilken skulle bära oss uppför Ashley-river, en af de floder, som omsluta den halfö, från hvilken Charleston blickar ut öfver det solbelysta hafvet.

Båten låg förtöjd vid en kaj, bygd af palmettostammar. Dessas ved äro porös, svampartad, påminnande

om löst flätad ståltråd. Saltvattnet tränger in i porerna och gifver åt bjälkarna en stor varaktighet. Bredvid oss låg en stor ångbåt, lastad högt upp på skorstenen med bomullsbalar. En del af lasten hade blifvit våt, och negrerna voro nu sysselsatta med att lossa den och utbreda den till torkning på hamnbron. Solen var brännande het och gjorde sin sak lika bra som en torkugn.

Vi hade dock ej seglat långt ut i hamnen, förr än hafsbrisen enligt förutsägelse lyfte sina vingar, och nu var solbaddet genast uthärdligt. Men huru det glittrade i vattnet! Smält guld och silfver i små vattrade vågor vid hvar enda liten kåre!

Hamnen är till formen rundad. Såsom vågbrytare tjenar Sullivans ö, med hvita i grönska inbäddade villor och på ena udden det bekanta Fort Moultrie, från hvars murar under koloniernas strid för sin sjelfständighet kanonerna talade ett i Englands öron väl näsvist frihetens språk. Fort Sumpter tilldrager sig derpå — eller kanske först af allt — främlingens blickar. Det är beläget midt i hamnen. Dess ruiner erbjuda intet märkligt med undantag af de historiska minnena. Mot dess stolta murar slungades, såsom nämdt, rebellionens första kula; fyra somrar och fem vintrar, fulla af lidande, dröjde det, innan de dödens rullande åskor, dem detta kringjublade kanonskott uppväckte, ändtligen tystnade.

Charleston ligger lågt. Men mängden af dess torn och ståtliga byggnader gör, att det tyckes resa sig högt upp ur hafvet. Likartadt är ock intrycket af de omgifvande stränderna, särskildt Ashley-flodens, mellan hvars krökar båten nu styr sin kosa. Floden är bred. Bankar, klädda af mjuk och grön säf, smidigt bugande

i vinden, sträcka sig många famnar ut i vattnet och stiga allt högre, ju längre ebben varar. Så följer utan tvär öfvergång strandbrädden, täckt af grönskande buskar; längre upp utbreda sig täta dungar af ek, ask, cypress; här och der sprider en palm sin solfjäderlika vippa, öfver alla reser sig, hög som på Capris klippor och majestätisk, skogens drottning, den stolta pinien med rak, i solskenet guldfärgad stam, uppbärande en rundad krona, hvilken skådar ut i fjärran öfver träden vid sin fot. Pinien står sällan alldeles ensam; hon omgifves af sitt furstliga hof; och de mörkgröna kronorna aftecknas i bestämda drag mot den blåa himmelen. På detta sätt vinnes genom trädens olika höjd intrycket af kullig mark, höjande sig amfiteatraliskt kring hamnens och flodens bräddar. Men öfvergångarna äro så mjuka, att man nästan anar, att inga klippor med hårda bestämda former kunna uppbära dessa rullande vågor af grönska. Färgerna omvexla från askens och almens vårfriska, klara, gröna ton till de rödbruna, ej fullt utvecklade ekarna, till piniens dunkla, allvarsamma skiftning och till magnoliornas glänsande, läderaktiga bladkransar, hvilkas färg förråder, att de redan lefvat vintern öfver. Och öfver allt detta kastar solröken sin genomskinliga slöja; en tunn mist sparar ögat från allt för skarpt ljus, en domnande vällust genomandas hela naturen. I skogarnas skugga trifves det lättfotade rådjuret, den blodtörstiga vildkatten och den svarta af läckergommen prisade kalkonen — allt byten, som förmår jägaren att trotsa mödan af de nästan ogenomträngliga snåren. Också framlockades från de resandes läppar mer än ett jagtminne.

Snart varsnar man i floden gråa bankar, ostronbankar, hvilka ebben blottat. Längre fram ser man på stranden stora upplag — högar af ostronskal tyckes det — vid hvilka flere skepp äro sysselsatta att lasta. Det visar sig dock, att de gråa, runda, om ostronskal påminnande knölarna äro massiva stenar och att, då somliga äro så små som ett fogelägg, äro andra dugtiga rullstenar. Dessa äro fosfatbankar, hvilkas rikedom bragtes i dagen just efter kriget liksom för att gifva trakten en liten fattighjelp efter de förfärliga härjningarna. År 1865 — förmäles det i handelsnämndens berättelse — fann en i Charleston boende kemist vid undersökning af traktens fossila lemningar, att dessa innehöllo ett mäktigt gödningsämne. Han hade just från Baltimore förskrifvit en skeppslast af något dylikt ämne, men gaf genast återbud, ty nu hade det varit att gå öfver ån efter vatten. En dag kom en af hans bekanta, också kemist och intresserad i en svafvelsyrefabrik, in på hans laboratorium för att bedja om hans medverkan i något industrielt företag. »Det kan jag ej för tillfället åtaga mig», var svaret, »men derimot är jag villig att köpa all svafvelsyra ni är i stånd att tillverka. Se här», sade han, och gaf honom en af stenarna. »Undersök den och ni skall finna något, som skall förvåna er».

Vännen tog profvet, undersökte det samma, fattade genast upptäcktens omätliga värde och beslöt att draga fördel deraf. Men Charlestons kapitalister ville eller vågade icke låna honom penningar. Han var så fattig, att han ej ens kunde köpa biljett till Philadelphia. En bekant lånade honom till sist denna summa. Han lyckades då i denna stad vinna rikedomens öra och kapital, ett bolag bildades, hvilket inom några månader egde

öfver tjugu engelska qvadratmil af det bästa fosfatlandet, bokstafligen »rikare än en guldgrufva».

Men den förste uppfinnaren? Han fick stå ute i kylan och se på! En »smart fellow», den som stal hans uppfinning! Men kanske allt är förtal.

Hela kusten i närheten af Charleston äfvensom flodbäddarna äro fulla af det dyrbara gödningsämnet. Det tages upp ur vattnet, eller ock bringas det i dagsljuset genom borttagandet af en tunn jordskorpa, oftast blott några få tum i djuplek. Sjelfva stenarna äro besynnerliga knölar, fylda med djurlemningar. När man bryter dem i stycken, utvecklas en obehaglig svafvellukt. De tvättas eller brännas och malas derpå till ett fint puder, hvilket blandas med svafvelsyra. En ton lär inbringa sextio dollars. Stundom tillsätter man fisk eller guano för att öka dess mäktighet. Man har naturligtvis uppfört stora fabriker för fosfatens beredning, hvilken sysselsätter en mängd negrer. Ofta föredrages vid skeppning den råa fosfaten, hvilken då betalas sju till åtta dollars pr ton. Hela flottor af in- och utländska fartyg lockas genom denna handelsvara till Charlestons hamn, och millioner af dollars hafva fosfatfälten redan inbragt.

Jag känner ej någon teori för uppkomsten af detta besynnerliga slag af »kiökkenmöddinger» eller rättare grafkullar. »Man skulle vara frestad att tro», sade en uppsyningsman vid ett af verken, »att djuren der haft ordentliga begrafningsplatser.»

ETT STYCKE AF "PARADISE LOST".

Vi hade ej länge fortsatt färden, förr än ett skrapande mot bottnen, en knuff och en öfverhalning åt ena sidan upplyste oss om, att vår båt delat de amerikanska flodångarnas ej sällsynta öde och satt på grund. Matroserna höggo i dugtiga tag med långa båtshakar, men vi hade kommit i allt för »grundlig» beröring med en af de grönskande vassbankarna. Vi beredde oss just på att tålmodigt vänta, tills flodvattnet skulle befria oss ur fångenskapen, då plötsligt en lycklig manöver svängde ångbåten helt om, och under det propellern lemnade efter sig en lång fåra af svart gytja, paddlade den oss åter ut på djupt vatten. Ännu en kort väntan, och vi landade vid Drayton Hall, ett af de få herresäten längs Ashley-floden, af hvilka kriget skonat åtminstone murarna. Men de stå öde dessa murar, öde som fogelns bo, när det, plundradt och till hälften sönderrifvet, hänger qvar bland grenarna, under det att sång och qvitter för alltid tystnat.

I Dorés härliga framställning af paradiset råder en sådan öfversvallande växtlighet, en sådan yppig sydländsk uppenbarelse af lifvet i alla dess former, en så kraftfull motsats mellan ljus och skugga, att våra nordiska sinnen, vanda vid långsammare utveckling, vid svagare solljus samt björk- och granskogarnas drömmande ensamhet, gripas af dunkel oro. Vi beundra,

men vi känna oss såsom främlingar. Och hade mästaren i stället för ritstiftet brukat sin pensel och i sin tafla blandat all himmelens och jordens strålande färgprakt, skulle detta intryck hafva blifvit ännu djupare. Vi skulle än mera längtat hem till friden och lugnet i vår nordiska natur.

Med sådana känslor blickade mitt bländade öga ut öfver den oförgätliga tafla, som nu utbredde sig framför oss. Ty här var ett stycke af Dorés original. Vi stodo i en lund af jernekar, men inga vanliga jernekar, lika litet som den götiska katedralen med torn och spiror är ett vanligt hus. Högt mot himmelen sträckte de sina seniga armar, hvilka hvar och en för sig liknade väldiga träd. Topparna tycktes bära de grönskande kronorna så högt, att de rörde vid det blåa hvalfvet der ofvan. Och Söderns hängande silfvermossa föll i mjuka tofsar från hvar enda gren. Solen sken och glittrade mellan dess fina trådar, hvilka i knippen af flere fots längd beslöjade de stolta träden, som med ungdomskraft bära århundradens ålder. Vid deras fot stå cypresser och magnolior, och öfver bäckar och dammar lutar sig i skuggan af de vidtfamnande ekarna den böjliga tårpilen. Dungar af kamelior och af den vilda gula jasminen öka rikedomen på vexlande grönska — men deras blomstringstid är redan öfver. Vildt vin och murgrön klänga öfverallt i trädens grenar, binda dem tillsamman och bygga luftiga löfsalar. Och marken under detta löftak är en enda blomstermatta. Det är just azaleornas tid, och de utbreda sin prålande röda, gula, hvita och gridelina färgprakt. De likna ädelstenar, och när solens strålar vid någon öppen fläck, utan att brytas af löfvens eller mossans solskärm,

faller i sin fulla styrka på denna rikedom af färger, blixtrar det för ögat. Härskaror af vilda blommor med

KYRKOGÅRD NÄRA CHARLESTON.

mindre lysande fägring prunka i gräset och eröfra mer och mer af gångarna i parken, hvilken nu blott till en

ringa del underhålles. I dammarna simma dödande slingrande vattenormar, och de smutsgrå sköldpaddorna flyta tröga på vattenytan och sträcka upp sina dumma hufvud, gapande efter luft. Allt är främmande, tropiskt. Och när ögat åter genom silfvermossans slöja letar sig fram till den blå himmelen, tycker man sig i en förtrollad verld. Den hängande mossans tappar likna till formen stalaktiter. Man tror sig i en oerhörd droppstensgrotta, der kräldjur gömma sig i de fuktiga skrefvorna, under det marken är strödd med guld, silfver och skimrande äkta stenar. Men — en enda vindfläkt — och allt begynner att röra sig. Mossan svajar fram och tillbaka, löfven skälfva, man spritter till i häpnad — och så är drömmen öfver.

Vi gingo förbi det af slingerväxter prydda hus, der den nuvarande egaren tillbringar en del af året. En gammal »svarting» krattade gångarna och såg blid ut. Jag språkade med honom, och han runkade på hufvudet och slog med handen, när han sade, att hela härligheten »var ingenting mot i gamla tider — före kriget, boss!» Bakom boningshuset ligga i rader negrernas små kojor. Man får ett godt begrepp om slaftiden; då var dock troligen allt renare. Ty ehuru min reskamrat, som nyligen varit öfver på andra sidan och gärna vill, att allting i Amerika skall vara så förträffligt som möjligt, söker öfvertyga mig, att de äro mycket renare än många af bondstugorna i Frankrike och Tyskland, så måste dock hvarje opartisk vidgå, att han sett högst besynnerliga exemplar, om de voro värre än dessa. De bebos äfven nu af negrer — fria arbetare vid fosfatverken. Ty en stor del af den stolta plantagen har afsöndrats och sålts i och för »gödseltillverkning», och det lider föga tvifvel, att

den nu långt bättre gagnar menskligheten, än när dess aristokratiske herre — om denne annars var lik mången af de andra slafegarne — slösade inkomsten på ett atheniensiskt lif i Charleston.

»Kan ni ge oss litet vatten?», frågade vi en negerqvinna med smutsig turban kring hufvudet, hvilken stod och rökte i dörröppningen till en af kojorna, under det en annan qvinna satt hukad mot väggen i skuggan af huset och blott stirrade på oss. »Jag tänker det», sade hon, i det hon tog ut sin korta pipa ur munnen och ropade på Sammy. Sammy, en rapp pys, med hattkulle utan brätten, kom snart ut med ljumt vatten i en urhålkad kurbits, till formen lik en stor träsko. När vi försigtigt läskat oss, sågo vi in i huset: ett omåladt bord, en gungstol nästan utan pinnar i ryggstödet, en lat katt, en stor spis och ett brädgolf, svart som jord, — se der allt. Sängstället, om sådant fans, har alldeles fallit mig ur minnet. Nu hade flere negerungar samlat sig, säljande försteningar, hvilka de funnit bland fosfat-knölarna, skrapat och polerat. De hade sina varor i lådor och sågo så roliga ut, att det hade varit skam att ej betala sex styfver titten. Jag köpte några riktiga klippare till hajtänder med hvar-enda sågtand så tydlig, som om den tagits ur käften på en nyss fångad haj. Derpå gåfvo vi en slant för vattnet och sade farväl. Men nu tog vår vän med turbanen å nyo snuggan ur sin mun och ropade efter oss: »Ni glömt traktera min gamla mamma». Hon fann oss förmodligen frikostiga och ville ej låta tillfället gå sig ur händerna.

Nu går vägen genom en gräsbevuxen äng till det gamla herresätet. Stig försigtigt och håll öronen öppna, om skallerormarna möjligen låta höra sig! Det lär vara god råd på dem, har en neger varnande sagt oss. Det

synes mig, i förbigående, som om man vore orättvis i sin ovilja mot de stackars skallerormarna. De svänga sin skallra och göra sitt bästa för att på förhand varna både menniskor och djur. Kan man mera begära? Om man det oaktadt trampar på dem, så bitas de — det kan väl ingen undra på? Och icke kunna de hjelpa, att de fått så giftiga tänder.

Mansbyggnaden, uppförd af tegel, är nu mörk och förfallen. Kolonner och sirat lära hafva införts från England, och det hela var ämnadt att täfla med de engelska lordernas herresäten. Nu gror gräs på trappan, och det tomma palatset talar midt i den yppiga naturen

»Dödens, förgängelsens språk, kärnan af lefnadens dikt.»

Men nej, jag misstog mig. Huset står till sist icke tomt. Dörren till den dunkla förstugan öppnas, och i skymningen blänker ett par krithvita tandrader, och ett stycke öfver dem skymta vi en färgad turban. En negerfamilj har här slagit upp sina bopålar, och förmaket begagnas till spanmålsbod. Det berättas, att byggnaden räddades från förstörelse, då general Sherman gjorde sitt bekanta tåg — »mordbrännartåget» — derigenom att en neger försäkrade, att egaren var af unionistiskt sinnelag. Om denne neger var samme man, som nu håller till i huset, har han fått till lön ej blott tak öfver hufvudet, men ock välsignelsen af en talrik barnskara. Vi hade ej suttit ett par minuter på trappan, förr än en myrstack af små barbenta svarta ungar samlade sig omkring oss. De gingo ej i skola någon af dem, sade de. De frodades dessförutan — Afrikas muntra små ättläggar.

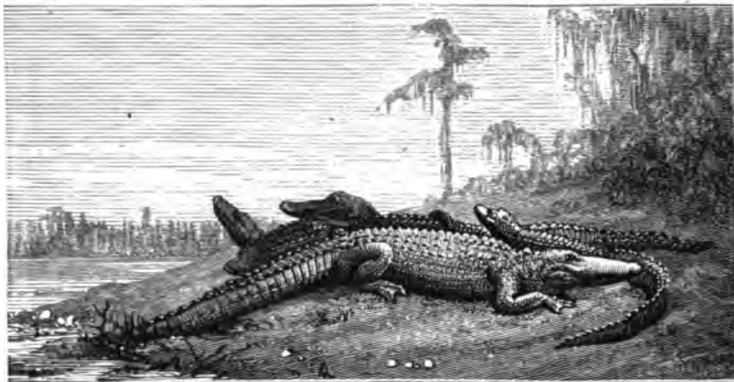
Derpå besöktes fosfatverket. Det erbjöd intet märkligt. Arbetarne hade just rast och lågo och drogo sig mellan rötterna af en stor jernek, hvilken bildade ypper-

liga hvilobäddar. De voro språksamma och tycktes på det hela glada. »Nej pengar bättre än språka», afbröt plötsligt en af dem. Och så gingo de att få sin dagspenning.

Vår väg till ångbåten gick åter genom den förtrollade parken. Huru gärna skulle jag ej velat dröja och se verkan af en solnedgång i dessa underbara pelarsalar! Men redan så tidigt på året är det knappast rådligt för främlingen att dröja, tills aftonsvalkan låter jordens utdunstning stiga upp från den fuktiga marken. Längre fram på sommaren är negern ensam herre på täppan. Då flyktar till och med den infödde hvite. Godsegaren i dessa trakter flyttar alltid, när värmen begynner, med sin familj till Charleston, ty den bleka frossan — malaria — stiger upp ur träsken och blåser med sin dödande andedrägt på både ung och gammal, och ut ur busksnåren grinar då och då gula feberns hemska anlete. Ormen har också här smugit sig in i paradiset.

PÅ JERNVÄG GENOM URSKOGEN.

Mitt nästa mål var Savannah i Georgia. Väpnad — till tänderna — icke med knif och revolver, dem gör man ej med, om man icke tänker jaga krokodiler, utan med en ask kina-piller, anträdde jag färden söder ut. Frossan är der farligare än röfvare, och den resande får i allmänhet det rådet att taga sig ett piller eller två, om han kommer ned till frukostbordet och ej tycker, att någonting smakar. »Annars är det snart ute med er», sade man.

Banan löper längs hafsstranden. Hafvet döljes dock af urskogen, hvars prakt är underbar.

»Jernvägen mellan Charleston och Savannah», heter det i en resebeskrifning, »löper några få eng. mil från kusten och går igenom många af statens kust- och låglandsbyar. Milslånga sträckor äro skenorna lagda på pålar, genom träsk och moras och öfver snabba smutsiga ström-

mar, hedrade med namnet floder och döpta med indianska namn, omöjliga att uttala. Men det är i trakten af denna natur vi finna den vildaste, mest storartade tropiska vegetation. En af naturens nycker har gjort henne mest slösaktig med sina gåfvor i detta miasmers, febrars och en odräglig hettas land, hvarest under sommarmånaderna endast negern kan lefva.»

Man föreställe sig den mossbekransade parken vid Drayton Hall endast vildare, mörkare, ogenomträngligare. Bredbladiga, saftiga ormbunkar och höga rasslande rör, hvilka skjuta tolf till femton fot i höjden, täppa till hvarje tomrum mellan trädstammarna, och ingen menniskohand gitter bana vägar och gångar såsom i parken kring plantage-egarens boning. Här kan ej en enda naken fläck uppletas. Gräset frodas mellan jernvägsskenorna, misteln hänger likt ett grönskande skatbo, hvar hälst det finnes rum bland trädens grenar, telegrafstolparna äro beklädda med slingerväxter, och sjelfva telegraftrådarna sända sina hemliga budskap af glädje eller sorg under festoner af silfvermossa.

Denna mossa är en egendomlig planta; den slår inga rötter, utan hemtar all sin näring ur luften. Dess frö är lätt som en fjäder och flyger omkring med vinden. Men huru kan det då fatta fäste? En vis natur har försett det med en liten krok i ena ändan. Denna krok hakar sig fast vid trädens grenar, och från en sådan ringa början växa de famnslånga tofsarna. Men trots det att landskapets skönhet förhöjes af denna luftiga klängväxt, är dock odlaren glad, när den ej visar sig, ty det är endast i ett osundt luftstreck den uppträder, och febrarna trifvas i dess skugga.

De nyss omnämda strömmarna hafva svartbrunt vatten. De äro så att säga de giftiga morasens puls-

ådror, de suga åt sig alla de ruttnade safterna från den kringliggande trakten. Man inbillar sig känna tunga ångor och stänger gärna vagnsfönstret. Här, ur det gytjiga vattnet, der han har sitt tillhåll, kryper den fjällige alligatorn fram för att gassa sig i solskenet. En negerpojke kom vid en af stationerna och bjöd ut ett halft dussin gråa alligatorsungar, tio till tolf tum i längd, dem han fångat i en af åarna. Han hade dem i en bytta med en smula gytjevatten. Tjugufem cents stycket — således ej ondt om varan. »Mig kunna taga dem, när de äro långa som min arm. Mig just kasta mig öfver dem», sade en lat neger med händerna i byxfickorna, i det han skänkte en föraktlig blick åt pojkens småttingar. — »Men törs ni ryka på dem, när de äro fullvuxna också?» — »Ai!» svarade han med ett grin, uttrycksfullare än ord. Förhållandet lär vara, att alligatorn skyr den hvite mannen och flyr för honom. Hans instinkt lär honom att frukta denne. Derimot, om han kommer åt, kniper han gärna till frukost af benet på en neger. Om detta allestädes är alligatorns natur, känner jag icke. Denna egenhet är imellertid fullkomligt i stycke med den forna anden inom slafstaterna; alligatorerna tyckas vara konservativa och ej bry sig om de förändringar i lagar och allmänna tänkesättet, hvilka de sista åren fört med sig.

Vi foro förbi ett och annat risfält, hvilket man för att vattna den späda ljusgröna brodden hade öfversvämmat medelst kanaler och dammar, bygda för detta ändamål. En stor massa en gång odlade fält var nu öfvergifven och öfverfull af ogräs. Ett slags syra af lysande röd färg täckte somliga af dem med blod. Andra liknade trädgårdsrabatter med en myckenhet af vexlande blommor, särskildt orkideer. Vi foro förbi en förtjusande

plantage, der en lång dunkel allé af jernekar likt en enda sammanhängande skuggrik löfsal ledde upp till det ståtliga boningshuset. Men de vidsträckta fälten vittnade om vanskötsel. En af de resande sade, att egaren, en »northener», kommit ned för att göra lycka, men ej förstått att handskas med de svarte arbetarne och nu nödgats uthyra hela egendomen — om jag mins rätt, åt negrer — mot intet annat arrende, än att de skulle utgöra skatten. Han lär väl nu afvakta bättre tider. Kriget slutade icke i går. Ett tiotal af år har gått förbi, och dock äro såren icke läkta.

Föga rörelse råder längs linien. Här och der ser man några usla negerkojor och skymtar en trasgrant utstyrd negerfröken, hvilken för sitt ensliga skogslif antagit parismoderna — i en sådan form och med sådana färger, att det är vämjeligt. En ung svart dam sågo vi jämte sin »beau» gå ut att fiska. Troligen var det en nödfallsutväg för att få någon middag. »The young lady» hade gul klädning med släp och hatt à la mode. Hon bar sitt metspö på axeln och hvisslade manhaftigt på sin hund.

Men långt flere af de negrer vi sågo voro endast trasiga, ej ens trasgranna. Allt — deras kläder, uppsyn, hus, ja, till och med deras kyrkor, — bar en utarmad prägel. Vi sågo ett par af de senare — »möteshus» som de kallas — midt inne i skogen på en liten öppen plats. De voro fyrkantiga »log-houses» af ohuggna stockar och täckta med obarkade bakar eller med rör. I dem lär man få se »muskel-kristendomen» och konvulsionerna fullt utvecklade. Det påstås till och med — kanske blott af det hvita förtalet — att i vissa trakter de svarte mer och mer öfvergifva äfven formen af kristendom och försjunka i öppen vidskepelse, att de hafva ett slags »medi-

cinmän» likt indianerna och bygga sitt hopp på signerier och trolldom. Men då de hvite ofta söka att i allo måla de frigifnes ställning så mörk som möjligt, kan det hända, att detta utspridts för att visa, huru mycket negrerna förlorat, då de ej längre åtnjuta åtminstone den tarfliga muntliga undervisning, som plantage-egarens hustru eller en af honom anställd predikant plägade meddela.

Ett middagsmål af hårdkokta ägg, oranger och ett stycke kaka — allt köpt ur en negergubbes korg — ännu några träsk med tårpilar-liknande kaskader, så en tallskog, derpå en brygga öfver Savannahfloden, och tåget stannar i staden af samma namn. Vi hafva tills vidare lemnat South Carolina, krigets syndaoffer, bakom oss och öfverskridit gränsen till Georgia, Söderns mest välmående stat.

SÖDERNS "EMPIRE STATE".

När man länge lefvat på starkt kryddad mat, blir magen öfverretad, så att enklare, om ock långt mera födande och i sjelfva verket mera välsmakande spis förefaller fadd och smaklös. Så går det ock på det andliga området. Man får lätt en släng af andlig magsyra, när man lefvat en tid under South Carolinas utomordentliga förhållanden. Georgia, der allt går sin gilla gång, der den hvite mannen har den plats honom tillkommer och den svarte är fri medborgare utan att vara tyrann, der fattigdomen börjat blifva husvill, undanträngd af en välmåga, större än före kriget, der på det hela ordning och lugn herska och der en naturlig utveckling, sparad allt för stora

hvälfningar och någorlunda fritagen från lösningen af qvistiga svarta eller hvita frågor, synes lofva en lysande framtid — denna stat, hvilken fått namnet Söderns »Empire state», föreföll mig nu, jag blyges att bekänna det, rent af tråkig. Och dock vågar jag nästan påstå, att läsaren skulle delat mina känslor; jag vill derför ej påtvinga honom en utförlig beskrifning. South Carolina är så ytterst egendomlig och har i sig så mycket af hvad man på ett annat område skulle kalla *tragik,* att de hvitaste bomullsfält och grönaste risplanteringar så väl som den mest städade statsriksdag och artiga *hvita* polismän förefalla tröttande och prosaiska. Som sagdt, starka kryddor förstöra matsmältningen.

Naturligtvis skulle en längre vistelse fullkomligt förändra detta intryck, och en enda inblick i ett lyckligt hem omstämmer betydligt den resande. Men den trefnad, som råder vid familjehärden, kan kännas eller anas, ej beskrifvas. Derför vill jag endast söka att i några korta drag gifva ett begrepp om Georgias natur och andra yttre förhållanden.

Georgias kustlinie utgör fortsättning af South Carolinas och bildar en rundad bugt, kantad med små öar, hvilka liksom South Carolinas lära vara mycket bördiga och hufvudsakligen frambringa Sea Island Cotton. Inåt landet utbreder sig nu staten i trapezieform upp mot bergstrakten, mot Alleghany-kedjorna och deras utsprång. Der berör han North Carolina och Tennessee. Der är klimatet utomordentligt friskt och helsosamt. Snö faller någon gång, men smälter snart. Mellersta delen af staten har ock, uppgifves det, ett mycket godt luftstreck, ehuru sommarhettan der såsom på kusten är tämligen plågsam. Äfven sjelfva kustremsan är bättre lottad än

South Carolinas hafskust. Exempelvis lär klimatet i Savannah vara synnerligen angenämt. Med tropikernas varma vinter förenar sig der en af hafvets fuktighet mildrad sommar. Dödligheten är ringa; frossor, febrar äfvensom lungsjukdomar äro sällsynta gäster. Hettan i Boston eller New York skall till och med vara tyngre att bära. Men om hvarje sommar har många dagar så varma och framför allt så tryckande som dem jag tillbragte i denna stad, torde den dock ej vara något förlustelseställe för nordbon. Annars lär medeltemperaturen vara den samma som på Bermuda.

Jordmonen vexlar från de fattigare bergstrakternas mera stenbundna mark till de feta, af organiska lemningar öfverfylda kuststräckorna. Hufvudprodukten är naturligtvis bomull, och staten representerade sedan några år tillbaka icke mindre än närmare åtta hundra tusen balar. Annars odlar man ris, majs, socker, syrup, honung och vax, hvete, potates o. s. v. Boskapsskötseln är mycket blomstrande. Mineralier finnas i öfverflöd, och guldgrufvorna äro gifvande. California-febern har dock bragt dem något i glömska; före upptäckten af guldfälten på andra sidan Klippbergen stod Georgia främst i rop såsom egarinna af den förföriska metallen. Statens landyta är ej långt ifrån två gånger så vidsträckt som South Carolina. Antalet invånare utgjorde vid den stora folkräkningen 1870 omkr. en million två hundra tusen, hvaraf något mer än en half million var färgad. Landet genomkorsas af jernvägar och har en rikedom på små städer, bebodda af ett företagsamt slägte. Gynsamma politiska förhållanden hafva ock lockat många verkliga affärsmän — ej nattsäcksherrar — från de norra staterna. Deras drift och kapital hafva utan tvifvel mycket bidragit till statens förkofran,

efter krigets olyckor — en förkofran, öfverträffande allt hvad det öfriga Södern har att uppvisa.

Georgia är den yppersta af »the old thirteen» — de ursprungliga tretton kolonierna. Dess namn härstammar från Georg den II, hvilken år 1732 beviljade kolonien dess privilegier. De förste kolonisterna voro engelsmän; något senare kommo tyskar.

Söder om Georgia ligger Florida, den »blomstrande» halfön*), dit Ponce de Leon (1512) kom för att söka ungdomens källa. Den är nu den unga republikens sydliga utpost och skjuter ut mellan Atlantiska oceanen och mexikanka bugten. Så länge Florida var i Spaniens våld, rådde blodiga fejder mellan henne och den norra grannen. Men sedan 1820 strålar också Floridas stjerna på de Förenta staternas banér, och frid och sämja råder mellan sydstaterna. Också är den tid länge sedan försvunnen, då man förestälde sig hvar enda en af Georgias »gentlemen» med slokhatt på hufvudet och en skarpladdad revolver i byxfickan. En viss krigisk käckhet röjer dock måhända invånarnes anor.

SAVANNAH "SKOGSSTADEN".

En blomstrande stad förefaller som en orimlighet, när man färdats många mil genom urskogen, och detta till och med om denna färd skett på jernväg. En jern-

*) Namnet lär egentligen härleda sig derifrån, att landet upptäcktes en palmsöndag (Pascua Florida).

väg i urskogen — detta skulle väl vara onaturligare än allt annat, tyckes det. Men ånghästen med sitt stönande och pustande, med sitt hemska tjut, med sitt eldsprutande gap och sitt väldiga röda cyklop-öga förhöjer tvärt om ödemarkens ödslighet. Man glömmer ovilkorligt menniskohanden, som lade skenorna och ser endast den svarta skogsanden, hvilken likt blixten rusar fram öfver sitt konungadöme och som försvinner i en blink nästan innan man fått sigte på honom — så hastigt, att man skulle tro allt vara ett bedrägligt gyckelspel, om icke en strimma af mörk rök lägrade sig mellan det täta löfverket och vittnade ovedersägligt, att odjuret verkligen i sin snabba flykt blåst på träden och fylt skogarnas gömslen med sin svarta andedrägt. Derimot förefaller en stad med tusentals invånare, der man köper och säljer och i allo beter sig som i New York eller Stockholm, rent af sorgligt onaturlig. Tröttad af vägens folktomhet finner kanske den resande i första ögonblick ett behagligt ombyte, men nästa ögonblick känner han sig högst förtretad öfver sådan alldaglighet, så nära Söderns underbara ödemarker, att man nästan kan höra suset från deras jernekar och se fransarna af silfvergrå mossa svaja för vinden.

Dock om någon stad skulle passa i urskogens närhet, så är det Savannah. »Skogsstaden» är dess namn. Midt på de breda gatorna resa sig dubbla rader af lummiga träd; husen äro inbäddade i grönska och ofta klädda af murgrön eller blommande slingerväxter, gångbanorna skuggas af evigt grönskande träd, de öppna platser, »plazas», hvilka som oftast afbryta gatorna, äro förvandlade till fullkomliga löfsalar med rik svalkande skugga, och genom löftaket, som hvälfver sig himmelshögt, skymtar ögat det blåa hvalfvet, hvilket tyckes hvila på trädens

toppar. I trädgårdarna stå oranger, palmer, oljeträd, bananas med tunga klasar af grön- eller gulaktig frukt, lagrar, myrtenträd, omgifna af en skiftande krans af rosor, kamelior, oleander i ett öfverflöd, som om de ständigt regnade ur ett aldrig sinande fullhorn. Intet ger bättre begrepp om »skogsstaden» än tanken på det indiska pagod-trädet, från hvars högburna krona otaliga grönskande grenar sänka sig, tills de nå marken, der de slå rot och bilda nya träd, hvilka i sin ordning sända ut nya skott, tills det hela utgör en enda omätlig löfsal, i hvars skugga tusenden finna skydd mot de brännande solstrålarna. Om man i alléerna mellan pagodträdets grenar bygt kyrkor och boningshus, om vagnar ilade fram och tillbaka, om säljare utbredde sina varor, om ögat der mötte tysta grafplatser, hvilkas gråa åldriga vårdar skuggades af rosor och tårpil eller vaktades af den skarpbladiga palmetton, så skulle en bild vinnas af det intryck Savannah gifver, när man först vandrar genom dess gator.

Barnungar lekte på gräsmattorna mellan träden, och svarta barnpigor sköto i sakta mak framför sig vagnarna, i hvilka deras hvita lilla massa hvilade, högtidligt sugande på sin tumme. Hela staden tycktes full af pojkar och flickor i högtidsdrägter. Flickorna, både hvita och färgade, voro nästan alla hvitklädda och hade blombuketter i händerna. Det var nämligen examensdag i alla stadens skolor. Hettan skrämde mig dock från att gå in i de fulla skolsalarna.

Ett kompani soldater i gröna uniformer och med svajande hvita plymer marscherade nu fram under trädens hvalfbågar. Erins harpa i guld på grön botten prydde deras fana. De företräddes af en musikkår, be-

stående af färgade personer med trummor, horn och ett öfvervägande antal piccola-flöjter. Det var en afdelning irländare tillhörande Hibernian Society. De hade förhyrt svarta musikanter. Hvar och en är herre öfver sin stackare.

Tåget gick till en nära liggande kyrka, och en grann likvagn samt en rad vagnar, hvilka höllo utan för kyrkportarna, visade, att det gälde en begrafning. Biskopen af Savannah var sjelf närvarande vid likpredikan och gudstjensten. Naturligtvis hade den sorgliga ståten lockat en hel skara åskådare, mesta delen svarta. Särskildt voro barnpigor med sina skyddslingar talrikt företrädda. Några af dem hade sjelfva långt ifrån trampat ut barnskorna, och dock anförtrodde man i deras vård små sprattlande hjelplösa kräk, hvilka oupphörligt lupo fara att halka ur sina föga försigtiga sköterskors armar. De små hvita händerna stucko bjert af på barnpigornas svarta hals, hvilken oftast

pryddes af ett perlband af färgade glasperlor. Silfverslantar i öronen och i det knollriga håret, upplagdt i ostyriga flätor, buro ock vittne om svart skönhetssinne. Hattar brukades i allmänhet icke. En flicka, mån om sitt yttre, hade dock täckt sin fårull med en gammal karlhatt. Pojkarne hade ett muntert lif omkring likvagnen. En af dem var den lycklige egaren af ett stort stycke hvitt socker, hvilket han förde till sin svarta mun och åt just som om det varit en bulle. Han fick ej länge njuta i fred, ty hans kamrat ville ock hafva en beta. Till slut gafs denna tribut, och freden återstäldes. Men segraren sade ej så mycket som tack, utan fortsatte likgiltigt sina lekar.

Annars tilldrog sig en liten svart blomsterflicka min synnerliga beundran. I en flat korg bar hon på sitt hufvud granna, mångfärgade blommor, hennes gestalt var upprätt som en karyatids, hennes mörka ögon, fängslade af vaxljusen, hvilka blinkade omkring båren, blickade med drömmande vemod in i den halfdunkla kyrkan; hennes drag voro regelbundna, fastän af utpräglad negertyp, och när hon stod der orörlig lik en bildstod, blef hon för mig uttrycket af den fullkomligaste etiopiska skönhet. Minnet af henne följer mig likt en drömbild från afrikanernas nya fädernesland.

För öfrigt höll mig värmen fången i hotellet, och efter att två dagar hafva väntat förändring tröttnade jag, packade samman mitt bohag och flyttade mitt tält till Augusta, en liten stad, belägen några timmar nordvest från Savannah. Att fortsätta söder ut var omöjligt. En mur af glödande hetta stängde mig från Florida. Fackelskenet på St. John's River, »Silfverkällans» underbart klara vatten och andra Floridas behag fick jag således ej skåda.

ÄNNU EN "FOREST CITY".

Vägen till Augusta erbjöd intet märkligt. En enda egendomlig företeelse må dock omnämnas. Vi sågo en fjällig alligator sju till åtta fot lång med stora huggare till tänder, hvilken följde vårt bantåg flere engelska mil. Detta låter likt en skepparhistoria, men är dagens sanning. Kanske jag dock bör tillägga, att odjuret låg i en låda och gick såsom fraktgods till Philadelphia. Kulan hade gått in genom högra ögat.

Staden är mycket lik Savannah. Den utbreder sig på stränderna af Savannah-floden, just vid den punkt, der denna upphör att vara segelbar. Gatorna äro breda som torg och skuggas af dubbla trädrader; husen omgifvas af små trädgårdar och påminna om småstäder i de norra staterna. Augustas förnämsta prydnad är en härlig kyrkogård, der rosorna, både hvita och röda, klädde de af mörka cypresser skuggade grafplatserna i en fager skrud, som dolde förgängelsen och hviskade, att lifvet är evigt och att en gång den dag skall randas, då ingen död skall vara mer. Ett idylliskt behag hvilade för öfrigt öfver hela staden. Hästar och kor gingo vall på gräsmattorna mellan träden och voro så tama, att jag nära nog fruktade, att de skulle äta upp min halmhatt, under det jag hvilade på en träbänk på Broadway, stadens förnämsta gata.

Folket tycktes makligt, och detta måste ursäktas i sådan hetta. Och dock blir det värre längre fram på som-

maren. Redan nu kunde man knapt med blotta handen vidröra jernvägsspår, hvilka några timmar varit utsatta för solen. »Vänta ännu några veckor», sade en poliskonstapel, hvilken såg mig draga min hand tillbaka från den heta skenan, »och ni skall kunna steka ett ägg lika bra som i en stekpanna». Konstapeln var en hvit man och uttalade sig med stort förakt om de svarte. Här är det annat ljud i skällan; det låter ej likt jämmertonerna i South Carolina. Också lära — enligt en uppgift, hvars trovärdighet jag dess värre glömde att kontrollera — endast tvänne offentliga ämbeten innehafvas af svarta personer, nämligen ett fredsdomare-ämbete och en plats i statsriksdagen.

Att icke alla de talrika svarta invånarne äro belåtna med en så tillbakasatt plats, är naturligt. Dock sägas de tänkande ibland dem i allmänhet vara mycket nöjda. Händelsevis råkade jag dock att nästan uteslutande träffa sådana negrer, som börjat längta efter maktens sötma och som bittert hatade de hvites öfverlägsenhet. En stark mulatt, bärande en knippe fisk på en lång stång, gick gatan upp, ropande: god fisk! god fisk! Han stannade och utbjöd sin vara. Ehuru jag ej kunde köpa något, blef detta begynnelsen till en nära bekantskap, och vi hade ej gått långt, förr än han började förtälja mig sina forna lefnadsomständigheter. »Yes, sar» — sade han, i det hans svarta ögon glödde och stucko skarpt af mot det gulbruna ansigtet — »yes, sar, mig ha hård massa i slafveriets tid, mycket hård, boss. Han blåsa sitt horn två gånger om morgonen. Andra gången vi tvungna att vara vid vårt arbete. Men ibland vi inte höra. En man intet höra, när, han arbetat hårdt hela dagen. Och om vi inte vakna uppsyningsman öfver oss med piskan. Men några gånger

vi blifva rasande. Vi ta bänkarna, på hvilka vi alla sofva, och slå honom till marken. Men då komma massa sjelf ned och vi *måste* lyda *honom*. Vi inte veta bättre i slafveriets tid», tillade han. »Nu massa död och vi ha samma rätt som hvit man. Svårt för färgad man att komma sig upp nu så väl som då. Oss ha samma rättigheter, men icke få bruka dem i frihet.» — »Ni ville väl, att det skulle vara på samma sätt här som i South Carolina?» — »Yes, boss, der vara ungefär, som det skulle vara. Men det vara huru som hälst, mig ej vilja sälja min frihet för hela staden Augusta, nej inte under tio minuter, om man ock bjuda mig allt silfver och guld på köpet.»

Såsom ett litet drag, betecknande för den »tuktan och aga», hvaruti Georgias hvita befolkning håller de frigifna slafvarne, må här anföras, att på baksidan af teaterbiljetter finnes följande egendomliga stadgande: »Denna biljett är köpt under det uttryckliga förbehåll, att teaterns egare mot återbetalande af biljettens pris eger rätt att, när hälst han finner för godt, återtaga den samma». Detta är riktadt mot de svarte. Om en färgad person skulle söka inträde på de bättre platserna, afvisas han helt höfligt vid ingången och får tillbaka sin »grönrygg». I Savannah lär en neger hafva skaffat sig inträde på parketten. Men så oförtydbart hotfull var de hvita åskådarnes hållning, att han fann för godt att hals öfver hufvud draga sig tillbaka. I sanning, detta är annat än i South Carolina! Ej häller våga sig negrerna till samma hotell som deras förre herrar i trots af den af kongressen antagna s. k. »Civil Rights Bill», enligt hvilken hvarje hotellvärd under högt vite är tvungen att mottaga färgade personer. Det samma är

visserligen fallet öfverallt i Norden. Men der äro negrerna så ytterst fåtaliga, att det är naturligt, att de skola »undanpetas» af en race, som synes hafva medfödd motvilja mot en varelse med svart skinn. Jag håller före, att denna sociala skilnad går de svarte långt mera till sinnes än politiskt beroende. Att ej höra till societeten är för deras barnsligt fåfänga sinne en hård pröfning — och det till på köpet i trots af blomsterklädda hattar och glacéhandskar och solfjädrar! Men låtom oss återvända till våra svarta vänner i Augusta.

En annan före detta slaf, numera en senig smedsarbetare, svart som sotet i hans smedja, uttryckte samma frihetskärlek i mindre högstämda ord, då han sade: »Nu mig ta min sup när hälst jag vill; ingen gifva mig lof.» Han hade varit en af de slafvar, som arbetat på egen hand och för egen räkning, på sådant sätt, att han betalade sin massa 300 dollars om året för en så kallad »badge», ett märke, hvilket utvisade, att han hade rätt att gå omkring i staden och söka arbete för egen räkning. »Mig förtjena bra», sade han, »mig kunna visa er fem hundra dollars på kistbottnen. Alltsammans silfverdollars, colonel*), ja, der kan vara en guld-dollar eller två ibland dem också.» — »Men hvarför sätter ni ej in edra penningar i en bank?» — »Åh nej, ingen narra mig att sätta in mina penningar i en bank», sade han med en slug blick på mig, just som om han börjat misstänka, att jag var en bankagent. — »Men ni förlorar räntan.» — »Just så . . . ja . . . nej, ingen kunna krama ut någon ränta af mig, det är säkert.»

*) När negrerna vilja visa sig riktigt artiga, nöja de sig ej med titeln "kapten", utan befordra den tilltalade till "öfverste".

Denna negrernas fruktan för banker var mig redan på förhand bekant. Den härleder sig från det sätt, hvarpå den s. k. »Freedmen's bank» — de frigifnes bank — betett sig mot sina svarta kunder. Den upprättades af menniskokärlek eller åtminstone under dess sken. Negrernas vänner från de norra staterna inrättade »the freedmen's bureau», hvilken skulle på allt sätt befordra den så länge förtryckta racens bästa. Bland annat öppnades ock en sparbank. Negrerna, hvilka trodde, att alla Nordens invånare voro änglar, som gömde sina vingar under vanliga skräddare-sydda rockar, skyndade att i den nya bankens vård anförtro alla sina sparpenningar. Men det dröjde ej många år, förr än hela inrättningen sprängdes i luften genom en mycket misstänkt bankrutt. Denna så väl som det minst sagdt besynnerliga sätt, hvarpå general Howard, presidenten i »the Freedmen's bureau», använde andra medel, afsedda för negrernas väl, har för alltid brännmärkt honom och derjämte ingifvit mängden af de svarte en stor förskräckelse för allt hvad banker heter. Under det jag tog min middag, underhöll mig den blide svarte kyparen med en liflig skildring af den uppståndelse och jämmer, som spred sig bland den färgade befolkningen, när den nyheten spordes, att de aldrig mer skulle se sina penningar. »Mig sjelf förlora mycket litet, ty mig litet slipad — »putty sharp», — mig tycka bäst att ha mitt på flere ställen. Några dollars här, några der. När allt gå på tok mig förlora nästan ingenting.»

Eget att icke en enda dylik stöt för alltid skakat negrernas tro — jag vill ej säga på republikanerna — men på nattsäcksherrarne.

NEGRERNAS HUFVUDSTAD.

Savannah-floden bildar gränsen mot South Carolina. Några ögonblick blott och vi äro åter under negerherraväldet. Huru besynnerligt är det icke, att en linie i rummet skall medföra sådan himmelsvid skilnad i fråga om menniskors öde. När en gång negerslafven på blödande fot nådde Canadas gräns, var det blott ett enda steg, en enda af menniskohand utstakad linie, som skilde honom från friheten. Och före kriget — om negern föddes norr om »Masons and Dixons linie», var han friboren så visst som någon hvit man. Samma språk, samma statsförbund, samma grundlag; och dock på ena sidan om denna linie var han slaf, på den andra en fri man. Och nu här, blott några minuter öfver bryggan — och från en stat, der den svarte mannen är intet annat än en simpel daglönare, föras vi tillbaka till ett samhälle der han, såsom visadt, är lagstiftare och tyrann.

Från Augusta leder en lång bro öfver till South Carolina, hvars skogiga mark utbreder sig på andra sidan floden. Der ligger en liten by, som ärft sitt namn efter den stolta Elbestaden.

Och, nu äro vi verkligen åter under negrernas spira. Denna gång gäller färden sätet för deras beryktade statsriksdag, hvilken nu dess värre icke är samlad. Den upplöstes mot all förväntan helt hastigt, enär statsskattmästaren förklarade, att han ej längre hade penningar att betala de löpande utgifterna. Detta gaf åt hela det

ståtliga lustspelet en ända med förskräckelse. Senaten upplöste sig utan att underrätta »Huset». Detta såg sig således tvunget att upphöra med sina sammanträden, och senatorer och »members» vände hals öfver hufvud till sina hem. Efter sig lemnade de en oräknelig skara af pager och betjenter, till hvilka riksdagen stod i skuld för aflöning. Dessa stackare, män, qvinnor och barn, hvilka enligt uppgift i en af negertidningarna väntat hela vintern på sin aflöning, vandrade omkring på gatorna i Columbia, oförmögna att skaffa sig föda och husrum; »och dock», tillägger tidningen, »*finnes* det penningar i statskassan att betala dessa stackars menniskor, som arbetat så troget för staten. Men South Carolina behöfver statsmän, ärliga statsmän, hvilka vilja lagstifta för det allmänna goda och ej i ett fåtals intresse. Förändring, förändring skall komma».

Banan löper genom torftiga, enformiga skogstrakter. Här och der afbryta några hus barrskogens ensamhet. På ett ställe hade man uppdämt en af de grunda vattenfattiga floderna, hvilken vidt och bredt öfversvämmat den flata trakten. Tallarna, hvilka dödats af vatten, stå ännu i tusental upprätta, men afskalade utan ett grönt barr. De sträcka åt alla sidor sina nakna, knotiga grenar, hvilka i solljuset tyckas huggna af hvit marmor: en hel skog af förstenade polyper, hvilka förvandlats just när de sträckte ut sina armar efter rof. Flata kanoter, lätta som nötskal, ligga vid strandbrädden; på andra sidan ser man en liten by med glimmande fönsterrutor; en qvinna med rödt dok, hvilket skiner i solen, går just uppför backen till en af stugudörrarna — och nu är hela taflan försvunnen. Vi ila åter fram igenom obruten skogsmark.

Det lär vara ondt om arbete i Södern lika väl som i de norra staterna; så sade åtminstone en axelbred välklädd Virginia-man, hvilken lemnat hustru och barn och gifvit sig af ända till Florida för att få en smula förtjenst. Han hade dock missräknat sig; alla hans penningar hade flugit sin kos, han hade ej ens haft nog att köpa jernvägsbiljett, utan hade gått tre hundra engelska mil till fots; ja, de sista tjugufyra timmarna hade han ej ens haft något att äta. Mairen i Augusta hade anskaffat honom fribiljett. Mannen beklagade sig alls icke, men gråten stod honom i halsen, och hans djerfva, gråblå ögon fylldes af tårar, när han sade: »Ja, om jag någonsin får förlåtelse för denna färden och kommer hem till hustru och barn, så skall jag då aldrig ge mig ut igen.» Han hade ännu långt hem, stackare. Äfventyrare- och reselusten är inbiten i det amerikanska folket. Nu ljuder hvisselpipan och »the captain» — så kallas här konduktören — tar biljetten ur er hatt; vi äro i Columbia.

Det säges, att franska författare få viss betalning för hvar sida. Detta förefaller troligt, då man ser de tunnsådda trycksidorna i parisiska romaner:

— Jean!

— Monsieur!

— Le dîner, est-il prêt?

— Oui, Monsieur.

— Très bien! o. s. v.

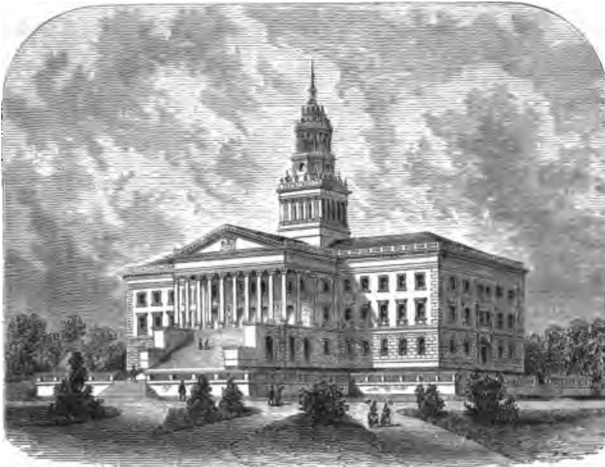
Så ser Columbia ut.

När man från öfre våningen i statshuset blickar ned på staden, kan man ej tycka annat, än att byggnadsplatserna utstakats endast och allenast för att göra den så stor som möjligt. Den är så olik de gamla trånga europeiska städerna, som en sida i de anförda franska

romanerna, tryckt med stora mellanrum och klara typer på skinande hvit velin, skiljer sig från en lärd och trögkörd tysk encyclopedia med grötig, götisk stil och gulaktigt papper. Någon som besökt Columbia har sagt, att »ibland är man inne i staden, så är man ute på landet, så är man åter inne i staden — man vet ej rätt hvilketdera». Den är ett litet Washington, de stora afståndens stad i smått. Den är välbygd och trefven, ja, sedd i fogelperspektiv, har den något tycke af en sprätt. Husen, omgifna af trädgårdar, äro oftast nybygda; ty general Sherman brände under sitt beryktade tåg åttio qvarter af det då blomstrande lilla samhället. Prunkande blomstermattor breda sig framför hvar mans dörr, och lummiga parker, underhållna af naturen, innesluta boningshus, vackra kyrkor och ståtliga offentliga byggnader i en grönskande ram. Längre bort, lik en oerhörd fästningsgraf skyddande den fredliga staden, flyter mellan skarpt utskurna sandiga höjder — norrländska nipor, men af blodröd färg — Congaree-floden, ett tillflöde till Santee, och vidt omkring utbreder sig det bördiga upplandet, hvilket olikt kuststräckan har ett helsosamt klimat och äfven visar tydliga spår af framåtskridande.

Statshuset med sina fina möbler och dyrbara historiska spottlådor, hvilka läsaren torde från det föregående erinra sig, är beläget på en upphöjd plats midtför ändpunkten af den största gatan. Det påminner genom sitt läge något om Carolina rediviva i Upsala, men är af vackra proportioner. Det inre begynner att blifva trasgrant. Salarna äro präktiga, synnerligen vid ljussken. Men golfven och nedre delen af kolonnerna äro bokstafligen dränkta i tobakssaft, åtminstone i försalen. Det tyckes nästan, som om de otroligt stora fyrkantiga, omålade spottlådorna af

trä, hvilka påträffas vid hvarje krök*), hade förvandlats till källsprång och öfversvämmat byggnaden, tills vätskan nått ett par, tre fot upp på de refflade granitkolonnerna.

En svart vaktmästare, en fullkomlig satyr i glasögon, underhöll mig med ett svallande ordflöde, hvilket gick ut på att visa, hurusom utan honom hela statsmaskineriet skulle stoppa, ty han hade nycklarna till alla skåp, der alla beslut voro »inregistrerade», nycklarna till alla utskottsrum o. s. v. »Så att utan mig intet kunna handläggas». Han berättade ock, att han icke på lång tid fått ut sin lön, att ett slags mäklare, hvilka likt hajar svärma kring statshuset, erbjudit sig att köpa hans fordran för halfva priset, men att han vägrat, emedan det var för litet, och att han nu hade ingenting att lefva på för sig och sin familj — en försäkran, hvilken hans trasiga armbågar och smutsiga skjorta gjorde högst trovärdig.

*) De fina åtta dollars spottlådorna måtte blott brukas vid högtidliga tillfällen.

Efter att hafva uppvaktat guvernören, en skarpsynt begåfvad man från New England, kikat in i den bruna välmående finansministerns rum och genom en af mina bekanta blifvit förestäld för åtskilliga färgade dignitärer samt beundrat den värdighet, hvarmed en svart domare i högsta domstolen bar sin svarta silkestoga, och den smak, hvarmed han, när jag kom in, sände en *hvit* vaktmästare att öppna fönstret, gick jag ut i staden.

Hvad som förvånar den resande är att på de vackra af klängväxter omspunna piazzorna (verandorna) finna *svarta* herrar och ditto damer, rökande sin cigarr och behagligt lutande sig i länstolar och soffor. Man är så van att tänka sig den svarte mannen i en betjents ställning, att man först tror, att tjenstfolket leker herrskap, medan »familjen» är bortrest. Men snart förstår man dock, att här äro de sjelfve herrar på täppan. Der läser man t. ex. på en stor försilfrad dörrplåt namnet Beverly Nash, senatorn, f. d. skoputsaren; här i det vackra hvitmålade huset med springbrunnar i trädgården bor förre senatorn Elliot, och om han ej för tillfället vore bortrest, skulle vi kanske se hans ståtliga ekipage köra fram till dörren.

Post- och tingshusen äro ock rätt ståtliga byggnader. I det senare hade tinget just öppnats. Svarta trasvargar, gummor med äplen och nötter, välklädda svarta sekreterare, jurymän af samhällets alla klasser utom de respektabla — åtminstone ett fåtal af dem — unga svarta skönheter, hvita sakförare, fångvaktare, vigtiga rättsvaktmästare med stora stafvar i sina breda svarta händer svärmade omkring och gingo in och ut som ur en bikupa. Damerna rökte pipa i förstugan, en ung svart fröken à la mode lyfte på sitt blåa flor och stack in en liten kort pipa mellan sina mulliga läppar, en af hennes

leksystrar knäppte nötter med naturens nötknäppare, hvita som elfenben, och kastade skalen efter en hvit herre; hela samlingen tycktes full af skoj. De svarte hade lika roligt som på en begrafning.

Domstolsförhandlingarna voro ock rent ut skoj, och illmarigare advokater torde man ej ofta skåda. De ockrade i den oförskämdaste grad på den svarta juryns okunnighet och hatet mellan svart och hvitt blod. Eder aflades under skratt och munterhet, och det fordrades ej en lagkarls skarpsinnighet för att inse, att det ena vittnet efter det andra försvor sig utan tvekan eller samvetsbetänkligheter. De svarta vittnena röto försmädligt åt de hvite sakförarne, hvilka nödgades att behålla en honingssöt uppsyn och göra en grimas invändigt. Här är det Sambo som bjuder; advokaten får lof att visa respekt för den svarte suveränen, och han börjar gärna sitt tal till juryn med den försäkran, att deras upplysta omdöme fullkomligt kan undvara hans svaga utläggning; dock vill han för sin egen skull göra ett par anmärkningar o. s. v.

Domaren var en äldre medgörlig hvit man, ett lätt rof för de oförsynte yngre jurister, hvilka voro sakförare. Han satt i sin medeltidsdrägt tyst och högtidlig. Betecknande voro de ord, med hvilka han öppnade dagens förhandlingar. »Jag finner, att jag der jag bor ej kan få min frukost så tidigt, att jag kan komma hit kl. nio; derför skall tinget för framtiden ej börjas förr än kl. half tio.»

Negrernas sjelfkänsla visade sig för öfrigt i ett betydligt öfversitteri på gator och gränder samt i offentliga byggnader. Men de hafva ej fått bättre uppfostran. En och annan är utmärkt städad i sitt sätt, ja, bland mulatterna finner man mången »gentlemanly» personlighet.

Till sist en liten berättelse om en af Columbias mest firade damer, ett vackert vittnesbörd på tillgifvenhet hos den svarta racen. Denna tillgifvenhet hör i South Carolina till sällsporda undantag. I Virginia är den vanlig.

En medlem af South Carolinas gamla familjer berättade mig, att hans syster före kriget var egarinna af en mulattflicka, utmärkt genom sin ljusa hy, sin skönhet och sitt behagliga sätt att vara. Hon tillhörde dessa ytterst svagt färgade mulatter, hvilka i Europa skulle anses för franskor eller spanjorskor. Freden gaf henne friheten, och en af de förnämsta ledarne, sjelf svart som en korp, fängslades af hennes vackra utseende och hennes begåfning. Det dröjde icke länge, förr än hon var »fru senatorskan» och åkte omkring på gatorna i Columbia i sin herres och mans präktiga ekipage. En dag kom hennes forna egarinna till staden. Så snart hon detta hörde, lät hon sin kusk spänna för sina hästar och skyndade i sin utsökta toalett till det hotell, der hennes förra »Missus» tagit in. Inom kort stod hon inför sin herskarinna. »Miss Corinne», sade hon, »mig alltid varit eder tjenarinna. Mig omöjligt låta er vara här utan att hjelpa eder.» Derpå ringde hon på en af kyparne och tillsade honom att bära upp »missus» té — det passade sig ju icke för en senatorska att sjelf gå ned och hemta det bland de svarta, kockarne i köket. Hon väntade utanför dörren, tills uppassaren kom tillbaka, tog brickan ur hans hand, bar den in och nedlade sin gärd för den unga damens fötter utan att akta för rof, att hon — senatorskan — numera stod öfver sin hvita syster både i rang och inflytande. Derpå hjelpte hon henne att kläda af sig. Nästa morgon, innan »miss Corinne» lemnat sin bädd, knackade hennes förra slaf på dörren och kom in för att

biträda vid hennes toalett. Detta upprepades, så länge hon uppehöll sig i Columbia. — Och nu på ångans vingar till Virginia!

ARISTOKRATNYBYGGET.

Virginia är fullt af historiska minnen. På dess mark uppfördes sista akten i de tvänne stora strider, der det amerikanska statsförbundet hotades med undergång.

I den första af dessa kämpade tretton små kolonier, bebodda af köpmän och landtbrukare, mot ett af verldens mäktigaste folk. Vid Yorktown inom Virginias landamären sänkte sig det stolta Storbritanniens standar inför de föraktade koloniernas färger. Lord Cornwallis kapitulerade med alla sina trupper, öfvervunnen af en simpel landtbrukare, som ej många år förut planterade tobak på sitt gods, beläget inom samma stat. Ty George Washington var en Virginia-»planter».

Den senare striden gälde den numera rika och mäktiga Unionens enhet. Den var ett broderkrig, blodigare än något annat inbördeskrig historien skådat. Virginia stod i spetsen för de stater, som med vapen i hand sökte bevisa sanningen af Calhouns lära om de enskilda staternas rätt att, när de funno för godt, utträda ur statsförbundet. Det var först efter lång tvekan Old Virginia bestämde sig för att utträda och sluta sig till Sydstaterna. Bättre för henne, om hon ej glömt, att bland Unionens byggningsmän räknades hennes främste med-

borgare, Washington och Jefferson. »Den stora rebellionen» qväfdes i blod. Ingenstädes spildes det ymnigare än inom Virginia, och på dess mark i Appomatox' rådhus mötte till sist Förenta staternas nuvarande president sin besegrade motståndare, general Lee, hvilken der åt segerherrens nåd öfverlemnade spillrorna af sydförbundets krigshär.

Men Virginia har ännu äldre anor än frihetskriget. Ty det första varaktiga engelska nybygge grundades här redan 1607 vid James River. Det styrdes af en guvernör, hvilken företrädde den engelske konungens majestät och omgafs af det så kallade »konungens råd», sammansatt af aristokratiska personer. I ett land, der hvarje bevisligt anspråk på ålder och långa slägtled är ett adelsbref, såsom förhållandet är i Förenta staterna, har redan den tillfälligheten, att Virginia var platsen för det första nybygget, en god klang i allmänhetens öron. Kanske skulle dock den vördnad, hvarmed Virginias egna söner och döttrar äfvensom mången medborgare i de yngre staterna lyssna till berättelserna om det äldsta nybygget, länge sedan försvunnit och fosterlandsvännens odelade beundran vändt sig till de långt minnesvärdare skiften »Pilgrimsfäderna» rönte, då de först nådde New Englands klippkust, hade icke Virginias nybyggare i vissa afseenden varit just motsatsen till de demokratiska puritanerna, hvilka »Majblomman» bar öfver vattnet till Plymouths strand; ty de förra voro aristokrater, ofta befryndade med förnäma slägter i moderlandet. I ett demokratiskt samhälle, der, såsom orden lyda, »alla menniskor äro födda fria och jämlika» och der således ingen egentlig bördsaristokrati finnes, är för en viss klass — den klass nämligen, som bildar hvad Europas adel skulle nämna en »parvenu»-

aristokrati — intet mera tilltalande än ett grant namn och ett sigill med utsmyckad vapensköld, om ock det samma, då man ej vågar begagna det, sorgfälligt undangömmes bland familjens klenoder. Inga lagar kunna förebygga, att personer finnas, som af en eller annan anledning — oftast deras egen hemlighet — anse sig stå öfver profanum vulgus. De våga icke göra anspråk på en sådan öfverlägsenhet utan att tagas i släptåg af personer, som hafva åtminstone någon smula att göra med bördsaristokrati. Ty den anse de dock till »syvende og sist» vara den enda verkliga. Derför hör man här i Amerika talas om så många giftermål mellan amerikanska damer och kände eller okände utländska grefvar och baroner. Härifrån härleder sig ock en tämligen allmänt spridd svaghet för de gamla Virginiafamiljerna, något minskad, vill det synas, efter det inbördes kriget, men långt ifrån utdöd. Han hör till »the F. F. V:s» (de första familjerna i Virginia), står på gränsen till de i demokratiens hemland ytterligt tacknämliga små grannlåterna *de* eller *von*. Och i de gamla efter kriget tämligen afsigkomna salongerna, prydda med familjeporträtt och höljda i förnämt halfdunkel, träffar man trots fattigdom i våra dagar i en undangömd vrå en blyg, men fullblodig liten ättlägg af den gamla aristokratiska anden, vårdad om ock i smyg med gamla tiders ömhet.

Dessa äldsta familjer tillhörde också den episkopala kyrkan, hvilken, som bekant, bland andra bekännelser spelar adelsmannens roll. Härvid anmärkes af amerikanska författare såsom en egendomlighet, att denna kyrka var »the established church», det af staten upprättade kyrkosamfundet. Statskyrka har här i Amerika under alla tider varit ett kuriosum. Och att personer, tillhö-

rande en annan bekännelse, skulle nödgas att gifva tionde till denna kyrka, betraktas såsom en odräglig lemning af Gamla verldens »maskstungna tyranni».

Man ser imellertid af detta Virginiafamiljernas riktning. Land var billigt, slafveriet gjorde här såsom i South Carolina arbete för de hvite onödigt. Stora godsegare, lika de engelska lorderna, öfverflödade snart nog, och då blodet är tjockare än vattnet, spårar man ofta i den äkte virginiern eller kanske ännu mer hos hans döttrar mera af engelsk vördnad för hvad ännu kan vara lemnadt af »his lordship» hos ättlingar i fjärde eller femte led än kärlek för de ädla demokratiska grundsatser, hvilka uttalats i de förut anförda orden: »alla menniskor äro födda fria och jämlika». Jag misstänker, att de ej blott sjelfva äro mycket ifriga med att uppleta kusiner, sysslingar och bryllingar, hvilka haft kusiner, beslägtade med betitlade personer på andra sidan oceanen — ja, ryktet låter virginierna räkna ända till »femtionde kusinen» — utan ock att de låta dylika företräden kasta sin vigt i vågskålen, när det gäller att bedöma nästan — d. v. s. om denna är amerikan. En utländing har ofta dessförutom ett slags adelskap, förmodligen emedan han på andra sidan hafvet ej kan undgå att vara granne till någon »hr von ***» eller madame »de ***». På detta sätt får han ock en liten släng af slefven, äfven om han är en inbiten plebej.

Det kunde tilläggas, att denna landtadel utan adelsbref flockade till Richmond, just som de hvite i South Carolina plägade samlas i Charleston. Musik, sällskaplighet, föreläsningar och statsriksdagens vältalighet voro lockelser, hvilka ända till sista tiden spridt ett förfinadt behag öfver »*Sydförbundets hufvudstad*». Under kriget

var nämligen regeringens säte förlagdt till Richmond, hvilket då drog till sig alla Söderns störste talare och statsmän. Den förfärliga belägringen och den ännu förfärligare brand, som följde den samma, ruinerade staden, lika som egna och nordstaternas krigshärar in till sista droppen sögo musten ur staten i dess helhet. Den feodala ståten försvann med slafveriets upphäfvande. Fattigdom trädde i öfverflödets ställe. Gästfriheten har nödvändigtvis måst inskränkas; men det gästfria sinnelaget, hvilket i trots af en och annan engelsk författares motsägelse dock är en amerikansk egenskap, lefver oförminskad. Men främlingen gripes af vemod, då han i månget ståtligt hus ser för sina ögon svårigheten att äfven med flit och omtänksamhet hindra ett visst förfall. Den dyrbara brüsselmattan är mycket nött, möbeltyget urblekt, de fina spetsgardinerna äro lappade, och i stället för skaran af tjenstefolk möter man kanske en gammal, svart, föga arbetsför trotjenarinna eller en ännu ej uppvuxen tjenstflicka. Detta gäller naturligtvis icke om alla hus. Många familjer räddade en måttlig del af sin förmögenhet, andra hafva efter kriget bragt sig upp.

Man glömmer för öfrigt helt och hållet frånvaron af en del af den komfort, hvilken de högre klasserna i Amerika betrakta nästan såsom oumbärlig, när husets invånare äro så behagliga, som fallet är i Virginias hem. Söderns befolkning har af gammalt haft ett namn för artighet, ledig sällskapston, förekommande hjertlighet, egenskaper, som genast vinna en främling. Men under den fagra ytan, påstår man, bo lidelsefull häftighet, ytlighet och öfversitteri. En resande ser dock intet af dessa lyten, antingen emedan de ej visa sig vid en kort bekantskap eller ock emedan kriget varit en god uppfostrare. Han

stigit till maktens tinnar och var ett fullkomligt orakel bland »systrarna» i baptistkyrkan.

Till dessa ofullständiga antydningar om befolkningens lif må fogas några korta uppgifter om det land de bebo.

Virginia, »the old dominion», betecknade från början allt land från South Carolina till Maine, en sträckning af fjorton breddgrader. Sedermera inskränktes denna benämning till ett område, begränsadt af Potomac-floden i norr och nordvest, af Tennessee och North Carolina i söder, under det att dess östra kust sköljdes af oceanen och den djupt utskurna Chesapeake-viken. Vestra gränsen bildade Mississippis väldiga biflod Ohio, på hvars andra strand ögat varsnade den kraftfulla stat, åt hvilken Ohio-floden gifvit sitt namn. Alleghanykedjorna och de »Blå bergen», omkring tolf svenska mil i bredd, genomkorsade staten ungefär i dess midt från sydvest till nordost.

Men kriget, som bragte så många genomgående förändringar, omgestaltade ock skepnaden af Virginias landtområde. Så djup var den tvekan, hvilken grep Virginia, då eldiga röster från Södern och särskildt från det ungdomliga South Carolina nådde hennes öra, manade till affall från Unionen, att hela samhället deraf skakades i sina fogningar; till sist brast byggnaden i stycken. Alleghany blef den gränslinie, der brytningen skedde. Mellan dessa bergs nordvestra sluttning och Ohio-floden, vattnadt af dess tillflöden, rikt på jern och stenkol, ligger ett land, kändt för sin naturskönhet. Dess invånare blefvo Unionen trogna, lössleto sig från moderstaten, och senare förökades antalet af stjernor på blå grund med »West Virginias». Der flög Unionens skyddande stjernbanér högt i topp, och folket har ej haft skäl att ångra sitt val. »Old Virginia» hade ej förlorat mer än tredjedelen af sitt om-

råde och ej långt från fjärdedelen af sina invånare. Nu sträcker det sig, om man undantager den trånga hals, hvilken skjuter ut på östra sidan af Chesapeake i en triangel med mycket oregelbundna sidor från Potomac och Chesapeake-viken till Alleghanybergen och North Carolina. Formen är ej alldeles olik South Carolinas. Bådas bas bildas af hafskusten, båda beröra med en sida North Carolina, men triangelspetsarna äro vända åt motsatt håll. South Carolinas norr ut; Virginias — hvilken ock har ett mycket oregelbundet utsprång — är vänd söder ut.

Staten är genomkorsad af floder med vackra stränder. James River är den förnämsta. De äro ofta segelbara och bilda pulsådror för timmerhandeln. Vid deras utlopp är landet slätt och tidvattnet har herraväldet. Här förekomma äfven sumptrakter, bland hvilka »Det stora olycksträsket» — Great Dismal Swamp — på södra gränsen är framför andra beryktadt. Det öfverflödar på cypress och enträd, eftersökta för sitt timmer, hvilket skeppas norr ut.

Hufvudprodukten är som bekant tobak. Stora plantager finnas i olika trakter af staten. Den allra finaste tugg- och röktobaken hemtas från de breda, gröna blad, hvilka på ändlösa fält växa söder om Jamesfloden. Mer än tretiosju millioner eng. skålpund var skörden vid folkräkningen 1870.

Näst till tobak kommer hvete- och majsodling. Timmer — ek, tall, ask, lönn, björk samt såsom nämdt cypress och en — finnes i öfverflöd. Men det uppgifves, att yxan ej mycket förtunnat de ståtliga skogarna i bergstrakten, enär bergströmmarna ej medgifva flottning.

Mineralier eger Virginia i stor mängd. När en gång bergsmannens hammare kommer att bryta upp koppar- och jernmalmen i den sydvestra delen af staten, skola

utan tvifvel stora rikedomar bringas i dagen. Brist på kapital och frånvaron af jernvägar hafva hittills varit oöfverstigliga hinder för bergshandteringen. Saltkällorna omkring Saltville, också i statens sydvestra hörn, äro af yttersta vigt för hela Södern. Enligt uppgift äro dessa så gifvande, att de för århundraden skulle kunna fylla hela kontinentens behof af salt. På stenkol är här såsom i alla stater, hvilka genomskäras af Alleghanybergen, ingen brist.

Naturliga rikedomar saknas således icke. Lägg dertill ett ovanligt helsosamt och behagligt klimat, synnerligen när man närmar sig bergstrakten. Allt detta skulle dock icke innebära någon säkerhet för framtida utveckling, hade icke befolkningen genom att modigt och oförtrutet foga sig i de nya omständigheterna, genom att vända sig till näringsgrenar, om hvilka de förut icke hade någon aning, genom att offra ytterst dryga summor på ungdomens uppfostran, framför allt genom att icke i modlöshet lägga händerna i skötet och sitta ned och dö, visat sig praktiskt uppfatta Kants sköna och stränga grundsats: »Du sollst, denn Du kannst».

Virginias ytområde närmar sig en fjärdedel af Sveriges. Läget är ungefärligen mellan 36 gr. 30 min. och 39 gr. 30 min. nordlig bredd. Södra gränsen ligger sålunda nära nog på samma linie som staden Tunis i Afrika, och Richmond ligger sydligare än Etna. Invånarnes antal utgjorde år 1870 en million två hundra tusen, deraf obetydligt mer än en half million färgade.

Den enda plats, der jag något längre uppehöll mig, var Richmond. Läsaren torde erinra sig anblicken af »de sju kullarnas stad», sådan den ter sig, der den tronar högt öfver den dal, genom hvilken vårt tåg skyndade söder ut.

Kullarna, skilda genom djupa raviner, blicka ned i Jamesfloden, i hvars strida böljor ligga gröna öar för ankar. Högt upp på höjdernas toppar stiga kyrkspiror och torn än högre mot himmelen. Inbäddad i grönt, ett hufvud högre än alla andra byggnader, reser sig statshuset, Capitolium, bygdt efter planen af »maison carrée» i Nîmes. Denna plan lär hafva antagits på förslag af Thomas Jefferson, den samme, som jämt ett århundrade tillbaka författade de amerikanska koloniernas sjelfständighetsförklaring, hvilken den fjärde juli antogs af kongressen i Philadelphia. Det inre är föga märkvärdigt: på nedre botten finner man husets och senatens samlingsrum. Statsriksdagen höll just sina sammanträden, när jag första gången besökte Richmond. Medlemmarne sågo enkla ut och alls icke så martialiska, som demokraterna i South Carolina, hvilka jag en gång såg samlade till politiskt möte. Detta hindrade dock icke, att Virginias söner på det mest ovedersägliga sätt visade, att de hade mod i barmen, ty här såg man mer än en gentleman med omaka arm eller träben och kryckor. En vensterhändt herre med högra rockärmen tom presenterades såsom en general. Nästan hvar annan person var kapten eller öfverste. Så berättade ock professor Schéele de Vere, svensk till börden, att, när Virginias universitet efter kriget åter öppnades, hade han bland sina åhörare en brigadgeneral, tre öfverstar och åtskilliga kaptener, många af dem med kulor i kroppen eller svårligen lemlästade. De hade stigit i graderna och nu skrapat ihop en smula för att fortsätta sin afbrutna uppfostran. Här gick man ju vid kriget man ur huse. En ung »lady friend» sade, att i hela Richmond endast en ung man af hennes bekanta undandrog sig krigstjenst. Han föll genast så fullkomligt i onåd hos alla stadens

damer, att han aldrig mer vågade uppträda i sällskapslifvet.

Men för att återgå till statsriksdagen. Det första intryck, som väckes hos den besökande, när han träder in vare sig i huset eller senaten, är alls icke tanken på höga bedrifter, utan en ytterst materiel förnimmelse, en besynnerlig retning af luktorganet. Jag lyckades ej utfinna orsaken förr, än jag en dag besökte en fabrik för tillverkning af tuggtobak. »Ah, här luktar det just som i senaten», utropade jag ofrivilligt till mina följeslagare, så snart jag dragit ett par andetag. Spottlådorna, af hvilka en närmast påminde om en vattenså, fyld med brun vätska, borde hafva genast tolkat doften bland landets församlade fäder. »Men vi äro alla noviser», säger jag med d:r Cain. Några dagar senare var jag så full, både utan och innan, med doft från tuggtobak, att det hvarje morgon väckte min stora förvåning, att jag ej sjelf vaknade med tuggbuss i munnen.

Af vältalighet hörde jag föga, icke som skulle ättlingarne af Jefferson, Marshall, Randolph, Patrick Henry mig veterligen alldeles utdött, men det var just de sista dagarna, och man skyndade att slå så många flugor i en smäll som möjligt och så göra en ända på motionerna. Följaktligen spilde man få ord. Detta gaf så mycket mer tid att på äkta amerikanskt vis lägga benen på borden, att språka, vända sin buss och spotta.

Må läsaren ursäkta så mycket tal om tuggbuss och hvad dertill hör. Man må ej glömma, att denna riksdag är tobaksstatens. Knapt finnes någon plats i verlden, der tobaken betraktas mera som nödvändighetsvara än i Virginia.

I försalen står en fin bildstod af Washington, »fait par Houdon citoyen Français 1788», säger inskriften. Tvänne oljemålningar, porträtt af sydförbundets ädle härförare general Lee, hafva ock sin plats i statshuset. Eget att se dem der inne och på samma gång se stjernbanéret, unionens märke, svaja för vinden öfver statshusets portik. Dock — hvarför skulle icke detta passa sig? Kan man förtycka denna hyllning åt en man, hvars minne äfven motståndarne ära, att icke säga älska?

Mindre lätt att rättfärdiga synes, att man i statsbiblioteket uppstält bysten af en halffånig, grinande neger, iklädd soldatkläder — milisens uniform — och derunder ristat: »Nationens vakt». Ett sådant skämt kan man tillåta sig, när man blott har fem, sex färgade medlemmar i statsriksdagen.

I den vackra parken utanför Capitolium finnes ett »upptåg» i brons — högt prisadt här i Amerika — föreställande Washington till häst, omgifven af flere berömda män. Det hela ser rätt ståtligt ut, men min smak var ej förfinad nog att kunna skänka min beundran, fastän jag läst en hästkännares försäkran, att den häst, på hvilken Washington rider, ej är »värd mindre än tre tusen dollars». Derimot står ej långt derifrån en ypperlig stod af den berömde sydstatsgeneralen Stonewall Jackson, han som stod likt en stenmur »mot svallet af stridens våg». Den skänktes och hitsändes af Jacksons engelska beundrare.

TOBAKSFABRIKER OCH NEGERSÅNG.

Tobaksfabrikerna äro kanske näst statshuset Richmonds största märkvärdighet: höga hus, alla våningarna fulla med tobak i olika grad af utveckling, ända upp till de platta taken, der man till torkning utbredt de i sirap m. m. dränkta bladen; ty solen är här äfven mycket het, om ock ej att jämföra med än sydligare trakters ugnsglöd. Till våningen näst under taket hissas alla bladen sådana de komma i försäljarens balar; negerqvinnor sitta i långa rader på golfvet och sortera dem samt bryta af stjelkarna. Deras fingrar gå med sådan hastighet, att man tycker, att det yr ett helt moln af fingrar kring rummet, just som torra löf från en häck om hösten. Alla tugga tobak — de hafva gratis förtäring, förmodar jag. Luften är odrägligt het och lukten öfverväldigande. Att arbeta dag ut och dag in i en sådan atmosfer! Det är ungefär, som om man skulle bygga och bo i en snusfjärding.

I en annan våning doppas hela knippen af blad i kar, fylda med brunaktig söt saft; på andra ställen pressas bladen i formar, vägas, sorteras, omlindas med grönaktiga ljusa blad för att gifva varan ett tilltalande utseende, hvarpå den packas i lådor och är färdig att försändas. Arbetarne med undantag af förmän och några få pojkar äro allesamman svarta. Alla tugga tobak från den minsta till den största — se till exempel den der lille bleke hvite gossen, kanske fjorton år gammal, huru han vänder sin buss och spottar, under det på han sina magra armar

bär fram en packe tobak i aflånga tärningar. Han tuggar det starkaste slag, som tillverkas vid fabriken, upplyste bokhållaren. En finkänslig läsare månde finna det hårdt att på detta sätt ännu en gång öfverfallas med drag ur tobakstuggningens annaler. Men det är för sista gången — åtminstone tills vidare. Och nu står det honom fritt att jorda i glömskans graf denna korta skildring af en ädel handtering. Skulle han dertill önska en grafskrift, blifve den samma den vise mannens ord: »Den, som röker» — ingen tage anstöt af forntidens kraftiga och okonstlade ordalag — »den, som röker, luktar som ett svin; den, som snusar, ser ut som ett svin; den, som tuggar, *är* ett svin.»

Långt märkvärdigare än sjelfva de storartade fabrikerna är dock negersången. Här hör man den ännu i någon mon lik den gamla plantagesången. En person begynte med låg röst en sällsam sång om »Israels barn», om »Evangelii skepp» eller något annat af negrernas älsklingsämnen. Snart instämde hans granne, så den, som stod närmast honom vid det långa bordet, der de vägde och sorterade packorna. Från mun till mun spredo sig nu tonerna, och snart genljöd hela fabrikssalen af klingande, men dock mildt dämpadt välljud:

Nu seglar himlaskeppet till Zions land
Besättningen är änglar med palmer i hand. Ära hallelu!

Eller följande i sin barnslighet rörande lilla visa:

Flyg lågt, o frälsningsvagn,
som kommer att hemta oss hem!
Flyg lågt, o ljufva vagn,
som kommer att hemta oss hem!

Jag ser öfver Jordan. Hvad tror du jag ser?
Hvem kommer att hemta mig hem?
Se änglar sväfva från himmelen ner,
de komma att hemta mig hem.

Om du är der förr än jag fått gå, —
hvem kommer att hemta mig hem?
Säg Herren, att snart kommer jag också —
Kom Herre och hemta mig hem!

Flyg lågt, o frälsningsvagn,
som kommer att hemta oss hem!
Flygt lågt, o ljufva vagn,
som kommer att hemta oss hem!

Ungefär så lyder i en hastig ur minnet gjord öfversättning ett par af deras besynnerliga sånger, hvilka nästan alltid andas en suck efter frigörelse ur träldomen. Melodierna äro trollska och oberäkneliga; rytmen oregelbunden, stundom lättfotad dansande, stundom tung lik begrafningsklockor. Från tonernas ljusa verld kunde intet stänga dem. I sångens ljud dränkte de minnet af drifvarens horn och af smällarna från uppsyningsmannens piska.

O, hur underbar är negersångens ljufva vemod och längtande trånad. Jag hörde ett genljud från plantagerna vid den väldiga tysta Mississippis strand, der slafvarne efter slutadt arbete i qvällens mörker samlade sig för att lyfta sina hemlösa hjertan från träldomens land till det himmelska Jerusalem. Är det en sanning hvad skalden förtäljer, att sången är af sorg upprunnen? Ha träldomens sorgdagar lärt de svarte toner, dem våra finaste sångareskolor ej kunna skänka?

Arbetet gick hela tiden raskt och hurtigt, friskare, sade förmannen, än när de ej sjöngo. Deras drag ljusnade. Tonerna flyttade dem till en annan verld; de glömde fabriks-släpets tunga enahanda och sågo ljusa syner.

»Sången är af sorg upprunnen,
men af sorg är glädje vunnen»,

heter det ju i visan.

BLOMMOR FÖR DE LEFVANDE OCH DE DÖDE.

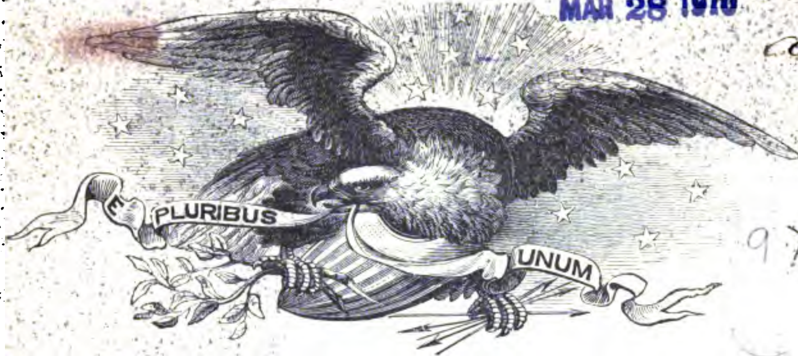
Richmonds gator äro regelbundna, om man undantager, att de gå »backe upp och backe ned»; många af husen äro vackra, täckta med murgrön, omgifna af trädgårdar, fulla af rosor, doftande med finaste vällukt och skiftande från den snöhvita mossrosens blyga knoppar till den mörkröda marocco-rosen, nejlikor, liljor och andra blomsterbarn, alla Söderns utposter, lagrar, magnolior och andra evigt grönskande träd. Dock bär staden, jämförd med Charleston eller Savannah, en afgjordt nordisk prägel med undantag af den skuggiga kyrkogården »Hollywood» på höjderna ofvan James-floden. Der bekransas af Söderns vänligaste fägring de fallne soldaternas grafvar, der ligga i långa rader hela regementen, ofta blott med ett nummer på en brädlapp, — ty hvem kände deras namn? Hit bära ock på »grafbekransningsdagen» stadens unga tärnor sommarens fagraste blomsterskatter, och deras hvita händer lägga kärlekens offergåfva både på väns och fiendes hviloplats.

Och nu ett sista farväl till Richmonds gästfria hem och dermed ock farväl — kanske för alltid — till den »soliga Södern» . . . .

Dock nej, ännu måste vi töfva ett ögonblick i Richmond. Jag har ju glömt att föra läsaren till dess största märkvärdighet. Det är den simpla hvitmålade träkyrkan,

omgifven af gamla mossiga grafstenar, hvars spira vi varsna bland askarna högt uppe på kullen. »S:t John's church» — detta är dess namn — var platsen, der anno domini 1775 »Virginia convention» samlades. Här föddes amerikanska friheten. Byggnadens yttre företer intet märkligt, ej häller dess inre. Men anderöster tala der inne. Vare det sista minne vi föra med oss från Washingtons födelsestad de ord, hvarmed Patrick Henry dref ut allt vankelmod ur sina medborgares bröst. »Kriget är oundvikligt», utropade han med lågande blickar, »kriget är oundvikligt, må det komma! Är lifvet så kärt eller fred så ljuf, att de skulle köpas för priset af bojor och slafveri? Förbjude det Gud allsmäktig! Jag vet ej, huru andra ärna handla, men hvad mig angår, *gif mig frihet eller gif mig döden!*»

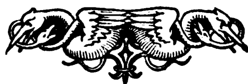

FRÅN NYA VERLDEN

RESESKILDRINGAR FRÅN AMERIKAS FÖRENTA STATER

AF

ERNST BECKMAN.

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

Pris 4 kronor 50 öre,
inb. 6 kronor.

